

Inapit liber p^m d^o lege diuina. T^{it}l^o p^mo.

Dicitur ergo in hoc p^mo libro de decē p^{re}ceptis moralibus. de diuina lege iⁿ q^ua ip^sa continet^{ur} breuiter aliq^u p^{re}mittem^{ur}. Et p^mo d^o eius necessitate. Secūdo de ei^{us} distⁱⁿctiōe. Tercō de veteris legis obligatiōe.

Circa p^mo sciendū q^u ad di^{recti}ōē hūane vitē n^{on} fuit habere legē diuinā p^{re}terea. Primo p^{ro}pter excellētiā finis hōis. Nā p^{er} legē dirig^{it} hō ad act^u p^{ro}p^{ri}os in ordⁱⁿe ad finē vltimū. et si homo ordinaret^{ur} tū ad finē q^u nō excederet p^{ro}porciōem nālis facultatis hōis. nō op^{er}ter^{et} q^u haber^{et} aliquod directiōē ex p^{ar}te rōnis sup^{er} legem nālem et legem hūanam que ab ea deri^uat^{ur}. sⁱ quia homo ordinat^{ur} ad finē breuitatis eterne q^u excedit p^{ro}porciōē nālis facultatis hūane. ideo necesse fuit ut dirigeret^{ur} etiā ad finē legē diuinē data. Scdō p^{ro}pter incertitudinē hūani iudici^{um} p^{ro}p^{ri}ue d^o rebus contingētib^{us} p^{ar}ticularib^{us} p^{ro}pter quā cōtingit d^o actib^{us} hūanis esse diuer^{sa} iudicia diuersor^{um}. ex q^uib^{us} etiā diuerse et contrarie leges p^{re}cedūt. et ideo ut hō sine oī dubi^o tatiōe possit scire q^u sit agēdū et quid vitēdū. necesse fuit ut in actib^{us} p^{ro}p^{ri}is dirigeret^{ur} p^{er} legē diuinā que errare nō p^ot^{est}. Tercō p^{ro}pter insufficiētiā hūane legis q^u homo p^ot^{est} de his legē facere d^o quib^{us} p^ot^{est} iudicare. iudiciū aut^{em} hominis nō p^ot^{est} esse de motib^{us} interiorib^{us} qui latent. sⁱ tū de exteriorib^{us} qui patent. et tamē ad p^{er}fectionē v^{ir}tutis requirit^{ur} q^u in v^{ir}tutib^{us} actib^{us} hōis mo sit iustus. et ideo lex hūana non potuit sufficienter coercere et ordinare interiores actus. sed necesse fuit q^u sup^{er}ueniret lex diuina. **Ar. 2.**

Circa 2° sciendū q^u lex diuina sciendū q^u duplex est lex diuina. s. vetus et noua. he aut^{em} nō distinguunt^{ur} ab inuicē sic oīno sp^{iritu} di^uersa sic distⁱⁿguunt^{ur} equ^o et bos. sⁱ sic p^{er}fectum et imp^{er}fectū iⁿ eadem sp^{iritu}. ut puer et vir. et hoc in d^o distⁱⁿguitur lex vet^{us} a lege noua. Vñ apl^s Gal. 3. cōparat statū veteris legis statū pueri li ex^{ist}antis sub pedagogo. statū aut^{em} noue legis statū p^{er}fecti viri qui iam non est sub pedagogo. et ideo omnes d^o que assignant^{ur} mⁱⁿist^{er} nouā legē et veterem accipiūt sⁱm p^{er}fectū et imp^{er}fectū. P^{re}cepta enī cuiuslib^{et} legis dant^{ur} d^o actib^{us} v^{ir}tutū. Ad agēdū aut^{em} op^{er}a v^{ir}tutū aliter inclinānt^{ur} imp^{er}fecti qui nōdū h^{ab}ent v^{ir}tutis habitū. aliter illi qui sūt p^{er}fecti p^{er} h^{ab}itus v^{ir}tutū. p^{ri}mi enī. s. imp^{er}fecti inclinānt^{ur} ex aliq^u causa extrin^{se}ca. puta ex cōminaciōe penar^{um} ul^{ter} ex p^{ro}missiōe aliq^u extrin^{se}ce. cas^{us} remuneraciōis ut honoris ul^{ter} diuitiar^{um} ul^{ter} alie^{rum} hui^{us}modi. et ideo lex vetus q^u dabat^{ur} imp^{er}fectis. i. nōdū grām p^{er}secutis. cōgrue d^o lex timoris in^{ter} q^untū inducebat ad obseruantiā p^{re}ceptor^{um} p^{er} cōminaciōē q^urupā penar^{um}. D^o etiā h^{ab}ere quedā p^{ro}missa t^{er}ralia. P^{er}fecti aut^{em} inclinānt^{ur} p^{ro}pter amorē v^{ir}tutis nō p^{ro}p^{ri} aliquā penā ul^{ter} remuneraciōē. et ideo lex noua q^u p^{ri} consistit iⁿ ip^sa sp^{iritu}ali grā cordib^{us} indita d^o lex amoris. et d^o habere p^{ro}missa sp^{iritu}alia et et^{er}na. que sūt obiecta v^{ir}tutis p^{er}

apue caritatis et ideo p^{er} se in ea inclinānt^{ur} nō q^usi in extranea. et ideo etiā lex vetus d^o coercere mai^{or} num nō aīm. quia q^u abstin^{et} ab aliq^u peccato timore pene nō simpl^{iter} recedit eius volūtas a peccato. sic recedit eius voluntas q^u abstin^{et} a peccato amore iusticie. et p^{ro}pter hoc lex noua q^u dicit^{ur} tur lex amoris d^o aīm coercere. Sic igit^{ur} patet q^u sūt tres d^oie legis et euāgelij p^{ri}ncipales ex quib^{us} omnes alie oriunt^{ur} et ad quas oēs alie reducunt^{ur}. Prima est q^u lex ad obseruantiā p^{re}ceptor^{um} inducit p^{er} timorē euā^{gelij} vero p^{er} amorē et hāc affligit aug^{ustinus}. sⁱ adamāti^{us} manichei discipulū dicens. breuiter d^oia legis et euāgelij timor et amor. Secūda est q^u lex p^{ro}mittit t^{er}ralia. euāgelij et^{er}na. Vnde x^ps in p^{ri}ncipio sue p^{ro}phetici^{us} statim d^o : d^o p^{ri}am agite app^{ro}p^{ri}uabit enī regnum celorū. hanc ponit aug^{ustinus} 4° q^u sⁱ faustū. Tercia ē q^u lex coercet manū. euāgelij aut^{em} aīm de quo x^ps d^o 4°. nisi abundauerit iusticia v^{ir}stra pl^{ur} q^u scri^{ptura}. et p^{ro}ba. nō mⁱⁿte. in reg. ce. Fuerūt tamen aliq^u iⁿ statu legis h^{ab}entes caritatē et grām sp^{iritu}s s^{an}cti. q^u p^{ri}ncip^{al} expectabāt p^{ro}missa. s. sp^{iritu}alia et et^{er}na. et sⁱm h^{ab} p^{ro}nebat ad euāgelij siue nouā testamētū. Sⁱlt^{er} et in nouo testamēto sūt aliq^u carnales nōdū p^{ro}tingentes ad p^{er}fectiōē noue legis p^{ro}pter q^u oportuit etiā iⁿ nouo testamēto induci ad v^{ir}tutis op^{er}a p^{er} timorē penar^{um} et p^{er} aliq^u t^{er}ralia p^{ro}missa. lex aut^{em} vet^{us} et si p^{re}cepta caritatis daret. leuiti. 19. dilige p^{ro}ximū. et deut^{eronomio}. 6. diliges d^o minū d^{eu}ū tuū. nō tamē p^{er} sp^{iritu}s s^{an}cti^{us} dabat^{ur}. p^{er} quē caritas n^{ost}ris cordib^{us} infundit^{ur} ut d^o ad ro. 4.

Circa 3° sciendū q^u lex vetus cōtinebat p^{re}cepta legis nate et q^udam p^{re}cepta p^{ro}p^{ri}a. q^untum ad p^{ri}ma omnes tenebant^{ur} ad obseruantiā veteris legis. non quia erant in veteri lege sed quia erant de lege nate. sⁱ q^unt^{um} ad scdā tenebant^{ur} ad obseruantiā legis veteris solus popul^{us} iudeor^{um}. Cuius rō est q^u lex vetus data est p^{ro}p^{ri}o iudeor^{um} ut quādam p^{ro}rogatiuā scitatis obtinēt. p^{ro}p^{ri} reuēndiā x^pi q^u ex illo p^{ro}p^{ri}o nascitur^{us} erat. Ad mittere aut^{em} tamē ad obseruantiā legis. gētiles de quo hēb^{et} exo. 12. q^u p^{er}fecti et securi^{us} salūtē cōsequant^{ur} sub ill^{is} quā sub sola lege nāli. sic et nunc laici en^{im} sūt ad clericatū. et seculares ad religio^{is} nem licet tam^{en} sine hoc saluari possēt.

De p^{re}ceptis in coi. 2°.

Nō breuiter de lege diuina videndū est de p^{re}ceptis et p^{ri}mo in coi. 2° in sp^{iritu}ali de p^{re}ceptis decalogi. Circa p^{ri}mū p^{ro} sciendū q^u est p^{re}ceptū. 2° d^o d^oib^{us} p^{re}cepti. Circa p^{ri}mū notandū q^u p^{re}ceptū est iussio ul^{ter} imperiū faciendi aliq^u ul^{ter} nō faciendi. Faciendi aut^{em} d^o q^u ē obitū fieri ut honorare p^{ro}p^{ri}am. nō faciendi aut^{em} q^u ē debitiū nō fieri ut mechari. Iussio aut^{em} ul^{ter} imperium est sup^{er}ioris sic obedire mⁱⁿor^{is}. Vñ sic p^{er} desēbi iussio est voluntatis sup^{er}ioris expressio de faciēdo ul^{ter} nō faciēdo ei q^u inferior ē. Circa sⁱm notandū q^u p^{re}ceptū aliud ē affirmatiū q^u est d^o faciēdo ut honorare patrē. aliud est negatiū q^u est d^o nō faciēdo ut nō occides. et datur ista d^o sⁱm rōnez cause formalis p^{ro}piendi. D^ont aut^{em} iⁿ effectu p^{re}ceptū affirmatiū q^u iⁿstricto noīe sol^{us}

dicta pceptū et pceptū negatū qđ phibicō dī qđ affirmatū obligat sp. i. in omī tpe s; non ad semp. i. non ad omē tpus. Negatū aut obligat sp. et ad semp. et hoc intellige de pceptis decalogi et iuris nālis. vbi gratia. honorare patres pceptū est affirmatū qđ obligat me sēp. qz sēp teneor ad honorād ptes; s; nō ad sp. honorād. nō ē possibile nē expedies vt sp. honorē eū s; cū opōtuitas occurrat t tpe rārit. Negatū aut pceptū obligat sp. et ad sp. sic nō mechaberis qz sēp teneor t qūq; tpe nō mechaberis. Itē pceptoz a dē nature aliud dī discipline aliud legis scripture. pceptū aut nature aut est datū aut innatū. si datū aut est datū ppter naturā seruandā s; actū nutūue vt Gen. 2. de oī ligno paradisi comedas. aut ppter naturā multiplicandā s; actū gñatūue. vt cresce et multiplica mī Gen. 2. et 9. Si innatū iux illō Ro. 2. si gētes nāliter ea q legis sūt faciūt. eiusmodi legē nō habētes ipi sibi sūt lex q ostēdit opus legis scriptū in cordib; suis. hęc scriptura innata est cuilib; pceptū ergo hoc insitū est pfectiōe cuiuslib; s; dictamē rōis de faciēdo vel nō faciēdo. hoc vō recipit dīdēz. nā aliud est ordinatū i deū sic diligere creatore sup oīa et obedire ei in oīb; et sup oīa qđ est est insitū cuiuslibet pfectiōe. Aliud est manifestatū ordīs in pxi mū et hoc duplicat. vel scdm viā innocentie vt illō thob. 2. qđ ab alio oderis tibi fieri tē. et scdm viā bñficiētie vt illō 1. A. quēcūq; vultis vt faciat vob; hoīes et vos facite illis. Hęc igitē est dīo pcepti nature siue legis naturalis. Pceptū vero discipline gñaliter est pceptū datū ad pbatīōē vt homo sciat se deo debere obediētā non tñ i expedietib; vel honestis s; etiā i infamib; Et hoc etiā recipit dīdēz. Nā aliqđ pceptū discipline datū est ad pbatīōē obediētie vt illō pceptū negatū datū ad Gen. 2. de ligno scētie boni et mali ne comedas. qđ ad pbatīōē fidei vt illud datū abrahe Gen. 22. tolle filiū tuū ysaac tē. et est pceptum affirmatū. Pceptoz aut legis scripture qđ sūt moralia vt q in decalogo. qđ iudicialia vt q in dectōe cāz sūt instituta. de qđ ero. 21. hęc sūt iudicia q ppones eis. qđ cerimonialia vt q fuerūt i figurā fuēoz. sic ea q de ppositiōe tabernaculi et de sacrificijs et huiū. Ad legē em dei pmet vt hoīes ad inuicē et ad deū ordinet. vtrūq; aut hoz in dñi pmet ad dictamē legis nāe. et ad h referunt pcepta moralia s; oportz q vtrūq; determinet p legē diuinā vel humanā. Pceptū aut gñe de cultu dīno dēterminat p pcepta cerimonialia. cultus em dei vocat cerimoniam qsi munia. i. dea cereris q dicebat dea frugū vt qđ dicit eo q pmo ex frugib; oblationes deo offerebant. siue vt maxi? valeri? refert nomē cerimonie est introductū ad signandū cultū dīnū apud latinos a quodā oppido iuxta romā qđ cerē vocat eo q roma capta a gallicis illuc sacra romanorū ablata sūt et reuerētissime habita. Sic igitē illa pcepta q pmet spe cialiter in lege ad deū cultū dicunt cerimonialia. Qđ vero pceptū de iusticia in hoīes seruāda dēminat p pcepta iudicialia. Scdm hoc igitē opoz

et ponere tria genera pceptoz veteris legis. s. moralia q sūt de dictamē legis nature. cerimonialia q sūt dectōes cultus dīni. et iudicialia q sūt dectōes iusticie inter hoīes obfuande. Vñ cū apl's Ro. 7. dixisset q lex est sacra subiūxit q mādātū est iustū. s. qntū ad iudicialia. et sēm qntū ad cerimonialia. dī em sēm qđ est dō dedicatū. et bonū qđ honestū qntū ad moralia. Ad hoc nota q cerimonialia adeo sūt euacuatā vt nō tñ sūt mortua s; etiā mortifera obseruātib; post xpm. maxie postquā est diuulgatū euāgelīū. pcepta aut iudicialia sūt quid mortua qz nō habēt vim obligādī. nō sūt tñ mortifera. qz si qđ pnceps ordiaret in regno suo ea obfuari nō peccat. nō forte h mō obfuarent s; vt obseruari mādarent tāquā habētia vim obligādī ex veteris legis institutiōe. tal' em intētio obseruādī esset mortifera. Hui' aut dīe ratio sumi pē ex pōictis. dēctm est em q pcepta cerimonialia sūt figuralia pmo t p se. tanq; instituta pnapaliter ad figurandū xpi misteria vt fuē. et ideo obfuacō eoz pūdicat veritatē fidei s; quā cōfitemur illa misteria iā esse opleta. Pcepta aut iudicialia nō sūt instituta ad figurandū s; ad dīspōndū statū ill' populi q ordiabat ad xpm. et ideo mutato statu ill' ppli. xpo veniēte obligatōz amiserūt. lex em fuit pedagog' ducēs ad xpm vt dī ad Gal. 3. Quia ergo huiū iudicia nō ordiant ad figurandū s; ad aliqđ faciēdū ideo obfuacō eoz absolute nō pūdicat veritatē fidei. s; intēcō obfuādī tanq; ex obligatiōe leg. bñ pūdicaret veritatē fidei qā p hoc habere q stat' pōis populi adhuc duraret et q xpus nō dum venisset.

De pceptis decalogi in dñi. ti. 3.
 Deinde considerandū est d pceptis decalogi et pmo in dñi. secūdo d vnoquoq; illorū in specali. Circa pmi. pmo d distictōe et ordīe pceptoz decalogi. 2. de ptenētia aliorū pceptoz moralīū in pceptis decalogi. 3. de modo ipa tradēdi. 4. de debita obseruatōe eoz. 5. d possibilitate dispēscōis ipoz. Circa pmi qmē pla s; quō distinguunt pcepta decalogi. 1. scdm modū gñiorē et pbabiliorē q habet ab aug. s; exo. distinguūt hoc mō s; vt pmi pceptū sit. Nō habebis deos aliēos corā me t nō facies tibi sculptile nec omēz silicndīez. Secūdū nō assumes nomē dñi tui inuānū. Terciū mēnto vt dīē sabbati sūctifices. et hęc tria dñr ad pmi tabulā pūtere. Primū aut pceptū scde tabule est. honora patrē tuū t matrē tuā. scdm nō occides. 3. nō mechaberis. quartū nō furtū facies. 4. nō loqris oīa pxi mū tuū falsū testimonīū. 6. nō occupas domū pxi mī tui nō seruū. nō ancillā. nō bonē nō asinū. nō oīa q illa sūt. 7. nec desiderabis vxorē ei. 8. dñr tñ sūmāz h. 3. dī. 36. pōit illō sextū. agnue em pē pmi 6. vel. 7. qz atequā dicat nec desiderabis vxorē ei. dī non occupas domū. pxi mī tui. et postq; phibuit occupatōē vxoris itēz subdit. non seruū nō ancillā. bñ v. Sperne deos. fugi to pūria. sabbata sua. Sic tibi patris amor.

sic tibi mris honoz. **N**ō sis occisor. fur. mech.
 testis iniquus. **V**iani qz thoz resqz caueto suas.
Racō aut nūc sic pē acapi. lex ei dīna est ad or
 dīnādū hoīes ad deū et inter se et quēlibet ad se
 ipz. qz tū nō ita apparet rō debiti in his q̄ facit
 homo scōz seipm. idō intē mādātā ad q̄ red uctū
 tur alia sic ad magis nota. nō fuerūt posita. n̄
 pcepta de ordīe hoīs ad deū et ad pximū explīd
 te. licz eē gēneāt ordīnē hoīs implīate ad seipz.
Sic igit pcepta legis hūane ordīnāt hoīez ad
 munitatē humanā sub aliquo pīape homine
 ita pcepta legis dīne ordīnāt hoīez ad gūitatez
 quādā sū rēpublicā hoīm sub dō. **A**d hoc at q̄
 aliqz in aliq̄ cōmunitate bñ smozē requir̄ vt bñ
 se habeat et ad deū q̄ pēst coītat et ad alios gūi
 tatīs sfocios et pīapes. **O**pōrtz igit q̄ in dīna le
 ge pmo ferant qdā pcepta ordīnātā ad deū. deī
 de alia pcepta ordīnātā ad alios pximos sūt cō
 munitēs sub dō. **P**īapi aut gūitatis debet hō ēa
 pmo fidelitatē scz vt honozē pīapat. qntū i se
 est ad aliū nō trāsfert. **S**cdo reuerētā scz vt in
 eū nichil iniuriōsū gmittat. **T**ercio famulatū
 scz in resōpēnsacōz bñ fīdōz ab eo pceptoz. **L**oz
 pmo pīapē pcepto pmo scōm scōo et teratū ter
 cio. **P**otest etiā dīcī p̄ aug. q̄ pmo pcepto pī
 pī nob reuereri pī pīapīj vnitatē. scōo et
 veritatē. tercō boītatē qua scīficamur et in qua
 q̄esam. sic in fine. **P**otest etiā dīcī q̄ p pmo p
 ceptū ordīnamur ad deū quantū ad op. p scōm
 quantū ad os. p teratū quantū ad cor. qz in san
 ctīficacōe sabbati scōm qd est pceptū morale q̄es
 cordis pīapē in deū. **A**d pīos at bñ se debz q̄
 habere et spēdāliter et generaliter. spēdāliter q̄
 dē quantū ad eos quoz est debitor vt eis debītū
 reddat. ad qd pīnet pceptū de honozacōe paren
 tū. **G**eneraliter quantū ad omēs vt nulli nō
 cūmentū inferat ope vl ore vl corde. ope q̄dem
 nec quantū ad psonā pīpīā. oītra qd dī nō ord
 des. neqz oītra psonā gūitāt ad pīagacōz plīs.
 oītra qd dī nō mechaberis. neqz in rē possellam
 oītra qd dīcī nō furtū facies. **D**ocumentū aut
 oītra qd dīcī nō loqris oītra pximū fal
 sū testimoniū. **H**ocere aut gūgit pīmo i af
 fectū p gūpīscētā oculoz et p gūpīscētā car
 nis. oītra q̄ duo dī. nō gūpīscēs domū pximi
 tui. nec desiderabis vxorē eius. **S**cdo oītra pōi
 eta obīat. qz sup illō. **R**o. 4. gūpīscētā nescīe
 baz n̄ lex dīcēt dīcī glo. bona ē lex q̄ dī gūpīaz
 phibz omnia mala phibet. et sic suffīcīt solū
 phibē gūpīaz. supflūit ḡ alia pcepta. **R**o q̄
 gūpīa dī dup. **V**no mō gūalīe put dī q̄libet
 appetit libīdīnos et immoderat et sic sumit i
 illa glosa. **A**lio mō spēdāliter p appetitū delēta
 bilī scōm gūstū et tactū. et sic phibet pcepto spe
 dālī. **Q**uomō pcepta decalogi debent ordīna
 ri. **I**stz q̄ ordīnant supdēcto modo. **R**atio cui or
 dīnis est. quia pcepta decalogi sūt de his q̄ statī
 rōnabilia et debita vident. tāto aut aliqd appa
 ret faalī. racōnabile qnto sūū gūrariū apparet
 gūi. et ideo ordo pceptoz decalogi sumit scōm
 qd eis vīa magis vel mīnī graua opponunt.
Vnde sēp illō pceptū pponit cui graui. vīaūz

opponit vt patet intuenti. **Q**uomō pcepta d
 calogi habent dīstīngui et numerari in tabulīs
Istz q̄ duplīdter. vno modo scōm sensum litera
 lē et sic qnqz fuerūt i vna tabula et qnqz i alia
 et hoc modo dīstīnguit ioseph q̄ fuit historīog
 phus et qui ad sensū literālē pīapalīter respīd
 bat. **A**lio mō scōm sensū mīstīcū. et sic dīstīx
 rūt doctozes sacre scīptē dīcētes mandata ordī
 nātā ad deū pīnere ad pīmā tabulā. ordīnātā
 vero ad pximū ad scōdā tabulā. **I**lla enī dīstīn
 ctio scōe tabule a pīma fiebat ad īnfīnuandā et
 gūmendā dām caritatē gēminām.

Sēp vīdē de scōo scz de gūnētā alioz pcep
 toz moralīū i pceptis decalogi. **C**irē qd scīdō
 q̄ oīa pcepta moralīa reducunt ad pcepta dec
 logi. **V**nde aug. de decē cordis loquēs de pmo
 pcepto legis nātē scz qd est. bonū est ordīnate dī
 ligendūm. et de pcepto dīlectionis dī et pximi
 dīcīt. illō vñū pceptū continet illa duo et il
 la duo continent illa decem. et illa decem con
 tīnēt oīa. **A**d cui. cūdētā scīdū q̄ quan
 tū suffīcīt ad pīs pcepta moralīa se habent ad
 pīmū pceptū legis nature in trīplīd dīfferētā.
 quēdā enī sūt in quibus omīa alia pcepta mor
 talīa radīcant sic in gūlūonībz pīapīo pīi
 mīorībz. cuiusmodī sūt pcepta dī dīlectīe dī et
 pximi. **A**lia sūt que etiā de pīmo ordīnantur
 ad illa. tū cūa ppter obliuīonē rōis hūane hō
 potest errare arcī illa ideo scībī dībuerūt. et hē
 sūt decē pcepta decalogi. **A**lia sūt ad que reducē
 da in pīma pīapīa mōiget homo maiorī īnue
 stīgacōe et sapīentīa īstrūctīone sūne dīma reue
 lacōe. et talīa reducunt ad decē pcepta decalogi.
Alia ad pīmū pceptū reducunt oīa que phībēt
 illa que dīfīnīt ydolatrīe vt sūt filij vl fīlīe per
 ignē lustracō. arīoloz scīdīacō. somnīoz et au
 gūrioz obseruacō. malefīdīoz et mīcantacōnū
 opacō. phītonū. dīuīnīoz. mortuoz īnterrogā
 tīo de q̄bus habet deū. 18. **A**d scōm reducuntur
 blasphemīe de q̄ leuī. 24. et falsē doctīne dī qua
 deū. 12. **A**d teratū reducī vīdēt oīa cerīmōnīa
 līa. **I**nquātū tū est morale vīdēt ad īpsūm re
 dūa phībīcōes illoz pētoz q̄ maxīe quīetē mē
 tīs īmpedīūt in vacando deo. vt est phībīcō az
 mūdītatīs et temerarie audīae et spectaculū
 ad gūlam. et oīs phībīcōes īmmoderate pī
 sīonū et pcepta de fortītūdīe īnquātū est mode
 ratūa passīonū que q̄etē mēas in deo īmpedī
 unt. **I**nquātū tū acc̄ fortītūdīs est ordīnābilis
 ad vīlītatē gūīcatīs et maxīe ad honozē fīdī sī
 cut fortīter sustīnere ppter dēfēsīonē fīdī reducī
 pē ad pceptū pīmū. **A**d q̄rtū reducī pceptū de
 honozacōe senū. de quo leuī. 19. et oīa pcepta dī
 reuerētīa supīoz. **A**d 4. reducī phībīcō īmū
 ste vīolētīe oītra pximū. de q̄ leuī. 19. et phībīcō
 oīī. de qua ībīdē. **A**d sextū reducī phībīcō
 meretīq̄ de qua deut. 23. et phībīcō coīt. cōē
 naturā de q̄ leuī. 18. et phībīcō volūtārie effu
 sīoīs senīs p quēcūqz modū excepto federe ma
 trīmōnīalī. et etiā phībīcō gūle īnquātū pīe
 stat fomentū luxurīe. **A**d septīmū reducī phī
 bīcō vsūre de q̄ deut. 23. et phībīcō acceptōīs

rei aliene y fraudem de qua deuter. 24. vbi
dicit. non habebis in sacculo diuersa pondera.
et phibico rapte. Ad octauū rōdū phibico fal
si iudici de qua exo. 23. et phibico mēdaq. et p
iuri q. etiā reduat ad f. et susceptōis mēdaq.
et acceptōis munez de q. habet ibidē. q. oia
pdicta coopant ad corruptionē iudici. Et phi
bico detractōis de q. leuit. 19. vbi dī. nō eris cri
minator nec susurro i populis. Vt. aē sint ali
qua que reducant ad vltima duo pcepta infra
videbif cū de illis agef. Sic ergo patet q. oia p
cepta moralia alia a decē pceptis decalogi aut in
eis stinent sicut pncipia in vclonib. sicut pncipia
apiū legis nature et pceptū de dilectōe dei et p
ximi. aut rōdū ad ea sicut vclones ad pncipia.
Sed viderē de tēdo scz de mō dōdī. x. pcep
ta. Et circa hoc q. rōdū p. scz v. manda
ta decalogi debuerit tradi p modū obligacōis
et pcepti. R. q. sic. rō hui. est. tū q. dēi dēbat
tū q. nob expediebat. dēi vtiq. dēbat. q. i hīs
verb. decalogi pstitit regula iusticie f. q. dicitat
lumē rōis recte. et qm dē tanq. iust. debet esse
emulator rectitudis et iusticie et in sōditis et i
seipō. hinc est q. hōi leges iusticie imposuit ad qf
ipm obligauit ut nullo mō liceret ipm eas im
pune trāsgredi. Nob etiā expediebat. Primo
ppter gloriā augendā q. gloriōsi. est hōi obtine
re bēitudinē p merita q. sine meritis. et qm cū
aliqd reddat ex meritis qdāmodo homo qui me
ret obligat sibi rtributōē et magis decet hōiez
obligari deo q. dēi hōi. hinc est q. ad oia p que
cōtingebat mereri debuit homo p pcepta obli
gari ut dū obligat. obediret et merito pficeret
et ad maiore grē cumulū pueniret. Secō. ppter
pacē pseruandā que tū bonū est sicut dicit aug.
ut cūcta pacē appetat. pax autē seruari nō potest
vbi homo vsurpat sibi qd est alienū. idō ut pax
seruaret iter hōies dōuit d. mādata hōi dōē i q
bus obligaret ne qd est alienū sibi vsurparet s.
redderet deo et pximo qd eis deberet. ne aliter fa
ciendo iniuriā pacē frāgeret et frāgendo pacem
ipse in se pacē amitteret. **S**ed obidē strā pre
dicta. q. d. rō. A. peccatum occasiōe accepta p
mandatū opatū est in me omēz scupiscētā. s.
de nichil imponere debet qd augeat scupiscētā.
R. q. dictū apli habet veritatē s. valde p ac
cidens et occasionaliter. ex hoc em q. p legē erat
peccati ognico et tū p ipam nō erat gratie colla
tio scupiscētā nitēte in veritū et hōie scēnter p
petrante pecca tū. occasionaliter fieret et ipi. cō
cupiscētie intētio et peccati agguacō. s. h. non
erat de pncipali intētiōe ferētis mādata n. d.
ipōz mādatoz obligacōe. **N**ā de sic ēbuit mā
data obligatoria q. sp. fuit pmp. tribuē grāz
adiutricē ad illa implēda. vñ q. p mādatoz
obligacōz augeret scupiscētā h. nō erat ex ipis
mādati s. pot. ex negligētia et culpa hōis. dō
mim. aē ppter negligētiam hōis non debuit di
mittē qn diligētā circa salutē hōis exerceret.
Vt. mod. caritatis cadat sub pcepto legis dī
uine. R. circa hoc fuerūt strārie opimides. qui
dā em dixerūt absolute q. omnino mod. carita

nis non cadit sub pcepto quia si caderet sequere
tur q. qūq. nō haberet caritatē peccaret morta
liter in ope qd facit quātūq. sit de gñe bono
rū qd est mēdūenies. Alij dicūt absolute mod
caritatis esse sub pcepto. nec eē ipossibile suare
hoc pceptū nō habēt caritatē q. p se disponere
ad hoc q. ei caritas ifūdāf. nec qñcūq. aliqd nō
habēs caritatem facit aliqd de genere bonoz
peccat mortaliter q. hoc est pceptū affirmatiū.
scz ut ex caritate opef et nō obligat p sp. s. p
tpe illo quo aliqd habet caritatē. Vt. q. aut qn
tū ad aliqd vez dixerūt. **A**c. em caritatis du
pliciāter pseruari p. vno mō fm q. est qdā acc.
p se. et sic cadit sub pcepto legis qd de hoc speda
lū dāf scz diliges dñm deū t. et diliges pximūz
tū. et qñtū ad hoc scdū vez dixerūt. Alio mo
do scdm q. est mod. aliaz vtutū et scz q. actus
aliaz vtutū ordinant ad caritatē q. est finis pce
pti ut dī. i. thi. i. et sic vez dixerūt pmi. s. q.
mod. caritatis nō cadit sub pcepto. hoc est di
ctū q. in hoc pcepto honora patrē tū nō icludif
q. pater ex caritate honoret s. tū q. patē honore
f. vñ d. q. honoret patrē licz nō habeat caritatez
nō est trāsgressor hui. pcepti licz sit trāsgressor
pcepti qd est de actu caritatis ppter quā trāsgf
sionē penā meret. Sic ergo qui honoret paren
tes tenet ex caritate honozare nō ex vi hui. pce
pti qd est honora parētes s. ex vi hui. pcepti qd
est diliges de. de. t. ex to. cor. t. Et hec duo pce
pta affirmatiā nō obligatiā p sp. pnt. p diuer
sis tpi. obligare. et ita pē ptingere q. aliqd i
plēs hoc pceptū de honozacōe parentū nō trāf
grediat tūc pceptū de omīssioe modī caritatis.
Si ergo obidāf q. si mod. caritatis nō cadat s.
pcepto ergo aliqd iplere pē pcepta legis sū cari
tate et p oīs sū grā q. caritati sp. est adiuncta.
Hic aē ē error pelagi ut p. p. aug. de hēresib.
Dicendū q. nō pē suare oia pcepta legis sū fuet
pcepta caritatis qd sū grā nō fit et idō pelagi
errauit. **H**ec thomas. **ar. 11.**
Sequitur vidē de quarto. s. de debita ob
seruatione. x. pceptoz. Circa qd queritur
vtrū dei pcepta merito sint seruanda. R. q.
sic et hoc patet primo ex parte dei cui. auctori
tate nulla ē maior. ps. tu solus altissim. sup
omnē terram. Ipse em est dominus noster iure
creationis iure gubernationis et iure redemptionis.
onīs. idō merito tanquā subditi et serui eius
ei obedire debemus ut salic. ipius pcepta dili
genter obseruē. act. i. obedire oportet deo mag
q. homib. **P**ropter quod domin. recte pūsq.
mandata pponat pmittit exo. 20. ego sū dñs
deus tuus qui eduxi te de terra egipti et dō domo
seruitutis. q. d. bñ possū vobis pape et vos obe
tis michi obedire q. ego sū dñs deus tu. p crea
tionē qui eduxi te tē. p redemptionē scdm sēsi
spūalem. Secō ex pte nostri q. obseruatio eozū
est nob fructuosissima. **q. d. 2.** si vis ad vitam in
gredi serua mandata. et trāsgressio pericu
losissima. psalmista. **M**aledicti qui declinant a
mādati tuis. maledicti q. dicef eis. **I**te maledicti
i ignē etnū. **C**ōsidera q. posuit nos deus inter

paradisū īfernū. nō alit̄ possū īgōi paradisu. nec
euadere īfernū nisi p̄ obsequiā mādatorū.
Tercō ex pte ipsorū mādatorū. tū qz sūt irrep̄
hensibilia. nō enī om̄ēt irrōnabile. Ro. 1. mā
datū sc̄m iustū et bonū. Tū qz sūt leuia. nichil
enī tenet graue. 1. Jo. 4. Nec est caritas dī vt mā
data eius custodiāmus. et mādata eius gra
uia non sūt. vnde dīc̄ hec est caritas dī. hñt e
nim caritatē dī p̄cepta sūt facilia non habent
sūt difficilia. Et ponit aug. exēplum de aue si
ne plumis cui difficile ē volare hñt vero fac
ile. Sicut hñt pueri voluntatē vidē. mādata
difficilia q̄ habent caritatē sūt facilia. *¶* S;
dices gō nō hñt caritatē sūt difficilia. verū est. s;
enī b; nō hñt caritatē facile ē eā hñe. qz dē pa
ratus est eā dare cuiqz se disponenti eā recipere
vnde deu. 3. mandatū qd̄ ego tibi p̄cipio hodie
non est sup̄ te nec p̄cul positū nec in celo sitū s;
iuxta te est valde fimo mens in ore tuo et in cor
de tuo ut facias illum. *¶* **Actus quintus**

Sequitur videre de quāto sc̄z d̄ possibilitate
dispensacōis. x. p̄ceptorū. Et circa hoc q;
ritur verū p̄cepta decalogi sint dispensabilia.
R̄ q; nō. p̄cepta ei legis eēne non sūt dispensa
bilia siue p̄ hoīes siue p̄ deum. Fidelis est enī dē
et seipsum negare nō potest. 1. thi. 2. sic autē dīc̄
aug. 22. li. 5. fausta lex eēna est rat o vel volun
tas diuina ordinē naturalem obseruari iubens et
p̄turbari phibens. in quo patet ex oñi q; nec
deus nec homo dispensare p̄t i lege nature. Est
enī vt dīc̄ au. li. 8. qd̄nū. q. 4. transcripta ī
aīmā racōnalē ex ineffabili atqz sublimi rerum
administracōe que fit per diuinā p̄uidenciā. Et
iō vt dīc̄ distōne. 4. ius naturale cepit ab exor
ditio rōnal' creature nec variat tpe sed p̄manet
immutabile. Omnia gō p̄cepta que ex p̄mo
principio legis nature necio et īmutabiliē
sequuntur sūt īmutabilia et p̄ oñs īdispē
sabilia. talia autē sūt omnia p̄cepta decalogi ac
cepta sū ītēcōnē p̄cipientis. et ideo sic accepta
sūt ita īmutabilia q; in illis nec dē nec hō
dispensare p̄t. vñ. di. 6. c. 2. his itaqz r̄ndetur.
Dz. Moralīa p̄cepta ad naturale ius spectāt atqz
iō nullā mutabilitatē recepisse mōstrātur. In
aliquibus autē aliis mādatis ex p̄mo p̄cipio
legis nature sequētib; non tū ita īmutabiliē
q; in pauciorib; p̄pter aliquas p̄culares ar
cumstācias possit dīngē vt eorū obseruacō non
ess; sū legem nature. s; magis q̄ p̄t dispensa
tio locū habē. vt p̄t in p̄cepto de reddendo depo
siti p̄tēti qd̄ depositū si q̄s reddēt qñ eēt ī nobi
le fūdiatū ip̄i p̄tētis et si publice. nō facēt sū
legem nature s; magis q̄ qz talis reddicō p̄tur
baret ordinē rōis quē eēna lex et naturalis ius
bent īuolabiliē obseruari. Nec p̄dictis obstat
q; dē p̄cepit abrahe q; filiū suū occidēt. Gen. 22.
c. 2. p̄ illō p̄ceptū nō occides. phibēt sc̄z ītencō
nem phibētis occisio hoīs sine causa rōnabili
innocens autē ex causa racōnabili p̄t occidi sc̄z
cū hoc p̄cipit ille qui ē dñs vite et mortis. Qd̄
īp̄e dñs rōnabiliter p̄t. tū qz homo in statu na
ture lapsus ē debitor mortis p̄t p̄c̄m originale.

tū etiā p̄pter maiorem utilitatē eius q̄ occidit
q̄ de causa afflixit iob plusq; exigerent peccata
actualia q̄ fecerat. Job. 6. vñā appenderent pec
cata mea quib; iram merui et cala. q; patior in
statera q̄i are. maris h̄c ḡuior appareret. Quz
autem deus p̄cepit osee p̄mo facere filios forni
cationum qd̄ ē ostra illō nō mechaberis. intelli
gitur q; illos de muliere fornicaria ḡnaret. ad
quā nō affectu fornicario s; sic ad mulierem ex
mandato dī factā suā accederet. Cū etiā p̄
cepit filiis isrl' q; asportarent res egipcōz nō p̄
cepit eis furtū. sed q; res illas quas dñs oīm
translulerat in ius eorū p̄pter maliciā egipcōz et
p̄t seruiciū qd̄ a filiis isrl' receperāt portaret se
cū n. Qd̄ autē dīc̄ bñ. 2. de dispē. et. p. c. 4.
q; in p̄ceptis sc̄de tabule dispēare p̄t deus et nō
hō. intelligit nō de p̄ceptis acceptis sū ītencō
nem ī mādatis qz sic claudūt in se debitū ordi
nem ad p̄ximū quē dñs īfringē nō p̄t. p̄t qd̄
iō bñ. e. li. c. 6. dīc̄. a deo nō p̄t īmutari quid;
quid de dīlōne de hūilitate ceterisq; vñtibus
tam in nouo qm in veteri testamēto spūaliter
obseruādū tradit. s; intelligit quātū ad actus
q; sū vñtē lre nō hñt ordinē hūc annexū. vt
ē nō occidē. p̄ntes honorare. q; nō essent hono
rādī īquātū facerēt ostra deū et retraherēt hono
rantē a dei amore. ī quo casu dīc̄ dñs luc. 12.
si quis venit ad me et nō odit pa. su. et ma. et c.

S; quare lex nature nō p̄t reuocari nō a
suo mutari cōditore sic lex positia. R̄ quia lex
nature cū sit quedā p̄cipia legis eterne vt dī
c̄tū est a deo mētibus n̄ris est īmp̄ssa. ou ītūm
ad suū p̄mū p̄cipium seu p̄ceptū et qñcū ad. x.
p̄cepta decalogi accepta sū ītencōz p̄cipientis.
tenet hoīs ordinē ad deū et ad p̄ximū. eo autez
īp̄o q; deus est vltimus finis debet hō ordinā
ri ad deū. et eo ip̄o q; p̄ximū ē o dīnabil' ad eū
dē finē. debz ordinari ad p̄ximū. sic gō deus nō
p̄t negare seipm esse vltimū finē. ita negare
non p̄t hoīez ordinari debē ad ip̄m et per osequis
nec ad p̄ximū. vñ eē sequit q; legē nature non
p̄t īfringere īquātū est oñēs ordinē īstū. lex
autē hūana cū non tenet nisi p̄cepta q; sūt de
minacōnes quedā p̄ceptorū legis nature. et solu
tiones tales que vt in pauciorib; p̄pter arcūstā
cias aliquas p̄tulares p̄t a lege nature deuiā
re non habet p̄tēm ordinē dū plicē īmuta
biliter annexū. et iō magis p̄t reuocari vel mu
tari a suo cōditore vel a sua cōdīcōe qm lex
nature. *¶* **Hec Rich.** Dixit tamē qd̄ q; dē
dispensare poterat in p̄ceptis sc̄de tabule quia
p̄ p̄cepta sc̄de tabule ordinat hō ad p̄ximū. per
p̄cepta vero p̄me tabule ordinat ad deū sic ad
finē vltimū. sublato autē ordīe rei ad finem tolli
tur ordo vñus rei ad aliā et non ecōuerso. Cū
racō est quia ille ordo est p̄t illū et non econ
uerso et iō sublato ordīe ad p̄ximū adhuc re
manet ordo ad deū nō ecōuerso. et ideo deus dī
spensare p̄t in istis p̄ceptis nō in illis. S;
q̄ hoc obīc̄. qz ordinē hoīs ad deū facit amor dei
et ordinē hoīs ad p̄ximū facit amor p̄imi. sed
īmotō amore p̄imi remouet amor dei. 1. Jo.

si quis dixerit qz diligo deū et frēm suū odit
mēdax est ergo tē. **P** hoc qz filij isrl mādato
dei acceperūt vasa egiptioz nō tollebat ordo p
ximi ad pxiū. qz nō acceperūt ea nisi vt scēa
sua. alias fecisset contra amorem pxiū et p cō
sequens dei vnde nō omiserūt furtū. **D**icendū
ergo qz nō pē pape seu dispēlare qz fiat malū
nō amota rōe mali qerat rōphibicōis. vnde p
ceptū filiis israhel qz tollerent illa vasa amota
ratōe furti. **E**x pōictis verificari pē dictum
antiquoz scz qz duplex est malū. qdōā est ma
lū in se et hoc nulla circūstātia pē bñ fieri et idō
illō deo nō pē pape. vt odire deū vel agnoscere
nō suā ex libidine et huiōi. aliud est qd est ma
lū nō in se et tale pē bñ fieri posita aliq circūstā
tia et tale deo pape pē imo eo ipso qz pape est bo
nū. **Hec alex. anglic. li. 1. scēdaz di. 24**

O De expōitiōe pmi pcepti. **Q**uēquēter considerand est de singulis p
ceptis decalogi. et primo d pmo pcepto
de quo pmo sūt expōitā verba quibz
tradiūt. scō psequendum est lat de ydolatria et
alijs que p ipm phibent. **C**irca pxiū primo
de his que pxiēt ad decalogi qsi titlū. **S**ecundo
de his que pxiēt ad ipm pceptū. **T**ercō de his
que mouere debēt ad ipm obseruand. **C**irca
pmū ergo sciend qz exo. 20. pmittit decalogi qsi
titlū talis. ego sū dñs deo tu qui eduxi te de e
ra egipti de domo seruitutis. **N**am leges ferre et
pcepta inūgere non conuenit alicui nisi pxiēt
multitudini. vt ergo dñs ostēdat hoc conueni
re sibi manifestat in pōictis verbis se esse do
minū et rectorē vniuersoz dicēs. ego sū dñs
creās oīa p potētā. deo fouēs et gubernās oīa p
sapiētā vt ei dic dñm. li. 1. c. 9. theos grece qd
est idē qd de latine dī a thei qd est fouere vniū
sa. **D**i ēē a theaste qd est considerare oīa. **T**u. te
fouēs et repās p bonitātē et clemētā. **E**t sic i
pōictis verb p hec tria dñs deo tu insinuat tri
nitatis pater et fili et spūscūs p tria appropria
ta per predicta tria vocabula designata. **P**er
hoc qz i singularitē dī ego sū dñs dñs essentia vnitat
et sic patet qd loquē et inūgit sequentia et
mādāta. qz deo cui hoc facē pxiēt vt visū ē. **S**
equitur qui eduxi te tē. **I**n quo ostēdit cui lo
quitur. quia populo educto de egipto. **V**bi at
tendendū qz pcepta decalogi inuata sūt cuiuslibet
pōictie. **S**ūt eē data ipis iudeis spēcialiter et ex
pōisse vt hic dī. et idō pcepta ista fm qz sūt inuata
ta respiciūt oēs quiter. fm vero qz sūt data il
lū pplm singularitē quē scz dñs eduxit ad lite
rā de egipto. **S**pūaliē tñ cū dīdē eduxi te tē. tā
giē triplex effect. rñdens trinitati appropria
educere ei est potētē. de terra egipti sapiētē. egi
ptē ei tenebre interpretat in quo error infidelitatis
notat. de domo seruitutis est bonitatis et cle
mētē. dom ei hūitutis reat est peccati qz q fa
cit peccatū fm est peccati. **D**icit ergo ego sū do
minū qz eduxi te scz p potētā. deo qz te eduxi de e
ra egipti. i. de tenebris erroris et infidelitatis ad
intelligentiam veritatis. ego tuus qui ē. te dō do
mo fm. i. reatu peccati et pxiūm morum

ad libertatē gratie et affectionem bonitatis.

Potest etiā spiritualiter in dictis verbis notari
beneficiū creationis et beneficiū reparationis. p
mum cum dīdē ego sūm dominū deo tuus. fm
cum subditur qui eduxi te tē. **D**e his duobus
sunt duo articuli fidei qui inter omēs articulos
sūt maxima fundamenta fidei. **V**nde sūt qua
si duo radii siue oculi dirigētes nos in viā mā
datoz dei. hō pri oculos apit qz abulet. sic hō
pri debet agnoscē p fidē qd exeūt p opatōz. **R**e
cte ergo pō ponit pōicta vba pxiētia ad fidē et
postea ponit mandata pxiētia ad operationē.

Notandū aut qz i illis vbis ego sū dñs tē.
p alex. angl. vt dictū est sup ponit qsi titlū d
calogi fm vero alios assignat rō pmi pcepti.

Sequitū videre de scō scz de his que pxiēt
ad ipm pceptū. **C**irca qd sciendū qz pxiū
pceptum est. non habebis deos alienos corā me
nō facies tibi sculptile nec omēs similitudinē q
ē i celo desup et que in terra deorsū nec eoz q sūt
in aquis sub terra nō adorabis ea nec coles. ego
sū dñs deus tuus fortis zelotes visitās iniquitatē
patrum in filiis in terdā et quartā generatōez
eoz qui oderūt me. et facies misericordiā i mi
lia his qui diligūt me et custodiūt pcepta mea
In his verbis pmo ponunt ea que pxiēt ad
ipm pceptū. **S**cō ea que mouere debent ad ipz
obseruandū scz ego sū dñs deo tu tē. **C**irca p
nota qz ibi remouet oīs ydolatria. ydolatra em
est exhibitō honoris soli deo debiti. creatē scēa.
Aut ergo exhibet actu interiori. i. affectu. pxi
qd dī nō coles. **A**ut actu exteriori. ppter quod dī
non adorabis. et hec differētia assignat inter co
lere et adorare in glō. **H**onor aut exhibitō siue
exteri siue interi aut est exhibitō creature spi
rituali idō dī nō habebis deos alienos. vñ orig
i glo. āgelos quibz gētes omisit excelsus vocat
scēa deos qsi a deo datos. **V**ñ ego dixi dñs estis
aut est exhibitō creatē corpali. et hoc aut i yma
gine ficta que nullius rei naturalis est represē
tatua idō dīdē non fa. sculp. aut ymagine ve
ra. i. alie rei pxiētatiua idō dī ibi neqz omēs si
militudinē celestiu terrestriu aquatiliū. et noīe
celestiu pxiēt accipi nō solū sidera s; etiā aues qz
aer dī celū scōm illō qd. i. aues celi omēderūt
illud. **P**ē etiā notari qz cultus deoz alienoz
duplīcter apud aliquos seruabat. quidā enim
quasda creaturas p dijs colebat sine institucō
ne ymaginū. vñ varro dīdē qz antiqui roma
ni deos diu sine simulacris coluerūt et hic cul
tē phibet p cū dī nō habebis deos alienos. **A**pud
aliquos vero erat cultus falsoz deoz sub qbusdā
ymaginibus et idō phibet etiā ipaz ymagi
nū institucō cū dī nō fa. t. sculp. et ipaz yma
ginū cultus cū dīdē nō adorabis tē. **S**ed for
san insurget aliqz extra xpianos faciētes yma
gines dicēs eos ydolatrare qz faciūt contra illō
non facies tibi sculp. neqz omēs similitudinē.
Sed hoc remouet p hoc qd in textu sequitū non
adorabis ea neqz coles. qd. nō facies ea ad ado
randū vel colendū. xpiani aut ad hoc nō faciūt
ymagines s; ad memorandū. et oīs honor ille q

imagini exhibet ut dicit dñs. ad pñcipiū .i. ad illū qđ imago pñcipat pñcipiū. honoz at̃ qui exhibet s̃ctis ē honoz dñie et nō latrīe. dñia em̃ est honoz debīt creat̃e inquantum est diuine bonitatis pñcipatua. latrīa vero ē honoz soli deo debītus inquantū est pñcipiū omnis rei pñductiū et pñseruatū. **D**ubitarēt at̃ aliq̃s dñs qđ dñs aquas esse sub terra. s̃ hoc intelligi debīt pñspectu aquarū q̃ recipiunt in venis terre vñ fōtes erūpūt et flūia. rōne ē hāz aquarū dñcē esse terra super aquas scđm illū pñs. qui fūdat terrā sup aquas. **N**ō aut̃ intelligit̃ respectu oceanī qđ totā terrā arcuit et ei supeminet ut natura mī gñis. **E**t hēc dñs sūt qñtū ad supfidez latere pñcipiū. **A**d ampliōrē tñ intellīgentiam notari potest qđ in pñcipis verbis tria pñhibent nob p q̃ mēs nra auertit a reuerentia creatoris. pñmo omēs pñphane pñctiones demonū ibi. nō habeb deos alienos. et hoc siue sūt pñmencationes vñboz siue inscriptions caracterrū vel imaginū siue pñimmolationes sacrificiorū. in his em̃ tribz pñsistūt omēs artes magice. pñhibent igit̃ omēs pñphane pñctōes demonum siue sint ad ludificacōez sensuū ut faciūt histriōnes. siue ad trāsmutationē naturarum ut fecerūt magi pñhonis siue ad inuestigacōez futurorū contingentū ut faciūt diuini. oīa hēc vocat aug⁹ pñctiones demonū. in talibz em̃ attribuit̃ creature qđ debet attribui creatori. et ideo peccat̃ pñtra pñmū verbū pñmī pñcepti scz non habebis deos alienos. **E**t de faciētibz hoc dñs deū. 22. pñuocauerūt eū in dñs alienis. **E**t ideo scđm aplm̃ ad Ro. tradidit illos de⁹ in pñssidēs igit̃ nominie. **S**cđo omēs false et supsticiose adinuētionēs errorū. pñhibent cū dñs nō fa. ē. sculp. oīs em̃ error est fictio mētis. errorē aut̃ facit fanta. sia obnubilās rationem que facit qđ illū qđ nō est. esse videt̃. **H**uiōi aut̃ adinuētiōes errorū. pñcedūt aut̃ ex improbo ausu inuestigacōis. pñhibite ut errores pñhoz. sic ponere mundū eternū et qđ vnus intellectus est in oībz hominibz. **A**ut ex pñuerso intellectu sacre scripture. ut hereses hereticorū q̃ male sentiūt de xpo. de trinitate et dñs pñssilācto. **A**ut ex inordinato affectu carnalitatis hūane ut errores epycuroz dicētiū nullā aliā esse vitā q̃ istā. et nicolaitarū dicētiū qđ licet cuiuslibet turpiter agere cū qualibet. **O**ēs isti errores tanquā stulti et vāni sūt dñestabiles quia sūt pñtra vñbū pñmī mādātū scz nō fa. ē. sculp. **H**ieronias. stult⁹ facit̃ est oīs homo a scia sua pñsul⁹ est artifex in sculpali suo. vana sūt opa eoz et risu digna et in tpe visitatiōis sue pñbūt. **T**ercio pñhibent oēs pñuerse appredatiōes creaturarū cū dñs nec omēz filiū tudinē tē. **O**īs aut̃ pñuerse appredacō creaturarū pñcedit aut̃ ex sublimitate aut̃ ex cupiditate aut̃ ex delectacōe. pñmo modo est ydolatria supboz. scđo cupidoy. tercio lascuoy. sic em̃ dicit hiero. qđ q̃s pl⁹ venerat et amat hī illi de⁹ est. **C**olūt aut̃ supboz filiū tudinē celestīū qđ sup oīa diligit pñferri. **C**olūt cupid⁹ filiū tudinē trestriū qđ sup oīa diligit dñtari. **C**olūt auaricia est ydolorū finit⁹. **C**olūt lascu⁹ filiū

tudinē aquatiliū qđ sup oīa diligit delectari i delectis hui⁹ mūdi que sūt flexibiles instar aquarū. phil. 3. quoy de⁹ vñter est.

Sequit̃ videre dñcē scz de his que mouere debēt ad obseruādū pñmū pñceptū. q̃ quidez ponunt̃ in his verbis. **E**go sū dñs de⁹ tu⁹ fortis 2e. tē. **V**bi ponunt̃ duo scz pñminatio et pñmissio. ad obseruatiōē em̃ pñcepti pñpue mo. nēt timor et amor. et sic auis ad volandū indiget alis duabz et ad ambulandū homo duobz pedibz. ita timore et amore inducēt homo ad impletiōē pñdicti pñcepti. timor aut̃ aggnat̃ in homine ex pñsideratiōe dñie iusticie. amor vero ex pñsideratiōe dñie misericordie. **A**d incutiendū ergo timorē trāsgressiōis pñmo ponit̃ pñmiacō ut sic timeam⁹ dñam iusticiā. ego inquit sū dñs de⁹ fortis tu⁹ 2e. 1. fortissimū habens zelū iusticie visitās. i. vindicās iniquitatē patz in filios. **S**ed hoc videt̃ esse pñtra illū qđ dñs ezech. 18. filius nō portabit iniquitatē patris. **A**d qđ respōdet̃ pñ illū qđ hic sequit̃ scz eoz qui oderūt me pñimitatiōē patne malicie. **T**ercia vero et quartam generationē pñst qđ tñ solēt viuere patres. pñmūtur ergo in filiis ad quos exēplū male vite trāsmiserūt. **S**cđo ponit̃ pñmissio ut dñam misericordiā consideremus et amemus. facēs inq̃ mīaz in milia. i. in infinitū. diligentibus me et custodiētibz pñcepta mea. in quo ostēdit̃ quātū iusticiā excedat misericordiā.

De latrīa quid est ei. 42.

Deinde post expositionē verborū in quibus tradit̃ pñmū pñceptū pñsiderandū est plenit⁹ de ydolatria que pñhibet̃ pñ ipm̃. **E**st autē ydolatria latrīa ydolis exhibita. **L**atrīa ei dupliciter sumit̃ scz pñprie et gñiter. pñprie s̃ qđ dñcē cult⁹ deo debīt et deo exhibit⁹ et hī mō opponit̃ ydolatrīe. gñiter vero sumit̃ latrīa scđo qđ est cult⁹ soli deo debītus et hoc mō ydolatrīa potest dñcē latrīa scz cū ille cultus ydolis exhibetur. **E**t ideo ad maiorē intelligentiā pñmo dicēz dum est de latrīa. postea de ydolatrīa. **D**e latrīa aut̃ dicendū pñmo de ipa et postea de actibz ei⁹. **C**irca pñmū dicendū est pñmo qđ sit latrīa. scđo quomō dñt a theosebia et dñlia. **Q**uātū ad pñmū pñsiderandū qđ latrīa grece idē ē qđ religio latine ut vult aug⁹. x. de ci. dei. c. 2. **V**nde dñcē ibidē qđ cult⁹ deo debīt quatuor noībz vocat̃ scz duobz apud grecos et duobz apud latinos. **A**pud grecos dñcē latrīa et theosebia et eusebia idē est cultus diuinus vel cultus bonus. **A**pud vero latinos dñcē religio et pietas ita qđ hēc duo noīa correspōdēt illi duobz qđ mō sint in plus qñtū ad modū sñuetū sic ergo latrīa idē est qđ religio. religio aut̃ dñcē a relegēz do scz pñnētia ad diuinū cultum ut dñcē **I**doz li. eph. qđ hñoi sūt in corde frequēter renouēz da pñ. 3. in oībz vñs tuis cogita illū. ul a religendo scz deū quem pñ pñm amissimus ut dñcē aug⁹. x. de ciuitate dei. vel a religādovnde aug⁹. de vera religione. religet nos religio vñi oīpōtenti deo. **I**deo patz qđ religio vñdecūqz dicatur pñprie importat ordinē a dñe. vñ aug⁹. x. de ci.

dei dicitur quod religio distinctus non quilibet sed dei cultum significare videtur. Extremo tamen nomine refertur etiam ad ea quod humanis agnitionibus exhibentur ut etiam idem dicere videtur ibidem. et sic religiosi dicitur prout munificentes omnes qui deum colunt. specialiter tamen dicuntur religiosi qui vitam suam totam deo dedicantes a mundanis negotiis se abstrahunt.

Circa secundum sciendum quod dicitur latría et theosebia licet aliqui sumant per eodem prout accceptione. quia theosebia proprie respicit cultum interiore quod proprie pertinet ad virtutes theologicas. sed latría fuitur exterior quod pertinet ad iusticiam. latría enim quod est idem quod fuit latine de ratione sui vocabuli ut vult augustinus libro de trinitate. Si autem latría respicit cultum interiore principaliter cum iste consistat in credendo et sperando et diligendo deum ut dicit augustinus in enchiridion. tunc non esset virtus cardinalis sed theologica non inquam ab aliis distincta sed omnis ad omnes illas secundum bonum. sed hoc modo non sumitur ita proprie sicut modo supra dicto. cum nomen eius impositum fuerit a fuitur quod proprie respicit actum exteriorum. utroque tamen modo contingit repiri eam dicitur et secundum hoc doctorum positiones diversificari. Unde quidam ponunt eam speciem virtutis cardinalis sed iusticie. quodam vero tres theologicas arcumplecti et utrumque vere per dicitur sine strarierate. prout dicitur secundum modum accipiendi secundum bonum. Sed quod se habet latría ad dulia. hoc ad cuius evitendam sciendum quod dulia multipliciter sumitur uno modo secundum quod ad analogiam et tunc importat cultum debitum nature superiori siue creature siue creatori secundum aliquam rationem quam creator ducat creature utpote secundum rationem de minimi. et sic accipitur in glo. super illud psalmi in ecclesiis benedictio domino glo. do cui debetur latría. domino cui debetur dulia. Alio modo per antonomasiam et sic dicitur reuerentia debitum creature humane deificate. et sic sumitur glo. super illud psalmi adorare scabellum pedum eius ubi dicitur quod dulia maior debetur soli humanitati christi. Tercio secundum significacionem propriam. et sic secundum augustinum primo de trinitate. c. 6. latría dicitur cultus tamen deo debetur dulia vero honor debetur et exhibetur creature rationali et sic communiter accipitur consuevit. et hoc modo latría et dulia sunt diverse species virtutis quia respiciunt cultus exteriores formaliter diversos. Aliiter enim et alia ratione adoratur creator et creatura. Adoratur enim creator quia in eo est summa maiestas que est principale principium omnis boni quod habere potest ille qui adoratur. Creatura vero adoratur in quantum consideratur ut adiuvans et hoc vel ad esse ut pater carnalis vel ad bene esse ut pater spiritualis. Si queratur quare glo. supposita magis dicit latría debere deo et dulia domino cum idem sit dominus et deus. Dicendum quod dominus conicitur creature et de creatore et creatura dicitur analogice. deus autem non ita conicitur sed si dicitur de creatore et creatura dicitur equivoce. et propterea dicitur latría debetur deo et dulia domino. non ut significetur quod alia specie adoratur sit in quantum deus et alia in quantum dominus. sed ut immutescat differentia horum vocabulorum et sit cum differentia innuit convenientiam. Ex predictis patet quod latría est virtus ad reddendum honorem deo debitum habilitatuna moralis ad iusticiam reducibilis.

De actibus latrie et c.

Prostea considerandum est de latría siue religionis quantitate ad actus eius et primo in generali secundo in speciali de actu sacrificii. Tercio de actu adorandi. Circa primum sciendum quod religio aliquos actus prout mediantibus virtutibus quibus imperat ordinans eos in dei reuerentiam. quia virtus ad quam pertinet finis imperat virtutibus ad quas pertinet ea que sunt ad finem. et sic religionis actus per modum imperii ponitur. I. esse. visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum quod est actus elicitus a misericordia. et immaculatum se custodire ab hoc seculo quod elicitus a repantia vel aliqua huius vice. Alios quos vero prout per se et immediate per quos homo ordinatur tantum ad deum. et inter hos actus habet aliquos interiores tanquam principales et per se. et isti videntur esse deuotio et oratio. Alios quos vero habet exteriores quasi secundarios et ordinatos ad actus interiores. quibus ipsa virtus quasi signis ad excitandum mentem ad actus spirituales. Et in aliquibus horum actuum exteriorum corpus ad venerandum deum exhibetur ut in oratione. In aliquibus vero aliquid deo de rebus exterioribus offertur. et hoc vel permittendo ut in votis vel dando ut in sacrificiis et oblationibus primitiis et decimis. hec enim differunt quia sacrificia proprie dicuntur quando aliquid fit circa res deo oblatis. sicut quod animalia occidebantur quod panis benedictus frangebatur et comedebatur. et hoc ipsum nomen sonat. nam sacrificium dicitur ex hoc quod homo facit aliquid sacrum. Oblatio autem dicitur dicitur quando aliquid offertur etiam si nichil fiat circa ipsum sicut offerri dicuntur denarii vel panes in altari circa quos nichil fit. Unde omne sacrificium est oblatio et non e converso. Primitie autem sunt oblationes quia deo offerebantur ut legitur deuterio 18. non autem sunt sacrificia quia nichil facit circa ea fiebat. Deinde autem proprie loquendo nec sunt oblationes nec sacrificia quia non exhibentur deo immediate sed ministris cultus divini. In aliquibus autem actibus exterioribus religionis aliquid diuinum assumitur ut aliquod sacrum vel nomen diuinum. Et quidem de oratione et deuotione necnon et de oblationibus primitiis et decimis atque assumptione sacramentorum infra in suis locis agitur. De assumptione vero nominis diuini et etiam de votis in quibus etiam aliquo modo dei nomen assumitur infra dicetur cum de precepto secundo agitur. Unde restat ut ad presens consideremus tantum de adoratione et sacrificiis.

Sequitur ergo videre de secundo scilicet de sacrificiis. circa quod sciendum quod sacrificium quod offertur exterius. signat spirituale sacrificium interius. quo anima offert se deo secundum illud psalmi sacrificium deo spiritus contribulatus. Anima autem offert se deo in sacrificium sicut prout siue eacommis et sicut si: ni siue beatificationis. et ideo illi soli deo est offerendum sacrificium tam interius quam exterius unde exo. 22. qui immolat diis occidetur propter quod soli deo Tenent autem omnes offerre deo sacrificium tam interius mentem deuotam quam exterius bonam operationem. secundum idem psalmi sacrificare sacrum. iust. Est enim triplex sacrificium. scilicet bone operationis. deuote orationis et immolationis.

ex visis q̄ ex auditis et ppter maiore et frequē
tiorē memoratiōem. Si dicat q̄ huiōi imagi
nes nec p̄ vetus testamentum nec p̄ nouū ap
probanē. Dicendum q̄ apostoli multa tradi
derūt que in canone non sūt inter que est vnū
de imaginibus. vnde damas. li. 2. c. 8. dicit q̄ lu
cas xpi et beate virginis imagines depinxit et
xpc imaginem suā abagaro direxit vt historia
ecclesiastica tradit. **V**trū crux xpi sit adoran
da adoratiōe latrē. **R**ē. Honor siue reuerentia
non debet nisi rationali creature. Insensibili aē
non debetur nisi ratione nature rationalis et
et hoc dupliciter. vno modo inquantum repre
sentat naturam rationalem. Alio modo inquan
tum ei coniungitur quocumq̄ modo. **P**rimo
modo solēt homines venerari imagines regis.
secundo eius vestem. vtrumq̄ autem veneratur
homines eadez veneratione qua venerantur et
regē. Si ergo queratur de cruce in qua fuit xpc
crucifixus vtroq̄ modo est a nob̄ veneranda.
Vno mō inquantū rep̄ntat figurā xpi extēsi i
ea. alio modo ex cōtactu ei⁹ ad xpi mēbra et ex
hoc q̄ ei⁹ sāguine est p̄fusa. vñ vtroq̄ mō adora
tur ead̄ adoratiōe cū xpo scz adoratiōe latrē. et
ideo crucē alloq̄mur et dēcamur q̄si ipm xpm
Si autē loq̄mur de effigie crucis xpi in alia ma
teria scz lapidis ligni vel alia materia et huiōi
sic veneramur crucē tñ vt xpi imaginē quam
veneramur adoratiōe latrē vt dictū est supra.
Aliq̄ autē dicūt q̄ crux ipa in qua pependit xpc
inquantū est res quedā nō adorā ead̄ adoratiōe
scz latrē cū vbo cū nō p̄neat ad p̄sonā verbū
quasi pars ei⁹ s; adoratiōe ypoulie inquantū est
quedā res xpi. ratōe cui⁹ filiter et vestis et alia
q̄ ad hūanitatē xpi referunt ypoulia adorantē
et hęc est positiō thome. Alij vero dicunt q̄ illa
crux nō debz adorari vt est res q̄dā nec adoratiōe
latrē nec dūlie sed adoratiōe cuiusdā honoris et
reuerētie tāq̄ instrumentū n̄re salutis sic eē r̄ue
remur sacramēta p̄ eo q̄ sūt istrumēta n̄re sa
lutis. et hęc est positiō boni. **V**trū m̄ xpi sit ado
randa adoratiōe latrē. **R**ē. q̄ nō p̄ eo q̄ est pura cō
tura. q̄ tñ est m̄ dei q̄d est excellentissimū ita q̄
excellēt⁹ creature pure ouenire n̄ p̄. ideo sibi
nō tñ ouenit honor dūlie s; eē ypoulie q̄d no
men sumit de glo. hierz. 2. vbi dicit dūlia ma
ior et dūlia minor. **V**trū sāctoꝝ r̄ūq̄ sit aliq̄
mō venerāde. **R**ē. q̄ sic. Sic ei vult aug⁹. 1. d. 4.
dei. q̄ ad aliquē affiat ea q̄ d̄ eo relinquunt post
mortem venerat. nō tñ corp⁹ aut p̄tes corpis
s; etiā aliq̄ exteriora vt vestes et filia. Manifestū
est autē q̄ sāctos dei venerari debemus tanq̄ xpi
mēbra filios et amicos et intercessores nostros
et ideo reliquias sāctoꝝ qualescūq̄ i eoz memori
ā honore oꝝruo venerari debem⁹ vñ et ipe xpc
huiōi r̄ūq̄as ouenientē honorat i p̄ntia eaz mi
racula faciēdo. **V**trū adūlarī⁹ adorari possit sū
peccato. **R**ē. q̄ n̄ eē si xpc fore cōdat n̄ interi⁹ vel
exti⁹ actualit⁹ op̄icō exp̄mat. q̄ ipa nouitas r̄i
isolate op̄ideraciō et attēciō requirit sic d̄ de b̄ea v
gine q̄ cogitabat q̄līē ess; ista salutaciō. In ado
raciōe vō hostie sufficit hāc op̄icō; h̄re habituali

ter. s. si op̄icō debite est facta p̄ eo q̄ hostie op̄e
tio est consueta.

De supersticiōe i si ti. 1. 2.

Deinde op̄iderandū est de vicijs oppositis
religiōi sū latrē. et p̄mo de illis q̄ oue
niūt cū religiōe i hoc q̄ exhibēt cultū
dīmū. scōdo de vicijs maiestā strarietate ad reli
giō; hūitū p̄ op̄etū eoz q̄ p̄nēt ad cltū dīmū.
Primū hoz p̄nēz ad superstitiōē. Secūdu ad iri
ligiositatē. **V**ñ p̄mo op̄iderandū est de supersticiōe et
p̄nē ei⁹ et p̄mo i si. scōdo de p̄nē ei⁹ i sp̄ali. **C**ir
cū p̄mū plā q̄runt. p̄mo vtrū superstitiō sit vi
ciū religiōi strariū. **R**ē. q̄ sic opponit aē ei sic ex
cellentissimū n̄ q̄ pl⁹ exhibeat in cltū dīmū q̄m
vera religiō. s; q̄ exhibet cultū dīmū vñ cui n̄
debz. vel eo modo quo nō debet. Ex hoc autē sup
sticiōsi dicti sūt scōm p̄sō. li. 2. c. 1. q̄ dēp̄cabant
et immolabant vt sui liberi supstices fierent. s;
h̄ est etimologia nō significatio. **S**; obiat
q̄d in glo ad cor. 2. d̄ q̄ supersticiō est religiō sup
mō seruata n̄ ergo tē. **R**ē. sic bonū methapho
rice r̄p̄t i mal⁹ put d̄ bon⁹ latro ita etiā nōia
virtutum q̄nq̄ acapiunt transsumptue i ma
lis. vt prudentia quādoq̄ ponit p̄ astutia scō;
illō luc. 16. filij hui⁹ seculi prudē. sūt fi. lu. et
scō; hūc mōdū supersticiō d̄ religiō. **V**trū sint di
uise spēs supersticiōis. **R**ē. q̄ sic vt enī sup̄dictū est
viciū supersticiōis op̄istit in hoc q̄ trāscōdit medi
um v̄tutis scōm aliq̄s circūstātijs. n̄ autē q̄libz
circūstātijs corruptay diuinitas variat specie
peccati. s; tñ quādo referunt ad diuīa obiecta
vel diuīos fines. scōm hęc enī acē moꝝales spe
cies sortitūtur. Diuersificant ergo supersticiōes
p̄mo ex parte obiecti. potest enī dīm⁹ cult⁹ ex
hiberi vel cui exhibend⁹ est scz deo modo tñ inde
bito vt si q̄s tpe gratie coleret deū scōm veteris
legis ritum et hęc est p̄ma spēs supersticiōis. vel
ei cui nō debet scz cuiusq̄ creature et hoc est ali⁹
gen⁹ supersticiōis. q̄d diuiditur in multas species
scō; diuīos fines dīmī cult⁹. **O**rdiat aē dīm⁹ cul
tus p̄mo ad reuerentiā deo exhibendā. et scō; h̄
p̄ma species hui⁹ generis est ypolaē q̄ dīmā re
uerētiā indebite exhibet creature. **S**cōdo ad hoc
q̄ homo instruat a deo quē colit. et ad hoc p̄nēz
supersticiō diuina que demones op̄ulit p̄ aliq̄ pa
cta cū eis inita tacta vñ exp̄ssa. **T**ercio ad quā
dam directionē actū humanoy scōm insticu
ta dei qui colit. ad quod p̄nēt supersticio quarū
dā obseruātiay. et h̄ tria aug⁹. 2. de do. xpia. tan
git. supersticiōsū inq̄t est quicquid institutū ē ab
hoibz ad faciēda et colēda ypola p̄nēs ad colē
dā sic deū creaturā p̄tē ve vllā creature et hoc p̄
tinet ad primū. et post s̄bōit vel ad op̄ulaciōes
et pacta quedā signoy cū demoibz placata atq̄
federata quod p̄nēt ad scōm. et post parum.
Ad h̄ ergo p̄nēt oēs ligatē tē. quod p̄nēz ad ē
cū.

Veri dei ti. 8.

De supersticiōe cult⁹ indebiti

Deinde op̄iderandū est in specialī de p̄nē
sue speciebz supersticiōis et p̄mo de sup
sticiōe cultus indebiti veri dei. scōdo de
supersticiōe ypolaē. 3. d̄ supersticiōe dīmationum.

Quarto de supstitione obfuantia. **C**irca p^o queruntur plura scz verū in cultu veri dei pos-
sit esse aliqd p^o nicioſū. **R**e q^o sic. vt enī dīc aug^o
li. o^otra mēda cū. mēda cū maxime p^o nicioſū est
q^o sit in p^o nētibz ad religionē xpīanā. Est autē
mēda cū cū aliq^o exteri^o signat contrarium ve-
ritatī. sicut autē signat aliqd cōfistit cultus reli-
gionis exteri^o vt patet ex supradictis. et ideo si
p^o cultū exteriore aliqd falsū significet erit cult^o
p^o nicioſus. h^o autē p^o nigit dupliciter. vno mō ex
p^ote rei sig^ote a qua discordat significacō cl^o et
h^o mō tpe legis noue pactis xpī misteris p^o nio-
ſū est vti ceremoniis legis veteris quibz xpī mi-
ſteria significabant futura. sic ē p^o nicioſū esset
signis p^o fiteri xpī esse passū. Alio modo ex p^o-
te colentis et hoc p^oapue in cultu cōi qui p^o mi-
nistros exhibet in p^osona tot^o ecclesie. sic ē fal-
ſarius esset p^oponens ex p^ote alicui^o non cōmissa
sibi. Ita etiā exhibens deo cultū ex p^ote ecclesie cō-
tra modū diuina autoritate ab ecclesia p^ostentū
et in ecclia p^oſuetū. vñ dīc amb^o. indign^o est q^o
aliter celebrat misteriū q^o xpī tradidit et ideo ē
dīc glo. sup col. 2. q^o supsticō est q^o ēdicationi
hūane nomē religioſis applicat. Nota tñ q^o in
diuersis ecclesijs diuerſe sūt p^oſuetudines in cul-
tu diuino que in nullo veritate repugnat et ideo
sūt p^ouade et eas p^oterire nō licet. **V**tz in cul-
tu veri dei possit esse aliquo supflūū. **R**e q^o sic
ſcendū tñ q^o aliquo supflūū dī duplicat. vno
modo scōm quātatē absolutā et sic nichil p^ote
esse supflūū i dīmo cultu. q^o nichil p^ote homo fa-
cere q^o nō sit mī^o eo q^o debz deo. Alio mō fm q^on-
titatē p^oportioſis q^o s. nō est fini p^oportionatū.
Fini autē dīni cl^o est vt homo det gl^oaz deo et
subiciat se mēte et corp^o et ideo q^oqd hō facit p^o-
tūns ad gl^oaz dei. et ad hoc q^o mēs hōis deo sub-
ciat et cō corp^o p^o moderatā p^ocupitaz refrenatōz
fm dei et ecclie ordinacōez et p^oſuetudinē eorum
quibz viuūt. nō supfluit i cultu dei. Si vō sit
aliqd q^o quantū est de se nō p^oneat ad aliquod
enū p^odictoz aut etiā sit p^oter dei et ecclie insticu-
tionē v^o o^otra p^oſuetudinē vñ q^o scōz aug^o. pro le-
ge humana habēda est totū ē supflūū reputā.
dū et supstinosū. q^o in exteri^o mō tñ p^oſitēs ad
interiore nō p^onet cultū. vñ aug^o. li. de vera re-
ligione inducūt illō luc. 11. regnū dei itra vos
est o^otra supsticōſos qui scz exteriōibz p^onapalez
curā impendūt.

De ydolatria ti. 9.

Deinde considerandū est de supstitione ydo-
latrie. de hac autē querūt plura. s. vtz
sit spēs supsticōis. **R**e q^o sic vt dēm
est supra ydolū enī dēductū est ab eo q^o est ydos
vt dīc p^oidorus. ydos autē dīc formam ab y-
dea tractā vt dīc Seneca. Vñ ydolū p^orie dī
simulac^oz representatū rei existēis vel rei ficte et
scōm hoc ydolatria p^orie dī cū simulacra colūē
Ex cōi tñ p^oſuetudine qua creaturas colebāt gē-
tes sub quibusdam imaginibus impositū est
nomē ydolatrie ad significandū quēcūq^o cultū
creature etiā si sine imaginibz fieret. **C**ultus

nāq^o dīn^o sic creature sensibili exhibebat p^o aliq^o
sensibilia signa puta sacrificia ludos et alia hu-
iusmodi. ita etiā exhibebat creature representā-
te p^o aliquā sēibile formā siue figurā que dīc
ydolū. Diuersimode tñ cult^o dīnus exhibebat
ydois. quidā enī p^o quādā nephariā artez ima-
gines quas dā p^ostruebāt que v^ote demonū ali-
quos certos effectus habebant vñ de putabāt i
eis esse aliqd dīmitatis et p^o vñs eis cl^otū dīnū de-
beri. et h^oc fuit opinio her metē emegisti vt dīc
aug^o. 8. de ci. dei. Alij vero exhibebāt cl^otū dīmita-
tis nō ipīs imaginibz s; creatis q^oz erāt imagi-
nes. oīa autē h^oc ad supstitionē ydolatrie p^one-
bāt vt patet p^o aug^o. 2. de co. xpīa. Notandū
autē q^o apl^os. 1. cor. 8. dīc. sam^o q^oz nichil est ydo-
lū in mūdo. p^o eo q^o imagines ille q^o ydola dīc-
bant nō erāt aīate nec aliquā virtutē dīmita-
tis habentes vt hīmes pōt quasi esset aliqd opo-
sitū ex aīa et corp^o. Et silit^o intelligendū est il-
lud q^o dīc ifra. 10. c. q^o ydois imolatū nō ē ali-
qd. q^oz p^o hūiōi imolatōz carnes imolate n^o ali-
quā sanctificationem consequēbant vt gentes
putabant nec aliquā immūdiā vt iudei crede-
bant. Nota ē q^o latría vno mō p^ote signifi-
care actū hūanū ad cultū dei p^onetē et sic dīc
ē vñuoce de cultu dīmo et de cultu scōm q^o p^oti-
net ad ydolatriā. sic etiā solutio ēbuti vñuoce
dī siue exhibeat vero rē siue falso. Alio modo
sumit^o put ē idē religioſi. et sic cū sit v^o dī rōne
ei^o est q^o cult^o dīn^o exhibeat ei cui debet exhiberi.
et sic equoce dī de latría vere religioſis et de ydo-
latría. **V**tz ydolatria sit peccatū. **R**e q^o sic exo-
di. 20. nō adorabis ea. s. exteri^o. nec coles salic^o
interi^o vt exponit glo. et loquit^o de sculptilibz
et imaginibz. Nam et si oēs supiores reuereri
debeamus non tñ eadem reuerentia omnibz de-
bet^o que debet^o sūmo deo q^o in singulari ratioe oēs
excedit. Dixerūt autē q^odam heretici non esse p^o-
culosū si q^os p^osecutōis tpe dephēsus. exteri^o ydo-
la colat. dū tñ mēte fidē fuer. s; hoc ē manifeste
falsū. cū enī exteriōr cult^o sit signū interioris si-
cut ē p^o nicioſū mēda cū vñbis asserere p^otrariū ei^o
q^o credit in corde. ita ē si exteriōr cultū exhibe-
at alicui o^otra illō q^o sentit in mente. Est etiam
ydolatria gūissimū peccatū. vñ dīc glo. sup
leui. 14. omne peccatū est imūdiā aīe. s; ydola-
tria maxie. et hoc est vñ q^ontū est ex p^ote ipi^o pec-
cati. sic enī i repub. gūissimū esse videt^o q^o aliq^os
honozē regū impendat alteri q^oz vero regi q^oz q^on-
tū est i se totū ordmē rep^o p^obat. ita in peccatis
q^o o^otra dei p^omittit^our que tñ sit maxima. gra-
uissimū esse videt^o honozē dīnū ipēdere creatū q^o
quātū est i se facit aliū deū in mūdo inuēns
p^onapatū dīnū. Alio tñ mō p^ote attēdi gūitas ex
p^ote peccatis. sic dī grau^o esse peccatū eius q^o pec-
cat scīenter q^oz peccatis ignoranter et scōm hūi-
chil p^ohibet grau^o peccare hereticos qui fidē scī-
entē corrūpūt quā accepūt q^oz ydolatra s ignorā-
ter peccantes. Et similiter etiam alia peccata
possunt esse maiora propter maiore p^ote p^oti pec-
catis. **Q**ue fuit causa ydolatrie. **R**e cau-
sa eius disposita fuit ex parte hominum. et

hoc tripliciter primo ex inordinatione affectus. put scilicet homines aliquem hominem nimis honorantes vel nimis venerantes honorem diuinum impendunt ei. Secundo quia homo naturaliter in respectu satisfactionis delectatur ut dicitur philosophus in sua poetica et 10 homines a principio videtur per diligentiam artificis imagines hominum expressiuas fecisse. dimittere dicitur eis impendere. 13. propter ignorantiam veri dei cuius excellentiam homines non considerantes quibusdam creatis propter pulchritudinem suam virtutem dicitatis dicitur exhibuerunt. de his tribus habet in libro sapientie. de prima. c. 12. de secunda. 13. de tertia. 23. ut per diligentem inuentum. Alia autem causa ydolatrie. scilicet. estimata fuit ex parte demonum qui se colentes hominibus exhibuerunt in ydolis dantes ipsos et alia que videbant hominibus mirabilia faciendo. unde per omnes deum gentium demonia. Et nota quod in prima etate non fuit ydolatria propter recentem memoriam erroris mundi. ex quo adhuc vigeat omnicors unus dei in mente hominum. sed in secunda etate legitur esse inuenta a nemroth. qui ut dicitur coquebat homines ignem adorare. vel a nino qui imaginem patris sui bel adorare fecit. Apud grecos autem ut ysidorus refert prometheus primus simulacra hominum finxit de luto. Iudei vero dicunt quod ysmahel primus simulacrum de luto fecit. In sexta vero etate exclusa est per virtutem et doctrinam christi que de dyabolo triumphauit.

De divinatione et eius speciebus in 1. tit. 10.

Divina consideratio est de suppositione divinationis et primo in generali. secundo de partibus eius in specialibus. Circa primum querunt philosophi. scilicet. utrum divinatio sit peccatum. Respondeo quod sic. unde dicitur deus. 29. non sit qui phitones consulat neque divinos. et. 26. quod. 4. dicitur quod divinationes expectant sub regulis. quinquemque iaceant secundum gradus prime diffinitionis. Ad quod intelligendum notandum est quod divinator non dicitur si quis pronunciet ea que necessarii sunt ut in philosophia eveniunt que humana ratione pronoscitur prout sic astrologi ex agnitione causarum pronunciant in fallibilitate futuras eclipses. et ex consideratione stellarum pronunciant diectionem pluvias et siccitates. et medicum salutem et mortem. et ita evenit ut in pluribus non videatur esse divinatio si quis aliquam futuram contingentiam de se velate agnoscat. tunc enim ipse non divinat. quod divinus est factus. sed magis quod divinus suscipit. Tunc autem solus dicitur divinare qui inobito modo sibi pronunciat. futurorum eventum usurpat. Quando prout dei manifestam revelationem pronunciare presumit aliquam futura contingentiam ad utrumlibet. ut sunt illa que dependunt ex libero arbitrio. vel etiam contingentia ut in paucioribus ut sunt que per accidentem contingunt siue in rebus humanis siue in rebus naturalibus. sic quod lapide cadente fiat terremotus et quod homine fodiente thesaurus inveniatur. prout dicitur enim talia est solus dei. unde ysaia. 41. annunciate que futura sunt in futurum et sciemus quoniam dei estis. unde ysaia. 41. et ceteri. dicitur quod divini dicitur sunt quasi deo plei. deitate enim se plebs silant et astuta quadam fraudulente hominibus futura divectur. Hec ysaia. 41. stat autem habet esse peccatum. unde divinatio spiritus est peccatum. et 10 hiero. dicitur si quis divinatio spiritus accipit in mala per te. Sed obicitur quod augustinus dicitur de libro. ar. quod audeat dicere aliquam disciplinam esse malam sed aliquas artes sunt divinate ut per philosophum libro de memoria. ergo videtur quod divinatio non sit peccatum. Respondeo quod aliquas artes sunt ad pre-

nosendum futuros eventus que ex necessitate vel frequenter eveniunt. quod non pertinet ad divinationem sed ad alios futuros eventus agnoscendos non sunt aliquas vel artes sui dicitur sapientie. sed fallaces et vane ex deceptione demonis intro ducere ut augustinus dicitur. 21. dicitur de dei. **C**eterum spiritus divinationis sit plures. Respondeo quod sic ut vult ysaia. et ceteri. libro. ad quod intelligendum quod omnis divinatio videtur ad progrediendo eventus futuri aliquam demonum consilio et auxilio. quod quidem expressum quinquaginta implorat. quinquaginta autem propter hominis petitionem se demon ingerit occulte vanis inquisitionibus futurorum. ut mentes hominum implicet falsitati et vanitati. Est autem una vana inquisitio futurorum cum quis futura pronoscere temptat. unde pronosci non potest. Demones autem expressum invocati solent futura pronunciare multipliciter. quinquaginta quod quibusdam prestigio. scilicet apparitionibus se aspectui et auditui hominum ingerentes. ad pronunciantium futura. et hec species dicitur prestigium ut ex eo quod oculi hominum perstringunt. quinquaginta per sonia et habet divinationem somniorum. quinquaginta per mortuorum aliquam apparitionem vel locutionem et habet divinationem nigromancia. ut dicitur in libro. et ceteri. nigros enim grece mors dicitur latine. mania vero divinatio quod quibusdam perorationibus adhibito sanguine videtur resuscitari mortui divinare et ad interrogata respondere. dicitur enim demones sanguinem amare. Quinquaginta vero pronunciant futura per homines vivos ut patet arrephidius et habet divinationem phitonica quod scilicet sit per phitones que sic dicitur sunt ut dicitur ysidorus a phito apolline que dicitur fuisse autor divinationis. Quinquaginta quod per aliquas figuras vel signa que apparent in rebus inanimatis que quod si appareant in aliquo corpore terrestri ut in ungue vel in fero vel lapide polito dicitur geomancia a geos quod est terra. Si autem in aqua dicitur yromancia ab ydros quod est aqua. Si in aere dicitur aerimancia. Si in igne pyromancia a pyr quod est ignis. Si autem in visceribus animalium imolarum in aris demonum dicitur aruspicium quasi inspectio in aris. Divinatio vero que fit sine expressa demonum invocatione dividitur in duo genera. quorum primum est quoniam ad pronoscendum futura consideramus aliquod in dispositionibus aliarum rerum. et si quod de aliquis nitatur pronoscere futura ex consideratione sit et mori dicitur. hec pertinet ad astrologos. qui dicitur generatim propter natalium considerationes dicitur. Si vero ex consideratione dicitur vel horarum vel aurarum tunc dicitur auruspices que. scilicet. dies et horas in negotiis et operationibus agendis observant. Non tamen per observationem quinquaginta est infidelitatis ut in his que pure de pedet a libero arbitrio. quinquaginta necessitatis. scilicet. propter preceptum ut in nuptijs celebrandis. quinquaginta sagacitatis ut in his que contingunt naturaliter. ut in potionibus minutio. mibus et huiusmodi. Si vero per voces vel motus animi vel quorumcumque animalium sunt per simulationes hominum vel sale. mibus. hec pertinet generaliter ad augurium. quod sic dicitur quasi augurium l' augurium a gesta l' garru tu animi sic auspiciu ab inspectione animi. quod primum pertinet ad aures secundum ad oculos in ambus enim huiusmodi papue solent considerari. Si vero huiusmodi consideratione fiat circa verba hominum alia intentione dicitur que quod retroque ad futurum quod vult pronoscere dicitur omne. Si autem considerentur aliquas species figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes erit alia species divinationis. Nam ex lineamentis manus considerationis divinatio sumpta dicitur cyromancia cyros enim grece dicitur manus latine.

Diuina vero ex quibusdam figuris in spatula al-
 cuius aialis apparuit dicitur spatulimantia. Ad secundum
 vero genus diuinationis quod est sine expressa demonum in-
 uocatione pertinet diuinationis quod fit ex consideratione eorum
 quod eueniunt ex quibusdam quod sero fuerit ab hominibus ad in-
 quod redit aliud occultum suum per considerationem punctorum quod per-
 tinet ad artem geometrie suam per considerationem figurarum quod
 perueniunt ex pluribus liquis factis in aquam pictis. suum ex
 quibusdam cedulis scriptis vel non scriptis in oculo in-
 positis cum considerat quis quam accipiat. vel etiam ex
 festiuitatibus in quolibet appositis quod maiorem vel minorem
 accipiat. vel etiam ex taxillis pictis quod puncta
 plura piciat quod omnia sortium nomina habent. Unde nomen
 sortilegijs continetur. Sic ergo triplex est genus di-
 uinationis quorum primum est per manifestam demonum in-
 uocationem. secundum per solam considerationem dispositionis lumen
 et aliter rei. tertium est dum facimus aliquid ut nobis maiore
 scilicet aliquid occultum. primum pertinet ad nigromanticos. secundum
 ad augures. tertium ad sortilegos. Et quolibet autem
 horum multa continentur ut per ex dictis. Tres modos per
 dictos ponit augustinus et habent. 26. q. 2. 1. genus et
 2. q. 4. nec minus et c. epi. 7. q. 1. non obsequetis. Et
 extra supradicta oblat multipliciter. aie ei secundum non fa-
 uet illud interrogandi. si saul interrogat de eue-
 tu futuri belli per mulierem phitonissam samuel appa-
 ruit et futurum bellum pre dixit. ergo diuinationis quod fit per in-
 uocationem demonum non est peccatum. Pater autem fu-
 turos euentus per aliquam naturam agnoscunt per id habet.
 8. milu. in celo agnouit per suum. si naturalis agnitio
 est infallibilis et a deo ergo uti agnoscere auium ad pre-
 cognoscenda futura. quod est augurari non est illicitum.
 Et gregorius in libro sortium ponit ut patet lib. 11. q. 1. cum
 vel fuit omne ex his quod auditur rectacorum et interpretacorum
 cuiusdam somnii. ut legitur iudicium. A. Et simili-
 ter eliezer suus abrahæ. ut legitur gen. 28. ergo vide-
 re quod talis diuinationis non sit illicita. Et ad primum di-
 cendum quod sic autem dicitur ad simplicianum non est absurdum
 credere aliquam dispositionem premissam fuisse. ut non dum an-
 te arte magica vel potentia. si dispositio ocella quod
 phitonissam et saul latebat se iusti spiritus ostende-
 ret regis aspectibus diuina enim suum percutitur. vel non
 vere spiritus samuel a sua rege est excitatus. si ali-
 quod fatasma et illusio demonum imaginaria ope-
 boli machinacibus est facta quam appellat samue-
 le scripta sic ymagines solent reuolui suarum uocibus
 appellari. Ad 2. dicendum quod illa auctoritas loquitur de
 agnitione auium respectu eorum quod pertinet ad eas. et ad
 hoc pre cognoscenda eorum morum et voces considerare non est
 illicitum puta si quis ex hoc quod cornicula croceat
 pluuia esse dicto futuram predicat. Ad 3. dicendum quod ge-
 deon obsequiuit rectacorum et expostorum somnii acci-
 pientes ea per omne quasi ordinata ad sui instructio-
 nem diuina prouidentia. et sicut eliezer attendit uerba puel-
 le ordine ad deum premissa. Ad hoc nota quod in noua
 lege mens hominis arceat a temporalium solitudine. et ideo
 in noua lege non est aliquod institutum ad pre-
 cognitionem futurorum euentuum de temporalibus rebus. In
 veteri autem lege quod permittebat trena erat consuetudo
 nes de futuris ad religionem pertinentes. Unde dicitur ysa. 8.
 cum dixerint ad vos querite a phitoniis et di-
 uinis qui student in iecationibus. subdit qua-
 si rationem. nunquid non populus a deo suo

requireret visionem pro uiuis et mortuis. Fuisse
 tamen et in noua lege aliqui prophete spiritus habentes.
 quod multa de futuris euentibus pre dixerunt.

De agnitione demonum respectu futurorum. tit. 11.

Dicendum considerandum est de partibus diuinationis in
 speciali et primo de diuinatione per demonia
 secundo de diuinatione per alstra. 3. de diuina-
 one per sonia. 2. de diuinatione per sortilegia. Circa
 primum ad maiorem huius materie euidentiam considerandum
 dicitur de agnitione demonum respectu futurorum. et hoc
 gratia quoniam plura. scilicet. uerum demones agnoscant futura
 Res futurorum triplex est genus. quedam enim futura habent
 determinatas causas et infallibiles ut illa que atten-
 duntur circa motum corporum superiorum in quibus est de-
 terminatio et omnis impedimentum remotio. et talia prout est
 certitudinaliter sciri non solum a deo et in deo sed et a crea-
 tura. et hoc in sua causa sic tunc eclipsis et solis. Que
 dā habent determinatam causam sed tamen fallibile ut illa que
 sunt secundum inferiorē naturam quod ideo habent causam determinatam quod
 interdictio nature mouet deitate ad unum. ideo uero falli-
 bile. quod multipliciter potest occurrere impedimentum ut po-
 te quod ager seminat si terra pinguis est et bona di-
 sposicio superiorum corporum afferat fructum pingue et
 ista prout quodammodo sciri et presciri non tamen a deo. sed etiam
 a creatura quod nouit naturas rerum superiorum et inferiorum non
 tamen ita certitudinaliter sic predicata. Quedam habent causam
 determinatam et fallibile sic ea quod sunt a uoluntate nostra quod
 indeterminata est propter hoc quod est ad opposita. et fal-
 libilis est. quod prout uolenti perficere occurrere multa
 impedimenta. et talia non prout certitudinaliter sciri ab
 aliquo creatura in seipsa sed solum a deo. vel per reuelationem
 diuinam. Unde dicitur li. 2. c. 2. dicitur quod futura neque angeli
 neque demones nouerunt. si naturalis agnitione et loquitur
 de futuris contingebat. Ratio autem huius est ista quod co-
 gnitio creature pendet ex re. quoniam ergo res incerta
 est in se et in sua causa. ideo creatura non potest illam certitu-
 dinaliter noscere aut prescire. diuina autem agnitione non
 pendet a rebus. immo omnia quod nouit secundum modum ueri-
 tatis nouit. et quia sua ueritas est certissima. citius
 sime agnoscit contingentia ut necessaria. et sic citissime
 nouit ita potest certitudinaliter demonstrare et reuelare.
 ideo pre cognitio futurorum l. e. dei l. a deo. et ideo cum talia
 futura predicantur predictio dei diuinationis quod talis est actus
 diuini. Et etiam quod dyaboli superbi maxime conantur ostende-
 re hoc in se habere. et ideo dicitur quod demones per seipsos futura
 contingentia presciant certitudinaliter. hoc est eis attribuit quod dei
 est ideo est ibi infidelitas et infidelitati frequenter annexa
 ydolatria. ideo diuinationis est prohibita. Quamuis autem
 demones non prout per seipsos futura contingentia scire cer-
 tudinaliter tamen frequenter uera predicant. quod euen-
 tu futurorum aliquo modo presciant vel presciant. hec autem
 quod dupliciter sciant sic dicit augustinus. 3. super gen. Aut ei
 sensus vel ingenij acmonia. Aut multa experi-
 entia. Aut dolosa cautela. Aut aliena doctrina.
 Sensus acmonia ut quoniam uidet diligenter considerat
 ad quod inclinet affectio nostra vel que sunt indu-
 centia vel retrahentia. Experientia quoniam quia
 ex talibus uidet accidere talia. Dolosa cautela quoniam
 proponit aliquid facere et predicat quasi aliud sit factu-
 rus. Aliena doctrina quoniam iusto dei iudicio prout
 titur ab angelis addiscere. Et sic patet quod demo-
 nes futura contingentia et si prout probabiliter non prout tamen

certitudinaliter p̄sare. **S**i obiect q̄ astro-
nomi et mathematici p̄ cū astroz p̄cognoscūt et
dicūt mlt̄a fūcā. et vidē q̄ i mlt̄is vā dicūt.
Si maior ē itelligētia i āgel. g^o tē. **R**e q̄ astro-
nomi l' mathematici frequēter dicūt vā p̄iectu
rādo l' fm legē astroz l' f^o dyaboli omerā. f^o
legē astroz vt qn̄ stella dñā ē q̄ hē imp̄ssioz sup̄
diūfos humores tē disposit f^o hoc hōiez ad diū.
Sos mores et affectōes. f^o oīcū dyaboli vt qn̄
volūt vim astroz vltra p̄cedere q̄ ad id sup̄ qd̄
pnt. tūc em̄ n̄ dyabol^o adesset ita frequēter fal-
si sic vey dicerēt. nūc aut̄ cū toto auxilio demo-
nū frequēter falsa p̄dicūt et deapiūt. s̄ tāta ē
demonū astutia. q̄ ita scūt occultare fraudē suā
vt ostēdant errozē siue defectū fuisse in astro-
mo considerāte non in arte vel dyabolo assiste-
te. In hoc ergo stat rō q̄ astronomi de p̄ngētā-
bō hōibz cāz fallibilē et indēmiatā nō p̄scūt
vera n̄ ex cōiectura. et dyabol^o ex maiori conie-
ctura illa p̄sent nō tū cōtūdiatē p̄scūt h̄ bōi.
Vtz demōes p̄noscat pluuias et huiōi. **R**e
quidam dicūt q̄ licz demōes p̄ suā naturalem
vūtē habeāt fūcōz taliū valde p̄babilē conie-
cturā. eo q̄ eoz cāe sūt nāles et determinate et vt
in pluuiā eueniūt. tū qz p̄dicte cause sūt impe-
dibiles. ideo huiōi fūcōz certā p̄gnitōz p̄ suā
nāalē vūtē habere n̄ pnt. Et si dicat eis q̄ id
impedimētū qn̄ euenit est p̄ cāz nālē q̄ de neces-
sitate opat. dicūt q̄ scurs^o cāe impedimētis aliq̄
effectū. et cāe q̄ quātū erat ex se. erat nata illū
effectū p̄ducere. qn̄qz est p̄ accidēs. et a casu.
vñ talis scurs^o nō habet aliquā cāz nālē p̄ se qz
cū nō sit vere vnū nō est vere ens. **V**n̄ pl^o. 6.
metba. dicūt de tali ente q̄ est p̄p̄quū nō ent.
et q̄ tal̄ ētis nō est gñacō nec corrupcō. p̄ hac eē
opiniōe videt pl^o esse i eod̄ l^o vbi reprobat o-
piniōē dicētū oīs effect^o naturales euenire d̄
necessitate. si em̄ scurs^o cāz nāaliū semp̄ esset
de necessitate. oīs effect^o nāles euenirēt de ne-
cessitate qd̄ pl^o reputat falsū. **P**ro hac eē opini-
one facē videt excōicacō cuiusdā articlī q̄ ē tal̄.
f. q̄ n̄ sit a cāu s̄ oīa eueniūt de nēitate. et q̄
oīa fūcā q̄ ērt de nēitate ērt et q̄ n̄ euenit p̄tē-
ter. p̄siderādo oēs cās est error qz scurs^o cāz est d̄
diffinitōe causal̄ effect^o fm boe^o de solacōe. **A**
lij vō dicūt p̄trariū qz nāa de nēitate opat. et
ido oīs effect^o nāles n̄ impediant p̄libz ar.
vel angelicū vel humanū de necessitate eueniūt
p̄supposita influētia gñali. q̄ nēcia est ad p̄sua-
tionē nāe create et ipi^o opacōz. **V**n̄ si nāa dī-
spōsūt nubē ad pluuiā de necessitate resoluet
in pluuiā nisi supueniat aliq̄ causa fortior na-
tural̄ q̄ h̄ de nēitate impediat. a cā ergo neces-
saria eueniūt et a cā nēcia impediat. **C**ū ergo
demōes scūt vūtilitatē nālē elem̄toz et corpū
celestiū. et motū et cū et p̄iectōz plāetaz in se
et cū stellis fixis p̄sare possūt p̄ suā virtutē
s̄ cōtūdiē fūcū eueniūt istaz imp̄ssionū nālū
et futurum impedimētū ne dispositō ad eas re-
ducat ad actū. **P**ro ista opīōe ē. q̄ videm^o for-
micas iminere pluuiā portare gñā i cauernā qz
p̄cognoscūt fūcāz pluuiā. g^o mlt̄omagis dya-

abol^o agnoscere p̄. **Q**ui vult tenere opīōnez
p̄mā p̄ r̄spōdere ad illō de formidīs q̄ illō n̄ fa-
ciūt qz fūcāz pluuiā p̄cognoscāt. s̄ qz ea q̄ pluuiā
ā de p̄p̄quo fūcāz n̄ cedūt. faciūt quēdā immu-
tacōz in corporibz formicaz. p̄ quā quodā nālī
instictu mouent ad portandō granū in cauernā
patet ergo q̄ illō faciūt p̄pter hoc q̄ p̄ns est nō
p̄p̄ hoc qd̄ est fūcū. **P**otest eē dicī q̄ qz sensitiua
p̄ nālīter immutari ab influētia celesti. nō sic
autem intellectua. ideo nō est inconueniens q̄
dam bruta p̄ illā immutacōz p̄sentē aliq̄ fu-
tūz p̄cognoscere p̄ estimatiuā. q̄ intellect^o dya-
boli p̄ suā vūtē nālē sub certitudīe p̄cognosce-
re nō possit. **Q**ui at̄ tenet scōz opīōnē r̄spō-
dent ad articlū excōicacū q̄ nō est p̄tra eos. qz
nō ponūt q̄ effect^o dependentes ex libero arbitrio
dīno angelico vel hūano de necessitate eueniāt
qn̄ eueniūt nec q̄ nēcio impediat qn̄ impedimētū
ē. qd̄ ponebāt illi p̄tra quos p̄dic^o articl^o fuit
excōicac^o. **V**n̄ nec pot̄ hēc opīō scursū causari
q̄ sūt volūtarie opantes esse nēcū qm̄uis pōat
scursū causaz pure nālū de necessitate scurre-
re qn̄ scurrūt supposito motu celī sic nō est. et
tali influētia gñali. sine q̄ nulla creatura esse
possit nec agere. **S**i tū h̄ fa opīō q̄licūqz idōat
i p̄dicū articlū excōicacū seu quēcūqz aliū ē
fugieda. h̄ d̄ rich. **V**tz demōes agnoscāt co-
gitacōes cordiū. **I**h̄ cogitacō cordis dupl^r p̄
agnosca. vno^o i suo effectū. et sic nō solū ab an-
gelo s̄ etiā ab hōie agnosca p̄. et tāto subtilius
quāto effect^o huiōi fuerit magis occult^o cogno-
scit em̄ cogitacō cordis interdum non solū p̄
actū exteriorē s̄ eē p̄ immutationē vult^o. **E**t eē
medic^o aliquas affectōes aī p̄ pulsū agnoscere
pnt et mlt̄omagis āgelī vel eē demōes quanto
subtili^o huiōi immutacōes occultas corporales
p̄ndūt. **V**n̄ dicūt aug^o in li. de dīnacōe demo^o.
q̄ aliqñ hōim dispōes non solum voce. platas
s̄ etiā cogitacōe p̄ceptas. cū signū quēdā ex aīo
expmūt in corpe. tota facilitate p̄dicūt. qm̄-
uis i li. r̄ctacōm h̄ dicat n̄ esse asserendū quō h̄
fiat. **A**lio mō pnt agnosca cogitacōes. put sunt
in intellectu. et affectōes put sūt in volūtate.
et sic sol^o de cogitacōes cordiū et affectōes vō-
lūtati agnoscere p̄. et rō est. qz volūtate create
rōnalis soli deo subiacet et ip̄e in eā sol^o opari
p̄. qui est p̄napale ei^o obiectū et vltimus finis
et ideo ea que in volūtate sūt vel que ex volū-
tate sola dependent. soli deo sūt nota. manife-
stū est aut̄ q̄ ex sola volūtate dependet q̄ aliq̄s
actu aliq̄ p̄sideret. qz cū aliq̄s habet habitū scien-
tie vel sp̄es intelligibiles i eo exi stētes vñ eis
cū vult. **P** angel^o nō p̄ illabi aīe. ergo nō p̄
p̄ naturā videre ea q̄ sūt in aīa qndū sūt in in-
tīmo aīe. **V**n̄ aug^o de eccl̄. dog. c. 28. dicūt inter-
nas aīe cogitacōes dyaboli n̄ videre certi sum^o
et. **R**e. s. dī tu sol^o nosti cor filiōz hōim. **N**o-
tandū aut̄ q̄ immutacō sensibilis et corpāl̄ q̄ o-
comitāt cogitacōes hōis qn̄qz est ita exil^o et in-
determinata q̄ dyabol^o p̄ eā i certā cognicōz co-
gitacōis venire non p̄. qn̄qz est ita fortis et de-
minata q̄ p̄ illā p̄ agnoscere cogitacōz quātu

ad speciem ut quod cogitat de inuidia vel de luxuria
non tamen credo quod per ea posset circumspecte agnoscere
quantum ad omnes circumstantias singulares. **h. rich.**

Verum hominibus liceat uti ministerio vel arte demonum
ad agnoscendum futura vel aliquid aliud. **R.** uti mi-
nisterio dyaboli potest intelligi uno modo virtute divina
et aliquid licita imperando. et hoc modo licet. unde pau-
lus ut habet act. 16. impauit spiritui malo qui erat in
puella phitica exire ab ea et exiit eadem hora.
Secundo ipsi familiariter vel amice inuocando.
et hoc modo est illicitum. et prohibetur hominibus. primo
lege divina. unde leui. 19. papir occidi qui sacrificatur
magos et ariolos. secundo lege positiva ut per 26. q.
2. r. q. 4. per totum et ex. de maleficiis et magis. ne-
mo. 3. etiam si credo lege naturae eo quod dyabolus est ob-
stinatus aduersarius summi principis nostri. scilicet dei et ab ec-
clesia irreuocabiliiter perditus et ita mendax et fallax.
Qui si quicquid dicit veritatem valde. aut dicit ea impulsus
a deo aut ut sibi magis deus in mendacio ut sic de-
placit cautelosus. et ideo qui familiariter inuocat eum pec-
cat directe de deo. et contra ecclesiam. et contra seipsum. cum dyabo-
lus sit generis humani pessimus inimicus. **E**st autem in pec-
catum. a infidelitatis. ut si credendo dyabolus dominum ali-
quod ei attribuat. aut ydolatre ut in oblationibus et
sacrificiis. aut saltem inobedientie quia facit contra
prohibiciones dei et ecclesie. ut super deum est. **E**t quod artes
magice sunt cum quibusdam demonum inuocationibus vel
cum quibusdam omniis cum demonibus ideo ut magis ar-
tibus est prohibetur tanquam illicitum et perperam. **h. au-**
g. 2. de do. christiana. de magis artibus loquens dicit
omnes ergo huiusmodi artes etiam nugatorie vel no-
xie superstitionis ex quadam pestifera societate ho-
minum et demonum quasi pacta infidelis et dolose a-
mendae instituta penitus sunt repudianda. et refuta-
da christiano. **S**ed obicit quod hoc in perhemio secundo de filiis
catholice dicit quod boni homines non aliter cauere mala nisi
si nonerint illa. ergo omnis scientia est bona si sit respectu
boni sui mali. si ars magica est scientia. ergo tunc. **R.**
quod non est verum quod ars magica sit scientia si est superstitio
unde nulli licet ea discere vel docere illa ut **h. rich.**

Verum peccatum sit in characteribus qui fieri solent in tali-
bus. **R.** quod est ibi magnum peccatum. quod fuit ad mi-
sterium demonum implozandum quod non licet. et ideo ma-
lo fuit fine. **S**i queratur unde habent virtutem dicendum quod
non habent ex se. sed ex dyabolica pactioe sic est dyabolus per
pignus cum his qui sunt ei familiares. quod talia signa recog-
nosceret et ad talia se prout offerret. ostendit autem per
illa se cogit ut ostendat aliquid esse virtutis in huiusmodi ar-
tibus in quibus sunt multa nephanda per quod abducit hominem a
fide et a cultu domini. nec facit hoc dyabolus quod in il-
lis delectetur sed potius in infidelitate facendum. **h. boni**

**De impossibilitate astroz circa quam quidam
mathematici errant et. 12.**

Propterea quod mathematici dicunt euentum
futuroz aliquoz ex astris pendere.
et per cognoscere posse. ideo considerandum est si de im-
possibilitate astroz respectu hominum et demonum. **V**nde
circa hoc quidam philosophi. scilicet. verum ex impossibilitate lumina-
rum celestium causae in hominibus diuersitas morum. **R.** mo-
res hominum et euentus futuroz a sideribus causari. du-
pliciter potest intelligi. aut necio et sufficienter. aut di-
spositio et contingenter. **S**i dicatur per modum sic non enim

est finis si est hereticum quod repugnet christiane religioni. tunc
quod veritas fidei in hoc errore saluari non potest. dum ei
ponit omnia a sideribus necessario euenire tollit me-
rita et per omnes principia. tollit gratiam et per omnes glorias.
Tunc quod honestas morum per hunc errorem perindidem pa-
tiatur. dum culpa peccatorum in sidera refunditur. licet a
male faciendi sine reprehensione deest et homo ad oran-
dum et colendum sidera incuruat. **S**i autem dicatur
mores hominum a dispositionibus siderum variari di-
spositio et contingenter. sic potest habere veritatem. quod nec
ratio nec fides repugnat. planum est enim quod disposi-
tio corporis varia. multum facit ad variationem affectio-
num et morum anime. ut plurimum enim anima complexionibus
corporis imitatur ut dicitur in sex principijs unde co-
lerici sunt iracundi. et sanguinei sunt benigni et me-
lancolici sunt inuidi. flegmatici pigri. **H**oc autem non
est necessario. anima enim dominatur suo corpori et maxime
quando est adiuta per gratiam. multos enim videmus co-
lericos mansuetos et melancolicos benignos. quoniam
ergo verum corpus celestium operatur admixtionem et qua-
litatem complexionum hinc est quod per omnes operatur quodam
modo ad qualitatem morum. valde tamen longe in quo
plus enim facit ad qualitatem complexionis verum nature
inferioris quam virtus siderum. **V**nde aug. 4. de ci. di.
in solucione cuiusdam questionis de duobus fratribus qui sunt
infirmabant et curabantur. cum quereretur unde hoc esset
magis quam daretur ratio per prophetas quam astronomi. pro-
phetas enim respondit quod hoc erat propter similitudinem comple-
xionis. et astronomi respondit quod erat propter idem
potestatem stellacionis melius enim respondit philosophus. quod causa
reddat magis prophetam et magis prophetam. **S**ic er-
go dicendum quod impossibiliter sidera aliquo modo dispo-
nunt ad variationem morum. non quodam dispo-
nunt necia. et
prima et sufficiente. sed remota et contingenter. **S**i
obicit contra philosophum. quod philosophus 2. de meteoris
dicit quod regna vacua facta sunt et terra depopulata
apud diuinitatem iouis et saturni. si talia dependunt ex
libero arbitrio. ergo tunc. **R.** quod hoc dicit philosophus non quod
homines non poterant resistere influentiae illius stellati-
onis ad dissensionem inclinantis. sed quod noluerunt.
quod si dicit per tholomeum in almagesti. sapiens homo
dignabitur astris. quoniam autem diuinitas iouis et saturni
ni eo quod saturnus habet influentiam melancolicam
et malam. iupiter autem immittit valde bonam in-
fluentiam. possit ad iram vel discordiam homines
inclinare. illi enim inclinationi homines per libertatem
arbitrii prout resistere. et satis facile cum adiuto-
rio gratie dei. **O**bsicit item quod damianus li. 2. c. 6. dicit
constituuntur meteoris comete et signa quodam mortis regni
ergo tunc. **R.** quod dicit quod cometa nec natus gna-
tur nec est una de stellis in firmamento positus.
unde nec eius significatio est naturalis. **h. damianus li. 2. c.**
6. dicit quod cometa non sunt ex his qui a principio ge-
nerati sunt astra. sed divina iussione secundum ipsum tempus consti-
tuuntur et rursus dissoluntur. **H**ec damianus. prout dicit autem
de per tale signum mortem regis magis quam aliorum.
tunc quod est persona cuius. tunc quod ex hoc potest oriri tur-
batio regni. de cuius custodia magis soliditate
angelus prope dicit bonum. **A**lijs autem qui via philosophica sequuntur
est videtur quod stella comata sit impossibilis calida et sic-
ca. generata in inferiori parte aeris prope ignem ex
vapore calido et sicco. et globus illius vaporis

instinctu naturali pluuiā et ventū suū appre-
hendūt. Vñ et formice ppter impulsionē portāt
granū i cauernā anq; pluuiat. qz em̄ effect⁹ sunt
vñtaliē in causis ideo effectus pcedens ex vna
naturali causa in vno gerit aliquo modo fili:
tudinem illius effectus. qui postmodō accidet ex
eadē causa naturali in alio. et hinc est qz impul-
sio facta in corpe ex dispōne influētie celi et ele-
mentoz. ex qua postea pueniet pluuiā. sicutu
dinē gerit pluuiē fuē. et sic p illā impulsionem
repñtari pē in sōnis ipi anime imago future
pluuiē. et erit illud somniū signum nō causa
future pluuiē. licet aut̄ hec somnia et pcedēda
sint signa futuroz non tñ oportz qz illa signa
euentiant. quia ex aliq; causa supueniente pos-
sūt impediri. vñde qñqz ppter nimīā abūditiā
ardentis colere in corpe. sōniat homo se febricē:
tare et tñ nō sequit̄ febris ppter aliquā causam
supuenientē q̄ tempat colerā illā. vel qz appoiē
remediū medicine. Similit̄ qñqz ppter disposi-
tionem celi et elementoz q̄ quantū est ex parte
sua hñet dō pluuiā cāre fit impulsiō in hoīe per
quā sōniat pluuiā nec tñ sequit̄ pluuiā hoc im-
pediente aliq; cā supueniente alia. Et his dictis
scordat pñ de sō. et vi. p. 2. an finem vt patz
consideranti verba et. Quedā aut̄ fuē hñt cām
volūtariā in homine somniantē vt sūt illa q̄
dependent ex ope ipi sōniantis et huiōi fuē nō
puidēt in sōnijs p aliquā causā determinatā
nālem. s; qñqz puidēt a casu vt cū homo ē ali-
qđ volūtariē factur⁹ de quo nūquā volūtariē fa-
ciendi nec aliquā idēnationē habuit ad hoc. si
homo sōniat se aliqđ tale facere a cāu est nō hoc
habeat p reuelacōz. Vñ talia sōnia nō sūt signa
nec cāe fuēoz s; dicūt acēntia sū causā. Qñqz
at̄ puidēt p aliquā cāz determinatā ex volūtate
creata vt cū homo in vigilia multū solidat̄ fu-
it de aliquo ope faciēdo. et vehēmētē illō facere
desiderauit. et cū magna inuestigacōe inq̄siuit
modū p quē facere posset. et nō potens modū
inuenire obdormit in tali soliditudine. ex his
causis in aīa qñqz dispō p quā sōniat se illud
op⁹ facere. et tangit qñqz qz in vigilia erat
facta pparacō ad inueniendū modū faciēdi. i sō-
nio ppter sedacōz motū exteriorz et interiorū
ēca aurozā. repñtāt aīe mod⁹ ille quē in vige-
lia nō potuit inuenire. vñ accidet qz euigilās se
ponit ad faciendū opus qđ alias nō fecisset eo
qz in vigiliādo modū faciēdi nō poterat repire.
et tale sōniū est cā effect⁹ fuē p modū iam di-
ctum et est causa sine qua nō. Et his scordat
pñ. 2. de sō. et vi. vt patz intuenti vba ei⁹. Cō-
tingit ēē qñqz qz talia sōnia nō sūt cā effect⁹ fuē
s; tñ sūt effect⁹ motū q̄ i vigilia pcesserit me-
diante qđā ipressiōe quā reliquerūt in nob. Que-
dā vero fuē hñt causā volūtariā i alijs hoīb;
ab ipō sōniantē et in remotis partib; vt. s. illa sō-
niēt q̄ illi hoīes facere disposuerūt. et talia pui-
dere non possūt in sōnijs p aliquā causam na-
turalem et determinatā. s; si aliq; homo sōni-
at aliqđ qđ postea accidet in remotis partib; per
causam volūtariā. hoc est a cāu. et ideo huiōi

sōnia sūm pñm li. de sō. et vi. dicunt accēntia
vel casus. et hoc intelligo nisi illa futura reue-
lent̄ dormienti p aliquam causam volūtariā
sicut p diuinam reuelationem immediate vel
mediate ministerio angeloz. quoz reuelatio:
nem anime dormientū et papue i nocte sicut
dicit pñ. in de sō. et vi. si filantes sunt noctes.
quandoqz sunt magis apte reape qz in vigan-
do. ppter sedationē motū exteriorz et interiorz
et maxime circa aurozā qñ digestio est oplerā
et sedati sūt mor⁹ fumositatū. qz em̄ angel⁹ est
limitate vñtutis efficac⁹ reuelare pē aliqđ futu-
roz aīe dispositiōe qm̄ indispositiōe. Vñ et sōnia de
qđ dictū est pmo et scōdo loco qñ habent in tali
hora sūt veriora. et his dictis scordat Auiē. 6.
nāliū li. 2. c. 2. tñ qñqz hora reuelat̄ āgel⁹ ver⁹
et bon⁹ dormienti. s; est vñm qđ reuelat. Ex pñ:
ctis patz qz sōniōz qđā hñt causā determinatā
et hoc in sōniāte vel extra sōniāte. aliq; vñ nō
hñt causā determinatā s; sūt casualia et huiōi di-
stinctōi scordat Auiē. 6. nāliū li. 2. c. 4. vbi:
dicit qz sōnia qđam sūt nālia. et hec subdidit
in duos modos pñctos. qđam sūt volūtaria et
sub his oplendi pñt illa q̄ sūt a casu. patz etiā
ex dictis qz sōniōz aliq; sūt signa. s. pcedentium
motū vñ etiā aliquoz futuroz aliqua sūt cāe
sine quib; nō fierēt aliq; futura. aliqua sūt accē-
ntia. et huiōi distinctōi scordat arisē. li. 2. d. sō.
et vi. c. de dīnacōe que fit in somnis vt patet
ibidem ituenti. qua ppter vt dicit pñ ibidem
somnia nō debent oīno otenere nec oīno dē eis
curare. eo qz sicut dicit auiē. 6. nāliū li. 2. c. 2.
nō oīa somnia sūt vera. his etiā scordat sacra
scriptura que qñqz phibet attendere somnijs.
quandoqz approbat attendere visionib; q̄ sūt i
somnia. li. rich. Si qz ergo vñt somnijs ad co-
gnoscedā futura. s. qz sōnia pcedūt ex reuelati-
one dīna vel ex nāli causa int̄seca vel ext̄se-
ca quantū pē extendere se talis vñt non erit il-
licita dīnacō. si aut̄ huiōi dīnacō causē ex reue-
lacōe demo⁹ cū qđ habent pacta vel exp̄ssa qz
sc; ad h̄ inuocant. l. occulta vel tacta qz huiōi dī-
nacō extendit̄ ad illō ad qđ se nō pē extendere.
erit dīnacō sup̄stitiosa et illicita. hec tho. Pro:
hibet ergo curiosa obsuatio sōniōz et temerari-
um est inuēti somnijs qñ difficile est agnosce-
qñ accidet ex causis nālib; vel sup̄nālib;. et qñ
ex angelis bonis vel malis. li. ioh. de pecē. in
sūma sua de aīa. Vñ sacra scriptura reprehendit
eos qui ofidūt i sōnijs dicē ei ecē. 32. sic pñtē
tis cor tuū fantasias patē nō ab altissio imissa
fuerit vñtacō.

De sortilegijs ti. 12.

Deinde considerandum est de diuinatione
ne sortium et primo de ipsa. secundo dē
eius pena. Circa primum queritur
vtrum sit licita. R. qz sicut supradictum est sor-
tes pñe dicunt̄. cum aliquid sit vt eius euentu
considerato aliquid occultum innotescat. Et si
quidem queratur iudicio sortium quid tibi sit
exhibendum siue illud sit res possessa siue sit ho-
nor seu dignitas siue pena aut actio aliqua dī

sortis diuinatoria. Si autem inquiras quid sit agendum
dicit sortis diuinatoria. Si vero queras quid sit fu-
turi sortis diuinatoria. Actus vero humani
qui requiruntur ad sortes non subduntur disposi-
tioni stellarum nec etiam euentus ipsorum actu
unde si quis ea intentione sortibus utatur quasi hu-
iusemodi actus humani qui ad sortes requiruntur
ex dispositione stellarum effectum sortis autem va-
na et falsa erit opinio et persequens suggestio
demonum non carebit et ex hoc diuinator talis super-
stitiosa et illicita erit. hac autem causa remota ne-
cesse est quod sortium accidentium expectet euentus
vel ex fortuna vel ex aliquo spali causa dirigente et
liquidem ex fortuna quod locum habere potest tan-
tum in sorte diuinatoria non videtur habere viam
nisi forte vanitatis. sic si aliqui non valentes con-
corditer aliquo diuidere sortibus uti velint ad diui-
sionem quasi exponentes fortune quis quam accipi
et partem. Si vero ex spali causa iudicium sortium
expectet. quoniam quod expectat ex demonibus. sic legi-
tur eze. 21. quod rex babilonis stetit in bivio in ca-
pite duarum viarum et miscens sagittas interroga-
uit ydola et ea consuluit. et tales sortes sunt illicitae et
et secundum canones prohibentur. quoniam vero expectant
a deo. secundum illud psalmi. 16. sortes mittunt in sinum
si a domino transierint. et talis sortis non est aliquid mali ut
dicitur glo. aug. super illud psalmi. in manibus tuis sortes
meae. Non videtur quod sortis per summi multiplicetur. Vnde per
electionem gratuita. ut in psalmi. in manibus tuis sortes meae
ad eph. 1. in quibus sortis videtur fieri. Alio per eo quod est idem
aut dicitur voluntatis. ut act. 1. cedidit sors sibi mathi-
am et sic dicit aug. quod sortis non est aliquid mali sed
res in humana dubietate posita diuinam indicat
voluntatem. 26. q. 2. sortis. sortis enim. si ipsam operatur
putat est in fieri est res dubia. si postquam est in facto
esse est res certa et indicat diuinam voluntatis. Sortis
primo modo non est aliquid mali nec etiam secundo modo est
aliquid mali in se. sed ratione consuetudinis per aliquid mali in se
patet. Vnde prohibetur ne sub hac specie homines in ydo-
latrariam labantur. 26. q. 2. his ita. 3. per accidens
per sortis. putat est nomen vltimum derivatum ad signi-
ficandum diuinationis secundum quod dicit leo papa 3. quod sortis
nichil aliud est quam diuinator et maleficium a sanctis
patribus damnatum. Et secundum hoc non est licita nec cre-
denda nec exercenda aliquo modo ut dicitur in di-
cto. his ita et c. se. 26. q. 4. per totum. et idem hoc
modo. prohibetur sub anathematis interdicto. 26. q.
4. sortis. Sciendum etiam quod in sortibus secundo modo dictis
peccatum potest accidere quaduplitter. primo si
sine ulla necessitate ad sortes recurratur hoc enim
videtur ad dei contemptum pertinere. Vnde aug. super
luam qui sorte eligere humano iudicio non apprehendit
dicitur. 2. ex hoc si quis in necessitate absque reueren-
tia sortibus utatur. Vnde beda super act. apostolorum. si
qui necessitate aliqua impulsus dei putant sortibus
apostolorum esse consulendum. videtur hoc ipsos apo-
stolos non nisi fratrum collecto ceterum et pater ad de-
um fulis egisse. 3. si diuina oracula ad terrena ne-
gotia conuertantur. Vnde aug. dicit ad inquisitiones
iamuarij. his quidem paginis euangelicis sor-
tes legunt. et si optandum sit ut illud potius
faciant quam ad demonia consulenda recurrant. ista

tamen michi displicet consuetudo. et ad negotia
secularia et ad vite huius varietatem conuertere
diuina oracula. 2. si aliqui sortibus utantur in electi-
onibus ecclesiasticis quod fieri debent ex inspiratione di-
uina vel spiritus sancti. Vnde sic dicit beda super act. ma-
thias ante penthecostes ordinatur. sorte queritur
quia scilicet plenitudo spiritus sancti non erat effusa
in ecclesia. septem autem dyaconi postea non sorte sed
apostolorum electione sunt ordinati. Secundo autem est in digni-
tationibus temporalibus que ad terrena disponen-
da ordinantur. in quarum electione plerumque sortibus
homines utuntur. sicut et in temporalium regum dio-
ne si necessitas imminet licet est cum debita re-
uerentia sortibus diuinum iudicium implorare. Vnde
sic dicit aug. in epla ad honorem. si inter dei
ministros sit disceptatio qui tempore eorum persecutionis
maneant et qui fugiant ne forte morte omnium de-
serat ecclesia si hoc disceptatio aliter terminari non
possit quantum michi videtur eligendi sunt sor-
te qui maneant et qui fugiant. et libro primo de
doctrina christiana dicit si tibi aliquid abundare
quod oportet dari ei qui non haberet nec duo
bus dari posset. sed occurrerent tibi duo quorum
neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua
necessitate superaret. nichil iustius faceres quam si
sorte eligeres cui dandum esset quod utriusque dari non pos-
set. Per predicta cessat obiectum quod sancti viri tam in
veteri testamento quam in nouo sorte vti fuisse le-
guntur. in nouo. et ex. e. c. dicit quod licet uti sortibus per
licet dirimendis et. 16. q. 1. sortis. et idem dicit host.
et hoc intellige secundum eum in temporalibus et de sorte simpli-
ci cum paleis vel huiusmodi. et sine aliquo superstitione
Nota breuius quod cum aliquo per sortem quod aut illud per-
tinet ad rem temporalem ut diuisionem hereditatis et huius-
modi similia. et tunc licet si fallit. heredes si qui sunt. aut
pertinet ad rem spirituales. et tunc aut pertinet ad
electionem alie per latum. et tunc nullo modo licet. ex. de
sortibus. in ecclesia in fine. Aut pertinet ad aliquod ali-
ud spirituale iurgium dirimendum. et tunc si illud per-
tinet licet. 26. q. 2. non ex. et ar. 2. ex. e. ecclesia ubi hoc
tamen prohibetur in electionibus. et per hoc videtur scedi in ali-
is iurgis dirimendis. et ratio potest esse quia in ita in
alijs sic in electionibus est punitum. si vero non punitum non
licet. 26. q. 2. in statum. Ad inquisitionem autem verita-
tis de aliquo furto vel pretio vel furto et filio non
licet. ex. e. c. 1. Quid si stentor esset de aliquorum
electione et esset paritas in omnibus utrobique. Res
scripserunt lauren. ray. 10. et tamen quod tunc ex-
plo mathie posset fieri sortes. sed hoc reprobatur
ex. e. ecclesia nostra. Vnde host. dicit quod hoc non possit
fieri sine auctoritate pape. unde secundum eum et greg.
in tali casu vel debent iterum eligere vel per supe-
riorem alter rectificabit. Quid de iudicis fer-
ri cadentis et ad feruentis et singularis deprecacionis
que dicuntur vulgaria nunquid sunt licita. Res hu-
iusemodi iudicia ordinantur ad alie per occulta inquisitionem
per aliquod quod ab homine fit et in hoc cum sortibus
ueniunt. inquit tamen expectat aliquis miraculosum
effectus a deo. omnem sortium rationem excedit. Vnde
huiusmodi iudicia reddunt illicita. tamen quod ordinantur ad
indicandum occulta que diuino iudicio refuantur.
tamen quod non est auctoritate diuina scriptum. 2. q. 4.

consulisti et ex. de purg. vul. c. fi. Quid de his q inuestigat pda p inspectōz astralibz ā insēpōes et huiōi. **R**e hoc facere nō licz scdm rōn. gōf. et hōf. ex. de sōm. ex tuaz. **Ar. 2.**

Arca secundū quod est d pena sōmlegōzū scdndum q pena eoz est scdndū leges bonozū publicacō et decapitacō ut patz. C. d. malefias. null. et le. nemo. et l. culpa. et est fil' is culpa phibita discere et docere ut l. culpa. Et si quis el' arte mlierē ad luxuriā puocauerit bestys subdit ut dicit ibidē l. mlti. Scdm at ca no. ipōmē pñia spūalis. 20. diez. ut ex. de sōm. tit. c. 1. Et si pētm sit notozū eukaristia dene. gat. de ose. di. 1. p dilectōe. Item si sit clericus est deponend' et in monasterio detrudend'. si ve ro layc' sit ē excoicand'. qd intellige qn renuit agere pñiaz pñictā et si criminalit' accuset hoc i tellige 16. q. 4. n. d. et c. si quis eps aut pñbiē. qn tamen pñiaz pñmittit agere est ab excoe ind piendū ut 26. q. 4. si quis cleric'. si crescente cō tumacia augere debz et pena etiā in laycos. qui si sūt serui verberibz castigant'. si liberi. sūt iclu sione digni districtiqz sūt in penā redigēdi ut eadem q. cōtra ydoloz. Epus aut tales epī de honestatos de prochia sua debet eicere 16. q. 4. epī. quia decaluare pē eos. i. vestes et capillos ā te et retro pñandere sic in quibusdā locis de con fuetudine obseruat. et d hac decaluacōe loquit'. 22. q. 1. d. bñdictōe. si tales sūt infames. et non tñ ipi sūt etiā qui occurrūt ad eos. 2. q. 8. quifqz. hēc hōf. **Q**uid si quis sacrificet deo nūmoz scz māmone ut diues fiat l' filia faciat. Quid etiā si quis d sacramētis ecclesie d eukaristia. s. vel cōmiate vl' de oleo bñdicto aut aqua benedi cta fontū facit sōmlegiū uel baptizat imagi. nē nūquid ex hoc sūt irregulares. **R**ndz rōn. qd cū talia videant' esse enozmia ppter ydolatri. am uel enozmē suspiciōnē. heet sint ocl'ea ge. nerat' irregularitatē fm aliqz. fm aliqz vero n̄. **V**n i huiōi dubio cōsulendū est talibz q pēat dispensacōez. nō tam pōse dicendū est eis q ali. as non sit salus illis. et absolui debent d pēo si peniteat eos. si aut huiōi pēa sint notoria fm omīs egent dispensacōe. s. de h' plen' dicit' infra li. 6. ti. de dispensacōibz.

De mltiplicibz obfuaōis ssticō Cstea cōsiderandū est de. **S**is ti. 14. supsticōe obfuaōis. Et cā h' qñr. tur pl'a scz vtz ut obfuaōis aris notorie sit licitū. **R**e q ars notoria est illicita et inefficax. **I**licita quidē est quia vtz qbusdā ad sciendā acquirendā. que nō habent fm se v tute causandi sciendā. sic inspectōe qu arūdā si guraz et placōe qñrdam ūboz ignotoz et ali. is huiōi. et ideo huiōi ars nō vtz his ut cau. sis s. ut signis. nō aut ut signis dimit' institu tis sic sūt sacramēta signa. **V**n rstat q sūt signa vana et supuacia et p qñs cōtinendā qz dam pacta signacōnū cū demonibz phibita et federata. ars ergo notoria ē xpiano penit' re. pudiana et fugienda sicut etiā alie artes nu. gatorie l' noxie supsticōis ut au. di. 2. d. doc.

xpia. **E**st etiā huiōi ars inefficax ad sciām ac. quirendā cū em p huiōi artē nō itendat' acqfiscō sciende fm modū hōi cōnatālē. s. i adinuenien do ulm addiscendo. qñs ē q iste effect' expecta. tur a deo ul' a demōibz. certū est aut aliqz a deo sapiām et sciendā p ifusione habuisse. sic d sa lomōe legif. 3. **R**e. 3. r. 2. pal. 1. xps etiā dixit discipulis suis luc. 21. ego dabo vob os et sapiā et sciendā cui nō po. resi. etiā omīs adū. vñ s. hoc donū nō dat' qbuscūqz cū cta obfuaōe sed fm arbitriū spūscfci iux. i. 1. cor. 12. **A**lii da tur p spm sermo sapiē et postea s. diē. h' ac oia cpatur vñ atqz idē sps diuidens singlis put vult. **A**d demōē at n̄ pñet illuminare i tellectū. acqfiscō aut scie et sapiē fit p illūi. acōz intellect'. et id null' vñquā sciendā p demōes acqfiscuit. possunt tamen demones hominibz colloquendo aliquarum sciendarū expmē docu menta. sed h nō querit' p artē notoriā. **S**ed obf. q. dñ. 1. pñis abstinentibz dedit deus scē. dam i os lib' et sapiāz s. obfuaōe artis no. torie sūt fm quedā ieiunia et quafda abstmē. cās g. **R**e illi nō abstinebāt fm vanā ob. fuandā artis notorie s. fm autem legis dīne nolētes abis gētiū inqñari et ideo merito obe diende sūt a deo sciendā pñcti. fm. i. p. sup. senes intellexi qz mā. tua qñiū. **V**trū obf. uacōes ordinate ad corpoz imutacōez ut ad sa nitatē ul' ad aliqō huiōi sint licite. **R**e q non dicit' em aug. 2. d. doc. xpi. q ad supsticōez pti. nent volūta magicarū artū et ligature et reme dia que medicōz pñmunt scia siue in pñcōi bz siue i quibz cūqz notis qz caracteres vocant siue in quibuscūqz rebz suspendēdis atqz ifigē. dis. h' aug. **A**d in his q sūt ad aliquos effe. et cōrles inducendos pñderādū est. vtz nāfali ter videant' posse tales effect' cāre sic em n̄ erit illicitū. licz em cās nāfales ad iducēdū effect'. pños adhibere. **S**i aut nō videant' nāfaliē posse tales effect' cāre. qñs ē q n̄ adhibeant' ad hos effect' causādos tanqz cause s. tñ ut signa et pñet ad pacta signacōnū cū demōibz imita. **V**n au. 21. de a. dei illicunt' hoies p creatas qz nō ipi s. de. pñdit delectabilibz p sua diuersitate diuers'. nō vt aialia abis. s. ut spūs signis qz cūqz delectacōi agnūt. p varia genera lapidū herbaz lignoz aialū. carminū et ritū. **S**z obf. quia sicut corpa nāfalia subdunt' corpi bz cele. stibz ita et corpa artificialia ut imagines. ergo sicut illa ita et ista fortunē aliqz virtutes ex impfione cōpū celestū ad aliqz effect' cāndos. **R**e q nāfales vtutes corpū nāfaliū cōsequunt' s. bales formas ipoz qz fortunē ex ipressione cō poz celestū. et ideo ex eoz ūdē ipressione fortunē qfda virtutes actiuas. **S**ed forme corpoz artifi. cialū pcedūt ex cōceptōe artificis et ideo cū ni chū aliud sint qz cōpoficō et ordo ut d. 2. phico rii. nō pñt nāfale vtutē hēre ad agendū. **E**t i. de ē q ex ipressiōe corpoz celestū fm q sūt arti. ficia nāfale. **Q**uid d qb' dā sceleratis mlieribz que cōdūt se et pñent cū dyana dea paganoz

nocturnis horis et cū herodoyade sup quasoam
bestias et mltā terraz spaciā itempeste noctis
filendo ptransire. et qz iussionibz obedire velt
dñe. et cunctis noctibz ad eius suiciū euocari.
asserūt etiā ab illis aliquas creatas posse i me-
lius vel in deterio pmutari aut in aliā specie et
filitudinē transformari. **R**e q nō a dño spū s;
a maligno talia fantasmata mētibz fidelū ir-
rogant. dyabol⁹ eū cū aīam alie p talem cre-
dulitatē subiugauerit sibi. transfigat se i ange-
lū ludis. et trāsformās se in diuersaz psonaz
spēs atqz filitudines mēte quā captiua tenet
māplacē deludit. **N**ec debet aliqz l aliqua in
tantā venire stulticiā ut credat hec oīa q in sō-
nis et spiritu tñ fūt. etiā in corpe accidere. cū
etiā paul⁹ nō audeat asserē q fuerit rapt⁹ in
corpoze quicūqz ergo talia crediderit solz postqz
sup talibz audierit veritatē. uel asseruit. s. etiā
pmaōē pculubio infidelis est et pagano deterio-
r. 26. q. 4. epi. **V**tz obfuade que ordinantur
ad p̄cognoscendū aliqua fortūia ul infortū-
ia sint lide. **R**e q n. dicit eū aug⁹. 2. d. doc.
xpiana q ad pacta cū demoibz inita p̄nēt mī-
lia vanaz obfuacōnū. ut si membrū aliqz salu-
erit. si iunctum ambulātibz amīdis lapis aut ca-
nis aut puer medi⁹ mēuenerit. limen calcare
cū quis ante domū suā transit. redire ad lectū.
si quis dū se calceat sternutauerit. redire ad do-
mū suā si quis pcedēs offenderit. cum vestis a
muribz rodit plus timere supsticionē mali fu-
turi qz dānū dolere. h. aug⁹. **O**mnes eū huiōi
obfuacōes attendūt hoīes. nō ut quasdā cās
s; ut quedā signa euentū futūz bonoz l ma-
lozū. nō autē obfuant sic signa a deo tradita
cum nō sint introducta aucte dīna. sed magis
ex vanitate humana coopante demonū mali-
cia. qui nitunt hōim aīos huiōi vanitatibz im-
plicare. et ideo manifestū est huiōi obfuandas
omīs esse supsticiosas et illūdas. et videntē esse
qdā reliqz ydolatrie fm quā obfuant auguria
et qdā dies fausti l ifausti qd qdāmō p̄nēt ad
dīnacōez que sic p astra fm q diuīficantē dies n.
q huiōi obfuacōes sūt sine rōe et arte. vñ sūt
magis vane et fūtidose. **S**ed ob qz irrōdabi-
le est negare i⁹ qd quasi omīs expūmē q aliqz tē-
pora uel loca ul verba audita ul occurfus ho-
minū siue aīaliū aut distorti l iordiatī ac⁹ ali-
qd p̄fagiū hnt alie boni l mali futi. g. nō vi-
det esse illūctū illa obfuare. **R**e b q a p̄ncipio
in istis obfuacōibz ex p̄i sūt hoīes aliqz veri a
casu accidit s; postea cū hoīes inapiūt huiōi ob-
fuacōez animū implicare mltā fm huiōi ob-
fuacōes eueniūt p deceptōes demonū. ut huiōi
obfuacōibz iplicati curiosiores fiant et se ma-
gis erroris p̄ncipio mltiplicibz laqueis īgerāt
ut dicit aug⁹. 2. de doc. xpia. dicit etiā q huiōi
potentis occulto dei iudicō p demonū fallaciā
illudēt curiositas hūana. dū i⁹ ipudent appe-
tūt scire qd eis nō ouenit inuestigare. dicit etiā
aug⁹. hoc fieri permissione dīna ut illi qui hoc
autūnt et vident p̄bentur in qua fide sūt ap-
dū. et pbat hoc aucte deu. 13. si surrexerit i me

dio tui p̄pheta aut qui sōnū dicat se vidisse et
predixerit signū et euenerit quod locut⁹ est. et
dixerit tibi eamus et sequamur deos alienos
non audies verba eius quia temptat vos deus
vester ut palam fiat verum diligatis eum
an non et. 26. q. 4. nec mirum circa fi. **V**trū
virtus imaginatiua possit facere transmuta-
ones aliquas in corpore in quo est. **R**e q sic et
hoc dico accipiendo imaginatiuam nō inquā-
tum distinguitur contra virtutes abas sensiti-
uas interiores sed accipiendo eam pro ipis vir-
tutibus sensitiuis interioribus. et hoc declarat
per autoritates et experimenta dicit eū auic.
6. naturalium li. 8. c. 16. q. aliquando ho-
mo potest ambulare supra trabem que est in
medio vie. **S**i vero posita fuerit super aquam
profundam non audebit ambulare super eam.
eo q imaginabitur in eius anima forma cadē-
di veluenter impressa cui obedit materia ei⁹
et virtus membrorum eius. et non obediunt
eius contrario. s. ad dirigendum et ambulā-
dum. et plura alia experimenta de hoc ponit
ibidem. **Q**uod autem dicit ibidem de virtute
imaginatiua q potest extranea corpora immu-
tare nō est tenendū quia i hoc nimis virtutē
imaginacōis extendit. plura etiam dicit au-
g⁹. 11. de ci. dei ad hec pertinentia. et iter alia di-
cit se audisse a quodam q tam expressam et q
si solidam speciem feminei corporis cernere sole-
ret. ut ei se qsi miscere sentiens etiā i genitalibz
fluere. tantā vim habet aīa in corpe suū. **I**n e-
odem etiā li. aug⁹. ad memoriā reducit illud
qd habet. **G**en. 30. de ouibz iacob ad p̄bādū vir-
tutē imaginacōis dicens sic sunt exempla que
copiose numerari pnt. s; vnum sufficit de fide-
lissimis libz quod fecit iacob ut oues et capre
varijs coloribz perent. supponendo eis varia v-
gulta in cānalibz aquaz q potātes intueretur
eo tempe quo decipant. **S**ed ob qz si ita est;
vñ q qn homo vellz generare masculū posset.
et filz qn vellet femīaz. **R**e nō sequit quia et si
volūtas aliqz posset imprimere in imaginacōez
nō tam sicut vellet et qn vellet. imaginacō eē
et si posset corpe trāsmutare in quo est. nō ta-
men i trāsmutacōe quālicūqz. **P**otest etiā ima-
ginacō esse ita debilis et corpus ita firmum i
disposicionibus suis q illa imaginacō parum
posset corpus trāsmutare. et si ponerem⁹ etiaz
q imaginacō esset fortis. non propter hoc im-
primere posset ita fortiter in vim formatuaz
q vis formatua semper posset ad talem ima-
ginacōnem masculum formare. quia aliqz a
lie cause possent obsistere puta si virtus in se-
mine patris esset debilis. et forte aliqua causa
actiua que haberet vim formatuaz debilitare
et semē ineptū ad masculū formacōz reddere.
posz tam imaginacō esse ita fortis q mltū in-
uāet ad formacōez masculū nē esset i p̄dīnēta mlt-
tū fortia ad strariū. h. rich. **V**tz fasciacō sit
possibil. **R**e fasciacō fm q p̄t dīd ex glo. s. i.
Gal. 3. **I**nsensati galache quis vos fascianit
tē dīd eplīc. **V**no dīd ludīficacō sensuū que sit

per artem magicam et sic potest fieri p misterio :
um demonū nisi phibeat a deo i mediate l me
diante misterio sanctorū angelorū. Secūdo modo
inuidia et sic ē et possibīl sicut mltplex expien
cia docet. Tercō dī i mutacō ad malū fēta i cor
pe alie p oculos alteri aspiciētes eū. et d fascina
cōe hō mō dicta dīc auct. 6. nāsalū li. 2. c. vi.
sic m ltoas aut aīa opat i corpe alieno sicut i
ppio q admodū est op oculi fascinatīs et est i
macōis opantis. Et eandē sentēciā ponit alga
zel li. suo phicoz. 4. c. 9. Vñ vident ambo fu
isse opmati hoīem aliqū p nāsalē vīrūtē anī
me sue. posse aliena corpa p sua volūtate trās
mutare. Sed hoc est multū ptra rōz quia an
geli qui sūt nāsalit potēdiores q; aīa. et si pnt
transmutare corpa fm locū. nō tamē pnt trās
mutare ea ad aliq; naturalem formā nisi me
diante ope alterius nāse a natura angelica. sic
expresse dicit aug. 3. de tni. Contra eā opini
onem poictā videt facere excoīcatō cū dā artī
culi qui talis est. s. q. i intelligēcie supēiores
impūit i inferiores sic vñ a aīa intellectū im
pūit i aliā et i aīaz sensitiuā. et p talem im
pūionem incantatoz aliquis pūit camelū i fo
ueaz solo visu. h. articl. ē excoīcat. Ad hoc eē
facit excoīcatō alteri articuli qui talis est. s. q.
materia exterior obedit sbe spūali. et dicit ibi
q. ē error si intelligat simpliat et fm omnē mo
dū transmutacōis. his visis declarandū est q
fascinatō 3. mō dēta quia de ea pūcipalit queri
tur. fm aliqū modū nō est possibīl et fm
aliqū modū est possibīl. Non eī est possibīl
homī q p nāsalē vīrūtē aīe sue p oculos
talem vīrūtē emittat que nō mediāte trās
mutacōe pprii corpi neq; mediū nocumētū
inferre possit corpi hoīs q; aspiciē. maxie cum
fm opinione cōmuniōz videam. inē suscipiē
tes nīl ext mitterentes. Non est eā possibīl ho
mini q p vīrūtē nāsalē aīe sue p voluntate
sua transmutacōz imaginādo faciat i oculis
suis. que mediāte trāsmutacōe mediū. s. aeris
possit corpus hoīs quē aspiciē i aliquā trans
mutare qūitatem fm q sibi placuerit. fm hos
duos modos poictos nō posset vñ hō aliū fa
scinare. quia nulli hoīm p naturālē vīrūtē aīe
sue posset talis vīrūtē inesse. Vñ fm illos du
os modos debet intelligi excoīcatō articlī de fas
cinacōe. Scdm tam aliqū modū fascinatō est
possibīl. p eī aliqū ptingere q homo l mli :
er aspiciē corpe alie pueri moueat ipm me
diante visu et imaginacōe vel aliq passione sen
sibīl. et quia passio sensibīl est cū quadā i mu
tacōe corpalī. et oculi sūt tenerrimī ppter qd sē
impūiois mltū receptiui. iō qnq; ptingit q p
aliquā passionē interiorē transmutantē oclī i
aliquā malā qualitātē. maxie coopante ad hoc
aliqua imaginacōe. cui impūio dīo redūdat
i oculos et ppter eoz tenuitūdinē et ppter viciā
tē radias sensū piculariū ad imaginacōis
organū. Cum aut oclī sūt transmutati i aliq;
qualitatē nociuā. ptingere potest q trāsmutet
aerē sibi ptinguū i aliāz qūitātē malā. et illa pars

aliā et sic vsq; ad aerem ptinguū oclīs pueri
qui aspiciē. et ille aer ptinguū poterit qnq; trans
mutare oculos ipi pueri i aliā qualitatem
malā et mediantibz oculis ipi pueri aliq;
ptes interiores. Expimētū hui rei māducci :
nū est. quia videm hoīez patiētē i oclīs qnq;
ex aspectu suo ledere oclōs eum aspiciētis qd cō
tingit ex hoc q oculi malā qualitātē ifecti mfi
cūt aerē mediū et aer ifecti ificit oclōs dīctos
ad oclōs ifirmos eo q fm rectā lineā ifectō il
la deriuat i directū ad oculos ipiciētiū. coopā
te ad hec multū imaginacōe eius q aspiciēdo
oculos ifirmos imaginat se ledi. plā eā ali
a expimenta ad hec māductiua possēt addu
ci que obmitto cā breuitatis. poictis aut cōcor
dat quedā glo. sup iō ps. q. ti. te. vi. me. et le.
dicens. magna vīrūtē i oculis est quod i natu
ralibz apparet. animal eī visu prodest pccerī
cis. prior vidēs lupus vocē aufert. basiliscus si
prior videt occidit si prior videt occidit. Et h
s. quare basiliscus vidēdo occidit hoīez rō reddi
potest q ex aspectu et imaginacōe exētat i eo
passio malā. que habet exētare i eius corpe
materiā venenosā. p quā eius oculi venenosā
qūitātē ificiunt qua aer oculis eius cōtiguus in
ficiē. et ab illa pte aeris pars alia et sic idē vsq;
ad aerē ptinguū hoī. quē aerē cū hō p inspiracōz
attraxerit i toxicatē et moriē. hec de poicta qōe
sine pūdiō et temeraria assercōe dicta sūt. hec
rich. i qstionibz de quolibz. Vñ ifortuniū
accidēs acui possit ingerere dolorem eius amico
nichil de hoc scēnt. Rē aliqū hoīez trīstari et
angustiari eius amico remoto ifortuniū aliq;
patiente. qnq; ptingit a cā. s. q. i illa hora q
suus amic ifortuniū patit melancolia i eo
mouet. per e motū cadit i trīsticiā et timorē
ppter mltas cogitacōes et suspiracōes nociuas
que per motū melancolicū exētant et ex pnti
mente aggrauat et pōderos reddiē licet ifortu
niū amici nichil ad hoc penit opet. qnq; vero
hoc ptingit ex aliqua cā voluntaria dētinata.
dyabolus eī quia conat hoīes inducere ad opio
nes suspiciōas. qnq; cū pmittit affligit hoīez
pōderositatē et trīsticiā illa hora q amic eius
remot ifortuniū patit ut existimet h p ami
ci ifortuniū sibi naturalit enemisse. Qnq; eē
hoc ptingit ex aliqua pbabili suspiciōe. ut cum
quis scit amicū esse i taberna cū iūicis suis
pbabilit gūdit eum iuadi ab inimicis et ex h
qnq; i illa hora quā amic ei ab inimicis opp
mit i eo timor et angustia generat. s. ille dolor
est p aliqū cognicōez hec rich. Vñ herbe l
armonie possint i pedire demones a vexacōe hoī
nū. Rē q herbe vel armonie nō possūt sua na
turali vīrūtē totalit excludē vexacōez quā dya
bolus possit hoīez vexare si sibi pmitteret a deo
vel angelis bonis. possūt tamē illam vexacōz
mitigare. et ita pua posset esse vexacō illa q
posset eam penitus excludē. et hoc quidem
facerent non agendo i ipsum demonem cum
sit spiritus seperatus i quem non potest na
turalit agere corpus. s. agendo i ipsum vexatū

a demōe. oīs eī causa limitate v̄tutis p̄uocare
p̄ effectū intensiorē in materiā dispositā q̄ nō
dispositā cū cōsonat i^o p̄bi. 2° de aīa act^o acti:
uoz sūt in pacēte p̄disposito. demō autē est a:
gēs limitate v̄tutis. g^o vexacōez intensiorē facē
p̄ dyabol^o in hoīe disposito ad illā vexacōez
sine ad i^o ad quod dyabol^o intēdit adducere.
q̄m in hoīe dispositōis s̄rie. puta dyabol^o p̄
vexare intēsi^o passiōe melancolica hoīez dis
positum ad illā. q̄ hoīez cōterante dispositōis.
certū autē est q̄ herbe et armonie m̄ltū p̄nt im
mutare dispositōez corpis et ex s̄nti mot^o sēsu
aliantis. h̄ patz d̄ herbis cū quedā inclinent ad
leticiā quedā ad tristitiam et sic de alijs. **Hoc e:**
tā patz d̄ armonijs p̄p̄m. s. politico: ubi
vult q̄ diuerse armonie h̄nt p̄uocare diuersas
passiōes in hoīe. h̄ etiā refert boed^o in musica
sua et auctor de ortu sc̄ctiay ubi loquēs de v̄tū
tate musice dicit q̄ valet ad curandū v̄l alleui
andū diuersas infirmitates. **Et ita patz q̄ her**
be et armonie q̄nqz cāre p̄nt in hoīe dispositōez
s̄ria illi vexacōi qua dya^o hoīez vexare conat^o.
ex quo sequit^o q̄ cetis paribz sit vexacō d̄bilior.
Nō v̄deo tū quō herbe vel armonie possint in
hoīe dispositōez aliqz cāre. p̄t quā hō nullo^o vex
ari posset a demone si p̄mitteret q̄ dya^o mouē
do solū motu locali vapores et ipsos sp̄s mor
dinato motu posset hoīem m̄ltū vexare. herbe
autē vel armonie nullā dispositōez cāre possent
in hoīe sua nat̄ali v̄tute p̄ quā phibēt demon
p̄dictā cōmōcōez facere. attingit tū q̄nqz q̄ dya^o
non p̄mittit hoīem vexare nisi vexacōe ita p̄
ua q̄ p̄ aliqz fortē dispositōem ad s̄riū. totalitē
tolleret. et tunc aliqz herbe ul^o armonie possent
corpus hoīs ita ad s̄riū disponere q̄ illa vex
acō totalitē amoueret. v̄bi gr̄a. dya^o q̄nqz pos
set hoīem vexare vexacōe effice ita debilit^o q̄ p̄
aliquas herbas vel armonias que haberēt cāre
dilatacōez et diffusiōē sp̄um qui sūt morus
s̄rii effice totalitē amoueret illa effida. Quod
autē aug^o li. 2° de doc. xp̄ia. ḡdamat ligat̄as et
quedā alia de quibz ibi diffusi^o scribit hoc atē
buens arti magice. hoc est q̄z ad i^o in quod nō
possūt ex sua nat̄ali v̄tute. q̄ patz p̄ hoc q̄ di
at sic ad h^o gen^o p̄ntēt om̄s ligat̄e atqz reme
dia q̄ medicōz ḡdamat disciplina. In q̄ satis
patz q̄ illa cōdamat quātū ad vsū respectu^o
nō h̄nt aliqz efficacā ex sua nat̄ali v̄tute. Quā
tū at ad illud q̄. 1° Re. c. 16. habet q̄ saul q̄
vexabat a demone alleuiabat q̄m dō cytharam
p̄uidebat corā eo. et q̄ recedebat sp̄s mal^o. sc̄
endū q̄ bñ verū ē q̄ p̄ tactū cythare v̄tute na
tali illi^o armonie alleuiabat aliqz tūlū afflictio
saul. i. q̄tū illa armonia aliquatē dulcorabat
appet. tū eius p̄ auditū. p̄ quā dulcoracōz redde
bat m̄m^o apt^o ad illā vexacōez. Sed q̄ sp̄s ma
lus recederet a saule q̄m dauid cytharabat corā
eo. h^o erat p̄t vim crudis. q̄ satis exp̄sse d̄z in
glo. v̄bi d̄z sic. erat da^o i. cāctas musice crudit^o
diufoz sonoz rōabil^o moderat^o q̄z decet^o vnita
tē effice significat. que varijs modis quotidi
e resonat. dauid malignū sp̄m i. cythara sua p̄

pestunt. nō q̄ tanta esset vis i. cythara s̄ i. sig^o
crudis q̄ i. ligno crudis et corday extensioe gere:
bat que iā tūc demones effugabat. et h̄ sūt di:
cta sine p̄iudicio h̄ rich. i. q̄mibz de quolibet.
Vtrū liceat ad collū dīma verba suspendere
Re i. oīs incantacōibz v̄l scriptis suspensū du
o cauenda vident^o. p̄mo quid p̄ferē vel scribit^o
q̄ si est aliq̄ ad inuocacōz demonū p̄tēs mā
feste est sup̄sticiōsū et illicitū. **Silicet cauendū ē si cō**
tingat ignota noīa ibi poni. ne sub illis late:
at aliq̄ illicitū. v̄n cris^o d̄t sup̄ d̄t. q̄ p̄heoz
magnificandū fimbrias exemplo. nūc m̄lti a:
liqua noīa hebraica angeloz s̄fingūt et scribē
et alligāt que nō intelligētibz metuēda vident^o
Cauendū ē etiā ne aliq̄ falsū p̄tneāt q̄ sic et^o
effect^o expectari nō posset a deo qui nō ē testis
falsitatis. Sc̄o cauendū est ne cū verbis sacris
ibi p̄tneant aliqua vana vt aliq̄ caracteres in
scripti p̄ter signū crudis. aut ne sp̄s habeat in
modo sc̄bendi vel l. ḡadi vel in q̄cūqz alia huiōi
vanitate que ad dīmaz reuerēciā nō p̄tneat. q̄z
h^o iudicare^o sup̄sticiōsū. alias autē est licitū v̄n
26. q. 6. nō liceat xp̄ianis. d̄t q̄ nō liceat in col
lectoibz herbayz medicinaliū aliquas obfuaacō:
nes vel incantacōes attendē nisi tū cū simbolo
dīmo aut ofone dīnica. vt tantum creator oīm
de^o honoret. Nec his obstat cris^o dicens super
q̄d. quod v̄rt^o euangelij nō est in literis siue
figuris ad collū suspensū. s̄ in intellectu. quia
crisostim^o loquit^o q̄ respect^o magis ad figas s̄c̄
ptas q̄ ad intellectū verboyz habet. Sed conē
p̄dicta ostendit q̄ liceat dīma verba ad collum
suspendere quia nō min^o opant^o verba sacra in
corpibz hoīm q̄z in corpibz serpentū et alioz aī
malū. s̄ incantacōes quandā efficacā habent
ad rep̄mendū serpētes v̄l ad sanādū quedā ali
a aīalia. v̄n ps. sic aspidis surde et obu. au. s̄
que nō ex. no. incan. et ve. incan. sa. Re q̄ eē
in incantacōibus serpentum vel quorumcū
qz animalium si respectus habeatur tantū ad
verba sacra. et ad virtutem diuinam non est
illicitū. sed plerumqz tales incantacōes habēt
illicitas obfuantias. et p̄ demones sortunt^o ef
fectū. et p̄apue i. sp̄antibz quia sp̄ns fuit p̄mū
demonis insim ad hominē dapiendū. v̄n glo.
dic̄ ibidem q̄ nō laudat in s̄p̄ta v̄ndecūqz sili
tudo dat in scriptura vt de iniquo iudice q̄ ro
gantē viduā vix aut iuit **hec tho.** **Quid de**
breuiculis que sunt in ascensione Re non sūt
reprobanda cū non contineāt nisi verba euā
gelica. sed supersticiōsum est si credant^o esse mī^o
efficacia si scribantur post lectum euangelium
vel post missam aut alia die. quam si scribant^o
cum leguntur siue cantant^o in ecclesia siue mis
sa. **hec rod.** **Sed quid de carminatibz et car**
minatozibus qui carminant infirmos vel pue
ros vel alia nunquid peccant mortaliter. Rñsi
osi nichil supersticiōsum dicunt aut decēt aut
faciunt sed tantum vtuntur lic̄tis p̄dibus et
adiuracōibus sicut per passiōem et crucem
et similia non credo q̄ peccent mortaliter nisi
alia fecerint p̄ p̄hibicōez ab ecclesia sibi fctāz

sed credo qd phibendi sūt viri et mulieres a talibus quia multa inuicia et superstitiosa solent admiscere. nisi forte sit sacerdos religiosus et discretus aut eccl' laicus siue vir siue mulier excellētis vite et pbate discretōis. qui fusa ofone licta sup infirmū non sup pomū uel pirū aut angulū et filia. s; sup infirmātes manus imponat iuxta id qd vlt. sup egros manus impo. et bñ ha. n' sūt hē psone phibende a talibus n' forte timeat qd ad exemplū illozū indiscreti et supersticiosi carminatores sibi vsurpent abusum. tuētes se exēplo illozū. h' roō. Quid d' portacōne reliqay. R' si portē ad fiduciam dei et sanctorū non erit illiditū. si autē circa hoc attendat aliqd aliud vanū puta qd vas sit triangulare vel aliqd aliud huiusmōi qd nō p'neat ad reuerētiā dei et scōzū supersticiosū erit et illiditū. h' elio. Quid erit de sacerdotib; qui cā doloris permoti aut altare vestib; sacris exiūt. aut qlibet veste lugubri opitū. aut consueta lūaria subrahūt aut altare vel crucifixum spinis circundant. Quid etiam d' illis qui p' viuis scēnt cantant missam defunctorū vel sub noie illozū quos odiūt feret; cū exequijs mortuozū i medio ecclie ponūt vel alia filia faciūt ut illi dīus moriātur. R' ad h' dico qd si aliqd p'dictozū faciat ppter odiū puatū grauissime peccat qui facit. et n' p' legitimā p'niā se purgauerit debet d'poni. si aut ppter cāz cōem puta quia metuit cōemina cōez sacroz ordinū vel subuersiōz fidei vel hostilitatē suffert. vel obsidiōz vel dīmoz iudiciū rum suāz metuit. et ideo tale qd fecit non dicitur peccare. quia i tali facto plus humilitas q' deus placat q' mēti lūozis dolositas declarat. h' eccl' s'uetudo ecclie tenet. vnde solet cātare deus venerūt gētes. et i signū tristiē die veneris sancta altaria spoliare. h'ec tñ distinctō fallit in illis qui scēnt p' viuis celebrant officiū defunctorū. Nā tales si fuerint detecti indistincte d' bent deponi et ad agendū p'niāz tam ipse sacerdos q' qui cum ad h' mētauit debent exili; perire. p'ui erga stulo siue monasterio relegari. h'c totū habes exp'sse. 26. q. 4. qdē qz. h' ray. Fallit eccl' distinctō in illis qui altare vel crucifixū spinis circundant qz oīs talis abusus indistincte penitus rephat et districtius phibet et est grauter puniēd' vt. li. 6. de off. oz. si canonici.

De tēptacōe q' d's tēptat. ti. 16.

Postea considerādū est de vicis oppositis religioni p' defectū ei' que manifeste sūt contraria religioni. vnde p'ueniētib; irreligiositate. hozū autē quedā directe p'ueniē ad irreuerētiā dei. quedam ad irreuerentiā rez sacraz. Ad gen' p'mū p'ui; p'uiū quo dei nomen irreuerentē assumit de quo infra dicet; cū de scō p'cepto age. et tēptacō qua deus tēptat de qua est hic dicendū. Querūtur autē pl'a de ipsa sc; in qbus tēptacō dei cōsistat. R' q' cōsistit i aliqb; factis vel verbis in qbus expectat effectus solius dīne p'fatus. Ad cui' euidentā d' derādum qd sic tēptare p'prie est expimentūz sumere de eo qui tēptat. sumit aut expimentum

de aliquo ex verbis et factis. Et utroq; mō dupliciter sc; apte et insidiosē sū ocl' te. rursū qñq; qñq; exp'sse qñq; inēptatē. sic g' hō dū tēptat qñq; verbis qñq; factis. verbis quidē deo col; loquimur orando. vnde i sua peticiōe aliq's exp's se deū tēptat qñ ea intēcōe aliquid a deo postulat vt explozet dei scēndā potestātē vel volūtatem. factis autē exp'sse qñ p' ea que facit intēdit expimentū sumē dīne potestatis siue pietatis aut sapientie. Sed quasi interpretatūe deum tēptat qui et si non intēdat expimentū sumere d' deo. aliquid tamē petit vel facit ad nichil aliud n' ad probandum deum. Quando g' aliquis p'p'e aliquid necessitatē vel utilitatē se cōmitat dei auxilio in suis peticiōib; vel facit hoc nō ē dū tēptare. 2. pal. 20. cum ignoramus qd agē debeam' h' solū habemus residui vt ocl' os n'os dirigam' ad te. Vnde p'dicatores regni dei qui tēptalia p'termittūt vt verbo dei expedians vascē. si solī deo imitantē non tēptant deū. bēa vero agatha expta erat erga se dei beniuolētiā vt vel infirmitates nō pateret p' quib; corpali medicina indigeret. vel statim sentiret dīne sanacōis effectū. iō dicebat habeo dñm ih'sum xpm qui solo ser. restau. viui. Qñ vero hoc agitur sine necessitate vel utilitate hoc est interpretatūe deū tēptare. vñ sup i' deū. 6. dominū deum tuū. dicit glo. deum tēptat qui habens qd faciat sine radōe p'mittit se p'iculo expies vt liberari possit a deo. Vt tēptacō dei sit peccatū. R' q' sic vnde deū. 6. nō tēptabis dominū deū tuū. tēptare enī vt dictū est. est expimentūz sumere. expimentū aut null' sumit de eo de q' ē certus. et ideo oīs tēptacō ex aliqua ignorantiā vel dubitacōe p'cedit. vel tēptantis vt quis expimentū sumit de aliqua re vt eius qualita; tē agnoscat. vel alioz vt cū quis expimentūz sumit de aliquo vt alijs innotescat p' quez mō: dū deus dicit nos tēptare. Ignorare autem vel dubitare d' p'ueniētib; ad dei p'fectōez est p'ctm. vnde patet qd tēptare deū vt tēptans dei v' tutem agnoscat est peccatum. Si aut experimētum sumat de p'ueniētib; ad dei p'fectionē vt alijs demonstret h' nō est tēptare deū cum sub sit iusta necessitas vel pia utilitas et alia q' ad hoc occurrē debent. sic enī apl'i a domino pederūt vt in noie xpi fierēt signa vt d' actū. 2. vt sc; infidelib; innotescerēt v'tutes xpi. Ad h'c nota qd deus volebat dare signum achaz non p' ipo tantū sed p' totius ppl'i instructōe et ideo rephendit ysa. A. quasi impeditor cōis salutis qd signū petere volebat ne petendo dū tēptaret nequaquā tamen deū tēptasset. tū q' ex dei p'cepto petuisset. tum quia h' p'nebat ad cōem utilitatem. Abraz vo gen. 14. signū petijt ex istm: etn dīno dicens. vnde scire possū qd possessurus sim cam. s. terram promissam iō nō peccauit. Sedon vero iudic. 6. ex debilitate fidei signum petisse videt de victoria p'missa ideo a peccato non excusatur vt dicit glo. ibidē. Sic et zacharias peccauit dicens luce. 1. ad angelū. vñ h' scā vñ etiāz propter incredulitatem punitus fuit

Sciendū tamē qd dupliciter aliquis petit a deo si
gnū vno^o explorādo dei pēatē aut dicti eius ve
ritatē et h^o de se pmet ad dei tēptacōem. Alio^o
ut instruat qd sit ēca aliquod factū placitū deo
et hoc nullo^o pmet ad dei tēptacōē. Verum
tēptacō dei opponat virtuti religiōis. Et qd sic
ut em patz ex supradictis finis religiōis est de re
uerentiā exhibē. vñ oīa que directe pmet ad
irreuerentiā dei religiōi opponūtur. tēptare at
aliqz ad irreuerentiā eius pmet null^o em p
mit tēptare eum d cui^o excellentia ē cert^o. Vñ
p q tēptare dū est pētm religiōi oppo^o. Et
tēptacō dei sit graui^o pētm qm supsticiō. Et qd
nō s pōt econuerso. quia supsticiōsus ptestat
errore facto ut ex dictis p. s. tēptas dū ptestat
tantū dubitacōē vbo vel facto ut dictū est. vñ
glo. sup id deū. 18. cū reperi fuerint ap^o te. tē di
cit qd maxi^o scel^o est honore catoris ipēde cāse

De 2° pcepto ti. 14.

Consequenter considerandū est de 2° pcep
to qd hōz sic ponit exo. 2°. n. affues
nomē dei tui inuanū. non em hēbit
dñs eū isontē qd assūpserit nomē eius frustra. et
pmo ex^o exposicōi cōi ē breuit itēndū et p^oea
de quibusdā specialiter in qbus nomē dei assū
mitur est diffus^o tractandū. Circa p^omum
sciendū qd hoc pceptū ut sup dictū est ordiat ad
reuerentiā veritatis siue iō phibetur h inuanū
iurare. Iuramēto em dei nomē in testimoniu
locucōis assumit et ideo cum vane iurat. nomē
dei inuanū assumitur et p^ois siua veritas cō
temnitur. Iuramentū aut vanū detiatur quod
caret aliq trū p^oidionū qd ponit hie. 8. iurabi
tis viuit domin^o i veritate et iusticia et iudicio
vbi dicit glo. iterlmearis hos tres comites d
hē iuramētū. Veritas em d; esse i oīa iuratis
ut ita esse ēdat sic iurat ut in iuramēto asserto
rio. ut ita facere. pponat sic iurat ut in iura
to pmi s^oortio. Iusticia dōet esse ex parte eius qd
iuratur. s. ut sit licitū. Iudiciū vero dōet esse ex
p^ote circumstanciarū vtrūqz s. ut diligēter atten
datur et cā p qua iuratur et modus. si em desit
cā dēst iudiciū discreciōis in circumstancijs iu
ramēti. de his aut tribus et alijs p^ometibus ad
hanc māz reqre infra titulo de iuramēto et per
iurio. Ad ampliorē tñ intelligentiā h^o pcepti
notari pē qd nomē dei triplicē assumit. pmo ad
efficiendū ut i sacramētis sic i bap^o dī. baptizo
te in noīe p^oris tē. Secūdo ad pmittendum ut
cū aliquis iurat vel vouet ire ad sanctum pet^o
vel fūgionem intrare. Et ad exprimendum ut
cum quis loquitur cū iuramento. Et multi
pliciter assumit nomē dei i uanū. p^o p sacra
ti frustracōē ut qñ quis nō credit ut hētic^o. vel
qñ credit s; se nō dīspōnit. ut vsurari^o. l. quan
do grāz susceptā i sacro nō custodit s; postea dī
qñ d huiōi dī ad thye. pmo. pmetē se nosse dū
factis aut negāt. Secūdo p vōi fractōē. et hoc fit
trip^o. pmo p iracōnabile dilacōē ut cum quis
ire pmitte ad sanctū petrū s; nō pfigit certū
eminiū et sic semp p^oastinat. Secūdo p sēriaz
voluntatez ut cum quis aliqd deo vouit et p^oea

penitet. conē tales dī deū. siquid pcesserit de la
bijs tuis non facies irruum. Et per apostolica
rebelliōē ut cū quis apostatat in religione sē
illud ecē. 4. siquid vouisti deo ne moreris redde
re. displicet enim ei infidelis et stulta pmissio.
Terdo assumit nomē dei inuanū p hoīs blas
phemi locucōē et hoc ē fit trip^o. s. per locucōē
maledicā ut cū quis maledicit deū. p locucōē
falsidicā ut cū quis asserit de deo falsum et
negat verū. et p locucōē opprobriōsam ut cū
quis loquit de sēctōribus mēbris xpi. pessime
em blasphemāt etiā si verū dicat. et i his cristū
despicit in quibus p nobis hūilis fuit. Quar
to assumit nomen dei inuanū in p^odicacōē q
scz sit vana intencōē. Et. 6. nōne i noīe tuo p
phetauim^o. Quinto in orōne que est sine vlla
cordis affectione. Et. 3. ppl's hic labijs me ho
cor aut eoz lon. est a me. Sexto in opacōē sū
uerfatione. in q forma sanctitatis assumit tñ
in extēore ope. nō p deo. s; solū p hūano fauo
re. Et. 6. amē dico vobis rece. mī. suā. Addit
aut hūic pcepto et etiā primo et non alijs pcep
tis cōminacō pene. cui^o ratio est. quia pene sunt
pcepue necessarīe contra illos qui sunt p^oni
ad malū ut dicit. 10. et hī. et ideo in illis solis
pcepis leg addit sūmiacō pen 12. in quibz erat
p^ontas ad malū. erant aut hoīs p^oni ad ydō
latrām propter consuetudinē generālē gēat.
Similiter etiam hoīs sūt p^oni ad p^oniū p^oet iu
rādi frequētiā. et iō sūmiacō magis addit p^omis
duobz pceptis

De iuramēto. ti. 18.

Postea considerandū est diffus^o de quibz
dā spāl^o in quibz nomē dei assumit
ad p^oioz verborū sfirmacionem. Secūdo
de voto in q assumit ad aliquā sū oblonē. Ter
cio de adiurōne in q assumit ad alioz inductōz
et de iuramēto. pmo de ipso 2° de p^ourio sibi op
posito. Circa vero iuramētū considerandū ē p^o
quid est iuramētū sū iurare. 2° quoz et que sūt
spēs eius. 3° vtrū et p qd licet iurare. 4° de comi
tibz iuramētū. 5° de cāis p^oet quas licet iurare. 6°
de forma verborū iurandi. 7° de obligacōe iu
ramētū. 8° ex qbz reddi iuramētū illicitū. 9°
d qbusdā tactis p^oidicōibus sū qbz debz intelligi
iuramētū. 10. d quibusdā dubijs ēca iuramētū
11° de iuramētū dispensacōe et relaxacōe siue ab
solucōne. Primo ergo querit qd sit iurare.
Et iurare est testēz deū inuocare. Vñ au^o i qdaz
p^onone de p^ourio. quid est iurare p deū nō testis
est in deus. sic em dicit apl's ad heb. 6. iuramētū
ad sfirmacōē ordinat. sfirmacō aut in sabili
bus sit p racōnē q pcedit ex aliqbz nālīe notis
q sūt infallibilitē vera. s; p^ocl'aria hoīm fēca et
contingētia nō pnt p rōz nēcam sfirmari et iō
ea que dicūt de eis solent sfirmari p testes. hu
manū aut testimo^o nō est sufficēs ad sfirmā
dū huiōi. p^oterea dico pmo p^oter dōctm verita
tis hūane qz plimi in mēdaciū labiūt. 2° p^oter
dōctm sgnificōis qz hoīs nō possūt sgnoscere
sntingētia nec cordiū secreta nēc ēc absēda de q
bus ēc hoīs loquūt expedit rebus hūanis ut
cūtudo aliqua habeat d ipis et iō nēcm fuit re

curre ad omniū testim. quia deus nec mentiri potest nec aliquid eū latet. **A**ssumere autē deū in testē dicitur iurare quia quasi per iure introductū ē ut quod sub iuracōe dñi testimonij dicitur. p vero habeat. **M**agistrālis autē notificacō iuramētī est qd iuramentū est affirmacō vel negacō de aliquo sacre rei attestacōe firmata sūm gof. et ray. **Ar. 11.**

Arcā scdm sciendū qd spēs iuramētī sūt due scz iuramentū assertorij et pmissorij. **A**ssertorij est qm iuratur aliqd de presenti vel de preterito sic esse vel non esse. fuisse vel non fuisse. p etiam sūm rod. fieri de fūto ut cum qd iuratur aliqd fūm esse non pmittēdo aliqd ut si quis iurat qd cras pluet vel ninger et huiōi iuramentū pmissorij est cū quis iurat se aliqd daturum vel facturū vel non daturum vel nō facturum. **S**ūt et alie diones iuramētī q pñent ad forū iudiciale de quibus est aliqd breuiter dicendū ut habeatur aliquāl noticiā ipōz. **I**uramentū em assertorij est triplex. vnum ē voluntariū quod deferret ps parti ex cōuencōe ex iudiciū et dī voluntariū quia voluntate dferet et suū scpiē. **A**lterū est necessariū quod. s. iudex dicitur pñ in defectū pñacōis. ut qm habet tantū vnū testē et h dī necessariū quia nō pōt recusari n ex iusta cā puta quādo dubitaret ille cui dferet. cū em h iuramentū sit de veritate dicēda in hoc cāu si non admittatur recusacō potest appellari. **3°** ē iudiciale qd in iudicō pars dferet pñ. et h potest recusari nisi sit aliquis ouentus actōne famosa ut furti rerū amotaz et huiōi h gof. et. de iur. iurā. et bñ. ex. e. c. vlē. et plura alia de hac mā. **I**tem quadruplex est iuramentū scz de calūnia. de maliciā. de veritate. de sōzōi am. **I**uramentū de calūnia vitanda. s. vl nō pmittenda est. cū quis iurat se non aīo calūniandī sī bona fide qōnem mouisse et monere. et silr reus iurat se nō aīo calūniandī resistē. **E**t pñet h iuramentū quinqz. s. qd credat se bonā cā; hñe. qd interrogatus nō negab. qd verū esse credet. qd non vteē sciēnt fīa pñacōe. qd dilacōz non petz in fraudem. qd non dedit nec dab. nō pmitteret aliqd p hac cā nisi psonis illis qbz leges pmitteret. **Uñ vs^o** illd iureē qd h sibi iusta videtur. **E**t si quereē verum non infideē. **N**il pmitteret nec falsa pñacō datur. **U**t lis tardetur dilacō nulla petet. **I**uramentū vero d maliciā scz vitanda vel non pmittenda dīc a iuramētō calūnie in pñibus qz iuramentū calūnie pñat tñ post litem pñestitam et tñ semel i tota lite ab eadē psona. et habet locū tñ i propħanis siue in tpalibz cāis tam crimīalibz qm ciuilibz. non autē in spūalibus vel ānexis spūalibus et p ipm pñideē ne quid fiat calūniose in tota lite. **I**uramentū autē maliciē pñat et ante litem pñestitā et post et pñatur todens quodiens aliquid pponit i iudiciō vl petat fieri qd ex maliciā pcedere pñimitur. et habet locum tam i pñanis qz i spūalibz. et p ipz pñideē ne quid maliciose pponat vel petat. **T**ercū iuramentū. s. de veritate dicēda dīc a iuramētō calūniē qz pñestatur i cāis spūalibus illud autē non. **I**tem

etiam mīdē in eo de eo quod quis facit vñd debz ibi mīdēri sūm pl^o scō vel nescō. s. in illo respōdē de eo qd quis credit sūm gof. s. sūm inno. et hñe. ex. e. lras. etiam in hoc mīdē de eo qd quis credit. **I**tem illud cōtinet plura capitula ut habētū est sup q locū in hoc non habent. **I**te i illo dila^o non impetratur cū statim mīdēri possit dō vel nō credo. secus est in hoc qm mīdēre debet quis d veritate quā uolet ab alijs dīscē. **Q**uartū iuramentū. s. de sōzōiū dferet tam in cāis spūalibus qz nō spūalibus reo actore sufficiēt non pñante n iudex inspectis psonaz et cause cōstancijs i^o actori viderit dferēdū. hñe dīc gof. et. d iura. calū. et bñ. ex. e. inhentes et c. cum cāz. et dimisi pñacōes grā breuitatis qz hñe nō sūt intencōis pñtis. **N**ota tam q sūm bñ. ex. e. lras. magis vidē iurandō de calūniā in cāis spūalibus qz in alijs. quia in illis pñciosius calūniose litigat. **Uñ** et hodie in cāis spūalibus iuratur de calūniā et de veritate utz ti. e. si de calūniā. **E**st et aliud iuramentū qd dī iuramentū in litem et in hoc iuratur de affectōe ut cū qd iurat p quāto nollz re carere puta p. c. qñqz et dī iurare quis i litem cum iurat rem tantū esse pñ vel fuisse et de hoc. c. et ff. de i. litē iurando. **Q**uid si agam contra te rei vendica. done et tu scās rez esse meam. et nichilomin^o tu velis resistere ppter actōz de euicōe. nunqō iurando de calūniā peccas. vidē q sic quia negas rem esse meam et mētris. **R**e gof. pñulit i sūma ti. de iur. calū. ut p^o libellū pñrectū confitearis veritatē nec de calūniā iurabis ex q fa teberis rem esse actoris et nō minus cōueniret stipulacō de euicōe. **Ar. 11.**

Arcā terciū ar^o qñm plura. s. utrū liceat iurare p deū. **R**e q sic et hoc patet primo auctē sacre scripture dīc em deū. 6. dñm deū tuū et illi soli seruies ac p nomē illi^o iurabis. **I**te legē dñs in veteri testamēto iurasse i plibz locis. **Vñd** in ps. iurauit dñs et non penitebit eum. et hoc ad oñdendū immobilitatē ei^o qd dīc ut habet ad lxxb. 6. immo et pcepit in veteri testamēto leuit. 10. fides dñi iuramēta tua. vñd dīc aug^o. in smone de verbis apli. si peccatū esset iuracō nō dīcē i lege reddes dñi iuramēta tua. reddimus autē dñi iuramenta quando iuram^o per deū. **S**cōo patz hoc rōne. et primo rādone originis. qz iuramentū est introductum ex fide qua credūt hoīes habere dū veritatē ifalibilem et oīm agnicōz et pñuisionē vlēm. **S**cōo rōne finis quia iuramentū introducit ad cōfīcandū hoīes et finiendū pñauerfias ut dīcē ad lxxb. 6. solo em iuramēto credē. qm de pñciēda alicui^o dubitat. ex. de. sen. ex. si vero aliqz. **S**i obidē d pñicta i^o dñ. 4. ego dico vobis nō iurare oīo. et i^o iac. 4. an oīa fñes mei nolite iurare. **R**e quidam lētid scilicet manicxi dīcē. iūt oē iuramētū ē illiātū n tñ iuramētū fctm p cāsam s. etā fctm p deū. et occōz huiōi errōis sui sumpserūt ex verbis pñissis. quia nescē. runt distinguere q aliū sensū facit negacō pñposita vlī signo aliū postposita. pñposita enim

equi pollere facit periculi negatue . postposita
vero suo contrario . i . vbi negatio . **N**on dicitur non
ois hō erit et ois hō n̄ currit . **N**on autē nō dixit .
ois nō iurabis s; dixit . n̄ iurab ois . **N**on non p
hibuit oēs iuracōz . s; phibuit ne iurare oī mō
et sine oī cā . **V**n̄ aug⁹ li . de mendacō . h̄ iō dictū
est s; ne iurādo ad facilitatē iurandi veniat et
ex facilitate ad osuetudinē et ex osuetudinē i p
iurū dōdā . ecc . 33 . vir multum iurans reple .
iniquitate . **Q**uare g^o dicit dñs in euan^o . sic
fimo vñ est est non non . **R**e quia affirmacō vel
negacō que est in corde debet esse in ore . s; quia
hōim malicia crescēte n̄ creditur simpliciter assercō
ni iō adiūxit qd̄ ampli⁹ est a malo est n̄ . s . cul
pā s; pene non iurācō s; iuramētū exigentium .
Nā iūctas huiōi magis est pena qm culpa
vnde non dixit malū s; a malo . **N**ec tibi fōce
videat qd̄ deus in testem suū inuocat eo qd̄ nō
apparet qd̄ deus pro ipso qui iurat p eū . testificet
tur . qz fm nich . si obito mō inuocat manifestat .
vt⁹ vez sit qd̄ dī . aliqui in vita ista . vñ mouen
do corda iudicis et adūse pīs p aliquā latetē
inspiracōz qua credūt iurācō . vel ponendo in pa
lam factū p quo iurāt . vel dando ostendā cor
di et verbo iurātis qd̄ quādā pbabilitatē aggene
rat qd̄ iurā vez . vel puniēdo mēacētē . et tūc ē sil
testis et iudex . et si deo nō placet in hac vita te
stificari p aliquod sig⁹ . p̄certo tamē testificabit
in fuō qm illūinabit abscondita tenebrarum et
maī . oī . cor . vt dī . i . cor . 2 . **V**trū iurare p r
deū sit actus bon⁹ ex gñe l̄ acc⁹ indōns . **R**e fm
nich . actū quidā in se ordinē rōis includūt sū
legis eterne . vt diligere deū ppter se et sup oīa .
et asserere pme veritatē pte se . et huiōi acc⁹ nō
pnt esse nisi boni . et iō nō tñ sit simpliciter li
ci . s; ē simplr appetendi . **A**liqui vero in se in
cludūt aliqō oppositū ordinē legis eēne . vt adul
terari et plēs alij . et hi non pnt esse nisi mali
et iō sit illicitū et simpliciter fugiēdū . **A**liqui autē
nō includūt in se ordinē p̄dictū nec aliqō ei op
positū et hi sit licitū qz possūt bene fieri . nō tam
sit simpliciter appetendi quia pnt male fieri et
talīs est acc⁹ iurandi p deū . **S**icut enī dictum ē
sup iurare p deū est ipm aduocare in testem
asserōis sue . n̄ aut quilibet asserō est debita
mā iuocacōis talis testis nec quilibet ē illicita
matia . iō actus iurandi p deū in ista generali
tate dicit⁹ . nō est moralr bonus neqz mal⁹ ex
gñe . **I**urare tñ verū p deū est bonus actus ex
genere . qz transit sup materiam debitā . sed qz
adhuc nō includit ordinē rōis simp⁹ n̄ aliquid
incōpossibile ei iō iurare verū fieri potest bene et
male . **S**i aut actus iurandi sit circūstanciat⁹
ēbus comitabz includit in se simpliciter ordinē
rōis . et iō nō p̄ esse n̄ bon⁹ . **N**on tñ est licit⁹
sed etiā appetend⁹ . h̄ nich . **E**t quia actus indif
ferens potest esse diuersis ex cāis occasio cadem
di in malū et vitandi malū . iō dñs monet et
inducit hōies aliqñ ad iurandū p deū vt i ve
teri testamento vt p hoc reuocarent a iuramē
to ydoloꝝ cum dicebat reddes dño iuramenta
tua . **A**liqui retrahit vt in nouo testamēto . vt

oñdat p̄iurū esse fugiendū . h̄ bon⁹ . **V**trū
iuramētū fecim p deū sit appetendū et frequētan
dū tamquā vale et bonū . **R**e qd̄ nō vñ ecc . 33 .
vir multū iurans implebit iniquitate . et aug⁹
in li . 5 . mendacū dicit . qd̄ p̄ceptū de phibicōne iu
ramēti ad h̄ est positū vt quantū est in te non
affectes n̄ quasi p bono cum aliq̄ delectacōne
appetas iurandū . **A**d cui⁹ euidentiam oñde
randū est qd̄ iō qd̄ nō querit nisi ad subuenien
dū alicui defectui . n̄ numerat inter ea q̄ sit p̄
se appetēda . s; int̄ ea que sūt necia utz d̄ medic
na q̄ queritur ad subueniendū ifirmitati . **I**uramē
tum aut q̄rit ad subueniendū alicui defectui q̄
s; vn⁹ homo discredet alicui . et iō non ē hūiuz
int̄ ea q̄ sit p se appetēda . s; int̄ ea que sūt hūc
necia . quibus vñ indēbite . q̄cūqz vñ eis vñ
necitatem . **V**n̄ aug⁹ li . de ser . dñi i mōte dī
qui intelligit non in bonis . i . p se appetendis . s;
i necijs iuracōz hūdam . se refr . nec q̄tū potest
ut nō ea utat nisi necitas cogat . h̄ ebo . **E**t iō
jac . 4 . dī . nolite iurare oñdēs nō tñ esse vitā
dū actum iuracōis sine cā . s; etiam affectū . vñ
monemur cā actū iuracōis ppter piculū p̄
iurij vitare osuetudinē et etia actum p̄ necita
tem . et vitare affectum . et ad iurandū n̄ debet qd̄
ire nisi coactus . **S**i autem actus iurandi p r
deū sit cū istis tribus comitabz . s . cum iudicō i
discretōne quo excludit iacutela iurādi . et cū ve
ritate in assercōe . et ex cā l̄ima vtendi talis te
stis inuocacōe . sic includit in se simpliciter ordi
nem rōis . et est latē actus . q̄ enī dum inuocat
asserōis sue testem . p̄fiteat in eo infallibilē ve
ritatē et oīm agnicōz et p̄uicōz . et sic deo exhibz
honorem sibi soli debitum . et iō talis actus nō
tantū est licit⁹ s; etiam appetendus quia p̄pico
mō cūstanciat⁹ nō p̄ esse nisi bon⁹ . **S**i ve
ro aliquis p̄dictōz triū comitū ibi defuerit in
cludit aliquid incōp̄sibile ordinē rōis et iō tal
actus est illicitus et simpliciter fugiendus . qz cū
illo defectu nō potest ēē nisi mal⁹ . h̄ nich . **V**ez
liceat iurare p aliquā creaturā . **R**e fm bon⁹ . iura
mētū dupliciter habet fieri . cōdam p iuracōz vt
cū dicitur ita viuat fili⁹ meus . et fm hāc fōmā
iurandi creatā ad testificandū nō inuocat sed
p̄d⁹ ipsi creatori oppignorat . fm qd̄ dīc aug⁹ .
et est licitū . quia licet oīs creatā sit creatōis tñ
bonum vñ solacū quod ex creatura recipimus
et est a deo nob̄ gessū . deo tanqz n̄m oppigno
rare possumus h̄ tñ gen⁹ iuramēti fm qd̄ dīc
aug⁹ . est gñissimū . **A**liud vero iuramētū fit p r
ip̄i⁹ veritatis testimo⁹ et inuocacōz vt qñ aliq̄s
iurat p aliq̄ ad inuocandū eū in testē . p̄ autē
creatā dupliciter in testimoniu inuocari . vno⁹
fm se et hoc non licz quia sic credere qd̄ aliquid
numis esset in ea . rōne cui⁹ veritas posset di
ci p hūiōi testimo⁹ affirmari . et sic dī . 4 . no
lite iurare nec p celū quia thronus dī est . et ibi
dīc . glo . qd̄ p̄fectōis ē docuit cū dixit n̄ iurare
ois quod vero sup̄sticōsū est resecavit cū subdit
nec p celū . 7c . h̄ bon⁹ . **S**ic etiā intelligit illud . 22 .
q . 1 . si quis p capillū . et . c . oñdera . **P**rohibet ēē
ne iures p caput uel capillos dī ppter quosdā

hereticos qui ex quadam rusticana simplicitate dixerunt deū hūe hūana membra cū tam deus sit spūs incorporeus vt. 22. q. 1. si. q. si. v. antropomorphite sic dictū quia deū putabāt hominem antropos em grece dī homo latine. psona tñ filij scz xpūs est deus et hō ex. de hēti. cū est. **J**urare tñ p creaturas nō est malū vbi est pmissum a iure neq; illicitū. fm hosti. et dicē ifra p pauca. **Q**uod aut dictū est non debē p cāfas vel membra creaturū iurare. verū est ab initio. hoc em phibetur ne deī honoz ad creaturū tranferat. porro ex quo est iuratum. pinde habē ac si eēt iuratum p deū. **N**ā q iurat in celo iurat in dei throno. et in eo q sedet sup ipm vt. ex. e. et si xps. licet em multa phibeāt tñ fēta tenēt ex. e. qzadmodū. q. si post hūiōi. **A**lio p creata iuocari in testem inq; relucet i ea dīne veritatis vestigiū. et sic licet iurare p creaturū hoc em nichil aliud est qz iurare p eū qui relucet in creatura. vnde tunc non venerat creaturā s; creatorē. et sic dic apls. 1. cor. 2. quotidie morior p glām vestrā ffrs. vbi fm au iura apls. **S**ciendum aut fm hosti. q iurare possumus p crucē sacratā et in manu epi. 22. q. 4. qui iurat Item p euāgelij. 22. q. 1. si aliqua. **I**te p ordine 1. q. 1. qdēns. Item p salutē pncipis. ff. e. l. 3. si. et in dicto. c. quodēs. qz intelligit iurare p deū cui iudicō sal pncipis asistit. **S**ed hodie n videē q sic sit iurandū licz hoc fuerit antiquis pibns excessū. ar. 22. q. 1. si. sic eē cū in li. v. sed oñdī q ioseph **I**te p altare seu reliquias 22. q. 1. hēm. Item p fidei ineposicōz ex. q. me. cā. ad aures hō hosti. goff. et ray. et bñ. ex. e. et si xps. **Q**ui aut iurat p creaturū nō cōcessā d; fm ray. acrimie fustigari. et si pstitit in vicō nolens se corrigē d; excōicari. **Q**ui aut iurauerit p capillū dei vel aliter blasphemā dixerit pē deū. si sit clericus d; deponi. si sit laycus d; anathematizari. 22. q. 1. clericū. si quis p capillū blasphemiaz credit roō. esse qñ aliquis iurat p mēbra dñi q i alijs hoibus reputat i honosta. vñ tal mor talit peccat. q vero iurat p mēbra dñi q nō censē turpia l' ihonesta nō peccat mōzr nō duce ret in osuetudinē sic faciūt ribaldi. hō roō. **V**tz recipere liceat iuramentū ab ydolatrā factūz **R**e qz angit ydolatrā iurare in forma excessa et i forma phibita. si iuret pmo n iurat sic ydolatra. et sic licet iuramentū ab eo reape in ali quo cāu et in aliquo non. **A**ut em ille q exigit ē psona publica aut puata si publica qz ē ex dōle iuris pē et d; ut iudex exigē. si puata aut exigē ad veritatis pfirmitatē aut ad veritatis sb uerfioz ā ad sue dubitacōis remotōz. **P**rimo mō pē reapi iuramentū sine aliquo pēto scz cum ad hoc exigē solū vt firmior sit illa pmissio et veritatis assercō. **2**o mō n pē esse sine mōzli peccato vt cū quis cogit aliqz iurare qz nouit iurare flm. **3**o qz suspicā ne hō sine iuramento dicat sibi flitacō. tūc si suspicō illa sistat in genali talis exactō tenet pot rōz pene qz culpe. si vero d; scendat ad spāle sic est pētm veniale. dū d; pto suo malā bz suspicōz. et iō dic glo. q amplī ē a

mallo est. s. nō edentis. n inqū ē semp a malo culpe. s; eē a malo pene. et sic licz iuramentū recipere ab ydolatrā et ifidelib; sic a xpiaīs et fidelib; **S**i aut ydolatrā iuret in forma phibita tunc dico q in iuramento facto per ydolū est duo pfirmitatē scz ydoli veneracōz et exterioris vbi pfirmitatē cōz. **S**i habeat respectū ad pmiū nllī licz iuramentū ab ydolatrā reape vl exigē nec facere qz ydoli veneracō ē oīo detestanda iō p exo. 23. p nomē exteriorū deoz nō iurabitis. **S**i vero habeat fspēctus ad fm sic licet ab eis reape maxie p bono cōi. et sic recepit iacob a laban socero suo. q ēat ydolatrā qd pēz p hō q rachel sibi furata fuerat ydola p bono sue pfirmitatis sic ē xpiaī iuramentū a saracenis fapiūt p pace et utilitate cōita tis vñ licet iurare p ydolū sit illicitū qz illa est forma phibita tñ vbi est nēcitas et cōis utilitas h exigē licet tale recipere iuramentū. et h vult aug. in eplā ad publicolā. h eē hēf. 22. q. 1. mouet te. hō bonū. **Ar. 111**

Sequit vide d; q ar. s. de comitib; iuramēti cā qd scendū q iuramentū d; h fētres comites. s. vitatē iudi et iusticiā. hie. q. iurabitis vñ dñs in veritate et iudicō et iusticiā. ut ex. e. si xps. iacobz et 22. q. 2. aiaditēd. et 2. q. 1. iurabūt. **R**acō aut hui est fm bonū. qz iuramentū opatur ad ea. s. ad iuramentū a q pcedit et sic debē sibi iudi. **A**d rē de q sit et sic debē sibi vitas vt sit adēqio fmōis et rei. **A**d cāz p qua sit sic debē sibi iusticiā scz vt p cā iusta fiat. et qz omē iuramentū h; istos tres respectus iō oē iuramentū istos tres comites debet hē. **S**mo ei n dubi est fm q dī sap. 9. cogitacōes mōzliū timide et incē puidende nostre. iō vt fmō n p dīnā vitatē pfirmitē iō d; cōitib; ipm regētib; ne sit dissilis iuocate vitati. h bonū. **A**lr iō pōcta tria distiguit alex. an. vt habitū ē in ti. pcedenti. d; ergo ibi esse veritas sep i pficia. i. vt firmiē sciat ita eē. als si tm ēdat nō d; de scienda s; de cōulitate iurare. d; eē esse ibi iudiciū. i. deliberacō difēta. s. vt non iuret eē vñ qz. n ppter nēcitatē vt qñ psuadet aliē aliqz vñ qd expedit ei l' ē vale credē. et tñ nō vult assercōi simplicē credē. h ray. ideo fm hosti. furiosi nō pnt iurare nē pu pilli. pxiimi ifande ex. de suc. ab itest. c. si. et 22. q. 4. puuli nec pueri et ex q mat. accu. pos. c. si. et est vñ q i iudicō. i. corā iudice non reapiē iuramentū puilla. vñ nē pē esse testis. 2. q. 3. c. 1. sed ex iudiciū pē iurare et dierare ex q habz sēfū vt ex d; dīc. pu. pūis. hō intellige si sit capax doli. alr non tenē. vel forte capax doli non obligat n pē consentente iurauerit l' si pē n pōdixerit qzato scuit. al d; vt 22. q. 4. pueri. **I**n cāu tñ pueniri pē qz rōne iuramēti pstiti dū erat impubes vt si impubes iurauerit se pstitūz opas ipē pēa fact putes d; hō pē pueniri. ff. d; libera. cā. l. vlt. tale at fa cmentū qd. s. caret iudicō. i. difcrecōne dīctur temerariū et iō nō seruādū vt ex. e. si. h hosti. debet eē in iuramēto esse iusticiā vt scz illud qd iuratur sit licitū et honestū. 22. q. 1. ita g et ex. e. si cristus.

Sequitur vidē de 4to scz de causis ppter q̄s licet iurare. cca qd̄ notā d̄ fm̄ alex. an. q̄ lē sūt multe q̄rum q̄dam sūt expte boni inducēdi. q̄ dā expte mali vitandi. Ex pte boni sūt. A. f. p. veritate s̄firmāda. 2. cor. 1. f. fidelis deus qz s̄mo n̄r qui sūt ap̄d vos nō est in illo est et nō. Itē p veritate declaranda. deu. 19. in ore duoz aut em̄ stat oīne v̄bū quia s̄m iura nō est testis n̄ iuratus. Item p amīcāda cōfēhenda gen. 26. dixerūt viri gerare ad ysaac. sic iuramētum mē nos. Itē p pace reformāda gen. 31. iacob iurauit laban et ex de iudicis. nouit. Item p fidelitate seruanda. 2. Re. 4. venerūt senes isrl̄ ad r̄gem et p̄cussit cum eis fedus coram domino. Item p obediēcia et s̄biectōne recognoscēda sic iurauerūt viri galaad ip̄i p̄p̄e. iudic. 11. dñs qui h̄c audiuit ip̄e mediator et testis ē q̄ n̄ra p̄missa faciem. Item p cōsuetudinē ecclesie seruanda. vt canoīa. 28. exo. filij isrl̄ data lege iurauerūt se dño seruīculos. he ergo septem cāe sūt iurandi ppter bonū introducendū. Propter malū vero amouendū sūt due. f. calumnia sopiēda vt qn̄ sit iuramētū d̄ calūnia ī p̄testacōe litis h̄b. 6. omnis ḡrouis ad s̄firmacōez finis est iuramētū. et pro infamia purganda deu. 21. si inuentū fuerit cadaver hominis occisi maiores natu ciuitatis illū lauabunt manus suas sup vitulam. h̄ alex. an. hosti. vero e. ti. p̄mit. A. cās ppter quas licet iurare ad q̄s tam sup̄dicte nouē possūt reuocari si quis attendat. h̄c aut. A. cāe his versibz continentur. pax et fama fides reuerentia caudo damnu. Defectus veri sibi possit iura cauere. s̄b reuerentia a p̄prehēdiē ibi o. bediēcia. d̄ pace ex de iudic. nouit. d̄ fama ex de purga. cano. p totū. de reuerentia ex. e. nll̄. de caudo damni ex. q. me. cā. e. c. 1. d̄ fide obia et veritate ex. de elec. significasti. p̄dictas ē cās p̄nit bñ. ex. e. null̄. P̄nit ē r̄ap. ti. d̄ rap. A. casus in q̄bus debet p̄bri vel clerici iurare sic layci. A. casus est cum absoluit ab excomunicacone. 6. uo casus i p̄dictis versibz tangūt.

Sequitur vidē de 6to scz de forma iurandi. de h̄ notat bonū. i. 3° suo. q. in forma iuramētū. et ip̄a veritas introducē in testimo et h̄ p̄fisse multiplicat ā m̄q̄. tenet rōz p̄napātis et sic iura ē p̄tū. ita qz p̄ p̄p̄eat h̄tudinē p̄napātis. Aut inquitū tenet h̄tudinē p̄napātis et cognoscē et sic est h̄c forma. testis est michi deus sine sc̄e d̄ qd̄ idē est. Ro. 9. ut m̄q̄. tenet habitu dñe retribuentis respectu bonoz et sic iurāt v̄nit deus. f. q̄ vitā alijs tribuit. 1. Re. 18. v̄nit aīa mea salicet dei bñf̄. Aut m̄q̄. tenet habitu dñe retribuentis respectu maloz et sic iuratur i hac forma. h̄ faciat m̄ d̄. et h̄c addat. 2. Re. 6. Et qm̄ dīma veritas nūc manifeste adducitur ad s̄firmacōz veritatis tanqz oīs veritatis p̄ncipiū et exēplar. h̄nc est qz in noua lege duplicē iuratur salicet fm̄ p̄mā formā et sc̄dam. quia vero tēpore s̄m̄tue ecclesie veritas nondū ēat plene manifesta s̄ indigebat maiori euidētia h̄c est qz tenebat tūc ista forma testis ē michi d̄. quia vero i veteri testamēto p̄fērabat dīma

veritas vt iudicās et v̄lascens et remunerans. quia sub rōne seueritatis et eq̄tatis h̄c est qz duplicem formā i veteri testamēto habuit. f. vt de. et h̄ faciat m̄ d̄. et h̄ addat. Si q̄rat cū alū iurem p̄ h̄c p̄p̄osicōz p̄ alū p̄ hanc p̄p̄osicōz in fm̄ qz dīc apl̄s ad. Ro. 9. dico in x̄po ih̄u. et nō mēdor. que sit int̄ has d̄f̄a. dicendū est qz p̄ magis dīc ip̄az veritatē sub rōe testificacōis et p̄napū. h̄c aut p̄p̄osicō in importat h̄tudinē dñe veritatis sub rōe testificacōis et exēplāis. Vnde fm̄ rem idē est iurare in deo et p̄ deu. et dīcē testis est m̄ deus. licet sit d̄f̄a ex pte mōi dicendi. h̄c bonū. Item qui iurat in aīas alioz non qd̄ sibi videtur s̄ qd̄ dīdicit ab his in quoz aīas iurat dīcē tenē. vnde debet iurare sic. iuro in aīas talū qz ip̄i veritatē quā d̄ h̄ sūt p̄ me dīcēt. li. 6. de testi. et at. p̄fēcū.

Sequitur vidē de 7° ar. scz de obligacōe iuramētū. Vtrum iuramētū sit obligacōiū. h̄c fm̄ th̄o. oblig. referē ad aliq̄d qd̄ est faciēdū l̄ dimittēdū vñ nō v̄l respicē iura assertoriū. qd̄ est de p̄nti l̄ d̄ p̄terito. nec ēē iura d̄ his q̄ s̄ p̄ alias cās faciēda. vt si q̄s iuramēto assereret qz pluvia cras fusa ēē. s̄ tū iuramētū d̄ his q̄ sūt faciēda p̄ illū qui iurat. Sic aut iuramētū assertoriū qd̄ est d̄ p̄nti v̄l de p̄terito d̄ habē veritatem. ita et iuramētū de his que sūt a nob̄ faciēda in fūm̄. et id̄ v̄trūqz iuramētum habet q̄ndā obligacōz diuerso tū respectu. qz i iura qd̄ ē de p̄terito l̄ d̄ p̄nti ē obligacō n̄ respectu rei q̄ iam fuit v̄l ē. s̄ resp̄ctu ip̄i acc̄ iurandi vt. f. iuret qd̄ iam verū est vel fuit. s̄ i iuramēto p̄missorio cadit obligacō eo sup̄ rem qm̄ asseruit aliq̄s iuramēto tenē enī alijs facē verū ēē illd̄ qd̄ iurat. alioq̄n dēst veritas iuramēto si aut sit talis res que in eo p̄tate non fuit de est iuramēto discrecōis iudi. nisi forte qd̄ ē erat possibile qn̄ iurauit reddat ei i possibile p̄ aliq̄ euētū. si vero sit possibile fieri s̄ n̄ debeat. qz ē p̄ se malū v̄l qz est boni impedimētū. tūc iuramēto dēst iusticia. et id̄ iuramētū n̄ est ob seruandū in eo cāu in q̄ est peccatū l̄ boni impedimētū. fm̄ enī aug. v̄trūqz eo. v̄git i dētio rem exitū. Sic ergo dicendū qz q̄cūqz iurat aliq̄d se facturū obligat ad illd̄ faciēdū. ad h̄c qz veritas impleat. si tū alij duo comites asserunt. f. iudi et iusticia. h̄c th̄o. Qm̄ enī fuādū ē iuramētum quod suari p̄t sine ic̄itu salutis et̄ne. ex. e. si vero aliquis. Beda tū verū loquē 22. q. 2. si aliquid. vbi fm̄ rōd̄. innuit a cōtrato s̄sū qz iuramētū est seruandū qd̄ nō v̄git in peiorē exitū et fm̄ id̄ dētm̄ h̄c d̄ intelligi id̄. f. qz iuramētū seruari d̄. cō seruari p̄t sine ic̄itu salutis et̄ne. vt idē sit int̄ntē salutis et̄ne. qd̄ peior exitū. ne videat̄ obseruandē ē si quis iurauerit se facturū aliq̄d veniale. cū veniale fieri possit sine ic̄itu salutis et̄ne. h̄c rōd̄. Quid si quis ppter hoc qz iurauit qz sup̄flue comedat v̄l odiosa verba dīcēt sup̄flue omēdit v̄l odio se locutus fuit. h̄c hug. nota. 22. q. 2. si aliq̄d qz mōd̄it peccat qz facit d̄ id̄. in malis promissis resande fidem. 22. q. 2. in mal. Rōd̄ vero dīc

q̄ nō peccat n̄ venialit̄ quia i^o c. f. in mal' si i
telligat̄ extendi ad venialia q̄z ad illa non ē
ceptum sed p̄siliū et h̄ michi magis placet
Verū iuramentū fctm p̄ deum sit magis obli
gatoriu q̄ fctm p̄ euan^o vel ecōverso **R**e f̄m
ray. q̄ iurat. multū obligat. q̄ vero p̄ dū t̄ eua
gelia magis obligatur. qui vero his addit san
ctoꝝ s̄liq̄s magis obligat. t̄ ita crescete solē
nitate oblig^o crescēt. h̄c ray. **S**i vero vnus iu
rat p̄ deum ali^o p̄ euāgelii. ioh. cris^o. dicē vi
detur q̄ mai^o est iurare p̄ deū. vñ dicē q̄ dā q̄
p̄tū credēbāt. o stultū scripse p̄tē dū fuit facit.
n̄ dō p̄tē scripse. 22. q. 2. si qua cā. t̄ h̄ ē vñ ce
tis paribz f̄m bonū. q̄ q̄nto i^o p̄ q̄ iurat ē s̄cti^o
tanto iuramentū magis obligat. s. cētis p̄ibz.
t̄ f̄m mmo. ex. e. t̄ si cētus. ibi ē maior p̄tē
in p̄iurio et idē vult tho. **S**olet tñ dīcī cōiter
a doctoribus vt dīcī ray. q̄ si vtrūq̄ iura^o eq̄
solēmiter fiat eque obligat. **S**i vero alterz solē
niter fiat. alē m̄ vero non solēmiter magis obli
gat q̄ ad ecclēsiā solēmiter fctm. et p̄ ei^o trans
gressi dē dī mīūgi p̄ma maior. s̄ q̄z ad deum ē
que obligat vtrūq̄ ex. q̄ deri. rursus. h̄c ray.
Si dicatur q̄ q̄nto iuramentū est solēmiter tāto
magis obligat s̄ cū maiōzi solēmitate solz
fieri iura^o q̄ fit p̄ euāgelii q̄z q̄ fit p̄ dū g^o
magis obligat. **R**ūdet bonū. q̄ non tñ fit iura
mentū p̄ euāgelii s̄ p̄ dū euāgelii ita q̄ n̄ tan
tū iuracō fit ad dū h̄icualē rōe sui effect^o. s̄ ē
actual^r in se et ad hūanitatē assumptam et ad
veritatē p̄palatam. t̄ iō tale iuramentū rōnabi
liter dī fieri cū maiōze solēnitāte et magis habz
obligare. **V**el p̄ dīcī q̄ h̄ accidit per solēmi
tatem sup̄additā que in forma illa ab omnibz
obseruat. vñdē ex. e. t̄ si cētus. dīcī mmo. q̄ in iu
ramētis q̄ ius p̄cipit vt est iuramentū testis et d
calumnia. semp est iuracō sup̄ sancta dē euā
gelia ex. d. iura. calū. c. fi. t. 11. q. 1. testimoniū
et idē est de oībz alijs iuramentis q̄ a iure v^o
iudice l' p̄tē nēcio deferunt. **P**ōt est etiam si q̄
p̄miserint aliq̄ iurare nulla forma distincta
et idē dīcī hosti. sup̄ c. et si xps. **V**erū iura
mentū dolosū sit obligatoriu. **R**e h̄ est duplex
mod^o dicēdī. **V**n^o est p̄babilis f̄m bonū. s. q̄
obligacō iuramentū est volūtaria sic oblig^o vo
ti et m̄fimonij. et iō sic m̄fimo^o nō est vñ n̄
sit ibi iterior p̄sens. nec votū est obligatoriu
n̄ sit itēcō obligacō. sic nec ipm iuramentū do
losū dicendū est simpliciter obligatoriu i q̄ q̄s sic
iurat. vt p̄ illa verba obligare se n̄ itēdat. **D**u
plex enī est foz. s. foz ecclē et foz p̄scie. f̄m foz
ecclē iura^o tale est obligatoriu. ecclē enī iudic
cat de his que extē obligare possūt. **V**n̄ cum
verba obligacōz exp̄māt iudicat sic iuracō ob
ligari ad illud q̄ insinuat. **I**n foro autē dē q̄ ui
dicat f̄m secreta p̄scie t̄ f̄m veritatē iste nō ob
ligat quia se noluit obligare. vñdē ḡg. 21. mo
rali. t̄ habet. 22. q. 4. hūane. dīcī q̄ verba p̄fui
unt intencōi et dā talia verba iudicat q̄lia
ex intēmis p̄ferūt. **Q**uia tñ dolose iurauit t̄
nom dē iuanū assumpsit statim i ipso actu per
iurū p̄misit. n̄c reportat p̄modū de malicia n̄c

in foro ecclē. imo cogēt ab ea iuramentū tenere
nec in foro dē q̄ ex illo iuramento apud deum iu
dicat dign^o pena etna. et si veiat ad p̄tencā
mīūgi dī ei magna pena et sanū cōsiliū est t̄ de
cens q̄ imponat sibi q̄ iuramentū in q̄ p̄ximū
decipere intendebat impleat. h̄ bonū. **C**auere debz
ē indēnitati p̄ximi q̄z dolose iurando decipit.
vt d̄. rich. **S**i obī q̄d p̄fido. 2. li. de sū. bo. c. 31.
et habet. 22. q. 4. dīcī q̄cūq̄ arte verborum quis
iurat deus sic acapit sic ille cui iuratur scelli
git g^o t̄c. **R**e f̄m bonū. h̄ dīcī p̄fido nō q̄ ipse
deus ad hoc reputet hōiem obligatū. sed quia
ex hoc quod ille nō intendit iurare sic ille mē
debat reape deus qui hoc req̄rebat ex veritate t̄
iusticia. reputat ipm obligatū ad penā. vel p̄
ille f̄mo cāliter intelligi vt dicat q̄ deus sic ac
apit quia sic vult acapi ab ipa ecclā et vult e
tiam iudicari. **A**lius mō dicendi est. q̄ iuramē
tum dolosū simpl^r obligat. quia et si dolos^o
intendat aliū decipere. intendit tñ obligatoria
verba dicē et dū illa dīcī sponit obligatur.
Nec aliquo^o p̄ dōlū cordis excusat. q̄ tamē n̄
tantū recipiens s̄ etiam deus acapit verba in
sensu quem faciūt t̄ iō n̄ tantū q̄z ad homīes
s̄ etia quātū ad deum obligant. **P**ro hac opio
ne est illud. c. q̄cumq̄. t̄ q̄ fraus t̄ dolus nemī
debent p̄oanari. ex d̄ rescriptis scōns. et d̄ dolo
et p̄tu. ex l̄sis. **I**n verbis p̄sistit contractus
in quibus vnus hō alteri obligat. t̄ si nō obli
garet quis ex verbis cū itencō nllī pateat nul
lus sciret vtrū quis sibi obligat^o esset g^o fru
stratorij esset p̄tractus q̄ dīcī est inconueniēs
Et hui^o s̄mē est ray. t̄ rod. vñ dīcī ray. e. ti.
i fi. q̄ si iurans vel recipiens iuramentū habeat
dōlū sēp debet acapi iuramentū f̄m intēcōz illi^o
q̄ nō habz dōlū l' artē. 22. q. 4. s̄. fi. g^o t̄ c. q̄ p̄in
rare. t̄ s̄. ex his. t̄ idē dīcī hosti. **E**t f̄m rod h̄
dīcī intelligi de dolo malo. q̄ si quis a me iuramē
tum extorq̄at violenter q̄d p̄fere nō teneor. il
le peccat extorq̄ndo t̄ si ego ad elidendam malī
ciām eius verbis duplicibus vtar intelligens.
in alio sensu q̄m ipse non credo peccare. h̄ rod.
Distinguit autē ḡam^o i dicto. s̄. ex his. sic aut
vtrūq̄. s̄. iurans aut iuramentū recipiens habet
purā intencōz t̄ tūc sūt acapienda verba f̄m
q̄ melius aptari p̄nt intēcōi vtrūq̄. **A**ut vtrū
q̄z h̄z dōlū et tūc fieri dīcī itēptacō verborz f̄m com
munē intelligentiā nō f̄m valitatē iurātis l' re
cipientis s̄ publicā stat^o ne res p̄eat ex. d̄ spon.
ex l̄sis. **A**ut alē tantū h̄z dōlū et tūc fieri de
bet itēptacō p̄ eo q̄ nō h̄z dōlū vt in c. q̄cūq̄
Quod autē dicūt tenentes opioz p̄mā. s̄. q̄ obli
gacō voti et iuramentū p̄cedit f̄m eundē modū
dicūt tenentes opioz scōam non esse vtrū. quia
votū p̄prie fit deo s̄ iuramentū hōi. t̄ iō obliga
cō p̄h̄it al^r in vno q̄z in alio. q̄ in voto p̄h̄it
p̄ intencōz quā dū videt. s̄ in iuramento p̄ dē
beratā verborz attestacōz. in m̄fimo^o vero p̄ dē
sū verbis exp̄ssū ex. de spon. cū locū. et ideo non
est simile. **E**t circa hoc. s̄. m̄fimo^o distinguen
dū est de foro. s̄ q̄ duplex est foz. s̄. dē et ecclē
sic. **S**i vero q̄rat q̄n sē vba duplicia ita q̄ dolo

non inuenit eum? intencōni standū sit. **D**icen:
dū fm bonū. q. verba illa multiplicā si magis p
tendūt vnū sensū illi? icēdi standū est q. illum
intellexit si vero idē se habent ad utrūq. cum
neutrū pbari possit. standū est iudi? bonoz vi
roz qui pensatis oīecturis et rōibus odescendē
debent saniori et puriori intencōi h? bonū. petr?
aut dicit in 3° sup sen. q. qñ verbum est multi
plex aut iurans iurat fraudulēt et tūc stādum
est intellectui reapiētis. ne ex dolo illius dea
piatur. **A**ut iurans iurat simpliciter et tūc stādum
est intellectui ei? et ill? vult tho. **Q**uid
de vxore suspecta de adulterio qd ipa omisit. nū
quid postq. de peccato oīessa fuit et penituit in
rare pē. q. de adulterio i culpa nō sit ppē vitā
dum scandalū viti q. non pē aliē placari nisi
hoc iuret et ad h? eam cogit. **R**ndet roō. q. po
us debet oīa mala tolerare qm huiōi temerari
um iuramētū subire cum nōdum possit esse ē
ta q. huiōi culpa sit ei remissa vt ex. d. purga
ca. accepim? **S**i tam talis mulier opulsa iusto
metu iuraret sub verbis duplicibz que oīnent
vni in vno sensu et i illo sensu itelligēt licet vir
aliter itelligēt forte nō peccaret si p cautelam
huiōi maliciā ei? excluderet. **V**trū iuramētū
incautū sit obligatoriu. **R**e fm rich. iuramētū
pē esse incautū aut rōe eius quod est iuratum
aut rōe mōi iuradi. **S**i 2° mō hoc duplicē. aut
q. nō ē fctm cū deliberacōe. et sic nō obligat de
nccitate s. de oīgruitate tantū si sit licitū id qd
est iurātū. **R**od. aut dicit q. in hcaū sufficit ad h
q. sit obligat? q. intendat inducere deum testē
Aut quia nō est factū cum debita reuerentia
et sic peccat homo iurando. qui obligat ad obf
uandum qd iurāt si licitū est qd iurāt. **I**uramē
tum aut incautū rōe ei? qd iuratum est ē oīne
id iuramētū ē iurātū derogat caritati. et nul
lū tale iuramētū obligat iurātē ad obseruan
dū qd iurat. et q. oīa dīna pcepta et consilia oz
dmanē ad caritatez. quia vt dī. 1. thi. 1. finis
pcepti est caritas nullū iuramētū est obligato
riū qd derogat alicui pcepto dīmo seu consilio.
Quia etiam qdlibet peccatū mortale oīrogat ali
cui pcepto dīmo. q. est oīra aliquod dīnū pceptū
et etiam qdlibet pētm veniale derogat alicui pre
cepto dīmo. inq. est quedā obliqua? a rectitu
dine dīmoz pceptoz et dīspōicō ad mortale pec
catum id nullū iuramētū de faciendo pētm ali
qd mōrle vel veniale ē obligatoriu 22. q. 2. dīf.
fō. si quis. **Q**uia et dīna oīilia sūt de bonis opī
bz superogacōis et pfectōis. id nullū iuramē
tum de non faciendo aliqd bonū superogacōis
vel de faciendo contrariū bonis opībz supero
gacōis obligat. nec et iuramētū d nō faciendo
ea que meli? est facere qz non facē vl de faciendo
ea que meli? est nō facē qm facē. id iurās q. n
tenebit aliquē in suo fuicō que alias eēt meli?
retinere qz nō retinē. vel q. nō loquet cū pximo
cum quo alias meli? esset loqm qz nō loqui. vl
q. nō faciet sibi oīolacōz vel subuēcōz tempalez
vl spūa lem qd alias meli? esset facē qz nō facere
vl q. non vīsitabit infirmū in domo sua quez

alias meli? esset vīitare in domo qz nō vīita
re et sic de filiis nō obligat ad obseruādū qd
iurauit. **Q**uia et stat? religiōis et prelacōis
sūt stat? pfectōis. id q. iurat nūq. se iteraturū
religiōne vel nō receptūz placōz non obligat
ad obseruādū qd iurauit. **E**t idem sentit tho. di
cens. q. talis piuriū mērit ppē defectū iudiciū.
et id qñ facit qd est melius nō ē piuriū s. piurio
oīrū. **I**dem dicit roō. de oībus em talibz iuramē
tis itelligitur id qd hētur 22. q. 2. et fctat ma
gis sūmaz. l. 3. di. 38. in malis promissis pīci
de fidem in turpi voto muta dēctum. qd incau
te vouisti nō facias. et eadē. q. si aliqd forte incau
tū nos iurasse oīgerit qd fuatū vīgat i peiorē
exitū id salubiori consilio mutandū nouer
mus. **C**ontrū sentit hosti. e. t. s. ex quibus cau
sis v. qd. **P**ropē tū reuerētā dīni nōis iuocati
et ad puniōz temeritatis sic iurandū et propē
reuerentiam eoz q. pīuit nō debet aucte propria
venire contē qdlibet iuramētū incautum. s. pro
aliquibus recēre debet ad aliqz supiozē suū q. a
tli iuramēto d. absoluerē ipm vel declarare eūz
nō obligatū. maxie qñ pē oziri dubiū. vīz obf
uatū vīgat in peiorē exitū qz non obfuatū.
Contē tū qdlibet iuramētum qd derogat caritati
vl ei? pfectōi vl dīspōnentibz ad eam pē hō ve
nire propria aucte in cau nccitatis. **S**ed obf
oī pīdicta quia 22. q. 2. in nocēs. s. fi. dī. q. illi
ctum iura? obfuarī phibetur nō ē itelligēdū
genialit. **V**idē etiam ibidem sentire gradanus
q. iuramētū de nō assumēdo vestem religiōis
nulla aucte phibet fuari. **S**. di. 84. florentis
videt gradan? velle q. si quis tactis sacrosanc
tis euangelis iuret se non receptūz epātum et
pīea eligat est repellendus qd non videt vni n
tale iuramētū esset fuandū. **R**e ad hca. ad pī
mū dicendū q. ibi nō debet teneri gradanus.
Ad 2° dicendū q. licet tale iuramētū nulla au
toritate phibeat obfuarī nō tū pōpī fuari.
et id nō sē q. hō p tale iuramētū obliget. **A**d 3°
dicendū q. ille qui iurat se nūquā recepturū
epātū nō repellit ab epātū quia tale iuramētū
obliget. s. quia sic solenniter iurando cū iura
mentū illicitū fuerit grauit peccauerit. et ppē
huiōi pētm repellitur. **O**bi itez oī pīdicta
quia iofue. 9. habet q. iofue gabaōitis iurāt q.
non occidēt eos qd iuramētū vī esse illicitum.
quia deus pcepit et ne cū hoībz illi? tēre fed?
imiret exo. 23. et tamē iofue iuramētū seruauit
Ad qd dicendū q. deus non pcepit filiis isrl
occidere hitatores illi? terre nisi esset incorrigi
biles cui? mōi nō fuerūt gabaonite. **S**. sub in
gauerūt eos seruituti que ē mors oculis. h oīa
rich. **V**īz iuramētū coactū sit obligatoriu
Re bar. et tan. et quidam alij dixerūt q. nulla
coactio vel nullus metus excusat i iuramento
assertorio nō fōte a tanto. q. pīaus d. quis oīa
mala sustinere qz malū asserē. l. flm iurare. 22.
q. 2. ita ne. in iuramēto vero pīmissorio excu
sat ab obligacōne metus. nō qdē leuis s. grauis
sue iustus. s. qui cadere pē i oīstantē vīz. et h di
stinctio iuuarī videtur. ff. quod me. ca. qui in

carcerē. **A**lan^o uo dīstīnxit q si habeat animū
adīplēdi obligat alr n ar. ex. de bay. maiores
ēca fi. **A**lij vt boni et pe. dīstīgnūt dīplex fo
rū. s. ecclie et pscie ita q obligatō iuramētī co
acti econuerso habet se obligatōni iuramētī co
acti respectu hui^o duplicis fori. Nam in foro ec
clesie iuramētū coactum non est obligatorum
hoc est vñ vt dīc pe. qñ est grauis metus. **S**ec^o
est si leuis. cum qz ecclia psumit q ille q coacte
iurauit nō iurauit volūtate implendi iuramē
tum si pot^o euadēdi pīculū. tum quia ille qui
iurare spellit cum maliciose et dolose pcesserit
nullū ius acqsiuit nec de malicia pmodum re
portare dī. vñ nullū ius hī petēdi. In foro autē
dei iuramētū coactū obligatorū ē. qā cū dē re
spīdat volūtatem interiorē et volūtas nō pos
sit cogi coactione sufficere sī inducente. et ita
volūtas coacta voluntas sit. vt ec dīc aug^o.
et habet. 14. q. 1. merito. quare iudicat deus ta
lem hoīem obligari. et id in foro pscie fm tlex
legos pfulēdū ē ei qui sic iurauit. nisi relaxa
tō ītueniat iuramētū implere et hoc dīco si iu
ramētū fuit respectu rei licite. **A**lij vñ vt hosti.
ray. job. bñ. ex de his q. vi. abbas. 26. naso.
e. ti. ad aures. dīcūt dīstīctē q iuramētū me
tu etiam graui extortū est obligatorū. **V**nde
si quis metu graui coactus iurauit rem suam
tradē. **E**t cū rem suam iam ab eo traditā nō
repetere. tale iuramētū tenet mero iure. cū ser
uari possit sine intentu salutis etne ex. e. si vñ
Si quis ergo in hoc cāu cōtra iuramētū suū re
suam repetet repellē fm hosti. nō absolutus a
papa fūisset. vt ex. de elec. venerabilez. s. plē.
vbi idē etiam papa cum a iuramēto p vim l
p metū extorto de rebus nō repetēdis absol
uit ex. e. verū. **A**bsolueat at alī romani pōt
fices ab hui^o iuramētis homīes nō quasi decer
nētes ea nō esse obligatoria. s. hui^o obligatōez
relaxātes ex iusta cā. **S**i nūqō iste metu spul
sus q iurauit dare poterit petēte repellē. **R**e^o q
dā vt bar. dīcūt q pē eū repellē p exceptōz quod
me. ca. ff. de eo q me. ca. metū. s. si qd ptoz. et
fm bar. s. c. abbas. subueniē passo metū nisi
sua culpa incidit metū. ff. e. si mīr. **A**lij dīcūt
vt jo. ray. et rod. q exceptōe vtendo peccat quia
cōtra iuramētū licitū venire laborat. **P**redicta
vero lex debet intelligi quātū ad factum quia
iudex exceptōz recipiet in violētā edīū. **A**ddit
autē ray. q hoc qd dīctū est. s. q vtendo exceptō
ne peccat est vñ nō qñ iurabat se soluetūz intē
dīssēt contrariū tūc enī peccat mōdī ita iuran
do. s. bñ pē vñ exceptōe sine peccato. tūcū est
tū scandalū et malū exemplū eius intencōz ne
scītiū. **E**t sic ray vt sentent q si iurat se fac
tūz alī qd si nō intendat se obligare nō ē obli
gatus ex illo iuramēto licet mōdī peccet in iu
rando sic. **R**od. uo credit q ex quo quis induc
tū in testē alicui rei licite faciēde. quidqō itē
dat vel quidqō pponat suare tenetur. **Q**uod
ergo remediū iste iurans hēbit contra eū qui
ipm iurare coegit. **R**e^o hēbit remediū id qd hī iu
rans vsuras solue contra eum cui hī iuratur. d

quo vide infra ci. de vsuris articulo de pena vsu
rarij que ē a b adūsario. **V**ñ fm hosti. si quis
ppter iustū metū iurauerit bñficiū resignare te
nebit id seruare. tamen bñficō resignato po
test resēptū impetrare et ipm repetere p actōez
qd metus cā. q in rem dat. licet sit psonal. sic
intelligi pē id ex. de his. que vi. abbas. **S**i autē
iurauit nō repetere et itē sibi pferat pē red
pare et ex scda rēpēcōe agē ex. d. rñuc. cū int. p.
Poterit eē absolut^o p papā petere ex institutōe
pma. sic intelligi pē dīctū. c. cū inter. et ex. d. in
reiu. si vero. **S**i autē iurauit nō venire dīc
mētū. i. absolucōz nō petere pē adhuc ecclie dñū
dare. et ecclesia ad ei^o amūdatōnē ipz ppo mo
tu absoluerē. ex. de iureiurā. quēadmodū in fi
Si vero iurauerit nō dñū dare nō valet vt patz
ibi dē. qd est vñ quo ad penā pagendā. s. si is
q iurauit nō dñū dare. hī faciat zelo recupāde rei
magis qm salutis pximi zelo. videt sanum es
se consilium q non denūciat. quia dīeratz. s. p
hīc intelligi id ex. de iureiurā. c. 1. et. c. debitorēs. hī
hosti. ti. d. his que vi. In hoc tñ cāu s^o jmo
episcopus cognoscat prius qm absoluat iuran
tem an fuerit iustus metus. **A**d hoc nota q
iuramentū pstitum super damnis nō rpetēdis
nō obligat qñ expense rpeti possēt qz aliud ē dī
nū aliud est expense. ex. de iureiurā. i. nra. **E**x
piū aut nouē cas^o in qbz nō valet licet iterue
niat sacm metu extortū. p^o i matrimonij q
debent esse libera in strahēdo ex. d. spon. cū locū.
Secus in pmissione dotis eadem racōne ff. e. si
mulier. s. si dos. 2° in alienacōe rei ecclesiastice
ex. de re. ec. n. alie. si quis p sboz. s. i iurisdīc.
p roganda. ff. de iudic. l. 2. q^o in voto ex. e. c. 1.
et de voto licz. 6° i aucte tutoris. ff. d. auct. tu.
l. 1. in. fi. 4° vbi quis p metum facit testamen
tum. ff. de testa. qui testō. s. in sine placōe. 11.
q. 3. i iustū. 9° in pcuratoris pōtōne ar. ex. de p
cur. accedens. **O**mnes hos cāus pōt hosti. ti. d. his
q vi metus c. fi. **E**t bñ ex. e. ff. c. abbas. **A**b
bas ponit sex. job. uo tñ ponit qtuor quos ē
tiam ponit Ray. s. tres pmos et qntum. **R**od
autem credit q iuramentum in cāu primo et 2°
et. 4° obligat l3 ecclia ad obfuacōnē nō cogat.
Vtz iuramentū ab ydolatra factum p ydo
la sit obligatorū. **R**e^o fm ray. q sic si id qd p
misit sit licitū. cum enī infidelis iurauerit pec
catum in mō iurandi pmissit. s. si id fuit i h
bene facit et si nō fuit peccatū pto addit. xpia^o
uō si nō pē alit fidē dīctis ei^o adhibē et expe
dit et ab illo caucōz habē licet ille peccet iurādo
iste tñ nō peccat recipiēdo et ex^o hui^o habetur
de laban gen. 31. et de abimelech gen. 21. si tñ
abimelech p deos suos iurauit sicut laban per
deos sochor. 22. q. 1. monet te. ibi enim mouet
aug^o istas qōnes et soluit. **A**d idē facit illud
ex. e. et si xps. **S**i talis infidelis p deum vez
iuraret iuramēto facilius obuiaret licet magis
peccaret. **I**bis cōcordat tho. dīcūt tñ q non licet
infidelem inducere ad iurādū p flōs deos. et id
dīc pe. etiā jmoē. sup eodē c. et si xpus.
Equē vide d s^o salic3 ex quibus redpatur

iuramentum illicitum. cca qd nota fm hosti. 7
 gof. q. illa ex quibz iuramentu redditur illicitu
 his versibz tenent. Si iurandum licitum
 discerne notado. Quis. cui. qd. p. qd. ad quod.
 cur. quomodo. qn. Quis. quia ex psona iurantis
 iudicat illicitu iuramentu vt patet ex supradic-
 tis in. 8. ar. 5. debet etiam esse ibi iudi. Item
 nullus religiosus vl' religiosa vl' clericus i qua
 cuqz ca siue anili siue animalu cogi debet iura-
 tu calumnie pfare in propria psona sed pnt
 halijs ydoneis pcuratoribz delegare si sue ecclie
 sic nouerint expedire. Vnde nullus clericus n
 de licenda epi nec eps n de licenda pape iurare de-
 bet. ex. de iura. calu. c. 1. hodie tamen quilibet
 clericus in ppria ca iurare debet in ppria psona
 ex. de iur. ca. ceter. Eps etia hodie si vult potest
 tractare ca sua i psona ppria 7 tunc iurab' de ca-
 lumnia pntibz euangelis sed non tanget ea.
 Silr in dicendo testio iurat eps sed no tagit e-
 uangelu. ex. e. ti. cu in ca. et h' pp' reuerentia dig-
 nitatis. qn tñ abiurat heresim vel scisma tan-
 git euan' alr no. 1. q. 4. quodens. Item licz cle-
 ricus iuramento require deat epm sepe tñ hoc n
 fuat n' pp' h' vidat iudiciu. vt ex. de iur. cal.
 c. 1. in glo. Non est etiam necesse qd eps in iuram-
 to requirat papam vt ibi c. cum i ca. Cui. cleri-
 cus eni cuiqz layco iurare no debet sup sancta
 dei euagelia. 22. q. 4. nullus. id nec testimo di-
 cet. 11. q. 1. testim. h' intellige n de licentia plati
 ex. de iur. cal. c. 1. Vel dic q nec iuramentu fide-
 litatis extrahere debet redigendo sua eccliaz in ser-
 uentem. qd si faciat sup eo p' accusari ex. de accu-
 veniens. quia nec p spualibz fieri debet homagi-
 num alr symonia omitti vl' ex. de symo. ex dili-
 genti n sit ro cui omittat admissa ex. e. nullus
 imo nec is homagiu facit licet faciat fidelita-
 te ex. de re. iur. c. si. h' intellige n clericus teneat
 tpalia a rege rde qd dicit iferior. vt ex. de maio-
 ri. solite. Quid. na rde rei sup q iurat iurame-
 tu est aliqui illicitu. vt patet ex supradic-
 tis sup re turpi vel illicita vel iniusta interuenerit
 iuramentu no valet ar. ex. de pac. c. vl'. et sic
 no valet iuramentu quod in notorijs fuit per
 omia ordo iuris. qz posset ptinge q remaneret
 maleficia spumita ex. e. ad nraz. 3. Ne valet si
 vir iuret n hitare cu vxore vl' eo n vellent abo-
 ptinentiam pfiat ex. e. tua nos. Ne vz si fiat iu-
 rametu in detrimetu ecclie. ex. e. sicut nostris
 Nec si fiat in detrimetu vel diminutione regni.
 vt si rex in sua coronatone iuret nichil alienare
 in preiudiciu regni. et postea faciat immode-
 ratas alienaciones in detrimetu regni non
 obstante iuramento scdo pcurario pmo. potit qd
 est alienatu repetere. vt ex. e. intellecto. quis qd
 iurauerit se facturz aliqd q secuto sal' coelis vl'
 spualis adimat. vel non facturz aliqd sine quo
 vtrazqz sal' vl' alia recipari vel conuari no
 possit. fuare phibet. 7 h' multa exempla. 22.
 q. 5. si. v. iuramentum itaqz mltip' 7. v. qd
 quis g' h' hosti. Et ouenit cu eo bñ. ex. e. si uo-
 di' tñ ibide qd hoc intelligit si directe vgat i in-
 teritu. qz si occasionalit fuandu est. vt si quis

gallicus iurat se moraturz romē in augusto oc-
 casione tal' iuramenti vita coelis possz adimi si
 tunc rome moraret. iuramentum tñ fuare debz.
 Per qd. d' h' habitum ē sup. Ad quid. qz finis
 ad quem tenditur reddit illicitu sacm vt si qd
 iuret vt eligat. 8. q. 3. de altaribus. quia cuius
 finis bon' est tē. Cur. quia si causa turpis sit
 et iuramentu illicitu ē. vt si iuram' in aliquo d-
 licito societatem et tale iuramentum est dseredu
 ex. de pac. c. vl'. id oiuaciones et aspiraciones
 reprobat fm quosda si sint occulte quia tales
 sūt illicite ex. de re. iud. c. j. 7 a. si uo publice
 et si h'cta re sūt licite 1. q. 1. lege ocussiois. si si
 sup re illicita no tenerent. 11. q. 1. si qui. jo. an.
 distinxit tñ vtz fiant sup re licita vel illicita.
 Quo. quia ex mō iurandi censetur illicitum vt
 si desit aliqd illoz trinu comitu de quibz ē sup-
 dictum Et nota qd iuramentu temerariu 7 in-
 osulte calore iracundie fctm. no est fuandu vt
 d' de dauid. qui iurauit nabal. 22. q. 2. qd dauid
 no en pecco in frangendo tale votu. sed peccauit
 quia temere vouit vel iurauit. 33. q. 4. vnum. In-
 caute etiam iurat q iurat id quod no credit ee
 pctm cu sit. 22. q. 2. tribz. Quid. tempus eni
 reddit iuramentum illicitum. vt si iuret diebus
 dñicis. n p pace 7 alijs pijs cais vt ex. de ferns
 c. 1. vl' m. xl. 22. q. 4. deuit. huius tñ iuri obuiat
 pcuraria consuetudo. h' ab mico Nam 7 si iuretur
 tali tpe puto iuramentu fuadu vt dictum ē su-
 pra. e. ti. ar. 3. q. vtz liceat iurare p naturas cca
 mediū soluciois. Itē honestum est vt iuramenta
 fiant a ieiunis. 22. q. 4. honestum. **Artic. ix.**

Quia nonu nonu fm hosti. 7 bñ. ex. e. qz
 admod. qd iuramentu pmissoziu bz oico-
 nes tactas. vt faciam h' si maiori. 7 pape pla-
 cuerit. qz in oi iuramento pmissozio auctas pa-
 pe siue supioris intelligit excepta vt extra. e.
 vementes. 5. 1. ad si. d' papa no est dubiu qn ex
 ca possit remittere vel relaxare iuramentu ad
 tempus vel ipectu ex. e. si vero. vñ d' impa-
 toze etia vl' ar. ff. ad muid. impatores. vbi pñ
 apes gradā fecerit iuri siuradi cuidam qui iu-
 rauerat se non recepturum honore. Et i oi fide-
 litate ipator spāl' d' exapi vt in ostie. feudoz
 impiales i fi. si i' fat cont qd dat intellige qd n
 spāl'iter exapiat excepto no vl'. si p hac via est
 illud ex. de rescriptis restitutus Item si do pla-
 cuerit si deo dedit. 22. q. 2. beus. 5. 1. Item si res in
 eodem statu pmaserit. Nam si tibi sane metis
 iurem gladiu reddē qncumqz peteres furia ad-
 ueniente no debeo ipm tibi reddē. ne mēfidias
 te vel aliū. 22. q. 2. ne quis. Itē si michi fide sua
 ueris ex. e. puenit. 2. id si mulier d' fide spōsalu
 um l'mrimoniū uenerit licz iurauerim eā tenē
 sp p vxore l' ducē eā possum no obstat iurame-
 to venire contra ex. e. qd admodu. Item si iurem
 ad ctum epus tibi pecuiaz reddē spe numaciois
 sbaudif si n' pecuiaz numaueris. ut. c. d' pe. n
 nu. indubitati. Item si iurem ad ctum ep' ali-
 qd soluere tibi. sbaudif n' iudex papiat oñu.
 ar. ex. de consi. significauit. Nam ius supioris
 semp vl' exceptu vt ex. e. vementes. 5. 1. ad si. 7

nullo foras ius canonicum intelligit saluū i
 iuramento exē. e. ad m. 3. 3. Item si iurē tibi cāq;
 regi vel epō. te deposito obligat? nō remaneo
 Item videt si iurē tibi cāq; epō soluere pecu-
 niā. post depositū nō remaneo obligat? quod
 credo vey si pecunia in utilitatē ecclie fuerit con-
 uersa exē. de elec. venerabilē in fi. et. 14. q. 6. ali?
 Itē si iurē stare mandatis tuis p. offensa tibi
 vel tuis facta. subaudiē nō papias quid immo-
 deratū iniustum illicitum impossibile vel imho-
 nestū quia i. huiōi nō est pendū. Vnde non ex-
 tendit tunc iuramentū nisi ad ea de quibus ē co-
 gitatum vel de quibus merito debuit cogitari.
 vñ si papias tale qd. qd. fm cōem p̄sūpōz nō
 iurasse si hoc sciuisset nō videt obligat? vt
 exē. e. veniens et. c. quita vall. Nō tñ sufficit qd
 dicam non cogitavi qd. h. pāperes nō quia si pe-
 na non excedit culpam teneor fuare. si autē ex-
 cedit rediget ad arbitriū boni viri. vt. ff. pro
 socio. societate. §. arbitroz. h. inno. 7. hosti. exē.
 e. quāto. s. 3. exē. e. quēadmodū. §. illud aut nō
 genaliter iurauerit. §. intellige i. de eo qd. nō
 iurasse in spālū vt exē. de rescriptis. sedes. l. illō
 qñ apparet qd. in hoc nō intellexit iurans alias
 cōcordaret iuri cōi ex p̄sūpōne vt exē. e. quita
 veniens. Item si facultas se obtulerit. alias nō
 imputabit vt exē. e. qrela. nēctas g. vñ im-
 possibilitas excusat hoīez ideo nō vñ dēierasse q
 ex cā p̄cessa deserit iuramentū vt exē. de furtis si
 quis p. necessitatē. §. si volūtariē veniret contē-
 tunc imputabit exē. de p̄sti. c. in. verum cū p̄su-
 matur soluendo qui iurauit dare ad certū tmi-
 nū reddere. p̄sulo et vt ante diem veniēs coram
 iudice cedat bonis vt exē. d. solu. odard? Quid
 si quis iurauit tenere obstagia nec habet in loco
 quid p̄medat vel vnde soluat. Nō det hosti. qd. si
 non erat soluendo tempore obligacōis tē ho-
 stagia fuare. quia videt ad h. se obligasse. vñ
 victum manibz qrat vel hostiatum vadat ar.
 exē. de sen. ex. cū volūtate. §. predicatorēs si aē
 soluendo erat et factus est non soluēdo. aut pē-
 mendicare sine verecundia. vt si sit vilis et ab-
 iectus. et sic idem vt prius ar. di. 93. dyacomī.
 sic p̄telligi i. d. exē. d. sē. ex. noscē. §. alios. Aut
 est homo nobilis et in dignitate p̄stitutus et tali
 est s̄bueniendū bñficio iuris exē. e. qrela. et c. bre-
 ui. ar. exē. de renūc. ad supplicacōz Itēz faciā h. si
 p̄mode potō exē. de elec. quia p̄pter. Item si iures
 m. reddere vinū vel bladū subaudiē ei? dē boni-
 tatis. nō ergo vinū nouū p. vici reddes. ff. de. v.
 ob. tritici. Item si iurē tibi dare filiam meā l.
 forozē i. vxorem debet sic intelligi. i. bona fide la-
 borare vt habeas eā exē. de spon. ex. lris. 2. Item
 si iuro alicui soluere pecuniaz die terda s̄baudi-
 tur nō p. eū fuero absolue. vñ de is cui iuro me
 p̄ absolue vel tminū plangere. et h. ē exp̄s.
 sum exē. e. c. 1. Item si iuro alicui fidelitatē vñ qd
 nō sim contra euz obligor ad h. qd. nō p̄curem
 qd. vitā vel membrū vñ suā terrā p̄dat. porro si
 offenderit me vñ michi p̄ximiores vel ecclesiaz
 meā vñ cōitatem meā. potō me et illos defende-
 re qd. p̄ximiores videntē excepti esse vt exē. e. p̄ti.

cō. i. tex. et glo. Porro qd. p̄tineat in iuramento si
 debetis patz exē. e. ego 7. 2. q. 4. de for. h. hosti.
 Item si iuramentū fuari nō possit sine interitu
 salutis eterne. vel si sit sē leges l. bonos mores
 fuari nō debet ar. exē. e. quita. et. e. tua fm bñ.
 exē. e. quēadmodū in glo. et sic patet. Item p̄po-
 sitū vel p̄missū vel iuramentum nō frāgit qui
 i. in meli? p̄mutat exē. e. puenit. 2. sic etiam nō
 dē dēierare qui ex cā iusta deserit iuramentū exē.
 de voto. licet. et c. sēp̄te et. 22. q. 2. mulier 7 c.
 puenit in glo. Item qñ p̄lati vel canonici vel
 p̄fates vñ rectores vel officiales locoz vel quī-
 ratum iurant statuta et p̄suetudines eccliaz vñ
 locoz vel ciuitatū sēpta vñ non sēpta. huiōi iu-
 ramēta sub tali genalitate p̄stata. extendunt
 tantū ad licta et ecclesiastice libertati nō contra-
 ria li. 6. e. p̄tingit. vbi sic distinguit jo. an. scz
 qd. aut iurat quis exp̄sse statuta illicta in hone-
 sta et impossibilia scz de iure l. de facto. a. genalitē
 iurat seruare p̄suetudines et statuta illicta. et
 illa se obsuati in mente gerebat. et in huiōi
 duobz casibus eo ipso est largo mō p̄iurus. exē. e.
 sicut nris. Aut nesciebat nec i. in mente gere-
 bat et tñc nō peccauit et tñ ad licta obligat.
 Item si libta iurauit non nubere. intelligi debz
 de illictis nupcijs. ff. de iur. pat. adigē. §. si. et
 exē. e. veniēs in glo. fa. in fi. Item qui iurat res-
 fidenciam facē in ecclesia si p. nego. ecclie sit ab-
 sens nō incrit p̄iuriū. exē. d. cle. n. resi. ex p̄te. 2.
 imo etiam si p. nego. p̄prio sit absens nō est p.
 iurus exē. e. p̄ticio. In h. em iuramento factum p.
 p̄riu intelligit exceptū. quia in s̄mone genali
 p̄sona loquens intelligit excepta. c. de soluc. in
 quiscō et in dicto c. ex p̄te. in glo. in fi. **Ar. p.**
Sequit videt d. 10. s. de q̄bus dā dubijs circa
 iuramentū et h. sūt pla. p̄mo vñ debitor
 teneat p̄pter vñ iuramentū quo se astrinxit sol-
 uere debitum excoicato de hoc infra. 1. h. vbi
 ageť d. excoicacōe n. 11. ar. 3. Quid si q̄s iura-
 uit alicui. qd. si iuaret eum in spoliādo aliū p.
 tres spolia secū. Nūq̄ teneť fuare i. iuramē-
 tū. Nūq̄ jo. an. qd. n. quia magis peccat cū so-
 cio p̄tendo qd. sibi totum r̄tinendo quia alijs sol-
 uere nō possumus qd. alijs debem? exē. e. eā te.
 Nec obstat illud. 22. q. 2. §. ecce. vbi dicitur qd.
 graui? peccat si non fuerit paratus cum socio
 qd. h. dicit referendo ad erroneā p̄sāctiam alic?
 qui se tenet credit ex tali iuramento. et i. si nō
 satisfaciāt p̄sāctie mortaliter peccat h. jo. in di-
 cto. §. Quid si femia p̄ingata dedit fidem ad
 ultero. R. mala est fide fuando sibi s; p̄ior est
 nō seruādo. alibi scūbendo. s; si castitatē p̄inga-
 lē fuaret bñ faceret nec tñc fide frāgeret vt p̄z
 in illo. §. ecce. 7. duobz. c. se. Quid si q̄s iur-
 se nō ferre testimoniu p̄tra aliquē. R. huiōi iu-
 ramētū est temerariū et illictū et nō astingit.
 vñ p̄h nō repellit a testimonio. exē. de testi. in ci-
 mauit. Done aliq̄s in mioribz p̄stitueť iurat
 qd. nō celebrabit missā n̄ pus fiat miles et post
 ea fiat p̄sbiter. et anteq̄ celebrat facit se fieri mi-
 litē. Nūq̄ peccat. R. hosti. exē. de spō. p̄missū.
 qd. in hoc peccauit scilicet qd. in sua promotione

iuramentū hoc tacuit. quia licet iuramentū ab in
i dō lictum fuerit. tamē ex quo fuit in sacris il
licitum esse cepit. tñ ex eo q̄ p̄mor⁹ implet⁹ iur
ramētū nō accuso eum ar. ex. de spō. 9. missuz
Quid si p̄latus abiuret ius iusticiendi vñ
aliud file. **R**ndit bñ. ex. de mlti. cum venissent
2. tal. 1. iure nō debet vñ. nec tñ p̄pter hoc p̄ze
iudicā dīgtatī q̄ tūc ecclia p̄t vñ i^o iure t̄ sic
potest suare iuramentum sine p̄iudicō ecclie
et sine interien salutis etne. **Q**uid de iudice q̄
sūt accusatū ad p̄nā capitis vñ q̄cūq; aliam
coram se immunē penit⁹ a culpa que sibi ip̄onit⁹
tñ videt testes patos ad iurandū falsum. nū
quid recipiet aut si recepit iam. nūquid per il
los p̄damnat bñ scīenter innocentē. **R**ndit iudica
re p̄tinet ad iudicem fm q̄ fungitur publica
potestate. t̄ iō informari debet i iudic^o. n̄ fm q̄
ip̄e nouit tanq̄ p̄sona p̄uata. s; fm i^o q̄ iō ino
tescūt sibi tanquā p̄sone publice. b̄ autem ino
tescūt sibi et in cōi et p̄iculari. **I**n cōi quidē per
leges publicas vel dīnas vñ humanas. s; q̄s
nullas p̄bacōes admittē debet i aliq̄ i p̄iculari
p̄ iuramēta et testes et alia huiūdi legitima dō
cumēta. que magis seq̄ debet i iudicādo quam
i q̄d ip̄e nouit vt p̄sona p̄uata ex hoc tñ iura
ri p̄t vt diligēci⁹ discudat p̄bacōes inductas
vt possit eaz inuestigari defectū. q̄ si nō possit
eas de iure repellere. d; vt dictū ē eas i iudicā
do sequi. **Vñ** ang⁹ sup p̄s. iudex bon⁹ nichil ex
arbitrio suo facit. s; fm leges et iura p̄nūdat.
vñ fm rich. tenē esse valde solidus fouē p̄ez
illam quā in p̄scia sua sūt esse veram. ne peat
p̄pter defectū testū vel aduocatoz vñ debile pa
trociniū et si fuerit ad hoc deuētū vt cont̄ eum
faciat p̄bacōes ita efficaces i foro exteriori q̄ n̄
possūt repellī. laborare d; ante sūaz diffinitiaz
p̄ omēs vias si quas inuenit licitas q̄ innocēs
conuictus liberet. **S**i vero nullā viam talē p̄t
inuenire cāz alij si p̄t sine scandalo debet p̄mittē
fm hu. et ala. et rich. hoc ē p̄sult ray. **E**t si n̄
p̄t credit rich. q̄ d; fm allegata sūare q̄ i foro
exteriori iudicantē valere. et hoc dēclarari potest
p̄ mltā iura. ex. de off. ordi. si sacdos. et c. nos
in quēq; 7. dñob; c. seqñ. et. 1. q. 1. de om̄p̄s
p̄t etiam hoc p̄bari p̄ rōz. iudex enī magis tenē
esse solidus p̄ salute boni cōis q̄ p̄ salute p̄
sone singularis. maxie cū ip̄e i q̄tū iudex sit p̄
sona publica. et p̄ defensione boni cōi statuāt
Est etiā bonum cōe sic nobili⁹ bono singularis
p̄sone fm q̄ trahi p̄t ex sūa p̄bi. 1. ethi. c. 1.
sed si iudex sūaret p̄ aliquo cōuicto in iudicādo
q̄z tamē vt p̄sona p̄uata sūt innocentē esse. licz
hoc esset ad bonū illi⁹ esset tamē ad malū cōi
tatis. q̄z p̄plus scādalizaret. et via innocēs op
p̄rimēdi et noxios dimittendi ap̄iret. quando
enī iniquus iudex p̄ odiū vel munera vellet in
nocētē p̄nnire. dicēt q̄ i p̄scia sua foret eum
reū esse. et qñ ali⁹ p̄pter amorē p̄uati vellet no
xiū dimittē dicēt q̄ i p̄scia sua foret eum inno
centem esse. et sic via malefaciendi iudicibus
iniquis esset ap̄ta. **A**lij tamen dixerūt q̄ si iu
rex aliquē conuictū in iudicādo in cōscia sua sūt

at esse innocentē. cāz et veritatē quā sup hoc no
uit d; ad supiorē remittere. et si supior nulli sit
subiectus et sciat illū innocentē esse. debet euz
absoluere. vel saltē siue sūaz ferat. siue isti p̄d
piat. alleuabit⁹ ei⁹ p̄scia. fm ray. **R**nd. vero ē
dit q̄ iudex eū q̄ nouit innocentem nullo mō
d; ad mortem vñ mulacionē p̄damare vel cō
damandū exponere etiam si supior ei p̄p̄iat t̄
si hoc faciat mōl⁹ r̄ peccat. et p̄ci⁹ debet oīa ma
la sustinere q̄m b̄ facere. **S**cōm etiā aliq̄s prote
stari debet se habere p̄sciaz p̄damandi ip̄m. quia
sūt eū innocentē et b̄ iudicis certis ostēdat vt
cōitas nō scandalizet. et sic eū absoluat a iudi
cā suo relinquens eis potestatem vt causā defe
rant ad supiorē si volunt siue agat de p̄sona
siue de r̄bus. **S**ed p̄dicta sententia vt esse s; alle
gata p̄ma. quia si obligaret iudex inferior vt
comes. ad trā ferendū suā iudiciariā p̄fatez
in supiorē vt in regem. i cāu illo posset sibi p̄e
iudicari in caibus illis quia si ter vñ q̄ter b̄ fa
ceret. rex dicere posset se esse i possessione iudi
candi et p̄nniendi hoīes illi⁹ cōitatis. eus in
dicō p̄termisso. **S**ed licet iudex qui nō habz supi
orē nisi dēū nō sit subdit⁹ legibus quas ip̄e cō
didit. fm ip̄as tamē eū iudicare decet ne po
puli scandalizet. **S**ed punire tōuictū in iudic^o
nō tantū est de lege positia s; etiam dē lege dīna
cui iudex quilibet est subiectus. **E**t iō scōa opio
ne dimissa sine p̄iudicō et assercōne temeraria
vt standū fm rich. opidi p̄ne que multis iuri
bus ē mūta. **S**ed obī q̄a sup i^o **R**nd. 12. omē
quod non est ex fide p̄tem est diē. glo. i^o quod ē
contra fidem. i. s; p̄sciaz vt credam⁹ illud ma
lū esse. p̄tem est. **R**nd. q̄ si iudex p̄cedat in iudicādo
fm iura nō facit s; p̄sciaz s; fm p̄sciaz n̄ hēat p̄
sciam erroneā. **Q**uid facient in cāu p̄dicto of
ficiales et executores qui sūt testes falsi iura
re. et tamē cogunt a iudice innocentem occi
dē vel alio mō punire. **R**nd. fm ray. et rōd. nō de
bent obedire si p̄certo hoc sciant. **S**ecus est si du
bitant quia tūc excusant p̄pter obediēcie bonū
11. q. 3. quid ergo. **S**cōm aut rich. 7. alex. an. in
3. suo et t̄ho. mīstri iudicis p̄damantis innocē
tem si sententia intolerabilē errozē l̄ iusticiāz
contineat nō debent obedire. alias excusaretur
carnifices qui occidūt martires. si vero iusticiā
manifestā nō p̄tineat non peccāt p̄cepti exeqñ
do. quia ip̄i supioris sūaz discutere nō habent
nec ip̄i innocentē interficiūt. s; iudex cui misterī
um p̄bent. **Q**uid ager. q̄ iurauit alicui. q̄ cela
bit homicidiū quod ip̄e p̄curat. **R**nd. ifra li. 2. ti.
69. ar. 3. q. 2. **Q**uid de dñō q̄ facit p̄lm vel fa
mulū suū vel hoīes suos iurare q̄ ei dicent si
quos viderint vñ scierint vel audierint surri
pisse aliquid de rebus suis l̄ damnicasse eū
in aliquo. **R**nd. rōd. distinguens q̄ si ille cui ē
iurātū est truculent⁹. et ferus p̄ba biliter edic
aut sup b̄ merito suspectus habet ille qui iurāt.
siue p̄ alios probare possit siue n̄ i^o q̄d d talibz
vidit nō tenē reuelare nec pro iurato seruare
quia illicitū fuit quod iurauit. cum p̄ cōseqñs
ille qui iurauit. iurass; q̄ ei coyparet in peccādo

vel se comitteret sup hoc discerni. unde non debuit ab initio huius iuramentum prestare sed potius omnia mala tolerare. Si autem ille cui iuratum est cre datur mansuetus et iustus et non in rationabiliter pressurus distigue quia si res huius de quibus iuratum deputate sunt custodie iurantis sine pecca to iuramentum prestare potest et obsequare debet. **V**n si ipse viderit furem asportantem res eius custodie commendatas licet ipse solus videat potest clama re et furem manifestare et post furem ire ne si in hoc negligens fuerit teneatur damnum restitu ere. nec reputabit talis proditor criminis sicut nec reputatur qui suam iniuriam aut damnum persequi coram iudice licet quod intendit non possit probare. Si autem non tenet ad custodiam illarum rerum tunc si per alios probare possit quod ipse de talibus scit domino reuelat. Si vero probare non potest non debet reuelare ar. 2. q. 1. si peccauit. et 2. q. 4. plerumque. nisi talibus personis que preesse et non obesse ar. 22. q. 4. hoc videtur. Sed et si quando iuratum in tendit se obligare ad reuelandum occulta que pro bare non possit non fuit licitum iuramentum nec obligatorium sed taliter iurando peccauit. **Q**uid de duobus habitibus eodem mensuram quam deferre con suenerunt venditoribus bladi et inde mercedem accipere qui iurauerunt quod decetero non portarent eam et ex hoc multum damnum sibi de mensura alia prouiderunt. nunc contra tale iuramentum veni re possunt. **R**espondeo quod hoc non preest auctore. **P**rius ad tantam inopiam venerunt quod nullatenus haberent unde alii viuere et de elemosinis. **E**ps tamem sine tanta necessitate posset huius iuramen tum in melius mutare cum nulli sit utile et aliquibus sit damnosum. **N**unc vno eorum petente preest alii contra iuramentum venire. **R**espondeo quod si alii petent iurare vel iurare intendit sibi obsequare. si quod non portaret huius mensuram si alii non portaret tunc alio iuramentum non seruante nec iste tenet seruare. si autem absolute iurauit in omni euentu seruare tenet quidquid alii faciat. Si vero nesciat quomodo iurauerit l. quid intendit disti gue quod si emolumentum mensure sit ipse duobus coe a quocumque illorum petere. vno petente nichilominus alii seruare tenet iuramentum cum nullum ex hoc ei fiat prouidum. Si autem solus petentis me suram sit emolumentum est benigne interpretandum quod si idem non seruanti. si de se seruatur non premit cum suo damno et alteri lucro. unde non tenet seruare altero non seruante. **H**ostis etiam et inimici et filii. **E**x. e. puenit. 2. dicitur quod si duo aliquid sibi iuramentum iurent vno illorum non seruante alii seruare non tenet. **E**x. e. si. 3. in si. et si nisi illud premissum sit ad dei honorem. 3. q. 4. q. deo. **E**sto quod multitudo aliquid iuret se facturam aliquid l. non facturam nunc duo bus vel tribus prouidentibus preest reliqui prouenire. **R**espondeo secundum res. si simpliciter et absolute et in omni euentu sit iuratum quilibet tenetur seruare quod iura uit quidquid faciat alii. si autem sub obsequio l. ob eam sit iuratum nullus tenet nisi ex huius obsequio vel causa propter quam est iuratum ar. 22. q. 8. non solum. **E**x. de obsequio. appo. verum. et. de iuramentis. pruenit. et si

intellige ubi tota obligatio ponebatur in euentu obsequio quia. si iurans non intendebat se obliga re in euentu vel veniente obsequio. alias si intende bat se obligare non tantum propter illam obsequio nem. sed et propter aliam causam tenetur implere licet non extet obsequio illa. ut si quis iuret ad sanctum iacobum ire ut fratrem suum videat et peccata sua redimat. licet sciat fratrem suum decessisse. nichilominus tenetur propter aliam causam. **E**t idem intellige quicunque quis iurat ex duobus vel pluribus obsequiis vel causis et nichilominus intendit se obligare quolibet eorum extante. **E**t si intellige suum fore in foro ecclesie non in foro piane ubi iudicatur de intentione. **Q**uid si quilibet de illa multitudinis iurauit aliquid se faciem l. non faciem si alii seruarent. nunc quid duobus vel tribus id non seruantibus poterit alii prouenire. **R**espondeo quod in foro piane reuerendum est ad intentionem iurantis cum et secundum eam erit iudicandum. si quomodo sit intelligenda condicio illa scilicet si alii fuerint vel si omnes alii fuerint vel aliqui. **Q**uid si nesciat verum illa obsequio intellecta fuerit de omnibus vel tamen de aliquibus vel si dubitet verum sit iuramentum sub condicio ne vel simpliciter. **R**espondeo quod si iuramentum spectet tamen ad commodum iurantium et medietas multitudinis vel maior pars non fuerit iuramentum ceteri non tenent quia iam non extat obsequio sub quo est iuratum quod quod facit medietas aut maior pars. facit de vniuersitas. Si autem medietas l. maior pars adhuc fuerit et hoc vigeat in damnum seruandum et lucrum non seruandum benigne interpretandum est quod aliquibus non seruantibus alii non tenentur seruare. sic dictum est super in causa de mensura cōi. quia non est verisimile quod aliquis iurantium voluerit obsequio suum facere deterius et aliorum melius. Si autem seruantes iuramentum ex hoc nullum incommodum patiatur non est tutum eis prouenire sed denudat per lato ut cogat vel iurantes sibi inuicem iuramentum remittere vel non seruantes seruare. Si autem quod est iuratum spectet ad dei cultum vel pietatem vel religionem. aut si tale quod sit iuratum quod sine iuramentum tenetur facere omnes tenent etiam si alii non fuerint. Si autem dubitet verum iuramentum sit simpliciter et absolute l. sub obsequio. **A**ut si nesciamus obsequio alii intelligant obsequio illa. si alii seruarent. teneri oportet et dimitti incertum. et interpretandum est quod iurantes sunt obligati per huius iuramentum in maior pars iurantium transgressa fuerit illud. tunc enim quasi iam obsequio non existit. **Ar. xi.**

Sequitur videre de. 11. s. de dispensatione et relaxatione siue absolute iuramenti. circa quod sciendum quod secundum huius. **E**x. e. quanto. papa preest quilibet absolute a iuramento ex iusta causa puta propter intolerabile scandalum. l. si propter in multos malum exemplum. da ne tamen discretio precedere. huius siue fuit tan. 14. q. 6. **A**utoritatem ubi plenius de hoc. **V**idetur et huius. **E**x. e. pen. quod declaratio sui interpretatio iuramenti preest ad papam si dubitet de ipso quod sit seruandum vel ex. e. quanto. si dubitet verum sit licitum vel illicitum. **E**x. de elec. venerabilem. **R**espondeo autem dicitur quod non tantum papa sed etiam episcopus iuramenta licita sicut et vota potest in melius commutare. maxime cum iuratur quod nulli est

vale et aliud est danosum. ut si quis iuret quod non loquatur martio vel non comedat cum eo vel non intrabit domum eius vel non recipiet aliquid ab eo vel non suadet ei non iuraverit hoc ut vitet occasionem peccandi quam solet merere quis ex familiaritate alius cum persone. Nec ob id ex de elec. venerabilem ubi dicitur quod et si iuramentum fuerit illicitum papa consuli debuit. eo quod ad papam pertinet discernere an iuramentum illud fuerit licitum vel illicitum quod loquitur de regno alemanie quod habet eorum imperator debet esse. quod sine approbatione pape non debet fieri. et forte circa magnas personas et ardua negotia propter scandalum solus papa potest interponere premissam suam in talibus iuramentis. et forte etiam in iuramento universitatis propter scandalum non potest episcopus dispensare vel in aliud commutare. licet hoc possit in iuramento persone private. Potest etiam dici quod quoniam iuramentum est dubium vel licitum solus papa potest ipsum relaxare sine aliqua commutatione. quod etiam auctoritas excepta vel episcopus vero et si non possit a iuramento simpliciter absolvi potest tamen in melius commutare nec hoc est iuramentum venire vel ipsum infringere. ex de iureiur. puenit. 2. h. rod. In nocentius autem et hosti. ex. e. debitores dicit quod episcopus in iuramentis dispensat si sint dolo metu vel vi extorta. 14. q. 6. c. 1. 7. 2. ex. e. cum contingat imo et episcopus potest quicquid ex causa in iuramentis licite factus vel premissis dispensare. 14. q. 6. nos scilicet et c. iuratos. Tho. vero etiam hoc distinguit scilicet quod illud quod promittitur sub iuramento aut est manifestum peccatum et tunc nullo modo suari debet. Aut est boni maioris impedimentum ut cum quis iurat se non intraturum religionem et tunc licet servare et non suare. et in his duobus casibus non indiget dispensatione. Aut est dubium ut sit licitum vel illicitum. proficuum vel necesse. simpliciter vel in causa. et in hoc quilibet episcopus potest dispensare. Aut est manifeste licitum et utile. et tunc vel habet locum dispensationis commutatio si aliquod melius faciendum occurrat ad eam utilitatem quod maxime pertinet vel ad potestatem pape quod curam habet universalis ecclesie. quod etiam ad papam pertinet in omnibus generaliter quod spectat ad dispensationem reipublice ecclesiasticarum super quibus plenitudo non premissis. sic etiam ad unumquemque pertinet irritare iuramentum a suis subditis factum circa ea que subduntur et premissis. sic potest irritare iuramentum puellae et viri uxoris ut dicitur in 1. 30. sicut dicitur in 1. de voto. Donec quod aliquis iuramento teneatur aliquid facere et petat dilacionem vel absolucionem et obtineat ab eo cui tenetur querit ut sit ex toto absolutus a iuramento. et vel quod non. quia deo reddendum est iuramentum. ex. e. debitores. R. fm ray. si iuramentum in favorem dei fiat ut per illud homo se obligare deo intendat non potest absolvi ab homine non per commutationem in melius sic infra dicitur de votis. Si tu dicas quod ille non intendit se obligare deo sed tantum homini. R. dicit rod. quod nichilominus ab homine non potest absolvi ex quo iurat se facturum aliquid in favorem dei. sic si iurasset tibi quod daret tunc. x. sol. in favorem eius non posses non remittere homini iuramentum. Si autem tale iuramentum sit factum in favorem hominis et ille spem absoluit pro ea non tenetur. et idem est

de dilacione solutionis faciendo si iuratum fuerit. quod fiat circa diem. ex. de spon. p. 1. Nunquid cum iurat universitas aliqua siue cum iurant aliqui se facturos aliquid remittere potest sibi invicem iuramentum huiusmodi. R. dicit ray. et rod. quod si tale iuramentum pertineat ad dei favorem vel cultum vel religionem vel pietatem sibi remittere non potest ut si duo iurent quod ultra mare deo militare ibunt vel quod religionem intrabunt vel quod dicent duo vel tria psalteria pro invicem. vel si aliqui mechanici iurant quod de suo lucro certam portionem dabunt in aliquos pios usus. Si tamen aliqui iurent quod vel mare vel ibunt remittere sibi potest quod si non eant. si non potest remittere sibi quoniam vadant. Quando autem iuramentum respicit temporale modum. distingue. quia si sine iuramento facere tenetur quod iurant sibi remittere non potest. quia propter salutem animarum vel sic iuratum ut si carnifices iurent quod carnes infectas vel corruptas pro sanis non vendent. Aut mercatores quod non sophisticabunt merces suas nec propter minimum cartus vendant. Si autem non tenentur suare quod iurant. nisi quod iurant. tunc distingue quod si observancia iuramenti spectat tamen ad commodum vel incommodum iurantium. et iurent de dando siue faciendo aliquo. aliter ab alio. potest remittere sibi. ut si quis iuret alii quod faciat aliquid operam sibi et alii et iuret quod mercedem ei reddat. vel quoniam socii iurant de dandis sibi invicem omnibus suis lucris. Si autem non iurent super aliquo faciendo vel non faciendo sibi invicem. sed alias iurant se aliquid facituros non potest remittere sibi ut in causa posito de huiusmodi communem mensuram. vel cum iurant duo socii quod non negotiabunt tali vel tali mercaderie vel quod non ibunt ad nundias tales. Si vero iuramentum respiciat commodum vel incommodum alienum. distingue. quia si observacio iuramenti respiciat modum alienum non potest remittere sibi. ut si aurifabri iurent quod non vendent opera sua nisi de materia sic vel sic purgata. Si autem observacio iuramenti sit damnosa alijs non est obligatorium ut si iurent futores quod nichil facient in nocte de opere artis sue vel certis temporibus anni ut propter raritatem carum vendant opera sua. vel quoniam quies alius quietatis vineas habentes iurant quod non promittant vinum allatum aliunde vendi in territorio suo. quoniam vinum illius territorii inveniet venale pro pretio tali. Licet autem huiusmodi iuramenta non obligent quia illicitum est quod iuratur cum sit premissum esse si iuratur talia a facere vel suare corrupta iterum. tamen propter reverentiam sacri et scandalum aliorum non expedit quod huiusmodi iuramenta sibi remittant auctores propria vel veniant contra ea si auctores episcopi sit revocanda vel potest non tenuisse de nudanda et prima de ipsis est imponenda.

De piurio. ti. 19.

Postea considerandum est de piurio et piro de eo multiplex acceptio et quod sit premissum ei sit veniale vel mortale. 2. de gravitate peccati ei per opaco ad quedam alia peccata. 3. de quibus dubijs circa materiam istam. 2. de eius pena. Circa primum sciendum quod piurium fm gof. et hosti. ti. de iureiur. dicitur quod est. i. falsa iuratio. iuramenti transgressio. id est circa iuramentum et modum

firmatū iuramento. **P**rimo mō pūritū. s. put
est falsa iuracō potest esse trip. aut qz est falsi
tas ex pte iurati tñ vt cum quis iurat falsum
qđ credit esse vñ. Aut ex pte iurantis tñ vt
cum quis iurat vñ. qđ credit esse falsū. Aut
ex pte vtriusqz. vt cū quis iurat esse vñ qđ ē fal
sū et credit esse falsū. Et i his duobz mōis vlti
mis est mendaciū firmatum iuramento qđ est
2° membrū pme distinctōis. Vnde falsa iur
racō put est pūritū membrū pme distinctōis
erit solum qñ falsitas est tñ ex pte iurati. **P**ri
mo mō flā iuracō fm gof. hosti. et bñ. ex. d. in
reimā. tua. 1. si ignoranter fiat et bñ. oī dīli
gencia nullū pētm induit 22. q. 2. hoies. n. ad
hibita uo oī diligētia est pētm veniale dī. 32.
S. vñ in fi. Ray. uo dīc q huiōi flā iuracō si
fit adhibita diligētia debita est veniale. si uo
pueniat ex ignorantia iuris vel facti crassa et
supina est mōle. 22. q. 4. qui pūrat. 2° vero et
3° mō iura falsa si fiat iocose vel simulatozie
fm gof. est pētm veniale. 22. q. 2. q. aut et c. vltē
Sed vero tho. pe. et ray. est pētm mōle. ppter
reuerentiā dei. Si aut fiat seriose est pētm mor
tale fm gof. et tho. 22. q. 2. hoies. **S**ed cā hunc
modū vlt^o rich. distiguit sic. s. q. ille qui iur
rat aut dilibrat dī dicto sfirmādo et de iura^o p
quod est confirmandū. et pūrat solenniter in
pūtia iudicis. et sic pūrans nō tñ mortaliter
peccat. s. ē si p tali pūrio feratur sñā diffini
tua dēi i cā accusacōis ē ifāis. 6. q. 1. ifames
Aut dilibrat de dicto sfirmādo et iuramento
nō tamē solennitē pūrat. et sic etiā iurās mor
taliter peccat cū expse faciat dī dei pceptū leui.
19. nō iurabis i nōie meo. **A**ut dilibrat dī dic
to s. nō de iuramēto et sic pētingere q hō pū
ret sñ mortali pēto tñ est admiu^o veniale. **S**ue
Aut de neutro dilibrat. s. totū pfert ex surrep
tione. et sic pūrans peccat etiā venialitē mīn^o
tñ qz in cāi pcedenti h. rich. et ouenit cū eo bon.
secordat etiam satis tho. **V**teriqz addit rich. q.
qđ ex surrepcoe pcedit nō est pfecte volunta
riū. ad hoc aut q. qđ mōlter peccet requiritur
q. peccatum suū sit plene voluntariū directe l'
inēptatīe qđ dico ppter illū qui cum delibera
re possit et deliberare contenmit. si ex tali con
tempu ex surrepcoe pūrat videt mltis q. non
excusetur a mortali. secus est si omittit delibe
rare ex negligēcia. **P**eriuriū vō scdo mō dictū
scz qđ ē trāsgressio iuramēti si sit trāsgressio iu
ramēti illidit sic peccatū est in iurando s. non
in oueniendo qñ etiā nullo mō est suandū. 22.
q. 2. c. 1. 2. 3. **S**i vero sit trāsgressio iuramēti
hōi est mortale pētm. 4. q. 1. quecūqz. **P**eriuri
um aut 3° mō scz fm q. est iuracō indiscreta
est fm gof. pētm veniale dī. 24. S. criminis in fi.
bñ. uo. ex. de iureimā. tua. 1. distiguit q. si fiat
ex deliberacone ē pētm mortale. ex. e. sic ex lris
si vero iocose et iocose est veniale dī. 24. S. al's
ea demum. et satis cōcordat cū bñ. bon. rich. tho.
et ray. **A**d hoc nota fm bon. q. pūritū ē ma
lū n. tñ in se s. etiam fm se ita q. nullo^o pē fi
eri bñ. **R**ō hui^o ē duplex. vna q. pūritū plez.

qz claudit in se mendaciū qđ ē fm se malū. **S**e
cūda aut rō est genal' quia oīs pūritās sūme ve
ritati etumeliā facit dū eam ad eius sfirmacōz
inducat ad quod nō debet assumi et iō quia non
deordinat hoies tñ ad pūritū s. etiam ad deū
ide est q. semp est malū. **S**i nūquid si qđ pū
ret necessitate spulsus excusabit a pēto. **R**e. q.
ē nēcitas nate et necessitas coactōis. **N**ecessi
tas nate nō habet legem de sse. dī. 1. sicut. et
ex. de sūe. qñto. vnde et a tanto et a toto pē ex
cusare. ex. e. querelā. **N**ecessitas uo coactōis
nō excusat a toto in his q. fm se sūt mala. s. ex
cusat solū a tanto. quia voluntas sufficē cogi
non pē. ex. de his que vi. sacris. et ppter ea q. p
iuriū est fm se malum quātū cūqz quis ad illō
cogatur nō oīo excusat. h. bon. et ouenit cū eo
Guill. naso. **P**etrus aut distiguit. q. duplex
ē coactō scz absoluta q. excusat a toto et sdictō
nata q. excusat a tanto. **P**rima cad' in corpe n.
in aīa iō actus oīo corpales pnt p coactionem
excusari totalr a pēto. **S**ecūda cadere pē cē i aīa
ideo actus aīe vel solius vel mediante istrumē
to corpeo excusari possūt a tanto non a toto et
huiōi actus sūt mendaciū et pūritū. et ideo per
coactōz pnt excusari a tanto nō a toto. **E**t con
cordat. g. naso. et gof. in sū. ti. de his q. vi. pro
batur pūritū membz pōcte distinctōis. 32. q. 4.
q. p totū. **S**cđm membz. ex. de his q. vi. sacris
Quod aut dī. ex. de iureimā. vñ q. illi q. ve
nerūt sē iuramētum vi vlt. metu. pūritū pro
vita et rebus suādis non sūt ppter h. pūritū
tanqz p crimine mortali. hoc iō dīc fm rich. et
tho. nō quia nō peccent mortali sed quia sūnt
puniendi pena mīori. qz vt dī in glo. ibi me
tus attenuat culpā vt dī in c. sacris. **V**el etiā
fm rich. iō intelligit in iudicō fori.

Ad 2° q. rñt pla scz vtz pūritū sit mai^o
peccatū qz hōi dīu. **R**e. qđ dīc q. sic p
eo q. pūritū est sra rōis ordmē directe et inē
diate respicēte deū. **E**t hōi dīu ē sra rōis
ordmē directe et imēdiate respicēte pūritū
et p eo q. pūritū est contē pceptū pme tabule.
hōi dīu vero est s. pceptum scde tabule.
Sed cōt ista est q. eis dē rōibus scludi possz q. g
ui^o esset in dīca face opus seruile qm hōi dī
dū. iō alij dīcūt vt rich. q. graui^o peccatū ē ho
mīdīu qm pūritū quia tanto pētm est graui^o
quāto sra ē directe maiori virtuti et actui dī
gniori. s. pūritū ē directe et imēdiate s. actum
veritatis latrīe vt patz ex supioribz. hōi dīu
um aut est directe et imēdiate s. caritatē rōne
actus scdārij qui est pūritū diligē. **C**ertū est aut
q. nobilior vrtus est caritas qm lafa. **N**obilior
etiā est actus pūritū ex caritate diligē. qz vtz
ex legitima cā iurare. gūi^o ergo peccatum ē ho
mīdīu qm pūritū. **V**tz pūritū sit maius
pētm qm adulterū. **R**ñdet rich. q. sic qz tāto
pētm est gūius qzto corrūpit ordmē digniorem
si eque pfecte corrūpit ipm. sic ordō mīnus di
gn^o corrūpit p aliud pētm. certū est autem q.
ille ordō ē dignior qui debet esse hoīs ad deū im
mediate et directe. qm ille qui dī ad eē pūritū

et ad deum primo mediante. **Primo** autē ordo
corrupti per iurium. 2º corruptitur p adulterium
nec ordo secundus corrupti pfectus p adulterium
qz p p iurium. Adulterium enim non est piqui
maxie iniurie que possit esse contra deum imo e
conufo. iurium enim est piquius blasphemie q
est contra deū ex eius odio qm adulterium homici
dio. **Verz** iurium sit maiº ptem qm furtu. **R**
ptz ex dictis q sic. cum iurium sit maiº ptem
qz adulterium qd est maiº qm furtu. **ar. 11.**
Quia tertiū qd est de qbusdā dubijs qruñ
pla. s. vtz necessitas excus; i iuramento
pmissorio a iurio. vbi gra debitor iurauit q
in certo tmino soluēt s; impeditº soluē non pē
R fm ray. si tūc qñ iurabat credebatur q soluē
non posset. vel credebatur q posset sed fatue cre
debat. quia cām credendi non habebat. tunc i
vtrorq; casū pterauit. quia in pmo veritas in cō
scientia deerat. in 2º iudiciū. Si vero credebatur
ab initio q soluē posset et pbabiliē qz ad h nō
peieraº et si postea posse suū fecit. et in termino
soluere nō potuit nō est ppter h periurus ex hac
cā. et mltomagis excusatur si pecuniā tpe obi
to misit. s; pecunia casū in via pda fuit. ex.
de iureiura. qrelam. Si tñ elapso tmino soluere
posset et nō soluēt peierat. lapsus enim terminū n
fustulit obligacōz iuramēti. ex. de dolo et cōtu.
cū dilecti. **P**one q vniversitas alicuiº diuita
tis vel collegij obligauerit se iuramēto ad ali
qd. mortui sūt iurātes. quent vtz successores
sint iuri si trāsgrediānt vñ q sic. quia omnes
obligacōes antecessorū transeūt ad successores
ex. de soluē. c. 1. et de vsur. tua. Item idem ppl's
est hodie qui sūt cētū ānis retro. A. q. 1. deniq;
R n sūt iuri. obligacō enim iuramēti psonal
est ex pre iurātis. vñ nō transit ad successores
quātū ad pēlm iurij tenent tñ adimplē ar.
ex. e. veritas. et p iura s dicta. Sed ex pre eius
eui iurāt trāsgredi psonā. vñ siq; pster iura
mētū fidelitatis pla to et successorib; et nō tenē
iº pster successori eius licz sit successori obliga
tus ad fidelitātē sic antecessori hoc fallit i liberto
qui d; infra ānū facere pfessionē psona nouo
2. q. 2. sepe. h. Inno. et bñ. sup. c. veritatis.
Pone aliq; iurauit se suāsm statuta in ecclia
sua edicta. p ea sit ibi statutū nouū qd ipe pro
mittit p idem iuramētū se suāsm et iº postea
frangit est ne iuriº. **R** licz trāsgredi nō debeat
qd pmissit nō tenet tñ ad illiº obfuaacōz ex debi
to pstita iuramēti. ex. e. clericus. q iurauit. et
ex h patet fm bñ. ibidem qd iuramentū nō ex
tendit nisi tantū ad ea de quib; cogitatu et dic
tū fuit et nō ad ea que postea accidūt ar. ex. e.
ad nraz. **H** aut intelligas sane qñ scz de statutis
pteritis factū fuit iuramētū. alioqn si intēde
bat de statutis tam de pteritis quā futuris tene
tur ad iº etiā si nullā postea fecit pmissiōz dū
tñ sit licitū statutū. **Q**uid de illo q opulsus a
dño scēt iurat. **R** q abo sūt iuri et mortali
peccāt. dñs qz pcepit. miles vl suº qz plº dñz
tempalē qz deū vl aīam dilexit. 22. q. 4. q opul
sus. **Q**uid de illo q puocat ad iurandū eum

quē scēter l pbabiliē credit falsū iuratu l ex
igit vel recipit ab eo sacm veritati dñi et scē
ter. **R** fm rich. et bon. et ebo. inducens aliū ad
iurandū aut h facit psona publica et fm or
dinē iuris et sic nō peccat licz eū falsū iuratu
credat. qz facit iº ad qd ex officio tenet. unde nō
tāni d; dīc illū ad iurandū cogere qz ps aduer
sa que petit h a indice. **A**ut facit hoc persona
puata vel etiam psona publica n tñ hoc facit
vt psona publica. vl etiā hoc facit vt persona
publica tñ s ordinē iuris et sic grauitē peccat
ar. 22. q. 4. ille q. **Q**uid si audiat aliquis aliū
iurare flm et ipe scē et tacz. nūq; peccat. vidē
q sic. qz d; leu. 4. aīa q audierit vocem iuram
tis falsū testis qz fuerit. q aut ipe vidit aut con
scius ē nō idicauerit portab; iniquitatē suā. **P**.
n carz scruplo societatis oclte q manifeste facio
ri desinit obuiare. 86. di. facientis. **C**ontrario
vñ q peccet manifestādo. **T**am q crimē ocltū
pandit nō errozē corrigit s; pōit vt dicit au.
2. q. 1. si peccauerit. **S**i pōierit eū. pūicē for
te ille in corpe vel occidetur a indice vel edama
pentib; illiº conē quem volebat peierare. l ipse
met pōitor d; facili poterit mortis pēlm inēre
R au. hāc qdē dīc esse valde difficilē et per
plexaz. tñ sic soluit eā scz q ex quo moyses i p
dicta antē leui. nō expōit cui h esset indicādo
sufficit isti vt se soluat ab hoc pēti vinculo si in
dicz talibus q magis possēt pdesse qm obesse p
iurio. siue eū corrigendo siue deū p eo placando
vt sūt sacerdotes vel honesti et discreti pntes. et
ad hāc denūciacōz faciendā talib; psonis tenet
qlibet fm omnes q viderint aliq; vianū papiādo
1. pēto omittendo. 22. q. 4. h vñ. s; ad denun
ciādū crimē iā omi sū dicit fere omnes doc. q te
nent plati ex pcepto. **A**lij aut nō tenent nisi
ex ofilio. et intelligas platos large tā ecclesiasti
cos qz seculares et psem familias. arca familiā
suam. 33. q. 2. duo ista. 2. q. 4. nō putes. et ar.
23. q. 2. c. 1. hugo nō dicit idistictē omnib; esse
pceptū a dño vbi ait. si peccauerit in te fr tuº
et. **S**z ad h pē dīc q ibi loquebat dñs petro p
qd patz q platis tñ dabat pceptū. opa. ar. di.
26. deinde opi. hu. est nimis rigida vñ prima
magis placet secundū ray. **Artic. 11.**

Quia 2º scz de pena iurij scēdū q p emie
iurij ipont pma A. ānoz. 6. q. 1. quicq;
qz h pma p qlibet mōzli ipont. 33. q. 2. h ipsum
tñ inspectis mōis iurij et qūitate et ceteris or
cūstancijs vel magis vl minº est aspera pma i
ponenda vt habet infra li. 4. ti. d. canoib; penitē
ciabus h est in iudiº aīe. s; in iudiādo corporū;
si accusatus suūmē dēgōabif di. 24. q. 5. cūmis. et
ē ifamis nec ad testioº admittit quātū cūq; pe
nitēciā egerit. vt ex. de testib; testimoº et. 6. q.
1. ifames. ex quo enim sel ē pbatū dē iurij e
tiā i modū excepcois. expellit in alio iudiº. et
patit hāc penā ordinariā qz hoc crimen nimis
freqntat. 22. q. vl. et quia ipm crimē tāgit fal
sū testioº. ex d testī. sic nob. h intellige de eo q
scēter deierauit ponēdo flm p vero vel eō vel
veritatem celando. ex. de crimine falsi. c. 1. vel

veniendo extra illud quod iuramento firmavit non ex-
cuset eum aliqua de adiutoribus tactis sibi annexis.
de quibus habitum est super. et hoc quoniam iuramentum fu-
it licitum vel servandum. si autem fuit temerarium. aut
fuit simplex aut colligatum. si simplex in foro in-
dicali secundum glossam. propter beneficium. ex. e. tua. §. cer.
tum si in petentali imponit penam unius anni. 22.
q. 2. §. sacro. **V**l' de f. hosti. quod non propter in primo
casu non quoniam in inquisitione de iuramento stat. ex. e. quela
ubi de iuramento est simplex et temerarium non propter
est nec infamis efficitur idque non repellit a testimonio.
ut ex. de testibus in iuramento. nec a promouendo.
ex. e. sic nris. si iuramentum superius cum sit infamis non
potest promoueri. ex. de accus. episcopo. **N**am et repellit ab
obtinendo. et habet locum si pena ubi clericus duo tria
iuravit cum iuramentum tunc vitari non possit. ex. e. que-
la. Et est hoc crimen magis puniendum in episcopis quam
in inferioribus. ut ex. e. cum quedam. **R**e. 1. **S**i vero iu-
ramentum temerarium sit colligatum ut in iuramentis
onibus vel conspirationibus illicitis. si clericus vel mona-
chi omiserit sit degradandi. si laici excoicandi.
et sunt infames secundum canonem. 11. q. 1. conspirationem et
conjuracionem. nec admittuntur in testimonium. ex.
de simonia. p. tuas. non agatur de generali statu ecclesie ubi
quodam interrogant et si dicunt extra eum extra quem co-
spiraverunt dummodo per alios legitime probe-
sententia valet si et extra alios eorum testimoniis sta-
t. ex. de re. iudi. c. 1. 2. et. A. **S**i et ad deegendum co-
spiracionem admittuntur et cogunt ubi alii testes
fuerunt. ut ex. de testi. cog. c. vlt. ne tamen malefici
cum remaneant impuncti. **C**onstitutio vero feudorum
punit singulos tales in una libra auri. ut in li.
feu. de pace tenenda. hac edictali. §. quentulas.
Si secundum legem antiquam per personam quicquid ad furcam
collatur aut bestiis subiciuntur. aut in insulam
deportantur. ff. de penis si quis aliquid. §. autores. et.
l. aut facta. **R**e. 1. **Q**ui etiam tales recipiunt vel de
fendunt extra dei iussionem penam gravissimam patiuntur.
C. de seditionibus. l. 1. et. 2. **V**erum cum iuramentum
sit infamis. diu si diu simonem dixerunt. **A**rgo ei di-
xit quod iuramentum in iuramento de presenti vel de preterito
non est infamis nec in iuramento de futuro non ve-
niat extra duo. si iuramentum et pactio. **I**tem
de dicit quod iuramentum in iuramento assertorio non est in-
famis. si in promissorio sic. **H**is autem reprobatis glossa.
et hosti. dixerunt quod iuramentum est infamis sine de pre-
terito vel presentis si scilicet et prudenter sub iurame-
to falsum asserat siue iuramentum sponte factum
dando vel faciendo. volens frangat. 6. q. 1. infames
talis enim mortaliter peccat. ergo est infamis in
fama canonica. 6. q. 1. illi qui. **H**ec iuramentum est cri-
men. ex. e. quela. ergo est famosum. di. 24. §. nunc
aut. v. in epistola deo. **N**ec obstat illud ex. de ord. g.
gmi. cum dilectus in fi. quod testes quorum testimonium re-
probat inter infames haberi non debet. ut dicit ibi. ver-
rum est infamia legali quod generaliter non in ipso facto sed
per sententiam irrogatur. secus est de canonica. vel dicendum
quod testimonium testium reprobat. nec ex hoc solo de
iuramento vincuntur ut si negotio apta non preferat
vel causam suam testimonij manifestam non faciat vel
per plures strarium probat. **H**ec hosti. et glossa. **A**d hoc non
quod licet de non faciat diffinitionem inter loquelam simpli-

tem et loq̃lā iuratā. vt habet. 22. q. 4. inramēti
ecclia tñ facit qz mēdax simplex non patit pēaz
quo ad infamiā et repulsā a testimonio ⁊ a p
motiōe sic mēdax iurat⁹. et h̃ intellige exquo ē
de crimie emēdat⁹. vt ex. d. testi. testimoniu mi
nor et pena ei imponet qz minor est ibi p̃cept⁹.
hec hosti.

De voto. tit. 20
Qonsequenter considerandum est de voto. et primo de fine propter quod dicitur fieri. 2º de forma. 3º de quibus dicitur fieri. 4º quod est votum. 5º de speciebus sive diversis votis. 6º quod potest voueri. 7º de voti obligacione. 8º de casibus in quibus potest a voto recedi. 9º de voti utilitate. 10º de voto in mutacione. 11º de dispensacione. 12º de poenitione crucis. Circa primum queritur plura. scilicet. vtrum teneat votum de re bona factum propter malum finem. Respondeo quod non et hoc patet. Nam magis dependet votum a suo fine quam a sua materia. quod secundum philosophum 2º methaphysice finis est causa efficiens. Sed votum factum de materia mala propter finem bonum non tenet. ut infra ostendetur 9º multo magis non tenet votum de materia bona factum propter finem malum. vnde tale votum vouens graviter peccat. puta si quis voueret se ieiunare si occideret suum inimicum. hec richardus. Vtrum teneat votum de re bona factum tamen propter temporale bonum. puta si quis propter corporis sanitatem recuperandam voueat se facere aliquod bonum. Respondeo si vouens bonum illud non assequitur non tenet. Nam in tali voto implicatur huicmodi contradictio. scilicet si illud assequatur et votum contradictorium non tenet non existere poenitio ut infra ostendetur. Sed obiicitur quod votum de re bona factum propter finem malum non tenet ut dictum est. sed bonum temporale est boni spiritualis finis malum quod finis indebitus ergo tenet. Respondeo minus bonum non est maioris boni finis per se nec debet nec indebitum quod nunquam est finis eius ex intentione illius qui principaliter instituit ordinem in bonis. Non tamen scilicet quod si statueretur finis ex mala intentione vouentis. quod est ipsum esse finem eius per accidentem. quod vere possit dici esse manifestum. hec richardus. Vtrum quis vouere possit aliquid propter finem indifferentem. Respondeo quod sic sumendo in differens respectu adeptus vite eterne. ut cum quis vouet aliquid propter aliquid bonum temporale quod habere non est valde ei ad vitam eternam quam eo carere. sumendo vero in deum per respectum ad voluntatem vouentis nullum aliquid vouere potest propter finem indifferentem. impossibile est enim quod aliquis intendat se obligare ad aliquid per se secundo ad aliquid rei a deo adeptus licet in adeptus voluntas indifferentem se habet. hec richardus. **Art. 11**
Equius videre de 2º scilicet de forma voti. et circa hoc queruntur plura. scilicet. vtrum de forma voti sit quod fiat deo. Respondeo quod sic. ex. e. magne. 5. 1. Nam homo in voto obligatur se ad faciendum aliquid bonum. nulli autem alij a deo potest homo de iure se obligare totum. quod sibi soli queat de iure prestatum super bonis totum. et nullum potest recipere de iure obligacionem non queat ei de iure potestestas in illa re. et ideo soli deo potest fieri votum propter loquendo de voto. quod tamen salus totius bonis multum promouetur per oraciones sanctorum. et illud aliquo modo possumus licet non plene quod impetrare valemus. ideo factis aliquo modo conuenit potestas super bonis totum. et ideo potest fieri eis aliquid modo votum non tamen habens

plene racōz voti. hec rich. **V**tz de forma vo-
ti sit qd fiat ex deliberatōe. **R**e qd votū dī a volē-
to. unde sic in nobis est duplex velle. s. plenū qd
est deliberatū et semiplenū qd ē velle ex surrepti-
one. sic est duplex votū. qdā hīs plenā rōz vo-
ti. quoddam nō habēs plenam rationem voti
de rōe pmi est qd sit factum ex deliberatōe. non
at de rōe scōi. tale ei pē fieri ex surreptōe et qz nō
hēt plenā rōez voti. iō nō obligat de nēcio. s. dī
agruo tñ. e. x. e. veniētes. et ex de regularibus.
ad nīaz. et iō venire dī tale votū ē pīa autori-
tate nō est pētm mōde ut ifra dicē. **I**ntelligat
p pōicta qd accō volēdi volūtatis cū deliberatōe
sit de essētia voti sumēdo votū p obligatōne q
manz postqz trāsīt actō ille. s. qd ē essētia voti
sic accepti est qd sit factū p talē actū. ille tñ actō
quēntē dī votū fm aliā ei significacōz. h. rich.
Quid ergo de votis mulierz q faciūt in pū vl i
infirmitatibz vel āgustis suis vel suoz. aut eē
q viri faciūt moti ex aliq āgustia vel ēbatione.
nūqd ea fuare tenent. **R**e s. rōd. si habuerūt
itēcōez obligatōi se deo cogitātes de cā q moue-
bat eos ad vouēdū. s. infirmitate vel piclo et de
fine. s. de euasione picli. ppter qd euitādū voue-
bāt tenēda sūt licz ex tribulacōe vel ēbatione emis-
sa sint. in x illō ps. reddā tibi vota mea q dī.
la. m. et lo. est os m. m. tri. mea. ar. 1. A. q. 2. sūt
q opes. **N**ec sūt huiōi vota sū deliberacōne ex q
vouētes sūt i sana mēte. **I**ō credo de iuramentis
q nō vergūt in deteriorē exitū.

Articulus 11.

Sequitur videre de tercio. s. de qbus votū fieri
pē et cā h qruē plā. s. vtz votū fieri possit
de re inutili ad salutē. **R**e s. rich. qd sic dī scō
mīti ei fatui qnqz vouēt nō tñ iutilia s. eē noc-
ua ad salutē. de iure vero nō pē votū fieri nec dī
malo culpe. qz de respuit obligacōz oblati sibi
dī seipz. vñ pī. et habet. 22. q. 2. in malis pmissi-
sis resande fidē. et in ēpi voto muta decretū.
nec de re inutili ad salutē sub rōe q est idōis.
qz de rōe obligacōis q nō est ad dei honozē nō ē
vtilis ad offerētis salutē nō curat et iō tal obli-
gacō nō tenz ipō iure. **E**t dixi sub rōe q est idōis
ferēs. qz si sit tale idōis qd p aliquā circūstāti-
am p opacōz ad vouētē sit pferēs ad salutē. sic
de illo pē fieri votū. licet rōe gñis sit idōis.
Si obidē de yepete q ppter votū filiā suā infecit
iudic. 11. et tñ hab. 11. numerat inter eos q per-
fidē vicerūt regna. **D**icendū q ipē in vouēdo fu-
it incaut. et in reddēdo votū impi. s. de illa i-
pietate pēstuit et iō sātis ānumerat fuit. hec
rich. **V**tz votū fieri possit dī oī bono vtili ad
salutē. **R**e s. rich. votū aliud ē cōe aliud singu-
lare. siue votū aliud est nēcitatis aliud volūta-
tis. **C**ōmune est qd oēs in baptismo faciūt cū dy-
abolo et pompis ei renūciare pmittūt. et tale
fit de eis q sūt necessaria ad salutē. ibi tñ dimi-
nute inueniē rō voti. qz votū pīe est qd volū-
tariū et respectu pīapij a quo pcedit. et respe-
ctu ei qd vouēt. **S**ingulare cū aliqz pmittit se
spōte factūz aliqd bonū ad qd alias nō tenet. licz
teneat p votū. et tale votū fieri nō pē de bono
necessario ad salutē. **D**e his duobz votis dicē

1. A. q. 1. c. 1. sūt qdā que nō vouētes debem. qdāz
que nō vouētes nō debem. s. postqz ea dīo pmi-
sim. nēcio deo reddere ostringim. **A**d h nō scōz
tho. qd maceratio pīi corpijs puta p vigiliās
et ieiunia nō est deo accepta nō inqntū est opus
vītutis qd qdē est inqntū sit cū debita discrecōe
ut. s. oīpīa refrenēt et nō nimis gūet et sū ta-
li tenore pnt huiōi sub voto cadere. ppter qd dī
Ro. 12. rōnabile obsequi vesty s. qz in his que
pnt ad seipz hō defacili fallē i iudicādo talia
vota. quēntē fm arbitriū supioris sūt suā
da l pēmittēda. ita tñ q si ex obseruatione ta-
lis voti magnū et maius grauamen sentiret et
facultas ad supiorem recurrēdi nō adesset hō
tale votum seruare nō debet. **I**tem vota huiōi
stulta ut de non pectinando caput in sabbato.
et huiōi sūt potē deridēda qm seruanda. hec
tho.

Articulus 11.

Sequitur videre de 2o scz qd est votū. et circa h
queritur plā. s. vtz votū sit actō latie si-
ue religionis. **R**e fm tho. sic dictū est sup. oē
op. vītutis ad religionē siue ad latrā pīnz per
modū impij fm qd ad dei reuerētā ordīat qd
est pīi finis latie. ordīare at alios actō in su-
um finē pnt ad vītutē impantē nō ad vītutes
impatas. et iō ipā ordīacō actū cuiuscūqz vir-
tutis in huiā dei est pīi actō latie. manifestū
est aut ex pōictis q votū est qdā pmissio facta
deo. pmissio vero nichil aliud est qm ordīacō qd
dā ei qd pmittit i eū cui pmittit. vñ votū ē or-
dīacō qdā eoz q qd vouet i dīnū dīnū l obsequi.
et sic patet q vouere ē pīi actō latie. **Q**uid
est votū fm diffinīcōz. **R**e fm rich. ex pōictis
de voto potest colligi talis diffō voti. votū ē ppo-
siti superogātis boni pmissio deo facta. pte bo-
nū finē ex deliberacōe firmata. superogātis boi
didē ad dīaz voti qd est de bono nēcio ad salutē
i quo voto nō plene inueniē rō voti. ppositi. i. rei
ppositi. deo facta dī ad dīam pmissiois boi fa-
cte q nō hz rōz voti. pte dīcti. pte bonū finē dī ad
excludendū vota facta. pte finē malū. q licz sit
dī re bona nō tñ pte loquēdo sūt vota. ex delibe-
racōe firmata didē ad dīaz votoz q sūt ex sur-
reptōe in qbz nō inueniē plene rō voti. ut dī-
ctū est. **A**liq aut supaddūt intencōz obligatōi se
ad implendū pmissū. dicētes ex nuda pmissi-
one eē ex deliberacōe facta nō obligari pmittē-
tem. sola em deliberacō nō firmat pmissionē.
Predicta aut diffō est quīs voto tā publico qz
puato. sū p vocē sēfibilē expōsō sū p locutōez
interiorē tñ. **I**lla at diffō. votū est exceptio me-
lioris ppositi aīmi deliberacōe firmata. est diffō
voti tacti qd fit deo p locutionē interiorē tñ. dif-
finitio vero voti quā ponit magister sīmaz. li.
g. dī. 38. s. votū est testificatio qdā pmissioni
spōtaneē q deo et de his q sūt dei fieri dī. quēntē
voto p sēfibilē locutōz expōsō sū solēni sū pri-
uato. hec rich. **A**d hoc nota q votū p metum
emissū p paciētā et pseuerātā sequētis tps sit
validū. ex. q dī. vel vo. infirmatē.

Sequitur videre de 4o. s. de speciebz et dīis voti
cā qd sciendū q ad ē nēcitatis ad volūtatis

que patet ex dictis sup ar. 3. q. 1. ut votū fieri possit de oī bono vtili ad salutē. **V**otū vero volūtas cōiter solet diuidi in votū simplex et iū solēne. votū simplex est qd simpliciter et sū aliq solēnitāte emittit. **V**otū vō solēne est fm rōd. cui certa notificacō vel expōsio de iure vl de consuetudine introducta adhibet. puta i voto ēre sacte solēnitās adhibet p susceptionē cruc. tñ fm gōf. et hosti. solū votū cōmētie solēnitatur. **P**otest et f. rich. dici q n tñ votū cōmētie. s. ēē votū religionis. et p oīs votū cōmētie et votū obediētie et etiā votū paupratis solēnitatur. qā votū religiois icludit vota pōicta. **S**olēnitās at de qua loquitur rōd. est pot. quedā publicatio qz pōe dca solēnitacō. h. at sūe ē tñ. qz n pōicta rōd actibz sū opibz s. assūptōi noui status solz solēnitās adhiberi vt cū qd de nouo fit miles l. gūm. et iō cū qd vouet aliqua pōictaria opera solēnitās tali voto n agnuit s. tñ voto quo se totaliter dē fuitio subidit. qd qdē votū qsi vni: uersale multa opa pōictaria pōhēd. h. tñ. **V**n scēdō q fm rich. pōie lo qndō dīa est in ter votū publicū et solēne. qz qdlibet votū corā multis et in publico factū potest dici publicū sed nō qdlibet tale pōe dīa solēne. n eū dī votū solēne n qd habet i se aliqd ānexū vt i publicū debeat venire et p qd vouēs pōie i alteri. hōis pōate et tale est votū in sacri ordinis suscepcōe p quē suscipiēs cōstituit mīster ecclesie ad fūien: dū deo publice et pōie aliē qz an sub epī pōate vñ tale votū esset solēne etiā si pōictū ordinem ab epō susceper in secreto. **P**rofessio etiā in religione facta in ei manu qui potest eā recipere habet aliqd ānexum in se quo debet in publicum venire. vñ talis professio solēnitatur votū ēē si i ei manu fieret qui potest eā recipere in secreto qz talem oportet singulārē vitā dimittere et in claustro cū alijs sui ordinis pnerari. et ad h pō p p latū cogi. quare aut tale votū dīrmat macti: momū iam stractū dīcēt infra li. 8. ti. 16. q. 1. **E**x pmissis aut dictis rich. videt aliter posse diuidi votū qz diuisū sit sup. scz hoc mō. **V**o: tū aliud est secretū vt illd qd est vouētū et dō nō tū aliud publicū vt illd qd est corā aliqbz alijs psonis factū siue notificatū. **E**t publicū votū aliud est n solēne vt illd qd est qdlibet alijs pōis notificatū. aliud solēne vt i qd habz i se aliqd ānexū vt in publicū debeat venire et per qd vouēs pōie in alteri. pōate vt dictū est supra fm rich. **V**el posset dici q votū solēne est cū solēnitās expōsa in iure adhibet. **S**ub voto aut simplicī fm q iura cōmūtatur de eo iteligo pōhēd. votū secretū et votū publicū nō solēne. Item votū aliud pūz et absolutū vt cū simplicī ēē emittit. aliud cōdicāle vt qn cōditio appōie puta cū dī voueo ieiunare si dē pōiterit michi filiū. hēc rich. **S**ed p qd habz votū solēnitatur. **I**te sup h diuisiō diuisa scripserit qbz ad pōis omīssis dīcēt ē f. hosti. i sui sua ti. q. cl. l. vo. mact. cōtra po. cca fi. et fm rich. vt patet ex supōictis et ēē fm tñ. et p. q votū solēnitatur tñ duobz supōictis modis. **V**no modo p sacri ordinis sus

ceptionē vt pbat di. 20. dyaconi. **A**lio mō p p fessionē. ēē. de regularibz. statum. et. 21. q. 1. vt lex cōmētie. et hoc cū tenet vt hosti. dī et hoc est expōsū li. 6. e. qd votū. et hoc intelligit de p fessione facta cōte vel expōse alicui de religioibz approbatis p apostolicā sedem. **E**st enī p fessio duplex. vna vera et expōsa vt qn verb expōit. vt. 20. q. 1. vidua. et ēē. de dū. dū. dū. **A**lia est tacita et pōipta et hēc inducēt fm hosti. ex mora tps puta qz p ānū stet sine re: clamacōe. ēē. de regularibz. aplicam. l. p euidē tia signa. puta qz qn intrat renūdat seculo. facit testamentū ac si mori deberet et trāsfert oīa bona sua in heredes et legatarios et in pias cās et mutat habitū. vel habitū suscipiēdo rñūdat euidenter seculo et beneficio illi. decretal. ēē. d. r. gularibz. statum. et illū. nō solū. vel absolute assumit habitū p fessor. vel si nō est distict. habit. p fessor. ab habitu nouicioz admī. legit et cācat et facit oīa sic p fess. ēē. de regularibz. vidua. et c. statum. et c. sūlt. et c. porrectū. et. 21. q. 1. vidua. et dīcēt hosti. q si aliqd pōictū rñū intraret debet inde fieri scripā publica ne negari vīleat. 21. q. 1. oēs feie. in qua p fiteat se velle religiose viuē. 21. q. 1. vidua. f. tan. et bñ. **E**x pōictis habet q votū solēnitatur ēē p habit. p fessor. susceptionē tanquā p pōiptam p fessionē. ēē. de regularibz. ex pte. et ēē. q. cl. vel vo. insinuāte. et h est vez fm gōf. et hosti. qn votū pcedit habit. suscepōz. **S**i vero habit. suscepō pcedit votū nō solēnitatur. ēē. q. cl. vel vo. sūlt. et sic debz intelligi illd ēē. de regularibz. ex pte. **S**ic et ā debet intelligi q habit. nō facit monachū. ēē. de regularibz. porrectū. **V**l potest etiā dici fm hosti. q h intelligit dō habitū pōictis. qz debz esse dīa inter habitū pōictis et p fessiois. vt in c. statum. in fi. **S**i ray. nōt q habit. ēē monasteriū assūpt. nō inducēt p fessionē pōiptā sed tñ simplex votū. et sic intel: pte dīcētales illas. sūlt. et porrectū. **S**i vō qd habitū suscipiat in domo pōia et votū emit: tat in manu publice psonē videt votū solēnitasse et sepat matrimoniū postea stractū. sic i tellexit illd ēē. q. cl. vel vo. insinuāte. et h pōe p fessioz quā fecit non ppter habitū susceptū. alioqn stradicēret pma iura. s. magis placet ipi hosti. dictū gōf. **A**nc vō q p. 12. ānū religiois habitū assūperit si illū p ānū gestaue: rit ex tūc religionē assūptā psumit vere fuisse p fess. vbi p fessor et nouicioz habitus est distinctus. secus est de illo qui ante cōpletū ānū 12. assūpsit. distinctus aut habitus intelligitur esse siue sint dissimiles vestes siue benedicantur qn p fessioz pcedunt siue aliquo aliud fi at p qd habit. nouicioz a p fessor. habitū dī: stinguat hōia li. 6. de regularibz. is q. puta f. jo. an. quia pāt a certis psonis vl certis diebz vel formis. nūc aut li. 4. d. regularibz. eos qui dīcēt q eū qstītur i discretiois etate nouicioz habitum in aliqua religione per annum porta uerit hoc ipso religionem illam dēcernimus esse p fessum nisi huiusmodi habitus in colore

testura vel forma sit manifeste distinctus ab habitu p[ro]fessorum. **N**unquid votum continetur solemnizari potest sine religione vel sacro ordine remanendo in propria domo ita quod impediat matrimonium contrahendum et dirimat iam contractum. **R**espondeo secundum rationem ad solemnizationem talis voti necessaria sunt quatuor sine quibus non erit huiusmodi votum solenne quoniam fiat coram multo scilicet consensus de presenti in perpetuum continentia ut dictum est. et notificatio eiusdem consensus facta publice persone si in matrimonio carnali necessaria est notificatio consensus. Item traditio facta in manu publice persone. Item approbatio et receptio facta per illam publicam personam quod quantumcumque voueat aliquis vel tradat se deo quantum in se est in huiusmodi matrimonium spirituale tamen non assit vicarius dei qui loco eius acceptet et recipiat huiusmodi votum et traditio; non erit in votum simplex quod emittitur a seculari in seculo remanente. **R**espondeo. Alii tamen dicunt quod non est votum solenne nisi alicui religioni se subiciat et habitum eius induat. **S**ed que est dicenda quoad hanc personam publicam. **R**espondeo episcopus. 24. q. 1. vidua vel eius vicarius qui super hoc habeat eius mandatum generale vel speciale. Item abbas vel abbatisa. ex. q. 1. c. p[ro]fessio. **E**t filius quicumque alius prelatus alius religionis ad quem hoc spectat secundum ordinis statuta vel canonicos regularis vel eius monachus. s. ad hanc missam. ex. de dona. inter dilectos. secus est si non sit ad hanc missam. ex. q. 1. c. veniens. dicitur et immo. ex. de regularibus. super c. p[ro]rectum. quod ad hanc secularis clericus vel laicus sufficeret de mandato abbatis. et idem est etiam si sine mandato nomine tamen eius fecit et postea ratum habuit. ex. de iur. iur. dudu. sed itequam ratificet. votum solenne non erit. nec matrimonium potest tractum dirimit. **E**x p[ro]dictis secundum richardum. et respondetur. videtur quod non sit bene dictum quod aliquis votum solennizat si super altare voueat licet in domo sua permaneat quod ibi non est persona publica que illud recipiat. **A**d hec nota quod hoc de minoribus et p[ro]dictis toribus et ceteris ordinum medicamentis inhihet in virtute obedientie et sub pena excommunicationis ne ante p[ro]bationis annum elapsi quocumque ad professionem ordinis sui seu renuntiatio seculi faciendam recipiant. **N**ec est aliquatenus impediat quo minus infra illud annum ad religionem aliam quam maluerit transferat vel eam ad seculum omnino redeat nisi maior. 12. annis existens sit p[ro]fessus tacite vel expresse. aut euidenter constet illum voluisse vitam mutare quod tamen non presumitur nisi clara p[ro]batione vel appetentibus indiciis ostendatur puta secundum iohannem. si beneficio renuntiavit vel de bonis suis verbo et facto disposuit vel alijs filijs in modis. quod si aliquis forte p[ro]dictorum infra annum p[ro]bationis aliquem recepit receptum nullatenus illi ordinis obligatur. et recipiens a receptore quorumlibet ad professionem eiusdem ordinis est ipso facto suspensus. et insuper pene que fratribus ipsius ordinis pro culpis grauioribus consuevit infligi est subiciendus. **h. 6. de regularibus. non solum. et c. institutionem.** **E**t dicit hostiensis. quod superior qui non peccauit cum absolute poterit. ar. ex. d. sen. ex. nup. In ordinibus autem non mendicantibus p[ro]fessio expresse vel tacite fieri potest licite infra annum. sed expresse emissam esse secus

lati habitum non mutato illi religioni p[ro]fesse obligat quam p[ro]fitens est p[ro]fessus. tacite vero facta infra p[ro]bationis annum per suspensionem habitus p[ro]fessorum non illi specialiter cuius habitus est susceptus sed generaliter religioni alicui obligat si sit etatis apte. et si sciens et volens ac triuo p[ro]seueret. li. 6. d. regularibus. institutionis. **E**x his patet quod quantum ad obligationem ex tacita p[ro]fessione infra annum non est differentia inter medicantes et non medicantes. sed in expressa. quia huiusmodi p[ro]fessio in non mendicantibus obligat illi religioni. in mendicantibus autem non obligat illi religioni. sed religioni tantum in genere.

Artidius vj.

Sequitur videre de sexto. s. quis possit vouere circa quod sciendum quod votum ut dictum est super est quedam p[ro]missio facta deo. **N**ullus autem per p[ro]missionem potest se firmiter obligare ad illud quod est in alterius potestate. sed tamen illud quod est omnino in potestate sua. **S**unt autem sex genera hominum que non sunt omnimode in potestate sua sed alterius. et ideo non habent liberam facultatem vouendi. s. religiosus episcopus clericus secularis frater filiusfamilias et uxor. **P**redicti tamen secundum theodoricum. vouendo non peccant. quod subinrelligitur in eorum voto si placuerit superioribus suis. **D**e p[ro]dictis autem sex generibus per ordinem est dicendum. **D**e religioso igitur est sciendum quod non potest vouere aliquid sine licentia prelati sui. unde dicitur 20. q. 2. monachus non licet vouere sine consensu abbatis sui. si autem vouerit frangendum erit. **R**atio huius est secundum theodoricum. quia religiosus est subditus prelati quantum ad suas operationes secundum professionem regule. et ideo licet ad hoc aliquis facere possit quando non occupatur circa alia a prelati. quia tamen nullum tempus est in quo non possit esse prelati circa aliquis occupare nullum votum eius est firmum nisi sit de consensu prelati. secundum autem richardum. ratio huius est. quia votum religionis est tante altitudinis quod omnia alia commutari possunt in illud ut infra dicitur. et ideo ecclesia considerans hoc voti altitudinem et humanam infirmitatem voluit auctoritate dei nullum votum posse superaddi voto religioso propter periculum transgressionis. quia est de causa iura consuetudine videtur. quod vota que fecit homo ante sui professionem in religione que prelati eius recipiens ignorauit. reuocare potest postquam votum si bene fecerit quod p[ro]bat per hoc quod religiosus est prelati sub prelati quem uxor sub viro. et ut dicitur 33. q. 4. voluit. si adhuc inuupte mulieri concesserat pater vota p[ro]soluere. si antequam p[ro]soluerit nupsit et eius viro si agnito. non placuerit. non p[ro]soluat. et hoc omnino sine peccato. ex hoc arguitur glo. abbatem reuocare posse votum monachi quod emisit ante monachatum secundum richardum. **S**ecundum hostiensis. autem si talis primo tempore votum impleret. et postea religionem intraret tunc faceret quod tunc verumque impleret. ar. ex. e. p[ro] tuas. et melius de sponsa. p[ro]missu. **D**icit autem immo. super c. scripte. quod si religiosus voueret dicere unum psalterium vel aliam orationem votum fuerit. **D**e episcopo sciendum quod votum facere sine licentia pape prohibetur per quod vinculum inter eum et suam ecclesiam dissoluatur. ex. de re. nunc. in causa p[ro]ximam in fine. **N**ec etiam aliud per quod ecclesie sue grauius p[ro]iudicet. ex. de iur. iur. sic. **V**nde non potest etiam sine pape licentia generale vel speciale votum peregrinationis emittere propter quod oportet eum diu a sua ecclesia absentari. ex. e. magne

Si autē nō oporteret eū diu abesse sufficeret licē:
cia archiepī. vt dicit rod. Et idem vult immo.
ex. e. sup. c. magne. votū tñ abstinētie et elimosi
ne tpeate pē emittere. ar. s. q. 1. clāmēs. et ex. de
testi. relatū 2. et breuiter potest emittere qdlibz
votū p qd prebeat bonū ex. qz ad h. tenet ex. e.
mag. s. 1. **De sed. art. clerico scēd q si habet sū**
epo aliqd beneficiū debens residentiā n pē sū licē:
aa epī votū lōge pegrinacōis emittere. vt in c.
magne. et de pse. di. 4. nō oportet. Nec etiā ali:
ud votū p qd eū oporteat suā ecclesiā relinque:
re. ex. de renūc. amonet. excepto q pē emittere
votū de intrādo religionē sine licentia epī. suf:
ficiat eū sibi licēciā petere. 19. q. 2. due. et etiā sū
aliquos d. acapiēdo crucē. ex. de voto. ex multa
qz ad hoc licēciā esse vidētē p papā illi q pnt
esse vales terre sacte. Aliq. vero intelligūt q pē
emittere votū trāsmarinū de licēciā plati vel se:
dis apostolice. ar. ex. de cleri. nō resi. fraternita
ti. et ex. e. magne. s. vey. Aliud autē votū casti
tatis et abstinētie facere pē sic dictū est de epō.
Ad h. nota q si habet li. 6. de regularibz. benefi
ciū. bñficiū ei q intrat ordinē nō est alicui sferē
dū infra pbacōis ānū n ipe sferat aut sstet q
voluerit absolute vitā mutare. sstet inquam
clara pbacōe vel opetētibz indicijz li. 6. e. ti. nō
solū. vel pfessione expsā fecerit. subaudi. fm
jo. an. alicui de religionibz approbatis. 6. d. voto
c. vno. siue scēter habitum pfessoyz recepit. s.
vbi est distincō. Quid si minor 12. annis in
grediatē ordinē. Respondet jo. an. p hoc qd dicit
tur infra pbacōis ānū q beneficiū tale sferri n
potest ante finē anni. 14. quia ann. 14. est ann.
pbacōis in eo. li. 6. de regularibz. c. 1. qd est vñ
n post. 14. annū aliqd sequenti ibidē interueni
at. Sed nūquid sstentio in pbacōe pē bñfici
um sferri credit ioh. an. q nō. quia iam fingi
tur religio sus quo ad beneficiū emuitatis. 6. de
sen. ex. ex religioso. R. 2. et hoc itelligit de bñ
ficio qd p regulares possideri nō pē. Ad epatuz
tñ talis eligi pē. 6. de elec. null. Sed nunqd
canonic. ecclesie cathedralis ingress. ordinē an
pfessionē vocari debet ad electionē epī si sit i lo
co viano de quo debet alias vocari. Respōd. jo.
an. q nō. et ad h. facit optime p sile de pcurato
re. 6. de pcur. c. 2. Sec. est de patrono vel eo ad
quē n iure collegij s iure singulari electō ptinēz
hec jo. an. sup. c. bñficiū. Quid fiet interim
de beneficio talis. Respōd. i fi. illi. c. bñficiū. q
ille p aliū debet deferuire scz in dñis officijs et
etiā in cura si sit beneficiū curatū assignata
sibi beneficij eiusd. agrua portione. et s. jo. an.
ibidem reliqua portio sferuabit vel in utilita
tē ecclesie expēdēt. 6. de elec. quia sepe. nec debz
illi dari. Sed bar. brixien. dicit q tan. tenebat q
ille interim haberet fruct. quia nōdū est mona
chus et potest reuerti. Fateē tñ q sstetudo i cō
trariū se habz. Nā dabit aē pōicta pūisio p epī
scopū executōi. 6. de elec. cū ex eo. s. porro. De
seruo scēdū est q nō potest vouere aliqd eoyz
q impediūt eū a fructu dñi sui sine illi. volūta
te. di. 48. ex antiquis. et c. si fu. sacte. Quid

si seru. intrauerit religionē. R. si sit psona no
ta vel etiā ignota. qz nescit vey sit liber l. ser
u. redpi nō debet ad monachātū an trienniu.
Ita q si seru. l. obligat. rōanij. s. republice
vel colon. i. originari. vel ascripti. qrat a do
mno suo. reddet ei cū oibz his que attulerat si
de tñ accepta de ei. impunitate. Si atē infra triē
niū nō fuerit requisitus postea queri n potest ar.
1. A. q. 2. si qd incognit. Longi. tñ tpe. scedi ē si
niniū distat. vt patz ibidē. Sed qñ incipiet
illud triēniū sputari. dixit hu. q a tpe igref
s. t. 3. 3. annue i fauorē religiois. Laurec. aut t
jo. et ples alij dicūt q a tpe scētie dñi. ar. pōci
c. si qd incognit. in fi. vbi dicit nisi sit tam lō
ge q inueniri nō possit. Sed quare seru. i
gnorāte dño pmut. in clericū repeti nō pē i fra
annū vt dicit infra li. 6. ti. de seru. nō ordinā
dis. sed monach. potest repeti infra triēniū.
Respōdet immo. ex. de huius nō ordi. sup. c. d. fuoz
ruz. q ratio hec est quia cleric. manet publice
monach. secrete. Quid si recepit eū ad pfes
sionē ante tpe. pōictū. R. dicit ray. et hosti. q il
le debet in ordine remanere et monasteriū debet
satisfacere dño. quia fuit in culpa eū recipiēdo
ar. di. 48. si fu. absēte. et h. fm rod. qñ bona fi
de monasteriū intrauerit credēs se libez esse alē
videt restitūdo dño si ipe. s. dñs velit. V. d. dicit
etiā fm ray. et hosti. q si iste incognit. erat et
se libez esse asserbat vel forte h. p testes falsos
pbabat si dñs noluerit ex gratia dimittere spo
liabit tanqm vilis et indign. habitū quē acce
pit furtiue et restituet dño ar. ex. de huius n. oz
di. de seruoyz. Sed nūquid talis est monach.
videt q nō. cū fu. inuito dño n debeat fieri mo
nach. 16. q. 1. qui vere. R. fm rod. quidā dicit
q nō pē fieri monach. s. hu. videt velle sra.
riū qz fu. pntētiā vouere et pphs abrenūciare
et fm rgulā monachoyz viuē saluo iure dñi qd
habet in corpe sui et aīam deo obligare pē inui
to dño licet nō possit alijs subicere corpe. s. sub
iectio corporis nō exigit ad monachātū quia i
domo ppria potest quis esse et fieri monachus
ar. 2. A. q. 1. de viduis. Quid si fuerit postea
manumissus nūquid postea reuerti tenebit ad
monasteriū vbi pfess. fuit. R. fm rod. dicit
quidā q non. sed hu. inuit. 1. A. q. 2. si qd inco
gnit. q huius seru. licet dicat q nō fuerit mo
nach. quia tñ quātū in eo fuit. monach. fuit
redire tenet. s. strariū videt. ex. de sner. sū.
quidā intrauit. Equidē difficile est respōdere da
to q fu. nō possit fieri monachus. sed dato q
possit sic sētre videtur hugo facilis est respōsio
quia aliud est de viro itrate monasteriū inuita
vxoze quia monach. nō potest esse. cū annexa
sit pntētiā monachali regule vnde reuocat. ab
vxoze de monasterio nō tenetur ea mortua ad
monasteriū redire. quia nunquam fuit mona
chus. sed seru. accepta libertate reuerti debet
quia fuit monachus. Quid de voto peregr
nationis facto a seru. R. fm hosti. nō potest
ipsum exequi inuito domino nisi quando est ne
cessaria. ex. de sen. ex. relatum in fine. Et dicit

dic hic de seruo sicut dicitur infra de filiofamili-
 as cum seruus sit domino astrictus tanquam
 patri filius. **De filiofa** distinguendum est scilicet
 ioh. lau. tan. ray. hosti. et immo. ex. de regulari-
 bus sup. c. ad nra. q. si sit impubes se non potest
 alicui voto obligare sine patris vel tutoris au-
 thoritate. ex. de regularibus si quis. et intellige ma-
 sculū impubē vsq. ad 12. annū. feminā vsq. ad
 12. annū spletū. vñ si talis. s. impubes intrat r-
 ligione p se pater vel tutor q habz eū i pteate pē
 eū ruocare si infra annū 7 diē pncipi. a. pape aut
 pprio epō vel regi vel misso dnico. i. officiali q-
 relā deponat. 20. q. 2. puella. et ex. de regulari-
 bus. c. 2. **Sed** qre addit dies ad annum. **R** s. fm
 rod. quia sic placuit iuris ditor. postea vero nō
 audiet nō monasteriū forte esset valde remotū
 qz tūc indulgebis maius temp. fm gof. ar. 1. A
 q. 2. si quis incognit. et ex. de pcur. dilectos. 7
 currit ann. p dicit. a tpe scētie. ar. illi. c. si qz i
 cognit. ibi lōge fm gof. et meli. scdm hosti.
 ex. de ocell. pbe. qz diuersitate. et ex. de sup. ne-
 gl. pla. licz. h. hosti. et gof. **Si** aut talis nō re-
 uocet et spleteo anno 12. i. anno sequenti scz 14. sue
 etatis pfectionē faciat vel habitū pfectoz susci-
 piat. l. pfectioz p. s. an. 12. annū spletū faciat ex-
 pisse ratā hēat irruocabiliē obligat alioqm exie
 pē libere ifra annū sequēte. s. 14. qd si spleteo 12.
 anno p annū sequēte. s. 14. itegru in religioe per-
 miferit vbi habit. pfectoz et nouicioz est di-
 stinct. pfectionē videt tate emisisse nō ibidem
 nulla distinctio habit. habeat. puta qz pfecti
 et nouici et alij grem cū eis vitā ducētes simi-
 li penit. habitu induuntur h. 6. de regularibz.
 is qui **Si** aut talis scz impubes ponat ab alio
 in monasterio. s. pte vel tutore. aut ipse nō sē-
 tit et tūc pē egredi qñcuq. voluerit vsq. ad eta-
 tē legitimā. 20. q. 1. puella. 7. 2. q. 3. p. s. **Aut**
 ssentit et tūc licet sensus ille q fuit an. tpe pu-
 bertatis nō teneat tū nō pē exire pūsq. veniat
 ad etatē legitimā. 30. q. 1. illd. ad instar carnalis
 matrimonij. ex. de despo. in pub. de illis. 1. sed
 qmāto puenerit ad etatē legitimā pē egredi.
 20. q. 3. p. s. et ex. de regularibz cū sam. h. ray
 mū. et idē dicit hosti. 7 fm hosti. forte infra tri-
 duū postquā ad etatē legitimā venerit. ex. de r-
 gularibz ad nostrā. qz tūc eē in pntēti egredi in-
 telligit. ar. C. de iudic. l. si. 7 ex. de elec. in cais.
Si vō tūc exire noluerit s. poti. manere ptege-
 rit extūc irruocabiliē obligat. quia ipso facto
 cū moza tpeis tate sēntire videt. ar. ex. d. despo.
 ad illd. qd. h. tū intelligendū est qñ oblat. siue
 possit ibi fuerit. 12. l. 12. anno. vt sic ibid. admittit
 p annū moza straxerit. ar. ex. de regularibz. sta-
 tuim. et expisse. ar. C. de iudic. pparādū. vñ qd
 dix. gof. qz fili. oblat. a pte qñ stetit vsq. ad
 tpe aptū pfectioni d. interrogari vtz hēat ratū
 suū introitū nō est necesse fm hosti. qz nec iue-
 nit q tal. sit magis interrogād. qz ali. bñ. tū d.
 ex. de regularibz significatū. qz hoc faciūt aliq. r-
 ligiosi et bñ cā maioris certitudis. **Nō** eē qz
 in no. dicit ex. d. regularibz sup. c. sane. qz si ipu-
 bes de sēntu pntū vel tutor. tado vel expfio ē

ligioz intuit nō potest eū postea reuocare. ex. de
 r- gularibz significatū. 7 si h. tū vñ pntē ille so-
 l. pē eū offerre. 7 si h. tutores alios. qz ptes. p-
 etes tū inuitis tutoribz eos offere mōsterijs pnt
Credūt eē aliq. qz si au. hēat in pteate filiū 7 ne-
 potē p. iuto auo pē eū offerre 7 n. ex. 7 ē rō qz
 i spūalibz ius nāle positio pferē. **Qd** vō dēm
 est qz ipubes mascul. exire pē itelligebat hu. qñ
 malicia nō supplebat etatē. al. si dicit. essz exie nō
 possz nō dicit. 7 idē v. sēssse ray. dices qz sic
 i mrimonio carnali malicia supplet etatē ita 7
 in spūali. cū em obligare se possit dya. mtoz
 magis deo. vt ex. d. delic. pu. pū. 7 sic itellige-
 bat i. d. ex. e. viz. **In** hac eē op. fuit immo. 3. ex.
 de r- gularibz postulasti. h. eē decre. nō ē hodie in for-
 ma i qē solebat. **Vñ** hodie nō pē obligari ifra
 annū qñ exire possit. li. 6. e. n. solū. 7 ē rō qz gne
 ē iexpres hoies mōsterijs applicare. 19. q. 3. mō-
 sterijs fm hosti. illd. tū c. nō solū loqur tū d. p
 dicatoribz et mioribz. extēdit tū p ca. se. ad
 omēs ordies mēdicātes. **Si** tū impubes doli ca-
 pax spōte intrauerit sult ei ray. ad cautelā qz
 nō exeat vel si exiuit qz redeat nō duxisset vxorē
 nō dicit tū eū teneri nō scdm distinctōz pmissā.

Ad h. nota s. ray. qz si impubes doli capax
 emiseric votū aliud qz pntētiē v. qz sit obliga-
 tus nisi pater statim cū audierit reuocet. 22. q.
 2. mulier. **Et** idem credit rod. de voto pntētie
 atra ingressū religiois. qz nō poterit reuocari nō
 statim reuocet. et h. intellige tū de voto filij qm
 filie. licet nūi. 30. fiat mentio tū de filia. **Et** ex
 pone statim. i. ipa die. ar. nūi. 30. vbi dicitur et
 in aliez diē distulerit sententiam. **In** transitu
 vero ad religionē dat patri annus et dies quia p
 illū eximit a potestate patris vel tutoris non
 sic at p alia vota. h. rod. **Quid** si vouerit se ser-
 uatūz pntētiā vel ingressū religionē eū ve-
 nerit ad etatē legitimā vel cum pater ei. ob-
 ierit nūquid pater votū illd. reuocare vel irrita-
 re potest d. d. c. d. **Kū** d. rod. qz h. nō pē fm op.
 hu. s. fm op. qz est humanior. pē. vñ nō tene-
 bis illd. suare nō itez voueat vl. iuret. qz obli-
 gacō semel extincta nō reuiviscit. nec p. n. tu-
 tor peccat in reuocādo. qz h. sibi pcedit a iure et
 a deo. h. rod. et immo sup. c. scripse. **Nota** etiā
 qz licet nō obliget quis ex voto qd in minori fe-
 ct statu si tū maior postea factus illd. ratū ha-
 buit qd vouit obligat. erit. ex. e. c. 2. in rex. et
 glo. fm bñ. et immo. d. d. et etiā immo. ex. e. sup. c.
 scripse. qz impubes si sit doli capax et fecerit vo-
 tū abstinentie vel pegrinacōis vel aliud debet im-
 plere postqz p. s. exiuerit pteate. qz se potuit ob-
 ligare deo sic et dyabolo. ex. de delic. pu. c. 1. cū
 huiōi tū ē facile dispēand cū sint iexp. **De**
 filio at filiā adulco sū pubē scēnd qz pē votū
 r- ligiois vouē ēca qd nota s. hosti. qz tal. ā itrat
 p se r- ligioz 7 tūc exire pē qñcuq. vult anqz. fac-
 at pfectionē tadrā l. expfā. postquā aut fecerit
 eamexpressam vel tadrā exire non potest.
 20. q. 1. puella. 7. 2. q. 2. c. 1. 7. 2. **Et** idē s. ray. **Si**
 at intret oblat. a pte aut intrat spōte aut iui-
 tus. si sponte. s. qz nō pcedit tenet introitus

et obligat filios. nō tñ irrevocabiliter. sic intelli-
ge illō. ex de regularibz cū vi. **E**xpectabit g^o
et expectabit p̄ anū et diē. **N**ā ante nō p̄ exie
fm̄ tho. ex. de regularibz significatū. et opletio
āno et die si voluerit exire v̄l remanere poterit
et si remanere p̄ferit decetero exire nō poterit
vt in c. significatū. et e. ti. cū sam. et. 30. q. 1.
illō. **S**i vero interet inuit^o exire potest nisi p̄ ali-
quā culpā ibi ponere ad agendū penitentiā scz
ip̄petuū l. ad ep. 20. q. 1. sic 7. 21. q. 2. placuit. 7.
di. 40. si ille. et intellige inuitū q̄ intrauit. p̄p̄
metū q̄ cadere p̄ in cōstātē vi. ex. q. m. e. cā. p̄
latū. et c. cū dilect. et idē dicit ray. **Q**uod
autē dicit ex. de regularibz cū vi. q. monachuz
facit aut paterna deuotio aut p̄p̄a p̄fessio intel-
ligit fm̄ hosti. et. bñ. ibidē. sequenti ratiōnabitur
one filij mō sup̄dicto. et sic exponit ibi aut p̄
et. **I**ntelligi etiā p̄ occasionalitē de paterna obla-
tione siue deuotōe qz licet ad hoc nō cogat hōne-
stum tñ est qz fili^o in hoc obtemperat patri. **S**i qd
si nō metu s; dolo inducitur intrauit aliqz religi-
onē nūqz allegare potest deceptionē et exire. **R**e-
fm̄ ray. q. nō. quia nō p̄ dicere se deceptū c^o q
ditio est meliorata. nec alteri^o dolo s; siue pot^o
fatuitati ascribat. ex. q. m. e. cā. cū dilect. 7. d. pū.
9. vi. ex pte tua. **A**ut obtin^o stratiū regularit^o
qz dātē dolo cāz stractū n̄ tenz stract. 14. q. 6.
c. 1. **S**cōz at hosti. tal. n̄ potest exire ex quo fecit p̄
fessionē. ex. de ouer. 9. vi. veniēs. et c. dudū. **I**dē
est si ex falsa cā fuit inductus ad hoc faciendū.
ex. de ouer. 9. vi. ex pte. 2. quia dolo i spūalibz
nō rescindit stractum. ex. q. m. e. cā. c. plē. hec
hosti. **V**otum autem aliud a voto religionis p̄
qz grauit^o patē potestati p̄iudicare. v̄l pater
inde scādalifaret. nō debet inuito patre filius fa-
obfuarē. p̄ eo qz nō est siue volūtatis cū sit obli-
gat^o patri iure patrie potestatis ar. ex. de sē. ex.
mulieres. et exp̄sse dicit lex qz nō potest sic nec
impubes nec seru^o. vt. ff. de pollutā. l. 2. §. 1.
Quid ergo si vouerit elāz dare de peculio p̄-
fecticō. **R**e- p̄siderāda est p̄sōe patris qualitas 7
elē quātitas et p̄ hoc videt^o qz possit elemosinā
reddere n̄ pater stradicat exp̄sse. et idē intelli-
ge de vxore et mercenario modicā elāz pauperi
dātē. ar. ad h. exp̄sse. ff. de dona. filiūsa. §. 1. et
2. hec etiā lex ē p̄siderāda nō imp̄bāda. ar. ex. d.
do. cetm. h. hosti. **S**i nūqz p̄ filiūsa. emi tte
re votū pegrnacōis lōginq̄ **R**espōdet hosti. qz
nō. vt videt^o qz nimis p̄iudicaz patē p̄ati. **E**x
ape pegrnacōz votū trāsmarini. ar. ex. e. ex ml-
ta. §. q. aut. **E**t cām neciāz. vt si sit a papa ab-
soluēdus. ar. ex. de sen. ex. relatū. **D**e vxōe
sciendū qz nō p̄ vouere sine licēda viri abstinere
siue ieiunare pegrinari siue religionē intrare.
qñimo si aī matrimoniū stractū abstinentie
votū emisit n̄ dī inuito viro illō adimplere s;
et si de licēda viri votū ab initio emisit idē
erit. qz semp in huiōi debet obedire viro licz vir
peccet illō qd̄ sceffit p̄hibendo. 33. q. 4. voluit. et
c. manifestum. **I**dē intelligunt quidam de vi-
ro vouente quia non ad imparia iudicant. 32.
q. 1. si qz vxor. **A**lij dicūt qz in voto abstinentie

vir est sup̄ior. qz caput. vt in c. manifestum. qd̄
est pcedendū fm̄ hosti. n̄ circa debitū reddendū p̄
iudicare vxori. tale enī votū vir seruare non
posset inuita vxore. qz nulla exceptio obstat in
hoc casū. ex. de 9. vi. lepro. §. si. ergo nec votū pegr-
nacōis facere p̄ vn^o singū sine p̄fessu alteri:
us. ar. 33. q. 4. q. deo. vnde dicit bar. in qñibz
qz si qz ire romā vouit et postea straxit. vxore
stradicēte ire n̄ poterit. **F**allit tñ h. i. voto trāf
marino. qd̄ p̄ter volūtate vxoris vir p̄ emittē
vt tñ p̄sentiat debet attent^o amoneri. ex. e. ex.
mlta. §. q. aut. et qz nō vult remanere sequatur
vi. suū. ex. e. q. sup̄ his. §. si. hec hosti. ray. et
inno. ex. e. scripte. **S**i nūquid p̄nt viri simi-
liter irritare iuramēta vxorū facta aī matrimo-
niū stractū vel post. **R**ūdet rod. qz nō n̄ sit de
abstinentia fm̄ qz inuit glo. aug. 2. nūi. 30. **N**otauit
et hu. 33. q. 4. voluit. qz si aī mīmo
niū stractū obligauit se mulier alicui hōi. nō
posset post stractum matrimo^o vir ei^o deobli-
gare eā ab illa obligacōe. **I**dē credit rod. qz si p̄
stractū matrimoniū iuraret aliqz alicui qz ip̄a
posz p̄dicēte viro facere. ip̄e nō posz tale iura-
mētū irritare. al. credit qz posz. **Q**uid si vo-
ueat vxor qz n̄ ibit ad diuiniū vel aliqz aliud
ex comū p̄p̄iam cū viro suo. **R**ūdz rod. qz vir
huiōi votū si tñ est votū vel etiā iuramētū r̄uo-
care p̄. hu. tñ notauit. 33. q. 4. manifestū. qz vir
illa sola vota vxoris potest reuocare qz ip̄a sine
scādalo viri implere n̄ p̄ vt de ieiunādo ad ma-
tutinas surgēdo et in camisia denocce iacendo.
alia aut nō potest reuocare nec vxor tenet ei^o i
uocacōi obedire vt si voueret qz aliqz de p̄p̄o da-
ret si p̄feralia haberet vel si voueret multa
pater n̄r vel ml̄tos p̄ singulis diebz vel nocti-
bz dicē vel qz decetero debītū n̄ exigeret l. filia
De voto autē p̄mentie vtz alter singum eam
vouere possit sine licēda alteri^o singis dicet in
fra li. s. ti. de bono fidei. ar. 2. 7. ti. d. bono sacri.
ar. 2. et ti. de impedimēto voti p̄mentie. 7. ti. d. ipe
dimēto ordinis.

art. vii.

Sequit^o videre de 1°. s. de obligacōe voti et
circa h. qñitur pl̄a scz vtz omē votū licitū
sit obligatorū vouētū ad implendū illō qd̄ vo-
uit. **R**e- qz sic. vñ deu. 23. cum votū voueris dño
deo tuo nō tardabis reddere. qz req̄ret illō dñs
deus tu^o. et ex. de voto. li. 3. dicit qz vsqz adeo so-
lutio est necia post votū vt sine salutis p̄p̄e di-
spēdio nō liceat alicui resistere. **R**ō hu^o est quia
oīs p̄missio licita facta cū intēcōe obligadi se
7 etiā deliberacōe si acceptē ab eo cui fit obligat
p̄mittentem nō tantum ex p̄cepto legis diuine
s; etiā legis nature. s; votū licitū est huiōi p̄mis-
sio. et omēz talē p̄missionē recipit de^o. g^o. 7. c.
Notandū autē fm̄ tho. 2. sen. qz qd̄qz votū fi-
eri impediret si p̄ns esset. obligacōz voto eē fa-
cto aufert. vñ si aliqz vouet et postea fiat ip̄os-
sibile qñtū ad hoc obligacō tollit. vt si aliqz di-
ues voueret ecclīā edificare. qz postea sup̄uenien-
te paup̄tate nō posset facere n̄ obligat. nisi ad
illō qd̄ potest. **S**ed nūquid vouēs votū licitū
tenetur statim soluere ip̄sum. **R**e- scōm rich.

obligatio voti catur ex propria voluntate et intentione. **¶** In leui. 23. quod semel egressum est de labijs tuis obfueris et facies sicut promissisti domino deo tuo. et propria voluntate locutus es ex ore tuo. et ideo si de intentione et voluntate voueris sit obligatio gare se ad statim soluendum statim soluere tenetur. si autem ad certum tempus vel sub certa conditione non tenetur statim soluere. sed nec tardare debet ultra quam intendit obligare se deo. videtur enim ibidem votum voueris domino tuo. non tardabis reddere quia requirit dominus deus tuus illico. et si moratus fueris tibi reputabitur in peccatum. **¶** Et secundum rod. cum aliquis vouet sine conditione litem poris perficere tenetur statim illud exequi per. non in vouendo habuit aliud in mente. datur tamen ei tempus ad arbitrium boni viri ad disponendum de rebus suis. **¶** Porro si ex hoc. si. si. si. si is qui vouerat religionem intrare ex mora circa reus disposicionem probabiliter timet perpetuum impedimentum. tenetur ulterius non differre. **¶** Quid de eo qui vouit se iterum religionem quam non vult eum recipere. **¶** Respondeo secundum rich. talis autem determinat suam intentionem ad unam religionem tamen. aut non. si sic non tenetur aliquam religionem intrare si illa noluerit eum recipere. quia quod vouit non potest implere. Si non. tenetur se tot religionibus offerre quia unam inueniat si potest quam velit eum recipere. non sit talis de qua probabiliter creditur quod si de ea cogitasset nullo modo intrare consensisset. **¶** hec rich. **¶** Et si nulla inueniat quam eum recipiat sit sub obedientia episcopi et sit monachus et secundum immo. Si autem dubitet quam intentionem habuerit secundum hoc. super 9. sen. et in summa via tutior est eligere debet. **¶** Quid si aliquis vouit infra certum terminum aliquam religionem ingredi. et est receptus et postea placet non vult eum recipere. **¶** Respondeo secundum bñ. ex. e. p. tuas. non est transgressus voti quia per eum non stetit sed placet ille cogit per ipsum induat ex quo recepit eum. non aliquod rationabile obstat. ar. ex. de regularibus c. ult. **¶** Quid si quersu transierit ad ecclesiam regularem. **¶** Respondeo intelligit eos vouisse et propriis renouasse. et si habitum huius potest per annum solenniter votum. si autem transierit ad ecclesiam seculari non intelligit eos vouisse secundum 10. 2. 1. q. 1. ut lex. **¶** Esto quod aliquis vouerit religionem intrare et antequam intraret in episcopum eligi. gaet. nūquid tenetur religionem intrare. videtur quod non. quia si professus esset in religione posset propter episcopum patrum religionem dimittere. 18. q. 1. c. 1. **¶** Respondeo quod non. **¶** chilomus tenetur intrare. ex. de voto p. tuas. nec est simile de professio quia transgressus voti est in peccato mortali. **¶** Et electio talis est irritanda quia ad sacrorum amissionem eligi a quorum precepto tempore electionis erat prout. si professus in religione episcopatum recipiens non defraudat religionem quia ab ea non recedit. oportet enim eum ferre habitum eius. ex. de vi. et ho. cle. clerici officia. non debet etiam a priori proposito recedere. 18. q. 1. de monachis. quod est intelligendum secundum glo. ibidem quo ad ea que sunt de suba monachatus. cuiusmodi sunt habitus religionis ferre. etiam si fuare ipsum non habet. non ei episcopi sunt diuitiarum domini. si dispensationes. **¶** Ad tempus autem et ex causa potest habitum alium desuper ferre. 16. q. 1. noua in glo. et ex. de vi. et ho. denf. **¶** Non debet etiam episcopatum sine placet licet recipere. 18. q. 2. quia sit in tex. et glo. **¶** Vt votum teneret si obligaret si aliquis non intrare religionem voueret.

¶ Respondeo scilicet hosti. quod tenetur seruare votum licet fuerit in discretum non postea inspiret sibi a domino perarum illectus ergo non intraret. 20. q. 3. ostendit. et ex de conuer. diu. du du. ex reuelacione vero secure intraret. ex. de diuoz. gaudeo. **¶** Et secundum has duas vias dicitur prede rationes per se ex iuribus superas. et hec solutio satis approbat. 22. q. 2. beat. et ex. de iureiur. c. 2. **¶** Gradam vero istam questionem soluere videtur dicitur quod si quis a parentibus coactus vel clericatus costringatur vel religionis vestem suscipiat si neutrum se facturum iuramento firmaverit. licet hoc iuramentum aliquibus videatur reprehensibile. quia opus caritatis iuramento se non facturum promittit nulla auctoritate suare prohibet et si nunquam hoc vel illud faceret. tamen illo minus salutem promereri valeret. cum non nulli in laicali habitu sanctissimi et deo dilecti inueniantur. 22. q. 2. ult. an si. et di. 61. c. 2. hec de hosti. **¶** Scilicet autem rich. in questionibus ille qui iurauit vel vouit se nunquam intraturum religionem non est obligatus ad non iterandum. stat enim quod christus consumit opera perfectioris et superogacionis inter aut religionem est superogacionis. ergo cadit sub obligatione christi. ergo cum ipse non sit sibi perarum. promissum ei consilio perarum non vult esse firmum. **¶** Due sunt partes iusticie. scilicet declinare a malo et facere bonum. ergo contra iusticiam est omne iuramentum quod est contra declinacionem mali et operacionem boni. ergo illicitum est iurare se aliquod bonum non facturum cum ergo inter religionem sit valde bonum. illicitum est iurare se nunquam intraturum religionem. **¶** Sed obicitur quod iuramentum de re licita est seruandum. si non intrare religionem est res licita. ergo tunc. **¶** Respondeo immo iuramentum de re licita non est seruandum quando excludit bonum quod sub consilio cadit. Si obicitur illud quod supra dictum est. scilicet de gradano quod tale iuramentum non prohibet fuari. dicens est quod ibi non bene sentit per dicta curiali quod non dicit quod illud iuramentum obliget. si iterum quod non prohibet fuari. quia si sic iurat non prohibet in seculo remanere. hec rich. **¶** Vt vouens intrare religionem et postea iterum cum intentione exeundi impleat votum suum. **¶** Respondeo secundum rich. vouens inter religionem aut actualiter propositum in religione remanere ita tamen quod propositum illud non cadit sub voto si eorum ipsum deomitat. **¶** Aut actualiter proponit et experiri. ut si sibi placuerit ibi remaneat. et si displicuerit exeat. **¶** Aut de nullo illorum actualiter cogitat. si tamen vouet quia videtur sibi a se esse bonum. **¶** Aut dum vouet intrare habet actualiter propositum exeundi postquam intrauerit. Si primo modo vouit a quo iterum absolute propositum exeundi et nunquam dandi opera ut mutetur suum propositum a hoc propositum exeundi tamen cum voluntate dandi opera ut mutetur propositum suum. primo modo intras non implet votum suum. **¶** Iudici autem dei quod taliter habet ex malignitate propositum exeundi. in his autem quod domino offerunt deus magis prestat intentionem quam factum. **¶** Secundo modo iterum implet votum quia non habet absolute nec ex malida propositum exeundi si magis ex infirmitate sibi dicit per se vouerit intrare. **¶** modo l. 3. si autem vouerit 2. modo sic intelligi potest explicitum. **¶** Vno modo quod ita vouit intrare ut exeat alio quod vouet introitu et exitu. 3. quod non vouet non introitu. et votum comitat exeundi propositum.

qm iuramentū. **R**ecōd aliquos q sic quia ob
ligacō voti cātur ex libero osēsu volūtatīs hoīs
et fidelitate quā dō deo obligacō vero iuramentū
ex libero osēsu hoīs et reuerētia quā debet deo i
qntū est veritas pma infidelitas autē sui ad do
minū est grauior offēsa qūq; alia irreuerētia
quā suō dño facere possit et huius sūne est tbo.
Alii distinguūt de iuramento quia aut fit hoī ā
fit deo pmo mō n ita fortit obligat sic votū qz
obligacō q fit deo i voto ē fortior obligacōe q fit
hoī. **2**o magis obligat iuramentū cetis pib; vo
tū enī nō importat n pmissiōe deo factā ex d
liberacōe facta cū intēcōe se obligādū hoc autē
totū importat iuramentū et addit adductōz p
sone veritatis in testimoniū ad maiore sfirmati
onē pmissiōis. **h**ec rich. **V**tz heres teneatur
adimplere votum illius cui successit. **R**espōsio
scdm ray. pater non potest iniungere filio ne
cessitatem peregrinandi. vt ex. e. licet. **V**bi in
iunctio paterna tenuit quia filiū approbauit. pe
cuniariā vō satisfactōz mūgere pē. ex. d. vsur.
tina. et de solu. c. 1. **T**ū fm hosti. distingue. qz
si heres hereditatē adierit votū ei? c? est heres te
nef implē si vires hereditatis patiant. maxie si
suscepit spōre. vt ex. e. licet. **N**ā obligacōz voti
ostat ad heredē trāsire. ff. de pollicita. l. 2. i. fi. **S**i
vō nō adierit nō tenet qz nō heres n spōre pmi
ferit. et tūc si i oī cāū intēdit psonā suā obliga
re. dō implere. nō tā ob pmissiōz factā a testa
tore qz ob suā. si si tanq; heres pmittebat spe
rās hereditatē adire. postea tū mutato osilio ab
stinuit nō tenet. ar. ex. de elec. venerabilē. q. fi.
et sic etiā intelligi pē illō ex. e. licet. **S**i qūq; hē
ditatē adiit obligat vt pbatū est. et ar. ex. d. so
lū. c. 1. **I**nno. vō sup. c. li. dicit qz q votū trās
marinū emittit p sūsdio ēre sacte si impediāt
more vlt aliter. cogit aliū smittere q votū sple
at. ar. dicti. c. imo si alijs nō smitterat heres co
gi pnt vt l. i. d. spleat l. expēsas ā sūsdio qd pē
vel testator facit esset faciāt. **S**ec? est si vouet
ppter deuocōz vel aliā cām. qz tūc si psonaliter
irē n pē mittere non tenet. qz subintelligitur si
potero et huius.

Articulus viij.

Sequē vidē de s? scz d cāib; i qbo pē a voto
piscendi. cca qd fm hosti. nota qz vbiq; qz
voueo l. pmitto aliqd facere quo facto l. aliqd
nō facere quo n facto sal? corpal l. spūal amittit
tūc l. pccm mortale incurrit. nō est seruādū vo
tū vel iuramentū l. pactū neq; osuetudo neq; lex
neq; pceptū neq; ē aliqd vinculū firmitatis. 22
q. 2. c. fi. et c. in ceta. ex. de iureiurā. quāto. in
sōfferētib; aē q si fiāt nō est peccatū mortale et
si nō fiāt nullū est mortale peccatū pldm. tenz
votū et est seruādū. ar. ex. de no. o. renūc. cū ex
iūcto. q. sup. eo. n aliud dicat rōe pldē q est iha
bilis ad vouēdū. de quo habitū est sup. ar. d. vo
uēte et dūmō obligacōi pcedēt ligte. nō sit cō
trariū. ar. ex. de iureiurā. eā te in fi. et c. veiens
in fi. qz nec tūc de facti sine peccato possz exequi
ar. 22. q. 4. iuramentū. h. hosti. **V**n notauit hu. 22
q. fi. nō solū. qz si qd fecit votū de carnib; nō co
quēdendis et ifirmet ita q a mediis dē q est i

pico n carnib; vtaē et q aliē n pē euadere. de p
cepto maioris et ēē sū pcepto pē carnes s medē.
qz est cā nēitatis. et i huius voto cōdicō tacta
fuisse vt n necessitas cogerz et pceptū maioris
adesset. **H**ec hosti. siq; voueat dare cā mēsu
rā amuatū et n dēmitet i arbitrio ei? est ad quam
mēsurā det. ex. de cēsi. ex pte. **L**icet igit votū sit
rēglant implendū i cāib; tū ab eo discēdi pē. **E**t
nōuit hosti. ples cāus. quoz pmo est si smutē
in meli. ex. e. scptē. et de iureiurā. c. 3. in pna
pio. alicubi aē rēgrit autoritas supioris vt di
cēt infra. **S**ec? cas? est si n pcessit ad actū. ex. e.
l. rāz. **T**erc? est si votū sōdicōale fuit cū sōdicō de
ficiat. 22. q. 8. nō solū et h itelligas sū sit cōditio
spedal? et expssa. ex. de sōdi. appo. v. m. et c. de ill.
sū sit tacta q ex sui nāa iest voto. vt si poto si
vixero. si dō dēdit. n deus aliē reuelauerit fm
gof. si tū aliq; voueat ex duab; cāis vl plib;
vel sub duab; sōdicōib; vel plib; et nichilomī
itēdat se obligare qlibet illaz cāz l. sōdicōm ex
istēte tenet votū implere licet deficiat vna illaz
22 vel ples. dūmō extet vna eaz vt dicit ray.
et rod. **2**o ē vbi vouēs nō habet liberā faculta
tē vouēdi vt habitū est sup. ar. de vouēte. q. 2. ē
vbi supioris autoritate dilātū est vel redēptū
vel mutātū. **3**o vbi votū ex sui nā est illiatū
vbi qdē n tū a voto pē imo dō oīo discēdi.

Nōuit ēē gof. aliū casū. s. qn cā ppter quā vo
tū est emissū cessat. ex. e. magne in fi. licz. **S**ec?
fit i voto religiois qd ex cā flā n vidat. vt ex.
de puer. sū. dūdū. hosti. vō d? qz ē in alio vo
to nō cessat votū cessātē cā. licz rōpēcō facti? ad
mutat. et h est qd dē ex. e. magne. q. fi. vt pbat
ibi specialit nos idurix et ibi facti? cessare po
tuit. cesset ergo id et si ita nō essz. nā facile erat
vt inuuit ibi facti?. **E**t h itellige vbi fuit cā
inductia sū spulsiua vel ēē final. si h nō exps
sit. ff. de v. ob. qd qd asringēdo. et sic pē itelligi
et sic ēē itellexit ray. ex. de puer. sū. ex pte vero
q. 1. **S**i vero expressit hoc. dicens q si talis cā
deficeret obligari nolebat patet q cessauit qn
cessauit causa. ex. de appel. cum cessante. sic et
si sōditio defecisset.

Art. ix.

Sequē vidē de s? scz de utilitate voti. et cir
ca h qmū pla. s. vtz expedit hoī vouē
re fm rich. vouēs aut vouet bona quoz ob
uacō videt pabilis pporcionata sfirmitati sue
spūali. aut impporcionata. pmo mō expd? hu
iusmōi vouē qz p h apli? firmat volūtatē suā
in bono et excludit a se p magna pte libertatem
malefaciēdi. et facit actū vutis latie et iō vo
uēdo meret ppter qd monet pē. vouere et red
dūo deo vfo. **2**o mō nō expedit nec licet. tale enī
votū nō haberet discrecōz comitē. cū p h vouēs
magis videt se illāqare qz agere securitatem de
sua salute. quilibet tū reputare debet obsuātiā
voti religionis esse pporcionatā sue infirmitati
spūali n p certā expientia ostet de gerario sibi.
Et ppter bona exēpla q sepi? videt et audiūt.
et ppter maiores osolones spūales quas ex dē
benignitate ob fauore religiois et sacta soceta
te rāpiūt obsuātiā aliquoz bonoz ē pporcionata

alicui in religioe existenti. que non esset proportiona-
ta eidem in seculo remanenti. **S**ed obiectum quod quibus
peccatum cetis pibus est peccatum religiosi quam laici.
vnde dicitur an. li. de similitudinibus quod si peccare religiosus
noluerit maiori damnatione subiacet. ergo vo-
luerit non expedit. **R**espondeo quod licet ex voto peccatum aggra-
uetur tamen in bonum faciendo est magis meretur ut in se. quod
ostendit et de peccato peccatis maiorem misericordiam quam peccatis
in seculo sequitur secundum an. in li. predicto. **R**ich.

Verum idem opus bonum factum cum voto sit magis me-
ritum quam factum sine voto. **R**espondeo secundum rich. quod sic de
us enim cum acceptet opus propter operantis tantum magis
acceptat opus quanto est ab homine ad eum fuerit magis
et specialiter dedicatum. ceteris autem paribus specialiter de-
dicatum habet ad dei fuerit per votum quam sine voto. **P**er
dicitur an. de similitudinibus si obsequium eius qui domino
totam arborescunt cum fructu offert. est acceptius do-
mino quam obsequium eius qui dat domino de fru-
ctu arboris quantum vult non tamen dat ar-
borescunt. sic seruicium religiosi est gratius deo quam hominis
secularis.

Ar. 1.

Sequitur videtur de 10. f. de mutacione voti. et ar-
ca hanc quod dicitur pla. f. verum votum mutari pos-
sit. **R**espondeo secundum rich. ut habitum est super votorum quodam
sunt necessitatis et hanc redimi vel mutari non possunt
quia non possunt omitti sine peccato. ar. 21. q. 1. sunt
quodam. **A**lia sunt vota voluntatis et talia fere omnia re-
dimi et mutari possunt. fere dixi propter vota reli-
giosis et continentie de quibus specialiter querebatur infra. f.
in se. ar. sic enim dicitur bñ. de preceptis et dispensationibus. c. in
iquum foret si statutum per sola caritate s. caritate
teneret. votum autem fieri debet ex caritate. et per cari-
tatem. vnde est obligatio tenere contra caritatem non de-
bet. s. caritate autem teneretur si illud in melius muta-
ri non liceret. **V**otum ergo mutari potest in melius bo-
num. ex. e. magis. **H**oc autem fieri non debet propria auto-
ritate ipsius vouentis. quod nullus debet esse iudex in
sua causa et sic de leui. vlt. aial quod immolari potest domino
si quis vouerit factum erit et mutari non poterit. sed
auctoritate iuris votum tale mutari potest in perpetuum
obseruationem religiosi ut dicitur in se. q. et votum reli-
giosis laxioris in artiore. potest tamen licentia sui prelati
petita. siue obtemperata siue non. ex. de regularibus sa-
ne. et c. licet. **I**ura vero quod contrarium dicere videtur
intelligi debent de eo qui causa leuitatis et non petita
licentia transiit ad ordinem alium. si tamen licentia non petita
transiit redire non tenetur ad bonum inferius quod reliquit
ut bñ. dicitur li. de preceptis et de dispensationibus. c. 36. **N**ec hanc est
contra predicta quod multa fieri prohibentur quod tenent post
quam facta sunt. hec rich. et dicitur cum eo bñ. ex. de
regulis. licet. **S**i tamen transierit causa leuitatis licentia etiam
petita reuocari potest secundum hosti. 19. q. 3. in dñm
et c. statum. et ex. de etate. intelleximus. **V**t in-
telligitur ex hosti. quod leuitas presumitur quando licentia non
petitur ut ibidem. secus est si petatur ut dicitur in c. licet.
vnde quod dicitur c. statum. sine promissione prius subau-
di petita licet non obtemperata. **Q**uid si dubitet verum
sit laxior vel artior religio ad quam transire petit
et verum velit hanc ex temeritate vel ex omnia inspira-
tione. **R**espondeo secundum hosti. et roth. hanc est superioris arbitrio
relinquendum. ne scilicet sathanas se transformet in an-
gelum lucis. ex. de regularibus licet. **Q**uid si supe-

rior arbitretur iniquum. **R**espondeo secundum hosti. ad superiores superi-
oris est recurrendum. ex. de elec. ne per defectu.
Quid si quis regularis impetravit ab abbate suo li-
centiam transiendi ad religionem artiore et postea petat
eum. **N**umquid abbas ille tenetur recipere eum reuertentem.
Respondeo secundum roth. si ille non potest inuenire religi-
onem artiore ubi recipiat aut sustinere non potest ei
austeritatem postquam eam probauit tenetur eum recipere si
reuertatur ante factam professionem. nec repelli potest pre-
terea potest licentia vel renuntiacionis. si renuntiavit
in ostentio primo. cum facta sit ex causa scilicet transiendi ad
religionem artiore et causa non sit secuta aliter recipere eum
non tenetur. **Q**uid si petuit licentiam transiendi et ab-
bas dixit quod deliberaret et antequam responderet pe-
nitentiam eum et dicit quod non vult transire abbas tamen
postea licentiam eum numquid exire tenetur. **R**espondeo secundum ro-
th. quod non ex quo non occurrunt voluntates petentis et
licentiantis. **N**ota est huic quod non sufficit licentia pre-
lati sine licentia superioris cum in alienacione potest quod mi-
nus valet quam homo requirit consensum capli. **S**ed roth.
credit quod ubi petit licentiam transiendi ad religionem
artiore sufficit licentia soli abbatis. **A**d laxiorem
autem religionem transire non potest ex de consensu abbatum et
superioris quod est contra ius. **Q**uando autem abbas et superior
licentiam aliquem simpliciter et ille renuntiat simpliciter
monasterio suo ex odio forte vel rancore vel
alia causa non valet quod agit. quod hanc non est nisi dare li-
centiam euagandi. **V**ota autem peregrinacionis et absti-
nentie et huiusmodi mutari possunt auctoritate episcopi. iura
enim hanc posse ab episcopis non excludunt. ar. ex. e. c. 1. in
tex. et glo. **I**nferiores vero prelati episcopis nullum vo-
tum mutare possunt nisi fuerit eis specialiter commissum
siue excessum propter prelatos religiosos qui dispensare
possunt in votis subditorum suorum. **V**ota autem continentie
et religiosi et transmarini mutari non possunt au-
toritate episcopi. si solus papa dispensare potest in illis.
ex. e. ex multa. 1. **R**espondeo in fine. c. veniens et quatuor
c. se. **E**t idem est secundum hosti. de voto crudis cuiusli-
bet. 29. q. 1. quod dicitur. **R**atio cuius est secundum rich. quod non
est dispensandum in votis illis nisi propter communem ecclesie
utilitatem vel aliquam magnam necessitatem. et ideo
mutatio eorum merito reuocatur pape qui curam habet
totius vltis ecclesie. **N**umquid votum de ieiunando in sab-
bato sepe est mutandum. **R**espondeo roth. quod non oportet
tamen huiusmodi votum reuocare vel mutare. potest tamen in
melius mutari. **N**am et secundum canonem veterem. de co-
se. di. 3. sabbato. ieiunandum est in die sabbati. quod
tamen canon vel locutus de consilio vel est abrogatus.
Quid de voto feriendi in sabbato. **R**espondeo roth. quod
non est simpliciter irritandum vel nullo mutandum
nisi vouens suspectus sit quod inducere velit. **Q**uid
si quis vouit diuersa vota. **R**espondeo roth. super 2. se.
quod si vnum est alteri impossibile debet utrumque seruare.
nisi forte sibi mutet votum preceps in melius sequens
si vero vnum sit impossibile alteri debet maius
seruare et de minori ad arbitrium prelati satisfacere.
Verum quilibet votum mutari possit in
votum religionis. **R**espondeo volens facere professionem
in religione si actualiter seu habitualiter re-
manere velit obligatus ad vota que fecerit in
seculo non mutandi in votum religionis tamen
postquam ad noticiam prelati deuenit eum ab illis

votis absolvere poterit. maxime si ignorabat
 ipm esse ligatū illis votis tpe p̄fessiois si autē
 actualit̄ seu habitualit̄ intēdat se nō teneri am-
 pli⁹ votis illis s; solo voto sue religiois absol-
 uē ab illis p̄ votū religiois p̄t̄ eius altitudinē
 et p̄fectōem. ex. e. scrip̄t. **U**nde ista omuta-
 fit autē iuris. si tñ rex vnus ul' impator vo-
 uerit q; vsq; ad certū temp⁹ in terra scā mili-
 tabit ul' vn⁹ ali⁹ magn⁹ dñs exis dux tot⁹
 exeret⁹ cruce signator⁹. ⁊ de cui⁹ absentia deso-
 laret⁹ exeret⁹ vellet religioem iterare. **I**n h̄ casu
 uideret⁹ fm hosti. ⁊ ro. papa osulend⁹ certū est
 tñ q; p̄sona mediocris absolveret⁹ a voto tras-
 marino p̄ religiois inḡssū ⁊ p̄fessiois i ea. cū eñ
 votum religiois sit p̄petuū est mai⁹ voto peg-
 nacōis terre scē quod est tempale. ut habet. ex.
 e. reus. **R**ens fracti voti nō habet qui tempale
 obsequiū nōscit in p̄petuū religiois obseruatiā
 omutare. **S**i dicat q; p̄ votū assūpcōnis crucis
 in subsidū terre sancte cōsequiū homo remis-
 sionē oīm peccator⁹ ⁊ ita uidet⁹ esse vtilius vo-
 to religiois ergo tē. **P**otest fm tñ. rōnabili-
 dia. q; etiā p̄ ingressū religiois p̄sequitur q̄s r̄mis-
 sionē oīm peccator⁹ si ei aliquib; elemosinis fa-
 ctis hō p̄ statim satisfacē de peccatis suis. p̄. id.
 dan. 4. peccata tua elemosinis redime. multo
 magis in satisfactōis p̄ oib; peccatis sufficit q;
 hō se totalit̄ dñis m̄āpet obsequis p̄ inḡssū reli-
 giois q; excedit oīm gen⁹ satisfactōis eē p̄i-
 tēte publice ut habet. 32. q. 2. admonere. vñ i
 vitis patz legē q; eandē gratiā p̄sequitur itā
 tes religiois quā p̄sequitur baptisat. si tñ non
 absoluerent ab oī reatu pene nichilomī inḡssū
 religiois est vtilior illa quā ad p̄mociō in bo-
 nū q; p̄poderat absolucōi a pena. **Q**uid si q; su-
 scepit votū implend⁹ p̄ matre. **N**ūq; p̄ inḡssū
 religiois p̄ absolui. **R**ē fm tñ. in quadā que-
 stiōe de quolibet. q; ex quo inḡssū religiois tali
 sufficit p̄ se. sufficit eē p̄ matre. vñ etiā si vult
 abbas illō votū p̄ implē. **Q**uid si aliq; cru-
 ce signat⁹ vel ali⁹ vouit q; expenderet vel mit-
 teret in subsidū terre sancte centū marcas et po-
 stea ingrediē religiois. nūquid est liberatus oīo.
Rē fm ro. q; sic. quo ad laborē pegrinacōis nō
 quo ad pecuniā p̄dictā. q; null⁹ sine licēda sp̄ed
 ali pape p̄ omutare vota terre sancte. nec ipso
 iure mutant⁹ p̄ ingressū religiois nō quo ad la-
 borē pegrinacōis. **Q**uid si q; vouerit dare cē-
 tū libras paup̄ib; vel alicui certe p̄sone vel ec-
 clesie vel facere ecclesiā vel domū alicui religio-
 ni. **N**ūquid hui⁹i votū omutari poterit in vo-
 tū religiois. **R**ndit ro. q; aut ex tali p̄missio-
 one vel voto est alicui vel aliq; actio acq̄sita ā
 nō. si sic. nō liberat⁹ p̄ ingressū religiois nō p̄feti-
 ret illi q; bonauit vl' p̄misit. si nō. liberat⁹ si i-
 cēdat illō mī bonū omutare in h̄ mai⁹ duz tñ
 h̄ fiat autoritate ep̄i sui fm ro. videt⁹ tñ q; ad
 hoc sufficiat autoritas iuris ex. e. scrip̄t. **S**i
 quomodo vota debēt redimi vel omutari. **R**ē
 ad h̄ q; illō fiat licite et canonice requiritur au-
 toritas superioris ut dictū est et cā rōnabil' que
 subit. debet autē sup̄ior ibi attendere tria scilicet

quid liceat fm eq̄tatem. quid debeat fm honesta-
 tem. et quid expediat fm vtilitatem siue necessi-
 tatem. ex. e. magne. §. 1. vñ debet p̄siderare qua-
 litatem p̄sone et cām et qualitatem et quantita-
 titatem omutacōis ut ex h̄ colligat an omuta-
 tio sit melior et deo acceptabilior. **D**ebet eē p̄side-
 rare cām p̄pter quā votū est emissū. **N**ā ea ces-
 sate cessat facili⁹ et effect⁹. ut in c. mag. in fi.
In voto ergo pegrinacōis fieri debet redēptio ut
 expense que fierent in eundo morādo et redeūdo
 in alias p̄ias cās denē. et labor itineris ieiunio-
 rum vigiliāz ⁊ orationum laborib; opense ut
 in c. magne. §. plē. ad fi. et c. q; sup̄ his. hec bo-
 si. et ray. **O**blationem etiā quam vouēs in ec-
 clesia illa ad quam ire vouerat factur⁹ ess; fm
 ray. ad ipaz mittere debet. **I**n voto vero abstine-
 tie debet haberi racō asperitatis ieiunioz panis
 et aque et affluentia vouētis. ex. e. c. 1. ⁊ c. ma-
 gne. §. penulē in fi. vñ aliq; paup̄ parua pecu-
 nia vel oratiōe si nichil haberet votū redimere
 posset vbi regi vel comiti magna non suffice-
 ret. ar. ex. de medic. c. 2. hec hosti. **N**ā paup̄ o-
 peratio pcedit redimere ieiunia sexte fene dena-
 rio vno di. s. p̄b. **I**n voto autē trasmarino p̄side-
 rare debet intentio vouentis scz vtz itenderet p-
 egrinari vel bellare. **S**i eñ intendebat pegrina-
 ri et sic habilis ad eūdū q̄muis nichil ad pug-
 nandū nō redimat. **S**i vero intendebat pugna-
 re et sic ihabilis ad pugnadū p̄dmat nō forte o-
 filio strēm⁹ sit l' forte secū pūgtōres ducē poss; talis eñ
 nō est oīo impotēs. ex. e. q; sup̄ his. §. plē. et fi. et c. ex multa. §. 2. q̄sisti. et. §. fi. in fi. l'
 nō sit agricola vel artifex q; sit ibi vtilis. licet nō
 multi talū ibi sint oportuni p̄pter puitatē pos-
 sessionū ⁊ paucitatē inhabitatū. ut in c. q; sup̄
 his. 1. R. **S**ed inter illos q; habet impedimētū
 epale ut his dilatio pcedat vl' p̄petuū ut ab his
 redēptio recipiat⁹ est subtilit̄ distinguend⁹. ut in
 c. q; sup̄ his. §. 1. **I**n clericis etiā vouētib; p̄sidera-
 ri debet. si cleric⁹ cruce signat⁹ sit ibi vtilis ⁊ ne-
 cessari⁹ vel p̄silio vel p̄dicacōe. vel q; deputat⁹ ē
 alicui⁹ magnatis seruitio vel q; secū milites bel-
 latores ducere p̄. et tūc nō recipit redēptio. **S**i
 vero nō sit ibi oportun⁹ tūc recipit. ut ex. e. ex
 multa. §. fi. et c. postulasti. **N**ā ad pugnadū
 p̄sonaliter est ihabilis. ut patet di. 40. clericū q;
 paganū. sed et aliquoties potest votū redime-
 re eē si bellatores potest ducere ut si sit nimis se-
 nex fragilis et s̄fract⁹. ex. e. mag. §. vtz etatis
 et ex. de renūc. nō cū p̄dē. §. alia vero cā est. **O**p̄t
 etiā p̄siderare vtz ex facultate aī iuuenilis votū
 sit emissū. q; tūc est remittendū remissioe op̄e-
 tenti recepta. ex. e. veniēs. **N**ec debet p̄termitti
 q; licet votū hierosolimitanū sit magne fauo-
 ris. ut patet ex. e. ex multa. §. q; fuit. si tamen
 p̄pter absentiam vnus persone periculum im-
 mineret toti terre siue p̄uinde. consulte vo-
 tum remittitur vel differtur. nec votum trans-
 greditur qui autoritate sedis apostolice illō di-
 stulit adimplere. ex. e. nō est. h̄ hosti. **Q**uid si
 publica meretur quā mlti sequitur votū emi-
 sent trasmarinū. nūq; p̄dmat p̄t illō. **R**ē f.

hosti. n. corrigat. n. ipa. n. bellatores q. sequuntur
eā ex amore corrupto debent admitti. nec ei vo-
tū approbari quia nec oblatio sua debet recipi ve-
ditur infra. 6. li. ti. de prochijs.

Sequitur videre de. 11. s. de dispensatione voti et
circa h. q. r. v. omne votū sit dispensabile.
R. hu. et ei. sequentes dixerunt q. dispensatio dup-
p. sumi vno mō. p. relaxatione iuris et sic nullo
mō votū est dispensabile. q. p. votū deo factū
ab eo q. est libere potestatis in vouēdo vouēt sit
obligat. h. est d. iure dīno. papa aut ius dīnū r.
laxare n. p. 24. q. 1. sūt quidā. Alio mō. p. iuris
declaratōe et hoc mō. aliq. sūt dispensabilia vt ea
que pūt in meli. omutari q. papa p. interpreta-
ri et declarare ius dīnū. Aliqua vero n. sūt dī-
spensabilia vt ea q. dignā recōpensationē habere n.
pūt vt votū continent et reliq. q. h. sūt est etia
ray. Tōn. etia sup. 2. s. d. 38. huic opt. mag.
fauere videt. Et si dicat q. possibile est q. i. ma-
trimonio pax ecclie de q. est utilitas cōis q. est p.
ferēda puate g. tē. R. d. 6. eū q. vouēs debz
esse mag. solidat. de salute sua q. alioz. t. p. terea
necit v. ex matrimonio pax dare et certū dī-
mitti nō debet p. mēto. Pro hac et a. opi. est ex.
bēi mathei apli q. s. sentire noluit q. effigētia v.
go deo dedicata regi nuberet q. se fieri xpianū cū
oī populo p. mitteret q. n. pot. mortē sustinuit
Tho. aut distinxit d. voto continentē scz q. ecclia dī-
spensare p. in ipso solēnizato p. sacri ordinis su-
sceptionē p. eo q. debitū continentē nō est annexū
essēcialiter sacro ordini s. ex statuto ecclie s. n.
potest dispensare in voto continentē solēnizato p. re-
ligiois p. fessioz. q. debitū continentē essēcialiter est
statui religiois annexū. p. quā homo se mācpat
totaliter dei fūido q. nō p. sil. stare cū matino
nō in quo icūbit necessitas p. curadi vxorē. p.
lē et ea q. ad hoc requirūt. ar. ad h. ex. de statu mo-
na. cū ad monasteriū in fi. vbi dī q. castitas est
ānexa regle mōchali. Si obidat q. tale votum
potest esse impedimētū melioris boni vt pacis v-
nius magne regiois. Dicendū q. picul. rez hūa-
naz est obuiandū p. res hūanas n. p. h. q. res dī-
uine ouertant i. v. hūanū. religiosi aut mor-
tui sūt seclō. t. v. v. deo. v. n. sūt reuocadi ad
vitā hūanā occasiōe c. eūq. eūz. fm tho. Sed q.
hoc obidat fm rich. q. vt dictū est s. platus reli-
gios. dispensare p. in votis subditoy. suoy. si q.
supradūte neciys ad salutē q. sūt superogacōis
ergo ec. papa p. h. respectu oīm cū in eo sub. deo
sit pleitudo p. tatis. Videt ergo dicendū q. oē vo-
tū p. dictū scz q. d. est de his q. sūt superogacōis
ē dispensabile. q. i. quolibet tali voto p. inueniri
cā dispensacōis rōnabil. scz vel p. fect. maioris
boni vel vitacō mali. et h. vel respectu republi-
ce vel respectu vouētis. Reformacō em. pacis in-
ter rēna est mai. bonū coitatu qm. continentia vni-
us p. sone. In tali ergo caū si p. sōa q. continentia vo-
uerat p. obediētā pape nubat. mag. meret obe-
diendo q. continentia. q. n. ad p. mīū s. bale. alie ob-
ligacō facta p. caritatē militaret p. carita-
tem. B. recta videt dēare rō aliquē esse loco
dei in terra q. picul. coitatu et p. sōnaz p. s. atis i.

firmitatibz utilitatibz et damnis possit rōnabi-
liter obuiare. et dico rōnabilē. q. vbi nō esset
dispensacō rōnabil. cā si dispensaret. nō esset dispē-
sacō s. dissipacō fm bñ. 3. de consideracōe ad euge-
niū c. 12. et h. e. opi. rich. hosti. et hu. cardinal.
sācte sabine. quā hosti. allegat in hac q. dē. Et i.
no. ex. de sta. mo. sup. c. cū ad mōsteriū. et jo.
thexonic. q. dicit q. videt de facto dispensari.
Tho. at. d. q. dispensari p. i. voto t. pal. continentie
sūt et in voto t. palis abstinentie. S. p. tra dēam
solutionem p. l. a. obiciuntur. et p. mo. illō eccl. 16.
oīs ponderacō n. est v. digna aīe continentis. ergo
videt q. dispensari nō possit in voto continentie.
R. fm glo. ibidez aīa continentis. i. xpo despōsata
i. spūali scia opat opibz mūdi et sapie scilicet. l.
intelligit fm hu. cardia lez de continentia a pecca-
tis. hoc nō est d. p. s. c. si cū intelligat q. in
nullo actu esset maior rō meriti q. in obfuan-
tia continentie. fals. esset intellect. q. in sustinen-
do martiriū est mai. meritū. vel fm tho. illa
autoritas debet intelligi quātū ad hoc q. nec fe-
cūditas carnis nec aliq. corpale bonū est cōpan-
dū continentie que opuat inter bona aīe vt dicit
aug. li. de sācta v. ginitate. vñ dicit signat aīe
nō carnis continentis. Obidat ec. q. ex. de sta.
mo. cū ad mōsteriū. dicit q. abrenūdacō p. p. tatis
sūt et custodia castitatis est ita ānexa regle
monachali. vt nec p. tra eas papa valeat dispē-
sare. ergo tē. R. licet papa non possit facere q.
quis sit monach. et nō renūdet p. p. tates. q. a
hoc esset facere dīctoria sil. p. tū de monacho
facere nō monachū. si assit rōnabil. cā p. ala.
vel fm hosti. dicendū cū dicit q. papa hoc n. p.
v. est de iure cōi p. tū de pleitudie p. tatis licet
nō deceat eū sic ex. exponit. 22. q. 4. paul. vel nō
potest sine magna et euidentē cā quā putet ma-
gis deo placere. ex. e. c. 1. porro de pleitudie po-
testatis potest de iure s. ius dispensare. ex. de cō.
p. ben. p. p. sūt. nō peccat igit s. meret. mōialis
obediēdo in h. dīno pape et cū aīa sua saluari pos-
sit et multe alie acq. ranē. vt si q. rex saraceno-
rum offert sua et terre sue ouertioz. si mōial. ali-
qua dare sibi in sūgem. Obidat itez q. reli-
giois votū nō possit in meli. omutari cū omīa
alia vota omutari possit in ipm vt dictū est s.
ergo nō p. in eo dispensari. R. fm rich. q. imo
potest omutari i. mai. bonū cōe licz nō i. maius
bonū p. uatū tal. ei. dīcōis possz. eē q. vou. q. vo-
tū illō omutari posset in aliud bonū magis ex-
pediens sibi licet nō posset omutari in magis
expediens simpliciter. Ad h. nota fm rich. q. si
cut nō est incōueniens q. si aliquis refusataret
a morte corpali aliqui essēt n. sūges licz ātea cō-
iuges fuissent ita si aliq. ab illa morte qua dī-
mori per igrēssū religiois refusataret p. hoc q.
d. mōcho fieret n. mōch. p. papā. n. esset icōue-
niens q. aliq. essēt n. sūges q. fuerāt ātea sūges
n. carnaliē coplati. V. votū de nūquā p. tē-
do a papa dispensacōz in aliq. voto sit obligatori-
ū. R. fm rich. votū de n. p. tēdo i. q. d. ē v. tle aīe
vouētis nō est obligatorū s. q. n. q. est v. tle aīe
eius qui vouit q. dispenset secum in voto quia

quod est ei nimis graue ad obseruandū ita qd p
babiliter timet transgressiois piculū ergo votū d
nūquā petēdo dispēsatōz pape in al. quo voto n
est vniuersaliter obligatorū. In casu tñ i quo
voti⁹ esset aīe vouētis dispēsatōz nō petere qz pe
tere obligat⁹ essz ad n petendū qz siqs voueret
aliqd qd in vno caū pē esse vtile ad salutē t in
alio caū inutile. votū teneē suare in eo caū in q
est vtile ad salutē et nō in illo in quo est ad sa
lutē inutile n vouēs intēdit q in nullo caū ob
liget si n in oī obligat. **¶** Vtz abbas retracta
re possit votū qd fecit subdit⁹ de licēda sua. **¶** R^o
fm rich. si abbas licēda reuocet antequā ille fa
ciat votū et p⁹ reuocacōz voueat pē reētare. n
tñ i⁹ votū ē irritū. si aē votū fecit aū reuocacōz
licēde tenet. donec cū eo fuerit dispēsatū. **¶** Sed
nūquid iō abbas cū eo dispētare poterit videt q
busdā q n. qz cū sboito suo licēda vouēdi illō
dedit. sibi pūdicauit vt i illo dispētare n pos
sit. Alij dicūt q sic ex rōnabili cā eū licēdare po
tuit vt voueret. ita ex rōnabili cā si occurrz di
spētare postea poterit. **¶** Tñ iō papa in voto fa
cto de sua licēda pē dispētare postea. **¶** S; fm ali
os n vt h sile bonū. qz papa sub deo hz sup oēs
pleitudinez pēatis. nō sic aut abbas sup omēs
monachos suos. **¶** Vñ fm rich. tū⁹ siliū essz q
ille monach⁹ de voto sic facto se p papā absol
ui faceret. et si religios⁹ ille plēs habeat pīatos
p ordinem se habentes. ita q qdqd pē inferior
pē supior et pl⁹ si vouit de licēda inferioris. pē
de illo voto absolui a supiori. s; de voto facto d
licēda supioris. absolui n potest ab inferiori.
S Equitē videre de 12°. s. a quo dī crux pōi
can et s quos. et circa h qm pē pīa. s. con
tra quos pē et debet pōicari. **¶** R^o fm hosti. qz cō
tra saracenos et hēricos. vt patz ex. e. q sup his
et c. se. et c. fi. et ex. de hētic. exēdicā. **¶** S; nū
qd pōicari pē crux s sasmaticos et inobediētes
et rebelles. **¶** R^o fm hosti. h n est in iure expīlū. s;
cū h n sp regn debet qz pīa sūt negoda qz voca
bula. ff. de pīp. ver. l. 2. et iō iure deficiēte de si
milibz pcedi dī ad siliā. ex. de resēp. in cēta. et
nālibz rōibz est vtendū. si ei crux trāsmarina p
recupacōe terre merito pōicā multo forz⁹ pro
vinitate ecclie suāda crux s sasmaticos pōica
bit. 22. q. 1. loquūt et c. se. mai⁹ em piculū im
minet in h qz in illo. qz aīa est pīosior rebz. **¶**
si psonaz offensas attendam⁹ magis peccāt cri
stiani inobediētes et sasmaticā q ad fidē sel su
sceptā redire pōse debent cogi qm saraceni q fi
dem reape nō cogunt inuita. 23. q. 4. ad fidem. t
di. 24. de iudis. **¶** Nullū est sasma qd sibi nō
sīngat aliquā hēresim. 22. q. 1. sasma. **¶** Cui⁹
autoritate potest siue debet crux pōicari. **¶** R^o fm
hosti. qz autoritate pape ad quē est dī fidei pīdo
et de caīs maioribz reērend⁹ et qui est xpī vica
ri⁹ gīalis. ex. de trāsla. epī. c. 1. **¶** S; nūqd au
toritate epī crux pē pōicari. **¶** R^o fm hosti. qz nō
pīmo qz nec remissionē tantā facere possz quā
tā crux requit. vt patet ex. e. c. fi. **¶** Secdo qz ad so
lū papam pīnet de fide respōdere t ei⁹ pīdis ob
uiare 22. q. 1. quōtēs. 3° qz ad eū pīn⁹ votū cru

cis si tñ ep⁹ hēat epālē iurisdicōz in aliquos ex
quo steterūt excōicati tpe ppetenti. tñ qz est ep⁹
t xpī vicari⁹. 22. q. 1. militare. tñ qz ē dñs epāl.
īpos tanquā infideles et res eoz saluo eo q nul
lus occidat nec mutilē qd sp exope debet expo
nere pē. et hoc dico si psequat inūriam ecclesie
sue siue republice. **¶** Sec⁹ est si intenderet vīdā
inūriā pīoe ppe. et curiali⁹ et tū⁹ facerz si ad
papā rcurrerz. ar. C. de pīgno. l. 3. **¶** S; t tales au
toritate ecclesie vel pīapis siue signacōe crnas
possūt ipugnari cā iusticie et obediētie et fidei
defendōde. nō cā cupiditatis l vīdōis ppe sic in
telige. 23. q. 1. qd culpā. et. 2. q. 2. c. 1. et. 2. hēc
hosti. **¶** Quid si tales pūertant nūqd p⁹ eoz 9
uersiōz eis satisfacc tenent illi q damna dederūt
¶ R^o fm hosti. qz n imo est imputandū dūrie et
culpe eoz. ex. d homidō. postulasti. qz nec pecca
uerūt. 23. q. 2. q peccat. pē tñ illoy gīs q voluit
misereri. ex. de hēticis. vgentis in fi

¶ De adiuracōe ti. 21°.

D Eūde pīderand est de adiuracōe. et de
hac qm pē pīa. s. vtz liceat adiurare
hoies. **¶** R^o iurās iuramēto pmissio
p inuocacōz dñi noīs. qd ad sfirmacōz sue pro
missioīs adducte firmē seipm dēniat ad faciē
dū qd pmit tit. sic aut homo seipm dēniare
pē ad aliqd agendū vel patiendū ita ē pē alios in
ducere. supiores qdē dēfēdo. inferiores aē im
perādo. cū igit hīc vel ibi inuocāt nomē dī vl
alie⁹ sacre rei adiuracō dī esse. vñ hoies adiura
re est eos pīnuocacōz noīs dī vel alter⁹ sac
re obsecrando vl imperādo eos inclinare ad agendū
aliqd vel patiendū. **¶** Est aut hō dñs actū suoz n
aut agēdoz ab alio. t iō sibi necessitatē potest i
ponere p inuocacōz dñi noīs. nō aut alijs n sū
ditis quos pē ex debito iuramēti pīstū opellere.
¶ Si igit alijs p inuocacōz dñi noīs vel alter⁹
sacre rei alicui nō subdito sibi adiurādo necessi
tatem agendū aliqd intendat apponere. sic im
ponit sibi iurādo. hūiōi iuracō est illūda qz si
bi pēatē vsurpat in aliū quā n habet. et sic dī
cizg sup m⁹. qz si nō licz iurare s⁹ euāgelīū. nō
tū est qz n licz adiurare aliez et iō manifestū ē q
i euāgelīo pīnceps sacerdotū adiurāt illūde ihe
sū p deū vīnū. tñ ppter aliquā necessitatē supi
ores inferiores suos talī gñe adiuracōis possūt
astringere. **¶** Si vō intendat tñ p reuerentiā dī
uini noīs vel alterius sacre rei aliquid ab alio
obtinere siue necessitatis impositōe. hūiōi iura
tio licita est respectu oīm. vñ et deū obsecram⁹
p aliqua sacra eum obsecrantes. apostolus etiā
fideles obsecrat p misericordiā dī. vt patet ro.
12. qd pīnere videt ad adiuracōz. **¶** Vtz liceat
adiurare demones. **¶** R^o sic dictū est duplex est
adiurādī mō⁹. vñ p modō dēfēctioīs vel indu
ctioīs ad reuerentiā alic⁹ sacri. sic nō licz demo
nes adiurare. qz hoc videt pīnere ad quādā be
niolēciā vel amīdā quā nō licet ad demōes
vñ. **¶** Ali⁹ est p modō spūllioīs. et hoc modo licet
nobis ad aliqd vti. et ad aliqd nō demōes ei no
bis in hac vita aduersant⁹. n aut eoz act⁹ nre
dispōi subdunt s; dīne dī spōi t sēoz angelozū

qz vt dicit aug⁹. 3. de tri. spūs. desertor regie per spiritū iustū. possum⁹ ergo demones adiurando p⁹ dñi noīs vtutē tanquā inimicos repellere. ne nob⁹ noceāt corpaliē vel spūaliē s⁹ p⁹catē dā: tā a xpo. s⁹ illō luc. 10. ecce dñi vob⁹ p⁹catē cal. s⁹ ser et scōz. et sup⁹ om. vtu. in i. et nichil vob⁹ bis no. Et m⁹. vlē. in noīe meo demo. ei. **N**ō tñ licz eos adiurare ad aliqd ab eis addiscēduz vel p⁹ eos obtinendū sūt faciūt nigromātia. **B**en p⁹meret ad aliquā societate cū eis habendā. nisi forte ex speciali instinctu vel reuelacōe dñi ali: qui sacti ad aliquos effect⁹ demonū opacōe vtā tur sic legiē de beato iacobo q⁹ p⁹ demones fecit hermogenē adduci ad se. **V**tz liceat adiurare irrōnales creatas. **R**e⁹ q⁹ sic. vñ apli symō et iudas legunt adiurasse dracōes et eis p⁹cepisse vt i desertū locū abiret. **A**d e⁹ euidentia scēd q⁹ creatē irrōnales ab aliō agunt ad p⁹rias op⁹ racōes. ead⁹ aut actio est acti et a gētis. sic moe⁹ sagitte est qdā opacō sagittatis. et iō opacō irrōnalis creatē n⁹ tñ ei attribuit s⁹ p⁹ncipaliē deo e⁹ dispositiōe oīa mouent. p⁹net eē ad dyabolū q⁹ p⁹missiōe dñi vñ irrōnalibus creatis ad nocendū hoīb⁹. Sic ergo adiuracō qua q⁹s vtē ad irrōnalē creataz. p⁹ intelligi dup⁹. vno mō vt referat ad eā s⁹ se et sic esset vana qz n⁹ intelligit eā. **A**lio mō vt referat ad eū a quo agit et mo: ueē. et sic dupliatē adiurāt irrōnalē creatā. s. l. p⁹ modū dēp⁹cacōnis ad deū directe. qd⁹ p⁹net ad eos q⁹ p⁹ inuocacōz dei miracula faciūt. vel p⁹ modū spulsiōis q⁹ referē ad dyabolū qui vñ irrōnalibus creatis in n⁹m nocumētū. et talis modus est in exorcismo p⁹ quē potestas demonū excludit ab irrōnalibus creaturis.

De 3° p⁹cepto qd⁹ est de obſuātia sabbati ti. 22°.

Consequētē dīderandū ē de terdo p⁹cepto qd⁹ ē de obſuātia sabbati et p⁹mo d⁹ ipi⁹ sabbati obſuacōe a deo p⁹cepta. scōdō g⁹ tia ipi⁹ de festoz alioz obſuatiōe ab ecclesia im: dicta. **C**irca p⁹mū p⁹mo de verboz hui⁹ p⁹cepti ex p⁹ficōe. 2° d⁹ hui⁹ p⁹cepti qualitate. s. vtz sit morale vel ceremoniale. 3° de obſuātie sabbati celsacōe et dñi ce successiōe. 4° a qbus op⁹eribus debebat i sabbato. et nūc in dñica debet hō vacare. 5° vtz laborare in alijs diebus sit in p⁹cepto sic quiescere in die. vij. vel primo. **C**irca p⁹mū ergo sciendū q⁹ verba quibus tradit teratū p⁹ceptū exo. 20. sūt hec. s. memēto vt diē sabbati sactifices sex dieb⁹ op⁹eris et facies oīa opa tua. septimo aut die sabbatū dñi dñi tui est. nō facies oīne opus tuū. et fili⁹ tu⁹ et filia et fr⁹ tu⁹ et āolla tua. iūmētū tuū et aduena qui est itra portas tuas. **I**n p⁹dictis verb⁹ ponunt tres clausule quaz p⁹ma p⁹apit sactificacōz cū dicit memēto vt diē sabbati sactifices. scōda in sex diebus op⁹acōz. ibi sex dieb⁹ tē. terda in dñi i sabbato oīnem opacōz ibi nō facies tē. **Q**uātū ergo ad p⁹mā clausulā dicit. memēto. circa qd⁹ nota q⁹ hui⁹ p⁹cepto et nō alijs addit verbum cō: memoracōis sūm alex. an. qz in precedenti scriptura fuerat ipi⁹ iudeis de sabbati obſuātia mentio facta gen. 2. et exo. 16. vel sūm rich. quia

hoc p⁹ceptum simul erat morale et ceremoniale. ceremonialia autem non sunt ita de lege nature sicut moralia. ita nec ita firmit⁹ mēti impressa. **S**equitur vt diē sabbati sactifices sactificatio sabbati est ad deum vacatio. sactum em sūm origenem dicitur sepatum ab vsu cōi ad cultum dei. p⁹ceptum ergo sactificatiōis est vt cor a curis superfluis sepatetur et diuino cultui manapeē. et hoc est vacare deo. **H** autē fit tripliater. primo generaliter. s. dū nos a vicijs sepam⁹ et intentionē n⁹raz ad sabbatū. 1. requiē etermitatis habem⁹. 2° specialit⁹ dū scz tpib⁹ statutis et ad hoc deputatis sepātes nos eē a lictis opib⁹. deo orādo et medicādo vacamus et h⁹ est sactificacō sabbati. 3° spēalissime sicut est in viris p⁹teplatiuis q⁹ ab oīb⁹ mūdānis se se perāt vt deo familiarit⁹ intendāt. p⁹ma sactificatio est necessaria. scōda est debita. terda p⁹fecta. **N**otandū vero q⁹ vacacō q⁹ est ad deū intelligi p⁹ dupliater scz in habitu et in actu. in habitu n⁹ recipit taxationē temporis qntū ad eos q⁹ sūt i caritate. quia offerūt in habitu deo corū tp⁹ vite sue tñ quātū ad sūietes ex timore pene taxatur tp⁹. **V**acacō vō in actu recipit taxationem tpis. qz degētib⁹ in hac vita mortali nō ē possibile sp⁹ actu dō vacare. **I**ntelligendū etiā q⁹ obſuatiō sabbati potest dupliater intelligi. vno^o d⁹termiate vt dicat⁹ dies sabbati dies requiē et sic dies dñica et etiā quelibet alia dies instituta ad vacandū deo. p⁹ dicit⁹ dies sabbati. vñ deu. 4. ponit⁹ interpretacō talis. sabbatū est. 1. requies dñi dñi tui. et hoc mō sp⁹ etiā tpe gratie obſuāt. **A**lio^o dies sabbati dicit⁹ dies dēterminata scz septima exo. 34. **S**ex dieb⁹ facietis op⁹ septima dies erit sabbatum. et hoc modo licet esset morale dīctā: pline. erat tñ figurale vñ trāsiit figura opleta. **P**ostea subdit⁹ p⁹ rōe motua sactificacōis sabbati. sex em dieb⁹ fecit de⁹ celū et terrā et in septima die requiuit. 1. nouas species facere cessat. **A**ssignat⁹ aut magis rō in hoc p⁹cepto et in p⁹mo qm in alijs p⁹ceptis quia alia habet ratiōz manifestam. et ideo n⁹ oportuit i eis racōz reddi s⁹ p⁹mo p⁹cepto et huic addit⁹ aliquid ceremoniale vel dēterminatū p⁹cepti morales cōis vt in p⁹mo nō facies tibi sculptibile tē. in isto dēterminat⁹ dies sabbati. iō et vtrobiq⁹ rō debuit assignari. **S**equitur scōda clausula in q⁹ p⁹apit op⁹ari de: terminato tpe d⁹ ocoſitatē. cū dicit⁹ sex dieb⁹ op⁹eraberis et facies oīa opa tua. s⁹ ad opa diuersa tenent⁹ hoīes diuersi. **S**equitur terda clausula in qua interdicit opationē in sabbato. cū dicit⁹ vij. aut die sabbatū dñi dñi tui est. nō facies oē op⁹ tuū et fi. t. et. fi. et. s. t. et. an. t. ju. t. et. ad: uena q⁹ est intra portas tuas. **H** aut potest intelligi dupliatē. vno mō literaliter vt homo vacz a corp⁹alib⁹ opib⁹ que vacacōz ad deū impediūt in solēnitatib⁹. vt negodacō et huiōi. et iō etiā de irrōnalibus p⁹apit vt dēscit. que sine dūca tu hoīs nō laborāt. alio mō specialit⁹ vt p⁹ quietē istam quies a vicijs designet. **S**ic ergo p⁹ceptū h⁹ mirabiliter ad sūmam ordinat bonitatem. prima em clausula p⁹capit⁹ ad deum cōuersiōz

secunda papit dei imitatio per opera misericordie nostre. **A** estote misericordes sicut et pater vestre misericordie est. **N**on est illa bonitas odiosa imo diffundit radios sue beneficentie super bonos et malos unde ibi dicitur quod solem suum oriri facit super bonos et malos. tertia inuigilatio omnis malicie vitatio quod papit a viciis quietudo. **S**ed quare magis papit observatio sabbati in speciali quam alia et sollemnitas. **R**espondeo omnes sollemnitates veteris legis sunt institute in memoracione alieque omni beneficii. **I**tem per tercia memorati vel facti figurati in omnia ante beneficia dei memoranda primum et papum est beneficii cum creatio et memorati in sacrificacione sabbati unde exo. 20. per rube huius precepti de sex diebus fecit deus celum et terram etc. **I**tem omnia vero beneficia figurata per cipum et finale erat quies mentis in deo. **V**el in pater per gratiam vel in futo per gloriam que figurabat per observantiam sabbati. **V**t dicitur ysa. 58. si auerteris a sabbato pedem tuum vocaberis sabbatum domini delicatum et sanctum domini gloriosum. **H**ec enim beneficia primo et principali sunt in mente fidelium. **A**lie vero sollemnitates celebrantur propter alia beneficia preclara temporaliter transierunt ut pascha propter beneficia preterite liberacionis de egipto. et propter futura passio christi que temporaliter transiit. inducens nos in quietem sabbati spiritualis et ideo inter. x. precepta fit mentio de solo sabbato.

Articulus 11.

Quia secundum sciendum quod hoc preceptum literaliter intellectum est per morale et per ceremoniale. morale quod de iniquitate hominis papit quod deputet aliquod tempus vite sue ad vacandum dominis. **I**tem est hoc inclinacio naturalis ad hoc quod cuilibet rei necessarie deputet aliquod tempus. **V**t corporali refectioi dormitacioi et alijs huiusmodi unde etiam spirituali refectioi qua mens hominis reficitur in deo secundum dictamen rationis naturalis aliquod tempus deputat homo. **E**t sic huiusmodi aliquod ad vacandum dominis cadit sub morali precepto. **E**st autem ceremoniale iniquitatem in hoc precepto determinat ad hoc speciale tempus. scilicet dies septima in signum memoracionis generalis beneficii. **S**ed perductio mundi. sex enim diebus mundum fecit et in die septima requieuit. **S**piritualiter autem intellectus est ceremoniale. **N**am allegorice signat christi quies in sepulcro que fuit in septima die. **M**oraliter autem significat cessacionem ab omni actu peccati et quiete mentis in deo et secundum hoc est quodammodo preceptum generale. **A**magogice vero significat quiete anime fructiois in patria futura in etate septima. secundum enim augustinum. li. 83. q. 45. q. et. 12. d. faustum. prima etas generis humani fuit ab adam usque ad noe. secunda a noe usque ad abraham. tertia inde usque david. quarta a david usque ad transmigrationem babilonis. quinta inde usque ad aduentum domini. sexta inde usque ad finem seculi. septima in requie beatorum. **E**t quod hoc preceptum quo ad aliquod est morale quo ad aliquod est ceremoniale ideo quoniam ponit inter precepta moralia. quoniam inter ceremonialia.

Articulus 12.

Quia tertiū sciendum quod observacio diei sabbati debuit cessare. significabat enim observacio sabbati futuram quietem domini in sepulcro die septima et requiem beatorum in celo per christi meritum futuram etate septima. et ideo adveniente veritate debuit illa figura cessare. et est propter exclusionem erroris. ne fortis ex hoc aliquis crederet quod adhuc obligacio ad

cerimonia veteris legis maneret. unde gregorius de se. di. 3. puenit dicit puenit ad me quosdam putant si spiritus homines per a inter vos aliquem et sacre fidei aduersa semiasse. ita ut in die sabbati prohiberent aliquod operari etc. **E**t apostolus ad col. nemo vos iudicet in cibo et potu siue in parte diei festi. a neomenie aut sabbatorum que sunt umbra futurorum. corpus autem christi. i. veritas habet umbram est christus. i. panis ad christum vel signat corpus christi. quod scilicet supposit de virgine vel quod est ecclesia. **M**ultum est disputat super hoc apostolus hebr. 3. et. 2. **M**agis autem debuit sabbati commutari in primum diem septimae quam in alium diem tunc propter memoriam nostre creatiois quia illa die creatus est celum et terra. tunc in memoriam nostre redemptionis preterite et resurrectionis fuisse. resurrectio christi manifestacio fuit nostre redemptionis et exemplar nostre fuisse gloriose resurrectionis. et quia die illa christus resurrexit. vocata est dies illa dies dominica propter christi reuerentiam et sue resurrectionis memoriam. que vocabatur prius dies solis. **V**t habetur. c. de feriis. l. 2. **D**e huius autem diei. scilicet dominice excellentia et celebracione habetur de se. di. 3. sabbato. et c. ieiunia. et di. 14. q. die dominico. **V**ocabatur autem prima dies septimane dies solis prius. quia ut dicitur quodam in prima hora illius diei dominice sol et in prima secunde ferie luna. et in prima tercie mars. et in prima quarte mercurius. et in prima quite iupiter. et in prima sexte venus. et in prima sabbati saturnus. **S**uccessit ergo in noua lege observacio dominice diei ob suacionem sabbati. non tamen ex vi precepti legis. sed ex institutione ecclesie et consuetudine populi christiani potius de causis. **N**on est autem figuralis observacio diei dominice sic fuit observatio sabbati in veteri lege. et ideo non est ita arcta prohibitio operandi in dominico sic fuit arcta in sabbato. **V**nde quodam opera in dominico proceduntur que in sabbato prohibebantur. **V**t decinctio ciborum et huiusmodi. et etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius dispensatur propter necessitatem in noua lege quam in veteri. quia figura pertinet ad protestationem veritatis quam nec in modico oportet pretere. opera autem secundum se considerata mutari possunt pro loco et tempore.

Articulus 13.

Quia 2° quod est a quibus operibus erat cessandum in sabbato. sciendum quod in observantia sabbati duo sunt consideranda quorum unum est sicut finis. et hoc est ut homo vacet rebus dominis. quod significat ibi. memeto ut dicitur sab. 14. **I**lla enim in lege sacrificari dicuntur que diuino cultui applicantur. aliud est cessacio operum. que significat ibi septima die domini dei cui non fac omne opus tuum. **S**ed de quo opere intelligatur leui. 23. exponit omne inquit opus seruile non fac in eo. **O**pus autem seruile a seruiente dicitur. **E**st autem triplex seruile. vna est seruile dei et secundum hoc opus seruile dici posset opus latie quod pertinet ad dei seruiciu. **A**lia est qua homo fuit peccator sicut illud ioh. 8. qui facit peccatum seruus est peccati. et secundum hoc omne opus peccati dicitur fuisse. tertia est qua homo seruit homini. est autem vnde homo seruus alteri non secundum mentem sed secundum corpus et ideo secundum hoc opera seruilia dicuntur opera corporalia in quibus vnde homo alteri fuit. **O**pus autem primo modo dicitur in

phibet in die sabbati quia si esset strariū finī obfuaōis sabbati. et similiter etiā nullū acc^o spūalis exercitiū est cōtra obfuaōis sabbati pūta si qd doceat verbo vel scripto. vñ nūi. 28. dī glo. qd fabri et huiōi artifices oīant in die sabbati. lector autē dīne legis vel doctor ab ope suo non desistit. nec tñ gramīat sabbatum. Op^o aē suile 2° mō vel tercio dictū strariat obfuaōis sabbati in quātū impedit applicacōis hōis ad diuinā. et quia magis impedit hō a dīnis p op^o peccati qm p opus licitū licet sit corpale ideo cōtra pceptum hoc magis agit qui peccat i die festo qm si aliqd op^o corpale licitū facit. vñ aug^o li. de. x. cordis. dīat meli^o faceret unde in agro suo aliquid vile qm in theatro seditionis affligeret. non tamen peccās venialiter in sabbato strā hoc pceptū facit quia veniale sanctitatē n̄ excludit. Opera autē corpalia itantū seruilia dicunt in quātū p̄prie p̄tinent ad seruientes. iqn tū autē sūt cōia seruīs et liberis non dicunt seruilia. quilibet autē tā seru^o qm liber tenet in necessariis puidere non tantū sibi s; etiā p̄ximo papue in p̄mentibus ad salutē corpale. scōm illō puer. 9. erue eos qui ducunt ad mortē. se cūdiario autē in dānis rex vitādis. fm illō deu. 22. non videbis bonū aut ouē fratris tui errātē et p̄teribis s; reduces fratri tuo. et iō op^o corpale p̄tinet siue ad salutē corpis p̄prij vel p̄ximi siue ad vitandū dānū imminens exterioris rei non est strā obfuaōnem sabbati. vñ dñs 10. A michi indignamī quia totū hōiem saluū feci in sabbato. et m^o 12. quis erit ex vobis homo qd habet vnā ouem et ceciderit sabbato in foueam nōne tenebit et ligabit eā. ar. ex. de feriis licet. et. 23. q. 8. nulla. et de ose. dī. 1. sic. lxx. tho. **V**erū autē in diebus dñis vacandū sit ab oī ope re seruili patet ex respōsiōe qōis p̄cedētis. qz iō dicendū est de communica qd dictum est de sabbato. potest tamē fm rich. considerari et notari p aliū modum qm sup sit habitum quid est op^o suile. Sciendū ergo fm ipm q op^o suile opponit op^o liberali quoz vtrūq; in quātū huiōi pensat n̄ debet maxime ex p̄ximo et p̄mo fine ita qz ratiōe p̄ximi et p̄prij finis. nō qdē finis acadētal quē s̄stituit intentio agētis. s; essēdal quē p̄mā palī respiciat quātū est ex p̄e sua iudicari debz opus seruile simpliciter vel liberale. et rōne si ms p̄xi quē s̄stituit intentio agētis debet formaliter iudicari opus suile vel liberale p respectū ad agentē. **V**t em̄ vult p̄hs. 4. ethi. c. 2. si qd luxuriet ut lucret avar^o. si autē ut delectet luxuriosus videbit. Certū est autē qz corp^o debet suile aīe subdi. et aīa desup sedere sic libera. **I**lla ergo opa q̄ tanquā finē p̄prij et p̄ximi respiciūt tēporale bonū corpis ipi^o opātis sūt suilia. etiam si materialiter essēt spiritalia. vñ si qd in corde suo meditet aliqd scēdale ordinatū ut ad p̄xi et p̄prij finē ad tpale lucz. illō op^o est magis suile qm liberale. **S**ilr si qd aliqd opus faciat qd est materialiter seruile et illō ordinet ut ad finē p̄ximi et p̄prij ad bonū spūale ipi^o anime. magis est liberale qz seruile saltē p respectum ad

agētem ut scribere aliqd nō p̄prie tpale lucz. s; ppter edificacōem aīaz et ppter dīnū cultū. qd cōfirmari potest. ex. de feriis s̄quest^o et de sta. mona. cū ad monasteriū. **C**um ergo sit vacandū in dñis diebus ab omni opere corpali ordinato sic ad p̄ximi et p̄prij finem ad tpale bonū p̄prij corpis. vacandū est illis diebus ab oī ope qd materialiter et finalit et formaliter est suile simplē et p respectū ad agentē. **A**b opibz autē q sūt materialiter libera et formalit suilia ut cū ad nocat^o studet et cogitat de his q̄ cras vult pponere ppter lucz tpale. et rustic^o de aracōe terre sue qz in crastina die vult arare. nō ita astringit hō abstinere in diebus p̄dictis sic ab opibz que materialit et formalit sūt suilia. qz faciū est abstinere ab his qz ab illis. vñ p tales actus n̄ peccat hō mortaliē n̄ p̄ hoc excludat vacacō illa quā nēcio debet cultui dīno. **A**b opibz autē q sūt suilia materialit et n̄ formalit p respectum ad agētem. n̄ tenet hō nēcio cessare in dñis. vñ ff. de feriis dñis. d^o lex ea q̄ ad militare dista. plinā p̄tinet et feriatis diebus pagēda ut addit apparat^o. et sic scolares legere et scribere p̄nt. **E**t rō est qz talia opa quātū ad suū finē p̄ximi et p̄prij sūt liberalia. **h**ec rich. **Artic. v.**

Arca 4° qd est vtrū laborare in alijs diebus sit in pcepto sic r̄q̄scere i die septimo. **S**ciendū p̄mo qz triplex est labor. s. debet^o excess^o. et p̄hibet^o. **D**ebet^o est duplex vn^o excludēs oīū aīe imi micū. et ad hūc tenent oīes. qz oīes tenentur se exercere i aliquo vili rōe cui^o excludant a se tēptacōis ingressū. fm illō eccl. 38. mitte illū in opacōz ne vacz. multā em̄ maliciā docuit ociositas. **A**li^o est introducēs fructū. et ille est triplex. vnus p̄latoy de cura subditoz de quo. 1. thi. 4. qui bene p̄sūt p̄sbiteri dupli. hō. digni habent maximi qui labo. i verbo et docēna. **A**li^o us actuoz et hoc arca tpalia ut habeat vñ vī. uat et alijs subueiant. de quo epl^o. 2. magis aē laborz hō opādo m̄ibz qd bonū ē ut habeat vñ tribuat necessitatē patienti. et ad hūc tenentur fortes corpe ne cogant vinere ociose de bonis q debentur alijs. **A**ut arca spūalia ut est labor p̄dicatoz et p̄sbiteroy sacramēta ministrantū. et sic cū apls dixit. 1. cor. 3. ego plātavi tē. subdi dīc vnusq; p̄prij mercedem acc. fm suū la. **3°** est strēplatuoz i quibz et si q̄scat mēs a strepitu mundi tamen inuigilat sollicitudo dō placendi et alijs gratiā impetrandi. et sic d^o spōsa can. 2. ego dormio et cor meū vigi. **N**ā in dormitōe est quies s; i vigilia labor. oīis laboribz dī sapie. 3. bonoz laborz gloriosus est fructus. **E**t p̄dictis laboribus laborantes vinere possūt o elemosina. quia p illis a quibus accipiūt vtiliter laborant. **C**oncessus labor est hominū mundi arca occupacōes tpaliū ut habeant vñ vīuāt et p tpalia acq̄rāt eterna. eccl. 1. agnouī q i eis esset labor et afflic. spirit^o. phibit^o est labor curi ositatis et cupi ditatis q̄ extinguit spūalē quie. tem in deo d quo hīere. 9. ut iniq̄ agerēt laborauerunt.

De feriis ti. 22.

Instructions

u. hoc est
Orc
 mer
 bo agie. 7

O Irea
min
finita ab

O circa 3^m sciendū qm̄ dieb⁹ festiuis debent ho-
mines vacare hūmīs psalmis ⁊ canticis
spiritualib⁹. de p̄se. di. 3. ieiunia. Item p̄dicatiōi
et virtutibus et regulari disciplīe. sed et reli-
giōsi regulari obsequiētiē tūc magis qm̄ in dieb⁹
alijs. ex. de vi. et ho. cle. cū decorē. et de sta. mo.
cū ad monasteriū. et de ferijs licet. Vt autē istis
hoīes meli⁹ possint vacare debent vt dictū est su-
pra abstinere ab oī seruiū ope. vt a mechanicijs
agricultorū et ab alijs secularib⁹ negocijs. salic⁹
mercatur⁹ placitis sentēcijs. iudicijs sacramētis
n̄ cā faciēde pacis. ex. e. oēs. et de p̄se. di. 3. roga-
tiones. et. 14. q. 2. c. 1. et. 2. Vnde nec sentēda
lata nec iudicialis p̄cess⁹ fact⁹ in festis ob dei i-
nerentiā suandis etiā si p̄res p̄sentiāt tenet nisi
necessitas cogat. vt si res esset tpe peritura vel
pietas suadeat. vt si sit cā debiliū vel miserabi-
liū p̄sonaz vt dicit bñ. et hoc in dieb⁹ exp̄ssis.
ex. e. aquest⁹. et exp̄munt ibi oīa festa s̄dicta
et septē dies dñice passiois. nō tamē ponuntur
ibi tres dies rogacōm. Qd̄ autē dicit ex. e.
omnes q⁹ sacramenta p̄stare nō debent in dieb⁹
huiūdi intelligendū nisi p̄ pace vel aliena neces-
sitate. vel scōz bñ p̄ fide p̄ obedientia p̄ fama.
ex. de elec. significasti. dicit hosti. ibidē in glo.
q⁹ h̄ et si sit honestū nō tū necessariū. vñ gñ ali-
ter nō seruati. Itē nō debem⁹ in festis flectē ge-
nua nisi in tribus casibus. vnus est cum epi-
scopi consecratio vel clericorum ordinatio cele-
bratur. Tunc enim consecrans et consecratus
tñ genua flectē possūt scōz q⁹ mod⁹ p̄secōdis re-
q̄rit. Scō⁹ ē cū ex dūocōe aliq̄s i scēto genua flec-
tit. ex. e. qm̄. 3° ē cū ex dūocōe flectit q̄s i eleuacōe

corpi xpi. qđ etiā d' osuetudine obſuaſ. h. ray.
 Poſſūt at oibz diebz feriatis agi ea q̄ ſūt volū-
 tarie iuriſdictōis vt ad optio emanapacō exco-
 municacō abſolutō. vbi n̄ requirit cāe agnicōez
 puta i cōmibz notorijs et manumiffio. C. e. acc.
 .i. in his. Item ea q̄ fieri neceſſitas vrget l' pie-
 tas ſuadet. vt ex. e. queſtus. vrgz autem fieri
 neceſſitas agriculcurā. piſcacōz vt cum multi-
 tudo piſcū immergiē. terre foſſurā. mundacōz
 vineayz qđ intelligi debet cū h̄ ita fieri n̄ pnt i a-
 lijs diebz. ne occaſiōe momēti preat omoditas
 oceſſa. puiſiōe celeſti. vt C. e. oēs. h. gof. Vnde
 fm rod. ſi iacentibz ſegetibz i agris aut femis
 in pratis tēpeſtas imminet aut pluuia q̄ cor-
 rūpet aut deterioraret multū talia a ſolo ſepa-
 ra. dñi illaz rez n̄ ſūt phibendi eaſ remouere
 ſi pnt in dēnitati ſue p̄cauere. Carnifices ec̄
 pincerne q̄ in feſtis ſparāt ea q̄ omedere debent i
 craſtino in mercatol' in ſtacōibz ſuis. et ceteri q̄
 ſparāt victualia in feſtis ſi nō potuerūt i die p̄-
 cedenti omode ſparare aut ſparata ſine p̄culo i
 ſuare mortaliē nō peccāt. Pro q̄nta aut nēci-
 tate liceat i feſtis opari poti⁹ eſt limitandū ad ar-
 bitriū boi viri qz ad aliqz doctnā gñalē. Nō eſt
 ec̄ dicendū qz p̄t modici op⁹ hō mortaliē peccet.
 ſi q̄ntū op⁹ hō ſn peccato facē poſſit ē recēdūz
 ad arbitriū boi viri. h. rod. It nō fm ray. qz ec-
 cleſia. i. eps loci ſi omode nō p̄t eps adiri p̄ſbr
 ſimplex diſcret⁹. ſolūgē p̄t illi q̄ iuſtū hnt bellū
 et artanē magna neceſſitate qz pnt arare. frē
 colligē. foſſata facē et alia huiōi in diebz dñicis
 et alijs feſtis. p̄t p̄clm hoſtiū. p̄terqz in maio-
 ribz feſtis. et tūc ec̄. ſi maior neceſſitas apparerz
 ad victū neceſſariū acq̄rendū. ita tñ vt d' ill' ſtu-
 deant p̄ poſſe largiores el'as erogare. 23. q. 8. ſi
 nulla. ex. e. licet. h. ray. Et addit rod. qz poſ-
 ſit neceſſitas eſſe tāta. et tā notoria qz autorea
 te p̄pria poſſet facere talia. h. rod. It ſi vrgz ne-
 ceſſitas. fieri queſtiones latronū et maxie p̄ſau-
 roz p̄ qđ multoz ſal⁹ p̄curat. vt. C. e. p̄mūda-
 rū. It ſi vrgz neceſſitas appellari. vñ nō quo-
 libet tpe appellat. vt. C. e. l. i. In exercenda autez
 appellacōe ſimilis eſt obſuātia feriaz ſolēniū et
 repentinayz quia in neutris appellacōe exerceſt vt
 C. e. l. i. tñ non op̄tante omēs dies. vt. C. d. ap-
 pel. l. 2. q. illd. Dietas vero ſuadet dari tutores
 et curatores pupillis et alijs miſerabilibus p̄-
 ſonis. vt. ff. e. l. i. q. exapiūt. Suadet etiā dñ
 ſaplinā popularem et ſimiliter ſcolasticam et
 clericalē. vt. ff. e. vii. Suadet etiā p̄nēti-
 tia ad pacē et ſcordiā. vt. C. e. l. fi. Sciendū etiā
 qz in temporibus his in quibus agi non poteſt
 ſi tñ actio ſit pericula eaten⁹ p̄cedit vt l'ris cō-
 teſtatio vel executoris ouentio fiat. vt in d. q.
 exapiūt. In duobz aut mēſibz qui gratia fru-
 ctuū ocedunt. agi poteſt ex oſen ſu partū. qđ q̄
 dē nō otingit in ferns ſtatutis ob honorem dei
 p̄ncipis vel ciuitatis. vt. ff. e. ſi feriatis. et ex. e.
 c. fi. in fi. h. gof. S; nūquid in feſtis labora-
 ri p̄t ad op⁹ paupū. puta agros eoz arādo vel
 qđrigando vel alio mō. Rē credo qz ſic. ſi h̄ fiat
 pure p̄pter deū. dñmō nō ſit a p̄latis phibitūz

et osuetudini loci dñi. ita tñ qz nō p̄ diem to-
 tam nec vſqz ad fatigacōz magnā nec etiā pro-
 pter hoc omittat audire miſſam. Cum his cō-
 uenit rich. vt patz ex p̄dictis et rod. Nūqz
 mortaliē peccāt q̄ ad mercata vadūt q̄ in dñica
 vel alijs feſtis maxime p̄puiſ ſūt. Rē p̄ ro-
 do. ſiqz faciat hoc aliqñ p̄ ſua nēcitate nō oſue-
 tudinarie n̄ peccat mortaliē. ſi aut ducat in oſue-
 tudinē aut hoc facit ex impba cupiditate lucūz
 dī vt faciūt mercatores q̄ p̄pter frequēda mer-
 cata et nūdinas vix aut nūquā ec̄cias intrant
 mortaliter peccāt. mercata tñ q̄ ſūt de victuali-
 bus opetentibz ip̄is feſtis. n̄ ſūt illicita aut fa-
 cile phibenda. dñ tñ p̄pter hoc nō dimittāt au-
 dire dñia officia. Quid de illis q̄ in vigilijs
 feſtoz feriantoz mittūt equos vel alia ad ferē-
 da neceſſaria in die feſto. Rē det rod. qz ſi ea q̄
 afferūt ſint neceſſaria ad diē feſti. ita qz ſi eis
 non poſſent ip̄m omode trāſire nec an̄ ſi his
 habēdis ſibi poterāt p̄uidere. pnt excuſari per
 neceſſitatem. al' n̄. maxie ſi faciūt hoc in feſto
 vt habeant ſua vehicula et alia ad quotidiana
 opera exercenda. p̄ huiōi em̄ neceſſitatē ſūt ex-
 cuſabiles vectores mercū et vinoz ad loca re-
 mota. cū ſine graui incōmodo nō poſſent in fe-
 ſtis vacare ab eūdo et quadrigādo. Quid d' il-
 lis qui a dñis ſuis operari cogunt in feſtis. Re-
 ſpōdet rod. qz ſi faciūt hoc iuſto metu inducti
 vident poſſe excuſari. qui vero debēt dñis ſuis
 vecturā bladoz et afferūt diebz feriandis. vt dī
 ebus alijs vacare p̄p̄is laboribz liberi poſſint
 nō ſūt excuſabiles n̄ forte ad hoc arta neceſſi-
 tas eos cogat. Quid de ſcolaribz. Rē det ro-
 do. qz n̄ licet eis diebz feriatis aliqđ grāde de q̄ter-
 no i quaternū trāſcribere. lectōes tñ ſuas quas
 ſine ſcripta non poſſent memorie omedare vl'
 ſermones quos ſtilo vel plūbo notauerūt poſ-
 ſūt ſcribere et etiā lectōes libroz quos audiūt
 emēdare. Quid de barbarijs et minutoribus
 vel vectoribus peregrinoz in ſuis vehiculis a
 iumentis aut de ferratoribz equoz. Reſpondet
 rod. qz cred⁹ eos excuſari poſſe ſi faciūt hoc p̄nci-
 paliter p̄pter neceſſitates eoz quibus opas hu-
 iusmodi faciūt. Si vero talia faciūt p̄ncipaliter
 p̄pter queſtū aut impba cupiditatē nō debent
 excuſari. Illi at qui faciūt in huiōi feſtis barbā
 ſibi radi aut equos ferrari ſūt excuſabiles ſi ſi-
 his n̄ poterūt antea ſibi omode p̄uide. Quid
 de viatoribz et eſoribz. Rē det rod. qz ſiue hec fa-
 ciāt p̄ pecunia ſiue nō. nō audet eos oedem are.
 Maxime cū fm legē oceſſū fuerit ire in ſabba-
 to licz nō vltra mille paſſ⁹ qđ iter ſabbati appel-
 lat actuū. Quid de molendinis ad ventum
 vel ad aquam. Rē det rod. qz cū officiū huiōi
 molendinoz expleri poſſit ſine magna oya ho-
 minis credit ſeruandā osuetudinē eſſe regio-
 nis non phibitam a p̄latis circa feriationem
 a talibz in feſtis feriandis. de molendinis autē
 que trahunt p̄ iumenta credit qz equi quieſce-
 re debent diebz feriandis ſiue celebrandis. cūz
 fm legē n̄ tñ hoies ſi etiā iumenta ſabbato ſine
 vacare iuſſa. exo. 20.

De 2° pcepto ti. 28°.

Onssequens considerand est d quarto pcepto qd ponit exo. 20. sic honora patre tuu et matre tua vt sis logeu sup ter ram. deu. vero. 4. dicit sic. honora patre tuu et m. t. sic pceptu tibi dñs vt logo tpe viuas. t be ne sit tibi. hic ergo pmo considerand est de huius pcepti iussioe. 2° d pmissiois addicoe. 3° de huius pcepti obligaco. **C**irca pnu qritur pla. s. qd dicit pater et mat in h pcepto. **R**e p dicit mltiplicat. s. creatioe vt de. deu. 22. none ipe est p tu q possedit fecit t creauit te. placoe vt p lat. vt ibid. In erga pfer tuu t an. tibi te. t ppagaco f^o carne. Oib his modis p hie acci pi p. **P**receptu ei illd p itell. gi t plicat. pmo fm q dicit esse a lege nate. scdo fm qd est legis scripte a deo inspirate. 3° fm qd acapit fm al legoria imppie. pmo intelligit pater carnal natura em no nouit nisi patre carnale qe pti apu in esse nature. scdo intelligit pater spiri tualis. lex em scripta reputat pfer no tm illu qe pnapu in esse nate s; ee illu qd est pnapu p mistertu in esse gratie fm illd cox. 2. i xpo ihesu p euageliu ego vos genui. 3° mo est de. **D**icen du est ergo q h ppe et p se honorari papi h qd est pnapu in esse nate vel in esse gratie. vn di at glo. sup illd deu. 4. honora pfer. s. carnale vel spuale. **A**llegorice tm et imppie de. vn glo. alia ibide dicit deu et ecclesia. **E**t filr p accis. sic em in dilectoe pxi intelligit amor dei. sic in honore patris intelligit honor dei a quo ois pa ternitas in celo et in terra noiat. ppe at et p se honorari papi de in pmo pcepto. **H**ec alex. de an. In quo sistit honor iste. **R**e in duob; scz i reueretia t sustentaco vt dicit glo. sup i^o eph. 6. honora patre te. reueretia sistit in e bus. s. in affectu timedo patris offensā ex amo re. leui. 19. vnusq; patre et matre timeat. In effectu. s. obediēdo. eph. 4. filioi obedite pnti bus vestris. In signo. s. assurgendo et huius sic sumit honor. **R**o. 13. e honore honore. vt patet p glo. **S**ustentaco etiā sistit in trib; s. in sola cio verboz. **H**iero nemo patre asperit verbis le dat h filii loquāt qd parētes delectat audire. In fuido opm ecē. 3. q timet dñm honorabit parē tes t quasi dñs fuit his qui se genuerūt i ope re et sermoe. In exhibicoe necessarior. vn eph. 6. honora patre te. glo. honore patre est ei re uerentia exhibere et necessaria ministrare. et hoc mo expoit dñs hoc pceptu. **M**o. 14. **D**ebet autē vterq; honor pdiē. s. reueretie t sustentacōis tā patri carnali q; spuali. quia ei vq; est pnapu um iō debet vtriq; reueretia. q; etiā vq; indi get iō vtriq; debet sustentatio. **I**n patre car nali est special rō reueretie. rō gñacōis. ecē. A. memeto qm n p illos nō fuisses. t in pfe spiri tuali peminetia. sublimitatis. **R**o. 13. ois aīa potestatis sublimitatibus subdita sit. **I**n pa tre carnali est specialis rō sustentacōis ratio educationis ecē. A. retribue illis quoniā t illi tibi. In patre vero spiritali dispensatio instru ctionis. **Gal. 6.** p munitet aut is qui catheizat

verbo et qui se catheizat i oibus bonis. **H** alex. an. **P**otest etiā dici q parentib; inquantū huius debetur honor reuerentie sed sustentacō et alia debent eis racōe alicui; accidentis scz rōe indigē tie vel alicui; huius. et quia qd est p se. est p us eo qd est p accidens. **I**deo specialiter papiē hono ratio parentum in qua sicut in quodam pmi apali mandari intelligit et sustentacō t qd quid aliud parentibus debet. **H**ec tho. **N**ota etiā scz tho. q in pcepto isto intelligit mandari quidq; pertinet ad reddendū debitum cuiusq; persone sicut secundariū includit i principali. **N**ota et fm alex. an. q scz ppiā rōz non papiē hic i honore eius qui potest dici ppiē pater vel mater. 1. pnapu p generacōz scz carnale vel spiritua lem. 1. ppiē carnalis vel spual. s. plati. **S**cd; cōz tñ ratiōz potest reduci ad hoc pceptū honor se nis qui dicit pater etate. sic dicit. 1. **T**yt. 2. se niorem ne increpaueris. s; obsecra vt patrem. **E**t honor regis qui p dicit mīa. ecē. A. In in dicādo esto pu. misericors vt pat. **E**t honor so ci fm q supior estimat. **E**t honor cuiq; psone alij exhibēdo. **C**o. **V**tutis est act^o honorare pa trem. **R**e q est act^o cuiusd^o vtutis specialis q pi etas dicit. t a tullio pars iusticie pō. vt infra i scdo li. tangit. **C**ū em ad rōz iusticie pñeat qd debitu alij reddat. vbi inuenit specialis ratio debiti alicui psone. ibi est vtus specialis contē ta sub iusticia. debet aut aliqd alicui specialit^o qd est pnapu pducens et gubernās in esse. h aut pnapu pietas respicit inquantū pntib; t pa trie et his qui ad hoc ordinant^o officiu t cultum impedit et sic patet q pietas est vtus specialis ad iusticiā reducibilis et q ad eā pñet honore pntibus exhibere. **N**ota q tullio dicit q hie vtus. s. pietas exhibet patribus et patrie officiu et cultū. vt officiu referat ad obsequiū. cult^o vero ad reuerentiā et honorem. q; vt aug^o dicit iō. de diuitate dei. colere diuī hoīes quos ho norificacōe vel recordacōe vel pñtia frequenta mus. **E**t qdā in cultu pntū itelligit cult^o oim sangumeoz q sic dicunt quia ex eodē patre p cesserūt vt patet p plm. s. ethi. In cultu vero patrie intelligit cult^o gñuū et oim patrie ami coz. et iō ad hos pnapaliter pietas se extēdit. **S**ic ergo cult^o et officiu vt dicit tullio debent oī b; sāguine iunctis t patrie beniuol. nō tñ eque oibus s; papiē parentib;. **A**lijs at fm pnam facultatē et decentiā psone. **A**d hoc iterū nota q sic dicit aug^o. iō. de d. dei more vulgi. nomē pietatis etiā in opib; misericordie frequ tat qd iō arbitroz enenisse quia hic papiē fieri de mādāt ea que sibi p sacrificijs placere testa tur ex q etiā osuetudine factū est vt ipe de pius dicat. **S**ed quare non est datū pceptū d hono re filioz et alioz hoīm sic de honore parentum. **R**e rō nālis nō statim dicit q aliquis sit pro alio faciendū n cū hō aliqd debet. debitū aut si li ad patrem est maxime manifestum. et ideo nō ponit sub aliquo pcepto decalogi vt aliquos beneficiū vel obsequium alicui nisi parētib; impē dat. parētes aut nō vident^o esse filijs debitores

pietatis est in hac re esse crudelē. Sic etiam dñs dicit luc. 12. si quis venit ad me et non odit p̄tē. Si vero exhibendo parentibus obsequia debita non abstrahat q̄s a cultu dñi hoc iā ad pietatē pertinet et sic nō oportebit p̄pter religionē deferre pietatem et in hoc casu dñs m̄. 14. redarguit p̄heos q̄ religionis intuitu honore parentibus debitū subtrahere docebat. Et sic patet q̄ si parentibus n̄is carnalia obsequia nostra sunt necessaria. ut sine his sustentari non possint. nec nos ad aliquid extra dñm inducāt eos intuitu religionis deferere non debem⁹. Si autē sine peccato eorū obsequijs vacare nō possum⁹. vel etiā sine obsequio nostro sustentari possint. licet eorū obsequia omittere ut amplius religioni vacem⁹. de hoc li. 2. ti. 69. 3. c. ¶ Quid de religiosis in hoc casu est dicendū. R̄ aliter et aliter est d̄stituto in seculo et de p̄fesso in religione. p̄m⁹ enī si parentes habet qui sine eo sustentari nō possint. non debet eis relictis religionē intrare. q̄ trāsgredere p̄ceptū de honoracōe parentū licet qdā dicāt q̄ etiā in hoc casu licite posset eos deferere deo omittendo curā eorū s̄ si quis recte consideret hoc esset temerare dñm cū habens ex hūano consilio quid ageret periculo sub spe dñi auxilij parentes exponeret. Si vero sine eo parentes possēt vitā transigere liceret sibi parentibus relictis religionē intrare quia filij non tenent ad sustentationē parentū nisi in necessitate ut dictū est. licet inquit eis intrare etiā extra phibicōz parentū quia quilibet iūgenū est liber quantū ad penitentia ad dispositionem sui status p̄sertim in his que sunt obsequij dñi. Et magis est obsequiandū patri spiritali ut viuam⁹ qm̄ parentibus carnis hēb. 12. unde dñs ut legē m̄. 5. et luc. 9. respōdit discipulū qui statim volebat eū seq̄ intuitu sepulture patris. poterat enī p̄ alios sepeliri ut d̄ cri. 10. Secūdo autē s̄ p̄fess⁹ in religione reputatur quasi mūdo mortu⁹. unde nō debet occasiōe sustentationis parentū exire claustrū in quo x̄p̄o p̄sepe līt. et itē se negocijs secularibus implicare. Tenet enī salua sui p̄lati obediēcia et sue religionis statu. p̄m̄ studiū adhibere quomōdō s̄bueniat parentibus eius. hēc tho. et satis ducit cū eo alex. an. ¶ Si talis nō sit obligat⁹ ad exhibitionē corporālē honoris parentū. est tamen obligatus ad exhibitionem spirituale. s̄ iūe. rendo. in solando. orando. ad bonum inducendo. et salutem anime p̄curando. in exhibitione et spūali maxie hē p̄ficia s̄ p̄ceptū in quo est affirmatio a d̄ dñi. hēc alex. an. in 3.º.

De 4.º p̄cepto ti. 24.º.

Consequenter considerandū est de 4.º p̄cepto qd̄ est nō occides exo. 20. et p̄mo de ip̄o homicidio qd̄ ibi phibet explicite 2.º de alijs iniurijs que omittunt in p̄sonā proximi phibitis implicite ut patet m̄. 4.º. ¶ Circa p̄mū p̄mo videndū est de breui hui⁹ p̄cepti expositione. scđo ad maiore instructionē de multis p̄lia circa h̄ dubitacōe. Circa p̄mū sciendum s̄ p̄cepto explicite phibet homicidiū. implicite vero oīs mot⁹ ire sic explicat d̄. Est autē hoī

cidii hoīs ab hoīe facta occasio. phibet ergo hominē occidē ab hoīe. ab hoīe inquit ut ab hoīe siue ut est hō. nō autē ab hoīe ut a lege siue ut ē legis mister dñm nō desit iust⁹ ordo. iusta cā iust⁹ anim⁹. vñ nō phibet occasio iusta s̄ iniusta. est autē iniusta si desit aliq̄ triū p̄dictorū. deest autē iusta cā cū aliq̄s sine merito occidit. deest ordo iust⁹ cū occidit ille qui nō est legis mister. deest iust⁹ anim⁹ cū iudex occidit libidine vindicte nō amore iusticie. Et autē homicidiū tripliciter. p̄mo voluntate ut cū fit ex intentione. 2.º casu ut cū fit p̄ter intentionem. et hoc potest esse tripliciter. s̄ vel dando opam rei illiāte vel licite. et ad hoc adhibendo debitā diligentia. vel nō adhibendo. In p̄mo casu et 3.º nō excusat a toto sed a tanto. in 2.º excusatur a toto. 3.º fit homicidiū ex necessitate et hoc autē necessitate vitabilē. ut cū fugere potest et nō vult p̄pter verecundiam vel causam aliam. Aut inevitabili ut cū quis occidit aliū non liuore vindicte s̄ amore p̄seruationis vite et anime. ne. s̄. p̄dat vitā et animā et hoc cū moderamine inculpate tutele p̄mo nō excusat a tanto. 2.º mō occidit imp̄fectis nō p̄fectis. et excusat a toto fm̄ aug. li. de lib. arbi. et hēc ad p̄ns de differentijs homicidij sufficiat. quia infra li. 6. ti. 12. de ip̄is plenius agitur.

Articulus. ii.

Circa scđm querunt p̄lia. s̄. vñ occidē planctas et alia bruta sit peccatū vel sit d̄ illis p̄ceptū. R̄ q̄ nō. ut enī dicit aug. 1.º de ciuitate dei q̄ dictū est nō occides intelligit de hominē. null⁹ enī peccat ex hoc q̄ vitē aliqua re ad hoc ad qd̄ ē. ex ordiācōe aī dñi p̄late ordināe ad vsū animalū. et animalia ad vsū hoīm qd̄ fieri non potest sine mortificatione eorū. dicit enī gen. 1.º ecce dedi vobis omnē herbam et vniuersa ligna ut sint vobis in escam et cunctis animā. et gen. 9. dicit. omne qd̄ mouet et viuit erit vobis in cibū. ¶ Nec obstat q̄ occidēti bonē vel ouē alteri d̄ determinata statuit pena exo. 22. quia talis peccat non quia bonem occidit. sed quia hoī dānū in sua re facit. Unde non continet sub peccato homicidij sed furti vel rapine. Verū licet occidere hominē peccatoz. R̄ q̄ sic exo. 22. maleficos nō patieris viuere. et ro. 12. non sine cā gladiū portat. dñs enī mister est vindicte iram et qui male agit. Scđm enī aug. 1.º q̄libet sup̄ math. cū hō ab hoīe occidit hoc fit aut cupiditate nocēdi sic fit ab hoīe. vel iniuste aliquid auferendi sic fit a latrone. aut ordine obediendi sic fit a iudice. aut necessitate subueniendi. sic fit a milite. in p̄mo et 2.º casu nulli licet occidere. in terdo autē et 3.º licet. Omnis enī pars ē naturaliter p̄pter totū. vñ videm⁹ q̄ si expedit salutē corporis humani p̄ficio alioz mēbr̄. s̄. q̄ est putridū et alioz mēbroz corruptū laudabiliter p̄fodit. quilibet autē p̄sona singularis p̄parat ad totam cōitatem ut pars ad totum et ideo si quis sit cōitatis periculosus et eius corruptū p̄pter aliquod peccatum. iuste occiditur ut bonū oīe p̄seruet. Si ergo malefic⁹ occidat amore obediētie seu iusticie. non peccat in d̄

prohens. nec mister a iudice iussu occidens peccat
tamē uterq; si faciāt hoc iur ordine nō seruato
23. q. 8. §. p. l. et. q. 4. miles. **N**ec obstat qd
dñs m. 13. phibuit extirpari zizania que sūt fi
lij nequā. ut ibidē dicit. qz h fecit ut parceret
etico. i. bonis. qd sit qñ mali nō possūt occidi qñ
sūt occidant et boni. vel qz latent inter bonos vl'
quia habēt sequaces mltos ita q sine piclo bo
noy nō possūt interfici. ut dicit aug. 2. tra. per
menianū qñ vero ex occasiōe maloy nō immiet
periculū bonis s; magis tutela et sal. tūc ma
li licet pñt occidi. **V**tz liceat psonē puate
hoiem peccatozē occidere. **R** q nō. vñ aug. 1.
d. a. dei. qui sine aliqua publica amistracōe ma
leficiū interfecerit velut homicida reputabiē. si
aut em dictū est. occidere malefactorē licz in quā
tū ordinat ad salutē totius ciuitatis. et ideo ad il
los tantū pñt qbus cura omittit amunita
tis seruande. **P** dicit in legenda beate lue. hō
potest esse mister mortis non vīte. quia oīs vi
ta est a solo deo. nec eā deus dare voluit p mī
nisteriū alicui. sic eī auferre rem alicui sñ au
toritate et volūta te eius nūquā licet. sic et mī
to fortis occidere qd ē vitam auferre sine dei vo
lūta te et autoritate nūquā liceb. deu. 32. ego oc
cidam et ego vi. fa. p. u. 7. **P**roq; quicūq; non
acipit potestatem vel a dīna autoritate q est in
lege. vel ab eius volūta te. s. agnita ex inspira
tione. si interficiat oīa illō pceptū facit. **N**ec ob
stat qd exo. 32. pcepit moyses. occidat vnusq; qz
proximū suū p peccato vituli ostentis qz fecerūt
h ex dñi pcepto. **V**tz liceat clericis maleficos
occidere. **R** q nō. 1. thi. 3. **O**portet epm sine cri
mine esse non violentū nō pculsorē. et bñ. ad
eugenū li. de consideracōe dicit aggredē subditos
s; verbo non ferro. quid denūo vsurpare gladiū
tempres quē semel iussu es ponere in vaginam
scz i petro cui dictū est. mitte gladiū tuū i va
ginā. **R**atiohuius est. quia hoc pcepto nō occides
phibet quilibet occidere sua autoritate. quia er
go mīstris veteris testamenti erat autoritas
missa. mīstris vero noui testamenti non ē oēs
sa ut p se interficiāt. ideo ex osequenti phibent
illo pcepto clericis interficere in cā iusticie. **R**acō
autē huius est quia ipi sūt clerici ad mīsteriū alta
ris in quo representat passio xpi occisi. qui cū p
cuterēt nō pcutiebant. ut dicit. 1. pe. 2. mister aē
debet suū dñm imitari fm illō eccl. 10. fm in
dicē populi sic et mīstri eius. et ideo nō opet eīs
q pcutiāt vel occidāt. **N**ec obstat qd pe. act. 2.
ananiā et saphirā interfecisse referē qz h pñta
autoritate non fecit sed poti⁹ dei sñam de eozū
morte pmulgauit. vel poti⁹ eozū mortē quam
dyabol⁹ inferre debebat p dicit et causā. s. culpā
patefecit. **S**i obiciat qd impator autoritatē ac
cepit a papa maleficos puniēdi. dicendū qd a
deo p papā suscipit autoritatē ut sic mister legē
et iusticie dñe. **S**ed ab ipa lege autoritatē habz
vs⁹ mīsterij iusticie. vñ aug. 2. in qōib; leu. cūz
hō iuste occidit lex occidit nō tu. loquit iudici se
culari. **S**i obiciat qd ille facit cū autoritate
sic. **N**ō papa et epi q ppositos habent et iudices i

cā sāguinis vident occidere. dicendū qd duplex
est autoritas scz iubendi et innuēdi. pma est pe
nes impatorē. scda penes papā et pfbiteros. hec
em est pōitacō dñe legis et hortatio ut pñ opes
obediāt ei. d. pma autoritate nō scda intelligi
debet qd ille facit cui⁹ autoritate sit. vñ bñ. ad
eugenū. li. 2. de consideracōe ostēdit quō uterq;
gladi⁹ est ecclesie scz materialis et spūalis. et qd
ad eā pñt gladi⁹ material' nō qñtū ad vsū vl'
iussu. s; qñtū ad nutū. qmqt materialē gladiū
negat tuū. nō satis michi videt attendere ver
bū dñi dicentis. auerte gladiū tuū i vaginam.
ergo et ipse forte tuo nutu et si nō manu tua e
uaginand⁹. alioqn si nullo mō ad te pñt di
cētib; apl's. ecce duo gladij hic. nō respōdisset
dñus satis est s; nimis est. uterq; ergo est eccle
sie. s. materialis et spūalis. s; is p ecclesia. ille
vero ab ecclesia exercend⁹. ille sacerdotis is mi
litis manu. s; sane ad nutū sacerdotis et iussū
impatoris. **V**tz alicui liceat se occidere. **R** q
nō. vñ aug. 1. de d. dei qd dictū est nō occides
intelligit de hoīe. nec ergo alterz nec te. nec em
aliud qz hoīem occidit q se occidit. est aut hoc il
licitū. **P**mo qz peccat oīa seipm. facit em oīa
naturalē inclinacōz et legē. et etiā oīa caritatē
q qlibet tenet diligere seipm. et ideo sp est pecca
tū mortale. 2. qz peccat in deū. sic qd hūi occidit
alienū peccat in ei⁹ dñm. et etiā vsurpat sibi in
diciū dñm. pñt em ad deū solū mortis et vi
te iudiciū. **P**mo illō deū. 32. ego occidā. et ego vi.
fa. 7. **N**ec obstat qd sāps se cū hostib; occidit
ut habet iudiciū. 16. qui tñ numerat inē sāctos
heb. 11. qz ut dicit aug. 1. d. d. dei. h sibi i spirit⁹
dei latent suggestit. et eādē rōz reddit de qbus
dā femis sāctis quaz memoria ab ecclesia cele
braē. **N**ō obstat eē qd razias qui se occidit lau
dat qz ex h nō laudat s; ppter zelū legis q ostēdit
ex hoc qd se occidit licet occidere nō debuit ut eē
dicit aug. 1. de d. dei. null⁹ sibi debet man⁹ ini
cere ut effugiat hoīes. **S**ed obiciat qd m. 10.
d. qui pdidit aīam. s. ppter me. sal. fa. eam. et
animā vocat ibi vitā. s; qd se occidit illo oīderio
de quo dicit apl's cupio dissolui et esse cū cristo
pdit animā suā ppter deū. ergo inuēiet eā. **R** q
sāctos ibi aīa dicit vitā aīalis q debet vno mō
itermī. alio⁹ saluari. fm ei platonē duplex
est mors vna naē. s. cū aīa egredit. alia vtu
tū. s. cū p vītes hō vicijs et voluptatib; mori
t. pma est expectāda. scda pcurāda. pcurāda est
em vitā aīalis scda morte. non pma. si tñ illa
pma p xpo iferaē patientē est sustinēda. **V**tz
liceat mulieri se occidere ne ab alio corūpatur.
R q nō quia nō debet i se omittere cū maxī
mū qd est sui ipi⁹ occasiō ut vīteē nūm⁹ crimen
alienū. nō em est crimē mulieris p violētā vio
lari si oīesus nō assit. qz nō cōmūnat corp⁹ nō
oīen su mētis ut lucia dixit. fornicacō aut l' ad
ulteriū est etiā min⁹ peccatū qz hoīadiū. papue
suiipi⁹. est eē periculossimū peccatū occidere se
quia nō restat tpy ut p pētētiā illō peccatū ex
pieē. **V**tz liceat alicui se oīfēdēdo aliquē oc
cidē. **R** q nō. rīch. qd sic. et hoc patz p⁹ autoritate

dicat enim exo. 22. si effringēs fur suffodiēs fue-
rit inuentus et accepto vulnē mortu⁹ fuerit. p-
cussor nō reus erit sanguinis s; mltomagis liz
defendē uitā ppiā q; domū suā g. rē. hoc etiā
pbat p. C. ad l. cornel. de fidei. l. 2. r. 3. r. ex. de
hoīd. significasti. 2. vim em vi repellere leges
omnes et oīa iura pmittit. illō tñ fieri debet cū
moderantē inculpatē tutele. v. dicit glo. suat
equū moderantē si tantū fiat illō quo omisso
violētia repellī nō possit. si ergo violētū iūctis
si mortis piculū ab eo vitare nō potens sū pēa
inēctis. et post pauca subdit. iniuriā vō illatā
psone ex interuallo repellere nō licet. qz sic esset
vindicta. et sic intelligunt iura q; vident strar-
ia. Scdo ostendit hoc rōe. omīs in hoc pueniūt
q; q; interficit nocentē vt mīster legis nō ē trās-
gressor pcepti de nō occidendo. s; q; vult iniuste
aliū occidere est nocēs fm legē humanā. r. etiā
ppter dīnā. qz ppter hoc est in mortali peccato.
et q; defendendo se talē occidit. eū occidit vt mī-
ster legis qz hoc lex sibi ocedit vt allegatū est
ergo rē. hēc rich. Ad maiore aut eundēā sūde
randū est fm tñ. q; nichil phibet esse duos ef-
fect⁹ vni⁹ actus. quoz alter sit tātū i intentionē
alter vero sit pter intentionē. morales aut act⁹
accipiūt nomē ab eo q; intendit nō ab eo qd est
pter intentionem cū sit cā p accidens. Ex accu-
igē alic⁹ se defendentis p se q duplex effect⁹. scz
pprie vite pseruatio r inuadētis occasio. Actus
igē hui⁹ ex hoc q; intendit qntū ad pmtū nō
hē rōez illi q; cū sit nāle cuilibet q; se qntū p i
esse pfuer. De tñ aliq; act⁹ ex bona intēctōe p-
ueniēs illi dē reddi si nō sit pportionat⁹ finī.
et id si aliq; ad defendendū ppiā vitā maiori
vtaē violētia qm optet erit illi dē. Si vō mo-
derate erit licet vt p; ex supōctis. S; q; hoīes nō
liz occidē nō publica autoritate ppter bō⁹ sūe vtz
ex supi⁹ dictis id illi dē est vt hō itēdat hoīez
occidere vt se defendat. nō ei q; publicā hē autori-
tatē q; itēdēs hoīez occidē ad sui defēsiōz h; refert
ad publicū bonū vt patz i milite pugnāte con-
tra hostes et in mīstro iudicis pugnāte s; latro-
nes. h. de tñ. Quidā tñ strariū dicit. f. q; nō
licet hoīez occidē in defēdendo se. qz vt dē aug. 1.
de li. ar. loquēs d; illi q; h; faciūt tales nō sūt a pec-
cato liberi. apō legē dīnā. q; phis rebz q; optet
tōtēni sūt hūana cede polluti. s; fm ei⁹ mentez
ibi⁹ corp⁹ nrm est inter res quas optz cōtēni.
hoc ē idē vidē dicere in eplā ad publicolā. p-
terea pl⁹ teneē q;libet diligere aīaz pxi qz corp⁹
pprium. s; volēs aliū occidere iniuste. est i mor-
tali pēo. ergo si se defēdens occidat eū i tali sta-
tu. ppoit salutē corpis sui salutē aīe pxi. h;
opi. fuit hu. dī. 40. s. si irā S; ad h; rñdet rich.
Ad autoritatē ei⁹ aug⁹ dicit q; itelligi debet in
caū in quo. f. fugiēdo vel adiutoriū inuocādo.
possz hō saluari et nō vult ppter verecūdiā vel
qn p aliā viā cohibē possē malefactorē. v. qn
iā accepto vulnere mortis insequit et occidē i
cedentē. Ad rationē dicit q; nō ille q; interficit
eū se defendendo. s; pot⁹ ipse est cā sue mortis et
pānacōis inquātū. f. illū aliū ad occidendū eū

quasi interpretatue cogit. vñ si ratio illa valerz
mim⁹ peccatz occidens nocentem qm innocentē
Sed qd de clericis nūquid licet eis se defēdendo
aliquē occidere. Rē aliq; dixerūt indistincte q; h;
nulli psone puate siue clerico siue laico licet vt
visū est sup. Alij vero indistincte dixerūt q; h;
cuilibet licet. Quidā aut distinxerūt inter cleri-
cos et laicos dicentes q; h; clericis nulla necessi-
tate licet. h; opi. vidē fuisse laur. r. bñ. ex. d; ho-
mici. suscepim⁹ inglo. vbi dicit q; cleric⁹ nō de-
bet ppter talia etiā strā saracenos armis se de-
fendere et spoliātē inēficere. ar. 23. q. 8. c. 2. et c.
puenio. et c. suscepim⁹. et ex. de voto ex multa.
et dī. 40. cleric⁹ qui paganū. laic⁹ vero pē patri-
am et res suas defendere. et hostē etiā puenire.
ar. C. vñ vi. l. 1. et. 23. q. 3. dñs. Scd; aut alex.
an. qz ex lege nāte nō est distinctō cleric⁹ et laici
et illō pceptū est ex lege nāte. idē si phibeant
cleric⁹ in canone laico ocesso occidere hoc nō erit
ex phibitōe pcepti sed ex institutiōe ecclesie. vñ
illa distinctio respicit ecclesie instituciōez. Ad h;
nota q; fm legē rē homicidij nō erit q; furē nō
cturnū occiderit. qd intelligit si sine piculo rerū
et psone ei ptere nō potuit etiā si se telo nō dē-
dat vt tñ h; cū clamore testificet. sec⁹ est de diu-
no. Ratio est qz de diurno discerni potest q; ad
furandū nō ad occidendū venit. Idē tñ de no-
cturno intelligit et diurno si se cū armis defen-
dat et p piculo psone. ex. e. si pfodiēs. r. ff. ad
l. cornel. de sic. furē. Et fm aliquos si diurnus
velit me inēficere possū eū puenire. ar. C. ad l.
cornel. d; sic. l. 2. r. 3. et. 8. Ad bñ. ē q; si nocēt cū
rbo rcedat eū postea nō agnoscat. sec⁹ est de diu-
no. vñde eū postea accusare potero. idē nō tam
facile occidi potest. Vtz aliq; hoīez casualit
occidens incurrat homicidij reatū. Rē p; phm
2⁹ phī. casus est cā agēs pter intēctōz. et idē ea q;
sūt casualia simpliciter loquēdo nō sūt intēta ne
qz voluntaria. et qz omīe peccatū est voluntariū
fm aug⁹. ssequēs est q; casualia inquantum
hui⁹ nō sūt peccata ptingit tñ illō qd nō ē actu
et p se volitū vel intentū. esse p accidens voli-
tū et intētū fm q; cā p accidens dē remouēs pro-
hibēs. vñ qn q; nō remouet ea ex qbus sequi-
tur homicidij. si deat remouere dē qdāmō hoīd;
diū voluntariū. hoc aē ptingit duplicat. Vno
qn dat opam rei illi dē. Alio mō qn nō adhibet
debitā curā. et idē fm iura si aliq; det rei licet
operam et debitā adhibet curā. et inde sequat
homicidij nō incurret homicidij reatum. Si ve-
ro det illi dē rei operam vel etiā dñs rei licet
operam et nō adhibet debitā curā. si sequat
inde homicidij non euadit homicidij reatum
dī. 40. sepe. Vtz h; pcepto phibeat occasio ho-
minis quolibet modo dicta. Rē q; hic phibeat
pprie occasio corporalis improprie vero et ex
consequenti et interpretatue occasio spiritalis
si enim mors anime peior est morte corporis q;
ergo phibet inferre mortē corpis mltomagis
anime. Nō tñ ppe pē dīd mors spiritalis sū-
aīe ab aliquo inferri alicui. quia nō p cāz sed tñ
p occasionē. qz culpa nō potest esse in aliquo n

eo volente. licet et alijs possit occasio vbo vel facto pberere. **De his q' p'net ad homicidiu' maxime de dñis ho'idij et irregl'antate et alijs penis quas quis incurrit req're infra li. 6. ti. 12.**

De iniurijs cōzlib' alijs ab ho'idio ti. 26

Postea considerandū est de alijs iniurijs q' committunt in psonā pxi que etiā im-
pliat phibent cū dī non occides. vtz
m. 4. et circa h' q'runē pl'a. s. vtz in aliquo ca-
su liceat aliquē mutilare mēbro. **Rē** q' sic hoc
enī licet publice potestati ppter aliquod male
ficiū exo. 21. oculū p oculo. licet et puate psonē
ex volūtate ei' cū est mēbz vel etiā ei' q' gerit
curā ipi' p'dere mēbz putridū ppter salutem
pprii corporis cōseruandam. **Aliter** vero nun-
quā licet. vnde etiā in nullo casu licet p'dere mē-
bz ppter q'dcūq' peccatum vitandū. q' salutē
spūali semp potest aliter subueniri q' p absōio
nem mēbri. quia peccatum subiacer volūtati.
vñ crisō. sup illō math. 9. sē enuchi q' se casē.
p't reg. ce. exponēs dicit. id est. nō mēbroz ab-
scidē s; malaz cogitacōm inēmpcōe. est ei ob
noxio' maledictōi q' mēbz absōit et ei q' sūt ho-
micidaz talis psumit. et postea subdit. n' ita
occupacō fit māsuetoz s; molestioz. **Aliud** ei
fontem habet sperma qd in nobis est. et p'pue
a pposito incōnēte et mente negligente. nec
ita p'mit absōio mēbri tēptacōes vt frenū co-
gitacōis. **Vtz** liceat patrib' vberare filios
aut dñis suos. **Rē** inferre nocumētū alicui nō
licet p modū pene nō ppter iusticiā. **Null'** autē
iuste punit aliquē nō sit ei' dispōacōi s'biectus
et ideo verberare aliquē non licet nō habenti pote-
statem aliquā sup eū qui verberat. et q' fili' s'bi-
dit potestati patris et seru' potestati dñi iō lici-
te vberare p' p' filiū et dñs suū cā correctōis
et disciplinē. iō dī puer. 13. qui p'at vge odit fi-
liū suū. et eccl. 33. suo malinolo. tortura et spe-
des. p h' aut q' apl's dicit eph. 6. patres nolite
ad iracūdiā p'uocare filios nō phibet p'ib' qñ
vberet filios cā discipline s; ne affligāt eos vbe-
rib' immoderate qd aut subdit infra ibidem et
vos dñi eadē facite huius imittētes minas dupli-
citer p' intelligi. vno mō vt remisse minis vñ
tur qd p'net ad modera cōz discipline. **Alio** mō
q' nō semp impleat qd sūt omīati qd p'net ad
h' q' iudiciū quo quis p'minat est penā qñqz tē-
p' p' remissiois misericordiā. **Sed** obidē qz
phus dicit. 10. et hī. q' fmo patern' habet solā
monitōz nō aut coactionē sed vberacō est qdā co-
actio. ergo nō licet parētib' filios verberare. **Rē**
maior potestas debet habere maiorē coactionem
sic aut auitas est pfecta cōitas. ita pnceps ciui-
tatis habet pfectā potestatem coercendi. et ideo
potest infligere penas irrepabiles. s. occisiōis l'
mutilacōis pater aut et dñs q' p'sūt familie do-
mestice q' est cōitas imyfecta potestatem habet i-
pfectam coercēdi s' penas leniores que nō in-
ferūt irrepabile nocumētū cui' modū est ver-
beratio. **Vtz** liceat aliquē incarcerare. **Rē**
q' sic. s. fm ordinē iusticie aut in penā aut cau-
telā alicui' mali vitādi. vnde leui. 12. dicit. q'

quidā ppter peccatū blasphemie incarcerat' fu-
it. simpliciter aut aliquē includere vel ligare p-
tinet tñ ad eū qui disponere habet vniuersaliē
de actib' et ei' vita. qz p hoc impedit etiā a boīs
agendis. cuilibet tñ licet hoīem detinere ad horā
ab aliquo illicito ope mox ppetrādo. puta ne d'
alto se p'icat. vel altez feriat. **Aggrauat'** autē
peccatū hui' iniuriarū ex h' q' inferunt in pso-
nas diuictas. **S; cui** ppetit actio iniuriarū. et
contra quos et inquātū. **Rē** q' actio dat' iniuri-
am passo. patē aut q's in seipō et in filio quē ha-
bet in potestate. **Iustit'** de iniur. patē et fili' rōe
epus in clericis. et abbas in monachis. et dñs
in seruis. vt ibidem. **S. seru'** aut. et vir in vxō
re. que si sit filiafamilias dat' actio trib'. s. ipi et
viro et patri. nec vna actio s'umit' p aliam. **Si**
tñ iniuria fiat viro actio nō dat' vxori. qz equū
est vxores a viris defendi nō ecōuerso. ff. e. l. 1.
dat' etiā hec actio spōso si fiat iniuria sponse. ff.
e. l. apud. qd intelligit' de spōsa in pñti. dat' ec-
heredi ob iniuriā illatā cadaueri ei' cui' est hes
vel si fama eius sit lacerata. ff. e. l. 1. **Dat'** etiā
actio nō solū ptra p'ussorē s; etiā ptra eū qui p-
curauit q' pcuterēt. ff. e. l. non solū. **Postquā**
aut ostiterit in iudicio de iniuria si sit facienda cō-
demnatio pecuniaria. iudex defert iuramentum
iniuriam passo q' iuret inquantū de suo dedisse
vellet antequā talē iniuriā sustineret. **Et** quia
si animose iuraret iudex p'us taxabit certam
quantitatem pecunie infra quā iurabit. **Et** cō-
siderabit qualitatē iniuriā passi. fm em gra-
dum dignitatis et honestatis vite crescat et mi-
nuē estimatio iniurie iustit'. e. s. pena. **Sed** po-
stea qm iuratum fuerit non licebit in minori
quantitate p'demnare. C. de iudicis. et in aut.
hodie tē.

De duello ti. 24.

Dinde quia ex duello sepe puenit hoī
cidij ideo de duello est hic dicendū et p-
mo de ipō. 2. de pena eius. **Circa** p-
mū querunt pl'a. s. quid est duellū. **Rē** duellū
est singularis pugna que fit ad p'bationē rei a-
licui' ita vt q' sic se p'baturū offert et vicerit p-
basse credat. si nō vicerit etiā in p'bacōe defecit.
se p'utet. **Dicit'** aut duellū quasi duoz bellū.
dicit' etiam monomachia quasi vnica et singu-
laris pugna. dicit' etiam in plerisq' p'ibus iu-
diciū eo q' ibi iudiciū dei expectet. **Vtrum**
duellū sit licitū. **Rē** q' nō etiā inter laicos quia
ibi de' tempra et scriptū est deu. 6. et math. 9.
nō tempra b' dñm deū tuū. et. 22. q. 2. queritur
Nec obstat q' dauid pugnauit cū golia. 2. q. 4.
monomachia. quia p'uilegia paucorū nō faciūt
legem dñez. 26. q. 2. non exemplo. **Rē** p'batur
ec duellum scdm legē romanā vt. C. de act. et
obli. negantes. et de gladiatoribus. l. 1. li. 11.
lex tñ lumbarda et mūcipalis in multis casib'
duellum admittit. et cōstitutio friderici de pace
tenēda. l. si quis hoīem. dicit si quis hoīem inē-
pacem cōstitutam occiderit. se p duellum defen-
dere potest q' ad sui corpis tuicōz eū occidit. **S;**
fm hosti. in aliquo casu nō d; admitti vt dēm ē

qz est pbacō deceptorā 7 ideo non trāsit in rem iudicatā sīna imo debet retractari veritate cōperta. vt ex. de pur. vul. c. 2. Nec obstat qz crimē lese maiestatis dicitur crimē pduelliois. ff. ad l. iul. l. vlē. qz nō id ē dīcī ē pduelli qz p duellū possit pbari. sic qdā male intellexerūt. sed qz pduelles dicūtur hostes. id illō dīcī ē dīcī ē pduelliois. i. dīcī ē hostis l. hostile. ff. de v. sig. q. nos hostes 7c. **S**ed cū inualuit cōsuetudo dīcī fere vbiqz trāz. Nūquid tal' cōsuetudo excusa bit a mortali peccato. **R**ē dīcūt qdā qz sic idu cētes illō ambō 32. q. 2. obiaūtur iacob qtuor vxores qz qm mos erat dīcī ē nō erat. s; illō fuit dīna reuelacōe pcessū qz qm dīcī ē mos. qm fas ex. de dīnoz. gaudem. q. qz vero pagai. Alij dīcī stinguūt dīcīcētes qz siqz duellū offerat vel oblatū spōte suscipiat mortaliē peccat. Si vero sit indice cogente delatū. cū alīcū pīculū corpīs vel rez euadere nō possit excusā. ex. de hoīd. mēfē. cīsti. et hēc opī. est tolerabilior qz pma f. ray. et gof. nō tñ admittūt eā. Tercij dīcūt cū alā quibus consentiūt ray. et gof. et hosti. ex. e. c. 1. q. ille qui indice cogente inuit' duellū suscipit et omittit excusā a tātō nō a toto. metus enī ille peccatū attenuat nō oīo euacuat. ex. qd me. cā. sacris. pot' ei debet oīa mala pati qz peccato mortali cōsentire. 32. q. 4. vane. graui' tñ peccat offerēs spōte qz suscipiens. index defrens siue autoritatē pbens. assessores et aduocati. et quis alij ad h' cōsiliū auxiliū vel fauorem dātes. p̄biteri et benedictionē fm cōsuetudinem aliquozum locoz p̄bentes. **R**od. tñ dīcūt qz scīda opīnio. videt' esse rationabilis. et maxie vbi innocēs accusat' de crimine ad mortem. qz si duellū oblatū recuset statī suspēdiē duz. ei videt' dicere qz talis teneat' se pot' sustinere suā spēdiē qz in duello se tueri. Et forte distinguē dū est fm eūdē qz in cā criminali licz duellū suscipere nō offerre. In casū vero ciuili dīcīcētes epalibus nō licet offerre nec suscipere. cum in temporalibz debeat quis potius omne damnum sustinere qz duellū sic suscipere. Sed tñ si licz laico res suas cum armis defendere et eas defendendo raptorez occidere si non potest aliter defendere vt aliq' volūt non apparet ratio quare p defensione rerū suaz laicus non possit suscipere duellū sibi oblatum vel potius illatum a iudice. et hēc opī. est benignior et etiā pbabilior fm rod. tñ p̄ra eum est qz duellū phibitum est vt patuit i questione precedenti. Clericus autem in nulla causa et nullo modo per se vel per alium potest duellū offerre vel etiā oblatū suscipere sed ecclesia siue episcopus debet eum efficacius defendere qz est de iurisdictione sua. ex. de foro ppetenti. c. 1. et 2. Quid si clericus qd facit. s. offerēdo vel suscipiendo. **R**ē de rigore iuris debet deponi. ex. e. c. 1. vt statim dīcēt.

Arca scdm scīdē qz pena pugnātū est qz si sint clerici debent deponi vt dictū est. Si tñ nec mors nec mutilatio interuenerit p epz suū cū eis poterit dispēsar. ex. e. c. 1. et 2. Si tamē p̄biter vel ali' clericus in duello oblato vel su

scepto ab eo partem digiti pōdisset nō tñ tam tamqñ sine scandalo possit solēnter celebrare qntūcūqz sit grauis excess' epus et cū tali post pactam penitentia poterit dispēsar. ex. e. c. 1. Sed et si hoīdū interuenerit. potest scōz qd nō tat gof. adhuc secū in beneficio dispensari. ex. e. c. 2. in fi. Quod aut dīcūt alibi cū hoīda dispensari nō posse. vt dī. 40. miroz et in pluribus alijs iuribz i officio locū hē. Nā cū alijs dispēsat' in beneficio 7 nō in officio. vt dī. 40. studeat. Scdm tñ qz nō hosti. in beneficio curā amay habente cum tali nō dispēsat' inferior pa pa Contra vō laicos qūo sit in talibus pcedē dū reqre infra. li. 2. ti. de scādalo. Ad h' nota sic notat gof. et ray. si pangeret aliquē in duello mori imputaret oībz qui dēdisset ad h' cōsiliū auxiliū vel fauorē et essēt omēs tales irregulares. 1. A. q. 2. omēs. Quid de clericis illis qui reliqas afferūt pugilibz ad iurādū nūquid sūt irregulares si sequat' hoīdū in illo duello. **R**ē ray. videt' innuere qz sic. vt in illa. q. Sed cum inualuerit 7c. Tales enī vident' coad iuuare ad hoc qz fiat duellū sic et illi qz dāt benedictionē. hoc tñ fm rod. duz videt' dicere tñ p̄trariū nō est tutū. Quid de epis et caplis 7 abbatibz qui cogunt' in curijs regū duellū subire aut res ecclesiasticas amittere. Quid etiā de huiōi psonis habentibz iurisdicōz tempales in quoz curijs duella ordīant'. **R**ndet rod. qz si p se vel p alios de speciali mādato eoz duellū offerat' vel suscipiat' vel etiā p̄stent autoritatē specialē ad hoc faciendū. mortaliter peccat 7 sūt irregulares si mors inde sequat'. Si vero fiat p laicos qui curā gerūt rez ipoz sine specīali eoz mādato licet peccēt mortaliter sustinēdo et dissilando talia fieri in curijs suis siue suorū baluoz cū ipi scāt. non tñ ex hoc sūt irregulares exq sup hoc nō p̄stāt autoritatē licz suis baluīs p̄pīāt qz in tali vel tali causa iusticiam faciāt. qz in huiōi gñali mādato nichil mādari intelligit' de duellis. Si vero rex vel p̄nceps ali' psonā ecclesiasticā velit cogere ad duellū ā ppter scūfacōz duelli ei bona ecclesie vel sua auferre debent epī se inuicem materialiter adiunare et debent pot' oīa mala tolerare qm consentire. potest etiā dīcī in publicis p̄dicatōibz modestē tamen et quasi p̄paciēdo qz hoc faciūt in statu salutis nō sūt. Et hoc maxie vbi creduntur iuris ignorātia laborare. que nō est tolerabilis i ecclesiasticis vīris siue psonis. hēc aut qd dīcī sūt de duello debent intelligi etiā de iudicio ferri candentis. et aque frigide. et alijs huiōi. h' rod.

De torneamentis ti 28.

Postea cōsiderandū est de torneamentis ex quibus etiam quandoqz sequit' homīdū. dicunt' aut' torneamenta quedam nundine vel ferie. nō inter hostes sed iustar hostilis pugne facite. et dicunt' nundine quia ad ea de diuersis p̄tibz et cā lucri sic ad nūdmās cōueniūt. dicunt' etiā ferie a feriādo. quia tunc milites ab alijs opibus vacant. Querit autem

vez torneamentū sit licitū. **R.** aliq̄ dixerūt si:
placitū q̄ nō p̄ eo q̄ sit ad ostentationē. et est
ibi vite discriminē. et ideo q̄dō inde sequit̄ ve
mutatio et mors. talibz sic pugnātibz impu
taē. Et si dicat q̄ excessum fuit filijs isrl̄ vt di
scerent artem certandi cū hostibz iudiē. dicit̄
q̄ hoc nō fuit eis excessū n̄ urgente necessitate.
nec p̄tra se inimicem s̄ p̄tra eos quos expugna
re debbat. s̄ chananeos. Et si dicat q̄ bellare i
cau est licitū. ergo et discere bellare q̄ sit p̄ exer
citiū est licitū. dicit̄ q̄ licitū esset si debito mō et
sine salutis p̄iculo fieret. sed sic nō fit in torne
amentando. Alij distinguūt q̄ tale exercitiū fie
ri potest cum moderamēte s̄licens et sine disci
mine salutis si adhibeat debita cautela et in p̄
paracōe et in executiōe. t̄ tūc ā fit ad ostentatio
nem potentie siue vane glorie. vt p̄pter questu
auaricie et tūc simpliciter est illicitū. Aut fit p̄
pter expientia p̄prie fortitudinis et vsus armorū
et bellice industrie vt habeat idoneitas bellandi
p̄ fide et pace ecclesie et tūc est licitū. Sic ergo
si hoc fieret cū bono moderamēte. et bona inten
tione et p̄pter ecclesiā nō esset phibitū nec esset
peccatū. s̄ esset utile p̄ defensiōe reipublice. et
ideo nō est phibitū in auii iure q̄d patet. ff. d.
alea. solēt vbi gēdūtur ludi i quibz virt̄ cor
poralis exercet̄. Prohibet̄ aut̄ fm̄ ius canonicū
p̄pter abusi ludantiū p̄pter quē sepe p̄ueit inde
mors hoīm et p̄iculū aīay. Obligat̄ tñ eos pro
hibitiō quacūq̄ torneent intentione. quia sta
tutū est generale. ex. de torneā. c. 1. **P**ena tor
neamentanti est fm̄ canones q̄ torneās si q̄
etiā cau occiderit hoīdij re^o et irregularis erit
q̄ em̄ talis ludus est. phibit̄ tanquā multuz
p̄iculos^o q̄dō ex eo sequit̄ ludenti totalit̄ ipu
taē. ar. ex. de p̄sūp. c. 1. nec ab hac pena necessi
tas imminēs in torneādo excusabit. q̄ ad hanc
necessitatē spōte t̄ ex p̄posito se ingessit. et ideo
imputet sibi. ar. ff. q̄d me. cā. si mlr. **R.** p̄mo
ille aut̄ qui in torneādo occidit carere debet et
clastica sepultura. licet ei si mortuus fuerit
vel letale vuln^o accepit ei penitēti p̄ma nō ne
get. ex. e. c. 1. n̄ p̄ sūis viaticū. ar. di. 40. p̄itē
tes. et ex. de p̄tentis q̄ in te. t̄ sic q̄d pl^o est cō
cedit̄ et q̄d min^o est negat̄ q̄d est hic speciale. vt
h̄ terrore desistat milites ab h̄ ludo. Hāc aut̄ p̄
nā patiūt̄ illi soli qui illuc aīo torneādi vel
unt et ibidē decedūt. et subaudi. vel letale vul
nus accipiūt. Si aut̄ aliq̄s curiositate videndi
torneamēta vel cā repetēdi debita vel alia fili
cā vadēs illuc mortu^o ibi fortuito cau fuerit n̄
negabit̄ ei ecclesiastica sepulcra. maxime si xpi
corp^o recepit. t̄ vnc^o oleo sacro fuerit. ex. e. c.
2. Ideo vero dicit̄ ibi maxie q̄ sufficiūt ibi cer
ta signa p̄itētie. ex. de sen. ex. a nob. 2. In cleri
co tñ q̄ ad videndū torneamentū iuit et ibi de
cessit forte locū habebit pena decreti. 23. q. vlt. q̄
est q̄ licet sepeliat̄ p̄ eo tñ nec oratio n̄ oblatiō
fiat fm̄ hosti. Quid de militibz q̄ illuc ani
mo pugnādi accedūt. nō tñ ostendūt. aliq̄ tñ
ab alijs occisi sūt nūquid tales a d̄ ordines p̄mo
ueri poterūt. **R.** q̄ nō fm̄ gōf. ray. et hosti. q̄a

ad rem dānatā et phibitā accesserūt. et idē di
cūt de illo q̄ interest bello illicito impedit̄ em̄ ta
lis p̄pter culpā p̄cedentem. 14. q. 1. c. fi. et de pe.
di. 1. si quis cū telo. Potest tamē vt dicit̄ ray.
cum talibus dispensare ep̄us dūmō nec mors
nec mutatio mēbri fuerit subsecuta. ar. etiā d̄
cleri. pug. in duello. c. 1. et. 2. Et intelligit̄ rod.
si nō fuerit p̄ illos licz fuerit p̄ alios subsecuta

Quid de his q̄ milites vel alij lucrant̄ i tor
neamētis nūquid p̄nt ea retinere. **R.** fm̄ rich.
in quadā. q. de quolibet et fm̄ rod. siq̄s d̄ legēz
torneamentoz aliq̄o lucratus fuerit. si scit a q̄
habuerit tūc ei restituet̄ vel p̄ eo paupibz dabi
t̄. si hē vñ possit. si aut̄ fm̄ legē torneamētoz
nō teneat̄ et reddere a quo habuit. s̄ in foro peni
tentie induci debet q̄ illō in vsus pios erogz si
aut̄ hāc penitentiā suscipe nolit non debet ad eā
cogi. sed alia p̄ma d̄ ei imponi et absolutio im
pendi.

De bello ti. 29.

Deinde quia in bellis plā sūt hoīdij q̄
sequenē de ipis sūt aliqua hic notan
da. quedā em̄ querūt de eis d̄ infra li.
2. in ti. de caritate p̄ eo q̄ determinat̄ ibi de pa
ce que est effectus caritatis cui. s̄. pad̄ opponit̄
bellū. Querit̄ aut̄ ibi vtz bellare semp sit pecca
tū et vtz ep̄is et clericis liceat bella facē. t̄ vtz
liceat vti insidijs in bellis. et vtz liceat bellare i
festis. his ergo q̄stioibz hic p̄missis. p̄mo vidē
dū est q̄ bellū potest dici iustū. 2° vtz liceat se
defendere. Circa p̄mū sciendū breuiter. q̄ sic
d̄ infra ibidē in solucōe p̄me q̄d is iuste bellare
licet. Ad hoc aut̄ q̄ sit bellū iustū tria requirūt.
scz autoritas p̄p̄is cā iusta et intentiō recta.
vt p̄bat̄ ibidē. Suppositis ergo his que dicunt̄
ibi addendū est ad maiorē instructionem de hac
materia q̄ sic nō. hosti. in sūma ti. de trenga et
pace multiplex est bellū. vñ q̄d est inter fideles
et infideles et hoc est iustū ratione fidelit̄ et nō
respectu infidelit̄. ex. de heret. excoīcam^o. Ali^o
bellū est inter fideles hinc inde et hoc fit aut̄ au
toritate iur̄. ā p̄pria volūtate. si fiat autorita
te iudicis legitimi nō errātis. puta quia h̄i cō
tra quos dat autoritatē ei subsunt immedia
te. t̄ habet ius exercendi in eos me^oz impiū nec
est iudex in cā p̄pria nec errat dici potest iustū.
ff. q̄d me. cā. p̄tinet. Igit̄ cōtra nō subditos nō
dabit actionē. quia actor sequit̄ forz rei n̄ forte
in defectū iudicis iniuriantis. ius reddere nolā
tis. vt. 23. q. 3. c. 2. Ideo etiā qui nō habet me^oz i
perū hanc actionē dare n̄ p̄. ff. de iur̄dic. om.
iudi. l. 3. null^o etiā in cā p̄pria potest esse iudex
23. q. 1. §. 1. Non excusabit̄ aē error iudicis ipu
gnantem saltē a toto. ex. d̄ tempor. oz. dilect^o
§. cū igit̄ Nam et si p̄babilis esset. p̄pto tñ er
rore satisfieri debet. ex. de fri. firmitatis. §. quaz
uis. est tñ p̄ autoritate iudiciaria p̄sumendū
nisi appareret contrariū. ex. de renūc. in presen
tia Igit̄ qui autoritate iudicis talis scz legitimi
nō errantis aliū impugnat iuste impugnat.
Impugnat̄ aut̄ iniuste se defendit quia tanto
magis apparz de otumada t̄ r̄belliōe p̄sūptuosa

an. de pe. di. 6. §. fi. ad fi. Idem est si fiat autori-
tate iur. vbiq; dedit a iure q ad eū cū ius
cedit sic ē ponere ex? i assisimis quos siqs rece-
ptauerit est hodie a populo romano petuo dif-
fidat. ita q pnt occupari ei? bona. ita q nul-
la rqrē alia diffidātia li. 6 d hoīd. p hūā. §. fi.
Exēplū etiam i. C. qn liceat vnicuiq; sine iur. se
vin. l. 1. Idem in pxi vel vicini rpellenda iniu-
ria Si at n iterueiat autoritas iur. vel iudicis
hic in ē iustū q ad pugnātes. iustū at q ad dfe
dētes. ff. d iusticia 7 iure. vt vi. ē g? bellū iustū
fm hosti. ibid qd edicto publico pnapis gerit
p rebz repetendis aut p pulsādoz hostiū cā. 23.
q. 2. iustū. et. §. cū ergo. Et breuē qui autorita-
te iudic ppij recte supueſcente gladiū accipit
sine iubentis sine ofſcientis iuste bellat. 23. q. 3.
§. ecce. Qui ergo autoritate ppiā gladiū acci-
pit est gladio ferendū. 23. q. 1. §. 1. Et q sine ius-
su pnapis bellū ingerit tenet lege iulia maiē-
statis. ff. ad. l. iul. ma. l. 3. licet iminēte neces-
sitate sufficiat autoritas magistri officioz n; vt
.C. de fabricensibz in fi. l. 11. Ad h nota fm
hosti. ibidem q qn est bellū iustū nō tm heretici
s; oēs capiūtur et spoliānt et spoliās fit dñs rei
23. q. 4. dicat. et di. 1. ius nāale. et. ff. de acq.
re. do. l. nāle. §. vlē. Si tñ aliqs sub aliquo mi-
litet tota pda est dñi. s; dñs tenet eā equalitē di-
uidere. vt. 23. q. 1. militare. fit aut h diuisio fm
qualitatē psonaz. Quod aut dicit in dicta. l.
naturalē. q ea que capum? in bello nostra sūt.
vex est q sūt accipiētis. tenet tñ illa dño dare
vt ea diuidat scōz personarum merita fm jo.
Insuper nota q deficiente iusticia ciuitas vel
dñs terre si negligēs fuerit reddere iusticiam po-
test impeti. 23. q. 2. dñs et aduersari? depōari vt
in li. de fend. de inuestitura quā tid? accepit a
sempronio. §. fi. qd intelligi d; gladio spūali p-
misso. ex. de iudi. cū nō ab hoīe. Ex pmissis elī-
d pē fm hosti. ibid q ē bellū septuplex. p. s.
qd ē inē fideles et ifideles pē dīā romanū qz ro-
ma est caput 7 mī fidei nre 7 h ē iustū. 2? ē inē
fideles pugnātes autē iudic 7 pē dīā iudiciale.
7 ē iustū. 3? ē qd faciūt fideles iudic pūaces et
ē iniustū 7 pē dīā pūptuosū. 4? ē qd faciūt fide-
les autē iur 7 pē dīā liditū. 4? ē qd faciūt fideles
d autē iur 7 h ē iniustū 7 pē dīā temerarium
6? est qd faciūt autē ppiā alios impugnantes 7
hoc est iniustū 7 pē dīā volūtariū. A? est qd fa-
ciūt fideles autoritate iur se defendendo d eos q
volūtate impugnat et hoc est iustum 7 pē dīā
volūtariū necessariū. In bello ergo romano iu-
diciali lidto 7 nōcio n tenet qs ad rstitucōz. In
pūptuoso vō temerario 7 volūtario tenet qui-
libet ad restitutionē fm h intellige illd. ex. d iu-
re iurā. sic. Quid ergo de comitibz 7 alijs do-
minis qui sine autoritate pnapis arma sumit
7 sumi faciūt et vasallos ppios exheredāt. Re-
hosti. n dubitat qn ad rstitucōz teneant n suēt
ordinē iuris qui est. s. q si vasall? iuri stare ve-
lit audiat si otumax est impugnet. qd fieri pē
iur autoritate vel iudice papiēte. C. de epis et
cle. si qui in hoc genus. si g? ē dñs qui imme-

diate subest principi conqueratur de vasallo
 proprio et non dicat ius sibi sed autoritate prin-
 cipis gladium assumat vel ad dyocesanum va-
 salli recurrat. Ad cuius monitionem si nolu-
 rit obedire excommunicabitur ratione peccati.
 ex. de iudic. nouit. et si per annum excoicatus stete-
 rit extitit dyocesanus eius et res eius exponere po-
 terit. ar. 11. q. 3. rursus. et c. quicquid dicitur enim se-
 culare brachium referre ad ecclesiasticum sic fit eius.
 ex. de iudi. cum non ab homine. s. fi. Quid si barba-
 rissimis comitis vel ducis habent guerram contra eum et etiam
 comes contra regem vel eius? princeps autoritas est
 requirenda. Respondit rodo. quod princeps qui nullum habet supe-
 rioris siue sit rex siue imperator potest autoritate
 propria si subsit causa iusta mouere bellum etiam contra subdi-
 tos quosque extraneos. Potest etiam suis subditis co-
 cedere autoritatem bellandi. etiam contra principem ex-
 tranesum quem contra subditos eius si causa subsit et ex-
 pedire viderit. sed non contra subditos proprios quia
 dum potest iniuriantem iustificare vel quando vult
 coram eo ut coram suo iudice iuri stare. si sit iudex
 in eum huiusmodi principem et iniuriantem. Si autem non possit
 rem iustificare. si ille non vult iuri stare non tamen
 princeps huiusmodi sed etiam ille princeps qui super se su-
 periorum habet mouere potest bellum contra huiusmodi
 iniuriantem. si subsit et mediate vel immedi-
 ate et passo bellandi contra eum licentiam dare. Si autem
 iniurias non subsit immediate vel mediate prin-
 ci super se superiorum habet. princeps ille dare non potest
 autoritatem subdito suo mouendi arma contra eum
 Sed autoritas principis superioris est requirenda
 maxime si iniurias ille patiat mediate vel i-
 mediate ad iurisdictionem illius principis superioris.
 Cum ergo vasallus comitis habet guerram contra
 comitem autoritas regis est requirenda. si autem
 comites contra regem et rex nolit eis ius exhibe-
 re per pares curie humiliter requirit si ius suum ar-
 mis defendant cum moderamine inculpate tute-
 le non peccant. Autoritate tamen propria regem non po-
 terit impugnare. papa tamen facta de regis ex-
 cessu denudacione si rex nolle a peccato desistere
 posset eum excoicare et crescere stumaciam autori-
 tatem mouendi contra eum arma dare. Cum autem rex ha-
 bet causam guerre contra imperatorem vel e converso si credet
 quod utrumque vel alterutrum teneat ius suum persequi in forma
 iudicii cum neutrum illo habet super se superiorum pec-
 carum tamen mouendo bella iniuriam passus si iniuriator
 satisfactionem offert ad arbitrium bonorum virorum
 plano et sine strepitu iudiciorum. Ad hoc non solum
 hosti. et inno. ex. de resti. spo. super c. olim causam et
 de iureiuran. sic. Bellum aliquando dicitur proprie et sic
 solus princeps qui superiorum non habet potest iudicare bel-
 lum etiam contra eos qui non sunt de iurisdictione sua sed al-
 terius principis et tunc potest capere personas et res hostis
 et etiam aliorum iniuste inuadunt eum et capti sunt captiui
 sui. Aliquando bellum dicitur large et sic quod quisque placet
 huius iurisdictionem temporalem contra subditos inob-
 edientes licite mouet arma. 14. q. 4. autonta-
 tem et c. sanctorum sicut etiam talis licite mo-
 uet bellum pro tuendo iure ecclesie cui etiam po-
 test interesse licet non debeat personaliter pug-
 nare. 23. q. 3. maxiamus. 1. 2. q. 8. f. et in his causis non

diat. ppe bellū fieri. si meli⁹ executō iurisdicci
onis vel iusticie. ff. de rei ven. qui res. Item qñ
quis vim vi repellat incontinenti. nec in his ca
pi fuit serui. dicit tñ aliq q si bellū nō est indi
cēt ptra aliquē. si aliquo dictōz modōz pcedi
tur ptra eū. tñ nisi forte de munitionibz eozū
ledret ille qui pcedit cōtra eū. nō posset capere
res vel psonas auxiliatoz ei⁹. nō pmo pferrz sē
tentiā ptra eos. 2. q. 1. nos in quēquā. Et si nō
est de sua iurisdicōe si alteri⁹ debet corā suo iu
dice iusticiā de eo petere. 23. q. 2. dñs. Si vero iu
dicem nō habeat corā quo possit suā iusticiā
obtinere. licet sibi recuperare suā ppiā auctorita
te. C. de iudicis. iudex. et l. null⁹. certū est tamen
q si psonas vel res eoz in bello capiat. dñs suaz
iurisdictionē exercet p psonas punire et reste
nere. quia in ei⁹ teritorio deliquerūt et ei⁹ iu
risdictionē impediūt. Itē dicit quidā ibidem
q ubi quis p aliū rem suā et ius suū psequi nō
potest licet auctoritate superioris arma mouere et
bellū indicere p suis recuperandis vel etiā furti
ue sua vel equalēs. sine tñ alioz scādalo et pē
culo acapere. 23. q. 2. c. 2. tñ si sup se pncipem ha
bet faciat h auctoritate sua vt ead. q. c. 1. hēc in
no. et hosti. Quid siqz ptra aliquē bellū mo
uit et cām iusti mouēdi. qz p damnis sibi illa
tis. nō tñ intentionē rectā nec auctoritatem ha
buit. Nunquid talis tenebit restituerē quiddo
in illo bello acqsiuit. Rōdet rōd. q nō i foro pe
nitentiā nisi cepit vel damificauit aduer
sariū pl⁹ qm ille iniuste de suo habuerat v^l eū
dānicauit. o hoc vide infra. li. 3. ti. d. pace ar.
A. q. 1. Quid si cleric⁹ dñm suū in guerra iu
sta comite⁹ et de ea aliqō psequat nūquid istud
restituere teneat. Rōd. scdm rōd. q si dñi sit ei
ab illis quibus licuit rape. potest illō retinē. si
aut ipse rapuit cum rapiendo peccauerit mouē
debet in foro penitentiā si potest q illō restitu
at ei cui abstulit. si scit quis ille sit. sin aut q de
paupibz. huiōi ei cleric⁹ rē illā rapiēdo nō fecit
suā. qz sic dñs ei⁹ nō potuit ei dare auctoritatem
bellādi. ita nec rapiēdi. tñ rē talē rapēā pē de
pōnsu dñi sui retinere. dñ tñ illā excesserit sibi
adhuc guerra durante. quia tñ pinde est ac si
eā sibi adisset.

Artic. 11.

Sequit de scdo scz vtz liceat vim v^l iniuri
am repellere. videt eñ q nō p illō. 2. q. 4.
dico vobis nō resistere malo. Rōd. ad qñdēz hāc
valent illa que dicta sūt s. f. ti. de homicidio. q.
vz alicui liceat se dēfēdo aliquē occidere et q.
se. f. vtz liceat clericis. Et sic ibi sūt es opi. ita
et hic. quidā eñ vt hū. dicit q nulli licet vim
repellere repentiēdo si tantū defendendo. puta
opponēdo baculū vel aliqō tale. Alij dicunt q
laici nō clerici licet rēcutere. vt laur. et bern.
Tercij dicūt q h etā licet clericis. distinguūt tñ
q vis aut inferē psonē aut rebz. si pde tñ est
vis repellenda pūsqz sit illata. qz fm legem li
cet occidere insidiatē. et occidere volētem. qd itel
ligetur nisi man⁹ eius aliter euadere possit. ff.
ad l. acquil. l. 2. et. 4. Si aut sit vis illata. aut
percussus videt eum qui percussit paratū regu

tere. et tñ licet eū repcutere. aut videt eū quie
scere et discedere tñ nō licet sibi eū pcutre qā
h nō esset sibi iniuriā repellere si vltionē expete
re ptra illō. c. seditionarios di. 26. requit ergo
q pcutiat se defendendo nō vlticēdo. 23. q. 1. qd
culpat. et idē dicit inno ex. dñsti. spo. olim cau
sam. et gof. ti. de homicidio. et bñ. e. ti. significa
sti. et q se defendat cū moderamē. ex. de resti.
spo. olim cām i si. moderamē intelligit vt si vis
cū armis inferat cū armis repellat. alit vero si
ne armis. ff. de vi et vi. ar. l. 1. §. vim vi re. et
vt nō magis ledat aduersariū maxime a pposi
to qm exigat illatā violētā fm rōd. debet tñ ē
ca h pōderari qñtas psonē vt interdū paruus ē
debilis cū armis se dēfēdat. si ptra se eluato pu
gno magn⁹ vel fortis veiat ar. 3. q. 4. §. nā ver
si. si vero in vno auditorio. Siqz tñ defendendo
se moderamē excedat nō tñ a pposito. nō teneat
ad aliquā satisfactiōē. nisi ad cautelā. ff. ad l.
acquil. si ex plagis. §. tabernari⁹. Si at excedat
a pposito teneat. hanc opi. mō pmissio ray. re
dat et approbat et ouet cū eo gof. dñ tñ ray.
q licet ille qui se defendendo ptra clericū excel
serit non a pposito. non incadat in excoicaciōz.
tut⁹ tñ credit q teneat ad satisfactiōēz aliquā
de excessu. vel etiā quātū ad penitentiā et irre
gularitatē si forte ppter suā pūssiōz mors secu
ta fuit. Si tamē ex pposito excessisset ad maio
rem satisfactiōē et penitentiā teneat. ex. de se.
ex. cū ab hoste pūdim⁹. et de resti. spo. olī cau
sā et de homicidio significasti. §. vlt. Si at vis
inferat rebz. repellere licet vim illatam et in
ferendam et pūssime illatam. dum tamē fiat
incontinenti. i. quātū sit vim illatā. pūsqm
diuertat ad pcrariū accū. Item bñ. vt in c. p
alle. et. ff. de v. ob. pūnu⁹. in pñ. Et fm rōd.
et bñ. ex. de homicidio significasti. et hosti. ex. dñ se.
ex. super decretalem inno. dilecō. Continuatio
ista intelligenda est fm negocij qualitātē put
exigit ad pparatiōē maiorē v^l minorē pps tra
ctum. Acc⁹ vero pcrariū intelligit si dissilet in
iuriā et deponat animū psequendi rem suam
alijs occupationibus dādo opam. Quid si
forte dñ ille cui vis inferē vult hostem expelle
re de sua possessione quā occupauerat iniuste et
male. aliqui occidant vel vulnerent. Rōd. credit
ray. q teneat fm modū sup positū in defensione
psonē ubi scz distinctū est vtz dēfēns se exce
dat a pposito. et p eadem iura. et satis ouenit cū
eo inno. et hosti. ex. de resti. spo. olī cām. et hoc
intellige fm ray. de impfectis. pfectis autēz re
pcutere non licet qd ostendit dñs dices. 2. q. 4.
siqz te pūsserit in vnā maxillā prebe ei et alī.
et ad ro. 12. nō vos defendentes carissimi. si da
te locum ire et similia. Si autem queratur qui
sūt isti perfecti. Respondet rōd. q hoc debet in
telligi de solis illis qui per votum vel pceptū
vel statutum obligati sūt ad non repcutiē
dum quales fuerūt apostoli et discipuli in ec
clesia primitiua qui tenebantur ex constitutio
ne domini non repcutere cum per sanguinem
martirū erat ecclesia faciēda. Ad hō nota

casibus. propositiois remedium non habet locum. ex. d. pac. c. si. **I**tem hoc intelligitur ubi de crimine civiliter agitur. licet ei quod neget crimine remittere potest tamen a civili actione imo et ab accusatione desistere. ex. d. accu. veniens. **S**i videtur quod episcopus iniuriam ecclesie possit remittere quod est per ecclesiam. di. 94. esto. per autem iniuriam illam et filio potest remittere. ex. d. iureiurata. si vult. non dicitur. **G**off. quod si episcopus dicat per ecclesiam et tamen ei procurator. ex. de do. c. 2.

De 6. precepto. scilicet non mechaberis tit. 31.

Consequenter considerandum est de precepto 6. quod est non mechaberis. circa quod nota: quod hoc preceptum non tantum prohibet adulterium sicut sonat verbum mechandi. Mechari enim est adulterari et omnis mechatus adulter est. imo sicut dicit augustinus prohibet omnes illicitos coitus et illorum membrorum omnes illicitos usus. Omnem autem illicitum concubitus determinat per septem species. scilicet fornicationem. meretricium. adulterium. stuprum. sacrilegium. incestum. et sodomitium. Posset etiam addi octava species quod posset per circumlocutionem nominari libidinosus coitus singulariter. hoc autem potest sic diffiniri. Fornicatio est inordinatus concubitus quo solutus soluta naturalis usus cognoscitur et intelligitur solutus et soluta quolibet vinculo. scilicet coniugii et sanguinitatis. ordinis religionis seu voti continentie. naturalis vero usus dicitur ad species illius qui est contra naturam. Meretricium vero dicitur duobus modis quodammodo et meretrix. Meretrix enim dicitur uno quod vagam libidinem sequitur. et secundum hunc modum meretricium est vage libidinis insectatio. vaga autem libido dicitur ad differentiam fornicationis in qua est libido deest: inlicita respectu unius persone. vel cum una ex matris monium adheret uni. ex matrimonio dico quod libus aliorum personarum viculorum. alio modo dicitur meretrix. cum publice venalis est turpitudine. et secundum hunc modum meretricium est mulieris solute publice venalis concubitus. Adulterium vero est inordinatus concubitus quo singularis thorus violatur. Unde adulterium dicitur quasi accessio ad alienum thorum. Stuprum vero est inordinatus concubitus quo vaginalis integritas corrumpitur. Sacrilegium vero secundum nomen suum non appropriatur alicui differentie luxurie. Sacrilegium enim est lesio sacre rei. tamen potest strahere ad differentiam luxurie. de sacrilegio. tamen propter et melius de sacrilegio concubitus inordinatus concubitus quo sumpta deo sacra lacerantur violantur. Cosecrata dico continentiam in monialibus et religiosis et his qui receperunt sacros ordines vel emisere sunt continentie vota. omnium enim talium concubitus sacrilegius est. Incestus vero est inordinatus coitus quo vinculum sanguinitatis et affinitatis vel paternitatis corrumpitur. Peccatum vero sodomiticum est inordinatus coitus quo naturalis usus in illis pueris qui est contra naturam. Libidinosus coitus coniugalis multipliciter accipitur. ideo notandum secundum quod distinguunt magistri quod coitus singularis alius est licitus alius fragilis alius impudicus. Licitus est duplex. scilicet vel cum suscipiatur plus ad cultum dei vel cum reddendi debiti vel cum fornicationis vitia de primo est thosobie virtutis scilicet pietatis que ordinatur ad cultum dei. secundum iustitiam. et cautele. et in his dicitur nullum

esse peccatum. **F**ragilis vero dicitur quod ex fragilitate pervenit et in uxore fragile delectacionis quirit. quod non cum plus. nec cum reddendi debiti nec cum vitia de fornicacionis sed cum delectacionis talis in coniuge. et in his distinguuntur. quod amor illius delectacionis. aut propter deo aut postponitur. Si propter deo. constat quod mortale peccatum est. hoc est si diligitur plus quam deus. si vero et concubitus pervenit ex tali amore mortale peccatum est. si vero postponatur deo. ita quod deus sit plus diligatur veniale est et concubitus perveniens ex tali amore veniale est. et hoc propter gratiam sacramenti. Impudicus est qui ex sola libidine perveniens metam honestatis et rationis transcendit. et ideo semper est mortale. et fit quicquid modis. primo cum sit contra naturam de libidinis per meretricias blandicias. 2. cum sit contra naturalem modum. 3. cum sit contra prohibitionem. 4. cum sit in loco prohibito. 5. cum accedat ad pregnantem prout vitam vel que est in fluxu menstruo. **H**ec ad primum sufficiunt de luxuria et speciebus sine differentia eius quia de his agitur plenius infra in libro secundo. de luxuria. et in libro secundo. specialiter de adulterio.

De 7. precepto scilicet non furtum facies ubi primo de rapina tit. 32.

Consequenter considerandum est de 7. precepto. quod est non furtum facies. circa quod sciendum quod furtum tripliciter sumitur secundum alexandrum. 1. secundum propriam et interpretativam. **P**roprie dicitur streptacō rei aliene ignorante domino contra suam voluntatem nec oportet aliud addere ut dicatur sicut quidam volunt rei aliene mobilis. quod intelligitur nomine streptacōis. res enim immobilis streptari non potest et hoc modo distinguitur ab usura et rapina. **R**apina enim est streptatio rei aliene sciente domino contra eius voluntatem usura vero est streptatio rei aliene sciente domino contra eius voluntatem absolutam. sed non contra omnem voluntatem. **C**onter dicitur furtum omnis illicita usurpatio rei aliene. secundum quod dicit augustinus in libro 9. exo. 22. quod nomine furti intelligitur omnis illicita usurpatio rei aliene. non enim rapinam permissit quod furtum prohibuit sed a parte totum intelligitur quodquid illique rei. proximi auferit et sciens hoc nomine furti intelligitur rapina et usura. Interpretative vero dicitur furtum omnis illicita possessio rei. augustinus ad macedonem. **N**one omnes qui sibi videntur gaudere licite conquestis eisque uti nesciunt. alienum possidere suumque. hoc enim recte alienum non est quod iure possidetur. hoc autem iure quod iuste. et hoc iuste quod bene. quod ergo male possidet alienum est male autem possidet qui male videtur. **A**mbrosius. nemo dicat proprium quod contra est. plusquam sufficit ad superius violententer obtentum est. **C**um igitur furtum dicatur tripliciter ut visum est dicendum est de eo secundum omnes tres modos et ideo ad plenam persecutionem huius materie primo considerandum est de rapina que est gravius peccatum furto proprie sumpto. 2. de furto proprie sumpto. 3. de sacrilegio. quod est quedam species furti proprie dicti ut videbitur. 4. de furto interpretativo. **C**irca primum sciendum primo quod raptor dicitur dupliciter. est ei raptor rei. et raptor hominis et papue scilicet rei. et de proprie rapina rei. et raptor mulieris. maxime virginis. sed ad primum nichil de raptu mulieris sed

tantū de rapina reꝝ. **H**ec aē omittit cū q̄s p̄ vi
olentiā vi et apte res alienas rapit vñdecunq;
excepto sacro loco vel re ecclesiastica. quia tē cō
mittit sacrilegiū. De rapina autē reꝝ dicendū
est p̄mo. vñ sit peccatū. 2° de pena ei⁹. tercio de
rapina que fit i naufragijs. 4° de rapina que
fit in pedagijs. 5° de rapina que fit in questis et
tallijs et similib⁹. 6° de rapina q̄ fit in guerris
7° de his qui sequuntur vel touchent alios ad ra
piendū. 8° de his qui acapiūt de rebo rapis.
9° de his que eueniūt de rebo rapis. 10° de his
qui ecclesias incendūt vel in eis ec̄ aliquid rāpi
unt. 11° de restitucōe raptorū. **C**irca primū
querūtur pla. s. vñ rapina fieri possit sine pec
cato. **R**e q̄ non. vñ ysa. 61. ego dñs diligens
iudiciū et odio hñs rapinam in holocaustum.
qđ n̄ dicerz si rapina peccatū n̄ esset. Rapina enī
quādā coactionē dicit. p̄ quā s̄ iusticiā auferē
alicui qđ ē suū. In societate aē hoīm null⁹ co
actionē h̄z n̄ p̄ publicā p̄tate. et iō qđcūq; p̄ violē
ciā aliqd auferē hoī si sit p̄sona p̄uata n̄ vñs
p̄tate publica illiūte agit et rapinā cōmittit.
vñ de latroib⁹. p̄ncipib⁹ vñ publica potestas o
mittit vt sint custodes iusticie. et iō nō licet eis
vñ violētia et coactōe n̄ fm tenorem iusticie.
vel oītra hostes pugnādo. vel s̄ quos puniendo
malefactores. et qđ auferē p̄ talē violētiā. non
habet rōz rapine cū non sit s̄ iusticiā. Si vñ
oītra iusticiā alicui res ei⁹ p̄ publicā potestatem
abstulerint illiūte agunt et rapinā omittunt.
vñ restituere tenent. **V**erū furtū et rapina
sit p̄cā spece dñia. **R**e q̄ sic. vñ p̄b⁹. 4. ethi.
distinguit inter ea pōnēs furtū occultū. rapinā
vero violentam. licet enī habeāt eundem finē
remotū. s. habere aliena hñt tñ diuersos fines
p̄ximos. qz raptor vult habere p̄ potestātē p̄p̄ā
fur p̄ astutiā. vñ vñq; h̄e rōz peccati ex hoc q̄
est acceptio rei aliene inuolūtaria ex p̄te ei⁹ cui
subtrahit. s. in furto est inuolūtaria p̄ ignorā
tiam. in rapina p̄ violētiā vt dīz⁹ ethi.
vñ rapina sit peccatū gñi⁹ furto. **R**e q̄ sic
dupliā rōe. p̄mo qz directi⁹ opponit violētiā q̄
est i rapia volūtati q̄ ignorātia q̄ ē i furto. Se
cūdo qz p̄ rapinā nō tñ inferē alicui dānū i re
bo s. ec̄ vñgit i qñdā ignomiā suū inuiriā p̄sōe
q̄ p̄p̄erat fraupi et dolo q̄ p̄nēt ad furtū. vñ
et rapia gñi⁹ p̄nēt q̄z furtū. vt i fra patebit.
Nec obstat p̄dictis q̄ hoīes magis verecun
dant de furto q̄m de rapina. qz hoīes sensib⁹ in
herentes magis gloriant de v̄tute exteriori. q̄
patet in rapina q̄z de v̄tute interiori q̄ tollit p̄
peccatū. et iō min⁹ verecūdanē de rapina q̄m
de furto.

Articulus secundus
Circā 2° scēdō q̄ pena raptoris reꝝ fm le
ges ē q̄ i fra ānū p̄nēt i q̄duplū re ipā
in q̄duplo p̄p̄tata. post ānū vñ in simplū.
ff. de vi. bo. rap. l. 1. et 2. et hoc si agat s̄ eū cī
militē. i. ad penā pecuniā. si aē criminalē. i. ad
penam corporis tūc distinguit inter vim p̄ua
tam. i. sine armis. et vim publicā. i. cū armis. p̄
pter p̄mā reus deponit ab ordiācōe reꝝ suarū
quia vñ facit factionē testamētī et terciā p̄tē bono

rum suoz. p̄pter secūdā mētē in exiliū istitu
ō publicis iudicijs. s. Jē lex iulia. vñ v. vis
p̄uata reꝝ deponit ab ordine reꝝ. s. deportat si
vis armata p̄bat. Scdm vero canones excōi
cat ab epō in cui⁹ dyocesi rapinā omisit. ex. e.
c. 1. et 2. strahit enī foz rōne delicti. ex. de fo. 9
pe. licet. nec absoluit n̄ p̄us emendet. ex. e. c. 1.
Si aē nolit cū possit satisfacere vel satisfaden
di plenā securitatē dare. denegēt ei beneficiū pe
nitētiē. Si vñ vsq; ad obitū i obstiācōe fuerit
et tūc emēdaciō vñ emēdaciō securitatē p̄stiterit
p̄nitētiā et viaticū et ecclesiasticā sepulchra habeat.
Si vero in morte satisfacere nō poterit stritus
viaticū habeat et ecclesiasticā sepulchra carebit. e.
c. sup eo. et hoc ad terrore alioz. vel ad s̄fusidē
agnatoz. vt p̄ hoc inducant ad satisfadendū.
Et intelligit hoc hosti. si sepe sit amonitus. Si
vero sup hoc nūquā fuit amonit⁹. vel si fuit
s. modico tpe exumax fuerit absolut⁹ p̄ p̄bice
rū. p̄m. sepeliend⁹ erit. et heredes cogenē p̄ con
surā ecclesiasticā satisfacē s̄ facitātē deficiē.
ex. e. in lris. et idem ē si s̄stituit in morte s̄sifi
facere p̄misit si sualescerz. et aū satisfaciōz des
cessit. vt ibid. Si etiā in vita satisfacē n̄ possit
nō negaret ei p̄mā fm hosti. si se emēdare pro
mitteret si ad pinguicōē fortunā veniret. Cui
d qui contra p̄dicta fecerint. puta si exumax
b⁹ penitentiā i vita dederint. vel p̄tētes i mor
te. qui diu steterūt exumaces et tūc erūt inopes
sepelirēt vñ elias eoz acceperint vel rapias
eoz participauerint. bñficio ecclesiastico careant
et ordinis sui damniū irrecupabiliē patiantur.
ex. e. sup eo. s. vñ. et fm glo. ibid. et fm rod.
loquē de raptoribus notorjs non de occultis.

Articulus tertius
Circā terciū querit quid de p̄ncipib⁹ vel
alijs q̄ de lōga s̄suetudine spoliāt naufra
gātes. **R**e tenent restituere q̄quid de ipō nau
fragio habuerūt siue illō sit captū de ipō nau
fragio. si de mari si de litore. ff. de incen. rui.
nau. si q̄s ex naufragio. nec excusat a peccato
mortali quicūq; recipit n̄ ea intētiōe recipit.
vt ei restitueret cui⁹ erat. nec aliq̄s excusat aliq
s̄suetudine vel statuto vel p̄cepto. qz hoc est con
tra dei p̄ceptū. leui. 19. diliges p̄ximū tuū sic te
ip̄z et thob. q̄cūq; odis tibi fieri q̄. Ep̄ vñ
vel quilibz ali⁹ p̄lat⁹ vel clerico q̄ tāti criminis
particeps vñ s̄sentane⁹ esset deponi deberet ar.
de accu. cū dilecti. Laic⁹ vero nisi amonitus sa
tisfecerit anathematizari debet ar. 22. q. 2. illi q̄
et ex. de treugis. in nou. am. Scdm vero leges

tenent infra annu in quoduplu post annu vo i sim
plu. ff. de incē. rui. nau. l. 1. h. aut intelligas n
sint nauigia q̄ exerceat piratā puitatē et trāni
dē. l. sint xpiano noie inimica ut in osti. fride:
rid ad dec. q. nauigia. ¶ Quid de pñcipibz ill
q̄ oueniūt cū nautis q̄ eis dēt ānuatī p singul
nauibz p eoz terminos trāseūtibz certā pecunie
sumā p tali abusu q̄dā do. Rñdet rod. q̄ cū de
berēt gratis quitare q̄dquid hac decā accipiūt te
nent restituerē quia non oueniūt cū eis nautre
de illa spōsione simpliciter sponte. s; ne sustineāt
grauiora.

Actuarius

Arca quartū qd est de pedagijf notat host.
ti. d. celi. q. exactōes pedagioz et salarioz
et gundagioz sūt re. p. b. tē. n. ab impatore vl' re
ge vel lateranēsi ofilio sint exesse vel alias ex lō
gissima ofuetudine cui? non extat memoria de
bite introducte. ex. de ver. sig. sup quibusdā
q. pteia. ff. de public. in diē. nec vectigalia. et
qui alias ipas recipit nisi amonit? satisfadat
est fm cā. exēdicand. ex. de cen. in nouamus
s; fm leges est ppetuo exilio dammandus. C. no
ua vect. institui non posse. l. vl'. et qd dictum
est qd a rege potest exēdi pedagiu. intelligit ipe
ho. tñ de rege romanorū. Querit aut ho. in
speciali de rege francie. vtz habeat pteatē peda
gia exēdendi. et quidē fm aliquos papa respon
disse videt in ofili qd sic. ex. q. si. sūt le. p. ve
nerabilē. s; in sup. Ipi aut hosti. videt qd non
n papa dedit ei eand potestātē que data est et t
peratori ar. ff. de orig. iur. l. 2. q. deinde qz diffi
cile. et hi pnt hoc exēdre in puidiā suoz tñ
non extraneoz. nisi forte extraneos dicas fcos
suos rōne tñonij qd est veri? fm hosti. Inno.
at ex. de cen. in nouam. dicit simpliciter qd reges
pnt imponere pedagia noua. peccāt tam si fa
ciūt hoc sine iusta cā. Idem dicit bñ. ibid. et tñ
ipe bñ. ex. de v. sig. sup quibusdā. dicit qd sol
pnceps pē h statuere n quitas. C. noua vect. in
sti. non posse. l. 2. et 3. ¶ Ad h nota fm bñ. su
per c. sup quibusdā qd pedagia dicūt qd dantur
a trāseūtibz in locis a pñape ofitue. Guidagia
dicūt que dant p ducatu p terram alicui? ut
quis eat securus. Salinaria que dant p sale. s.
ut pmittant sal emere vel vendere. Sed nū
quid hoc sine cā exēdre pē. Rñ ray. innuit qd n
imo requirit cā. puta p defensione strate pu
blice tra pōnes in terra vel piratas in aqua
vel p defensione fidei et patē tra paganos vel
hēricos vel alia cā ofili iusta in quibz casibus si
is qd recipit illd facit ppter qd institutū est licet
et sine piculo ofcientie recipit illd. Idem est si n
facit quia est pax in terra s; firmiter ppoit qd h
facit? si nēctas imminerz. ar. 12. q. 2. nob ad fi.
et. ff. locati. et educt. ex educto. s; si vno. et hoc
intelligit ray. siue sit nouū siue antiquū. facit
tñ hāc differētiā. s. qd nouū nllaten? est rapiēd
n ostet de cā ppter quā est ipositum. Antiquū
vero recipi pē licet n possit cā manifeste scri.
dūmodo ofcientia possit pbabiliē formari qd p
pter vnā de cāis pōictis et ab illo qd ofstiuere po
tuit ofstientū fuit aliter est rapina et restituerē

tenet. et sic induxit antiqtas. ex de cen. pueit.
et c. cum apls. s. phibem? hosti. vo credit qd si
a pñape exēdat etiam cā non expssa. vel si ofue
tudo hoc approbet cui? non extat memoria sine
scrupulo recipi pē. is tñ qui recipit illd tenet
saluare soluentem infra suū districtum in per
sonis et rebus fm posse suū. quia ppter huiōi
solui ofuenit pedagiu. et si hoc nō faciat gūiter
peccat quia etiā sine pedagio ad hoc tenet. nō
tñ ob hoc tenet ad restitucōez pedagij n constet
qd hac cā concessū fuit. licet qd pl' est ad satis
factionē integrā teneat si in defectu iusticie in
ueniat. 23. q. 2. dñs. et. q. 4. administratores. et
C. de appella. si appellacōz. Si enī sīma ray. esset
vera vix aut nūquā saluaret aliquis rapiētū
pedagia fm hosti. ¶ Quid si mercatores alie?
loc faciūt pactū de certa pecunia soluenda pro
bestia alie dño terre. ita qd eos defendat. Rñdet
hosti. qd tunc habet locū opio ray. ar. ex. de con
di. app. vtz si tamē dñs metū intulerit miuste
recipit et oio restituere tenet. ff. qd me. ca. metū
s; sed licet. nō tñ tenet hoc pactū n iter eos in
ter quos est habitū. ff. de pactis. si vn. s. ante
oia. qd si talis nō faciat illd qd pmitte nec illi
mercatores ei fidē seruare tenet. ex. d. iureiurā.
pueit. 2. ¶ Quid si qd portare faciat nēcia ad
vsum vite sue et familie nunquid pēis tenet ur
pedagiū dare et videt qd sic quia ita tenet ofue
tudo. Sed fm hosti. ofuetudo talis est irrōnabi
lis et sic non est tenēda. ex. de ofue. c. si. et con
uenit cū eo bñ. ex. de v. sig. sup quibusdā. nec
obstat. ff. de publi. nec si publican. s; si. quia
illd intelligit de his que cā merāmonij offerū
tur ut sequit. nā in his tribuit ius consuetudo
cui? nō extat memoria. C. de vect. et omis. o.
ad fi. et si quis cōtrauenit fm leges decapitari
debet. ut dicit lex ibidem expssa. l. ut si. pūnda
les. dicit tñ lex antiqua. qd pñes hēc publicano
significare debet p lras manu publica scriptas
re. quantitatē pñetes et si pl' portare illd
pmittit. ff. de pub. et vec. si publicano. s. 1. ¶
S; nūquid laic? sine peccato pedagiu exigē pē
a clerico cum h ius habeat a pñope laico Rñd
hosti. qd n quia null? laic? pteat hē in ecclāstic
rebo. ex. de ofti. ecclā. et multomin? in psonis
¶ Nūquid xpiai tenent pedagiu soluere sarace
nis. Rñ ray. dicit qd sic cū tamē ipos transeun
tes defendant. nā et hosti est fides suāda. 22. q.
2. innocētes. et 23. q. 1. noli. et hoc dūmō illuc
tpe guerre non vadant nec merces phibitas
deferant. alias si hoc facerent ut punirent in q
deliquissent eis iniungendū esset ut ponerēt illd
scz pedagiu in rēemptionē captiuoz vel i subfi
diū fidei xpiane vel ipimet in eodem subsidio
expendere si ad hoc idonei essent. Allegat ex.
de voto magne. et c. qd sup his. scdm ray. Si
tamen nolunt hanc penitentiam recipere non
credit rod. qd sint ad eam cogendi pēdpue dū
modo velint alias penitere. ¶ Scdm autē ho.
xpiani non tenentur ad illam solutionem qd
xpiani non subsūt saracenis si tamen volunt
habere pmoditatem terre saracenoz oportet qd

soluat quia nec alias eorum transitu sustinerent.
Rod. vero dicit quod christiani tenent ad illud rōe pa-
 ci si interuenit et etiā rōe statuti. cum enim sa-
 raceni sint in p̄tate statuendi et dñandi i crīs
 quas tenent non sūt spoliādi alicui⁹ p̄uate p-
 sone auctoritate. vñ si sūt spoliādi siue defrau-
 dandi p̄dagij⁹ p̄ aliquē xpianū trāseūtem per
 terram eorū. **Ad** h̄ nota s̄m ray. et hosti. qd
 vbi cūq; quis exigit iniustū p̄dagium. et vbi cū-
 q; quis trāsiens negat iustum vel fraudat ip̄z
 teneat quilibet restituere ei a quo extorsit l' quez
 fraudauit vel heredi ei⁹ si inueniat. aut erit in
 p̄as cās cum oīlio eccl̄ie erogādū. 12. q. 6. si res
 aliena. **Item** dicit ray. qd si recipiēs p̄dagium
 non seruet illud qd debet vel etiā si non recipiat
 iuste trāseuntes non tenent illud dare. et si per
 mendaciū subtrahāt furtiue licet peccent salte⁹
 penialiter in mendaciō. tñ restituere n̄ tenent.
Item dicit rod. qd si quis furti p̄dagium aspor-
 tauit vel omiserit furtū vel aliud sile super
 quibus est pena statuta. non debet sibi iniungi
 in foro p̄mali qd soluat hui⁹i penā. n̄ tē demū
 cū in foro iudiciāli fuerit condemnat⁹. si sufficit qd
 intesse soluat. Et si intulerit iniuriā ad arbitrium
 boni viri satisfaciāt. **Artic. v.**

Sequit̄ videre de q̄nto. s. de q̄stis et tallijs
 et silijs q̄s dñi exigūt a s̄bdit̄is sciendū g⁹
 s̄m ray. ti. de rapto. et hosti. ti. de emu. ec. qd i-
 gulariter dñs petere non debet a s̄bdit̄is n̄ ea
 de quibus inter eū l' ei⁹ ātecessores l' ip̄os l' eorū
 ātecessores plane bona fide sine dolo et coactōe
 oueit. d̄ his solent fieri instrumenta. oīa ergo
 ab initio imposita q̄s tamē n̄ sūt turpia vel cō-
 tra deū p̄nt peti et debent solui quia quilibet in ē-
 ditione rei sue legem quā vult ponere p̄t. ex.
 de pac. ātigon⁹. et qd qd subit⁹ de his. s. qd sūt
 certa sine dñi volūtate subit⁹z dīminuerz vel
 celaret scēter sic fur restituere teneat. et idē
 intellige s̄m rod. si non extet instrumentum. est
 tamē antiq̄ et certa tallia a tempe c⁹ non extat
 memoria. et scit vel p̄babiliter credi⁹ qd ab ini-
 cio fuerit imposita iusta d̄ cā ita tamē s̄m ray.
 qd et ip̄e dñs oplet si quid ex illa cā vel insti-
 tucōe oplere debeat. **V**bi tñ ponit in instrumē-
 to indefinite collecta tallia vel hui⁹i. debet in-
 telligi qd debet etiā moderate petere inspectis oīe-
 ribus et facultatibus s̄bditoz. ex. de cen. cūz
 apl's. et idē credit rod. si p̄tineat in instrumen-
 to vel etiā si sit consuetudo talis sine scripto.
 qd talia facere possit ad placitū suū. Et si de hoc
 dñs habeat sciētiā inducat ad restitucōz faciē-
 dam. **S**i autē accepit dñs ultra ouenta et statu-
 ta inter eum et s̄bditos eius. aliq̄ sponce obla-
 ta nulla fraude adhibita vel minis vel coacti-
 one idcirca. restitue n̄ teneat. 1. q. 2. placuit. et c.
 qz pio. **E**xactio indirecta esset si eis iusticiā ne-
 garet vel eos non defenderz s̄m qd debet⁹ vt sic
 ab eis aliquid extorq̄ret. vel eis insinuari faceret
 qd ab ip̄is aliq̄d h̄re vellent. **S**i tamē ex aliq̄bus
 circūstācijs appareret restitutio impossibilis vel
 multū difficilis. satis videt⁹ qd cōsuli posset his
 dñis qd in recōp̄sacōz remitteret s̄bditis. cōi-

ter cū oīensu eorū et libera volūtate. aliquam s-
 uirtutem vel ānuam p̄sta cōz i p̄petuū vel ad tē-
 p⁹ ita qd videret eis plenissime satisfactū. vñ cē
 qd facerent in remissione illoz quibus teneban-
 tur aliq̄d hospitale vel aliq̄d opus sile pietatis
 cū oīensu tñ eorūde vbi p̄t requiri. **E**t hoc debet
 intelligi n̄ iusta cā ip̄m dñm ad talē exactionē
 faciendam inducat. **S**ūt enī quedam cāe iuste.
 vna p̄ defēsiōe patrie cū. s. inuadiē ab hostib⁹
 iniuste. ex. de emu. ec. puenit. **A**lia est si dñs
 vult ire ad exercitum idicū ab ecclesia l' a p̄i-
 cipe p̄tra hereticos vel paganos nec de suo sine
 ḡui dāno expensas facere posset. tertia ē si dñs
 in guerra vel i bello iusto ex p̄te ei⁹ sit ab hosti-
 b⁹ capt⁹. nec de suo r̄dempcōz sine graui damno
 soluere possit. quarta si vult ad p̄ncipē ire pro
 p̄uilegio sp̄ealis. p̄tēcōis p̄ se et suis s̄bditis
 obtinēdo. nec p̄t de suo facere expensas sine ḡui
 damno. **P**ro his cās et alijs silijs emergenti-
 bus dominus a s̄bditis auxiliū petere p̄t. dūz
 tñ s̄p moderate et n̄ cū eorū ḡuante et cū can-
 te nō ex violētia petat. 10. q. 3. vñio. circa me-
 diū. et ex. de cen. cū apl's. q. phibem⁹. s̄m ray.
Scōm etiā rod. cāe p̄ter p̄dictas alicubi vñta-
 te et approbate sūt qñ dñs filiū militē facit vel
 filiū nuptui tradit vel feudū suū releuat vñ
 nouū com pat. hui⁹i enī respiciūt oīmodū sub-
 ditoy. quia ex talibus dñs fit potentior vel p̄-
 tior ac p̄ hoc parcere p̄t s̄bditis plusq̄z āte. **E**t
 idō videt⁹ qd p̄ talib⁹ possit accepe a s̄bditis vbi
 est oīuetum l' oīstucū. dñi tñ accipiat modera-
 te s̄m rod. **S**i autē dñs vult ad aleas ludare vñ
 ultra vires ad vāitātē i vestib⁹ hospitib⁹ et si
 milib⁹ expēdere n̄ d̄z p̄t hui⁹i exigē. qd si fece-
 rit teneat restituere. **E**t id est si cap⁹ i bello ini-
 sto exigat totā r̄dempcōz l' p̄t quā hostib⁹ soluit
 s̄m ray. **R**ich. vñ cā tallias q̄s imponit dñi
 d̄ nouo s̄bditis suis distiguit sic. s. qd s̄bditi d̄
 sūt serui aut liberi. si serui dñi simpliciē possūt
 eis de nouo tallias imponere et si n̄ v̄gāt n̄ i bo-
 nū dñoy ip̄oy. et serui tenent eis obedire quia
 suus et res ei⁹ sūt possessio dñi. vñ p̄bus p̄mo
 polīt eorū dicit qd seru⁹ est res possessa. et idō si
 fugiūt dñm debent restitui sibi. ex. de suis non
 ordi. i. de seruo. **S**i autē sint liberi. ita qd dñs
 dñet polītice aut dñs ille est rex vñ p̄nceps aut
 dñs iferior. si p̄mo mō p̄t auctoritate sua pro
 vñtate boni cōis d̄ nouo tallias suis s̄bditis
 imponere compensata s̄bditoz facultate et ne-
 gocij qd est p̄ bono cōi qualitate et quantitate
 ff. de pub. et vecti. vectigalia. qd debet intelligi
 nisi facultates sufficiāt regi vel p̄ncipi p̄ boni
 cōis p̄motiōe et defēsiōe. **S**i autē ille tallie i nul-
 lo sint ad vñtātē boi cōis nec rex nec p̄nceps
 ep̄alis p̄t eas d̄ nouo imponē. **E**t si eas impo-
 nit s̄bditi nō tenent obedire qz p̄tatis sue limites
 exit. **S**i autē sit inferior non p̄t d̄ nouo s̄bdit̄is
 tallias imponere. **E**t si impo-
 nit cū exeat limites p̄tatis sue. s̄bditi nō tenent obedire. maxime
 quādo sine oīensu regis vel p̄ncipis imponunt
 et hoc est exp̄ssū. ex. de cen. in nouam. **E**t si quis
 contra fecerit et āmonitus non destiterit donec

satisfecerit cōsione careat xpiana vt ibid dī. et
ex de v. sig. sup quibusd et. C. non a veci. isti.
non posse. l. 2. 3. et. 2. **Sed** extra super illud
Mathei. 1. ergo liberi sūt filij. dicit glo. q. liberi
sunt filij regis in omni regno. multo magis
sūt liberi filij illius regis sub quo sūt oīa rēgna.
g. videt q. xpianī rē. **R.** filios rēgni vocat xpianos
illos qui reliquunt oīa tēpalia ppter xpm.
tales enī nō tenent ad aliq. exactōnes tēpales.
Pro altera pte obicit illd. 1. p. 2. fūi estore
sūbiti dñis. n. tñ bōis et modestis s; eē discōl.
ergo rē. **R.** aut loq. de subditis suis. aut si lo.
quē de sūbitis liberis itelligendū est q. debet eis eē
subditi in his ad que pēas eoz se extendit fm
rich. **S**ciendū etiā fm rich. q. aliquādo tal.
lie q. de nouo imponitur sūt directe ad vtilitā
tē bōi cōis. puta qñ sūt p defensione fidei vel re
gni. vel p refectōne pontū vel viarū. qñq. ac
indirecte et n. ita apte. vt cū aliq. iniuria infer
tur regi extra suū regnū. puta quia ab aduer
sariis detinet captiu. eius fī fili. v. p. ximus. l.
aliqua terra q. de nouo est deuoluta ad regem
possidet violentē ab aduersariis de facto. r. rex i
ponit subditis tallias p quas ius suū recupera
re possit. tūc ille redundat in bonū sūbitoz.
q. cū rex virilē impugnat aduersarios terram
sibi de iure debitā eripiendo. vel fratrem suū vel
sanguinē iniuste decētū liberādo. ex hoc ipe ma
gis honorat r. ab aduersariis timeet. et p dñs ei
subditi fideles gaudent. r. sua bona securi possi
dēt. et in maiori habent honore. r. sūt i melio
ri ordine. **V**n in tali cāu si ad hoc non sufficiāt
facultates regis p a subditis etiā liberis acci.
pre auxiliū moderatū. pēnsata negocij q. lita.
te et vtilitate et subditoz facultate. **V**idet tñ
q. negocio expedito. si regis facultates abundā
ter augeant. et aliq. vtilitates nimis notabiliter
sint grauate. rex eis subuenire debet. fm exigē
tiā et pportione sic ei subuenerūt in sua nēcita
te. cū enī caput egrotat ei mēbra alia sūmistrat
et similiter eo caput alijs mēbris. **S**ciendū etiā
q. q. facultates regū sūt eis date p pmoctem
et defensionē cōis vtilitatis. si facultates regis
sufficiāt p defensione regni v. fidei. non debet eē
in illo cāu subditos talliare. non tamen est di
cendum facultates regis sufficere qñ non po
test regnū vel fidem defendere. nisi ita se depaupe
ret q. nichil sibi remaneat i thesauro quo se iu
uare possit. si itez infra breue tempus ab alijs
aduersariis inuaderet. maxie si multos habe
at insidiatores. tali ei rgi nēcius est thesaurus
pecunie. q. aduersarij scētes eū sic esse munitum
magis timeēt eū. et ex pñti mag. pacifice possi
det regnū suū. licz mltropl. valerz sibi thesauri
sare amore subditoz q. argētū et aux. **h**ec rich.
Quid ergo d. militibz illis qui cū violentia
faciūt in castris suis tallias semel et bis et qñ.
ēs videt eis nūc pl. nūc min. **R.** dēt hosti. q.
tales sūt pōnes r. raptōres et tenēt ad restitu
tionem. nec aliqua cōsuetudo siue abusus excu
sat eos. cū enī incerta sit cōsuetudo quam alle
gāt. quia nūc pl. nūc minus. nō habet locum

cōsuetudo. maxime si cū violentia fiat. ar. i. aut.
de iudi. s. furtiue q. res. **Q**uid si fiat statu
tum q. de aliq. certū. **R.** dēt hosti. q. valet si fi
at de cōi consensu i pōz subditoz. **Q**uid si de
tur alicui pūilegiū q. nō teneat ad dandū colle
ctam in illis caibus in qbus alij cōiē astringū
tur. **R.** dēt hosti. q. n. valet eē si cōsentiat vicini.
C. de decurionibz. vacuatis. li. x. **Q**uid d. dñs
illis qui vtunt talī cōsuetudine in hominibz su
is. q. d. mobilibz eoz capiūt qñtū et qñ volūt.
et cū suspicantur eos velle trāsire ad aliū locū
omnino spoliāt eos. **R.** spondet rod. q. si cūz
sit q. ab imido fuerit impositū on. tale terre sū
malicia et fraude. videt tolerari posse q. intātū
vtant huiōi cōstitutiōe q. nō grauent subditos
vltra modū aut stātes aut recedentes. et q. do
mini non tenent ad restitutionē talē recepto
rū. **S**i aut non sit certū aut si credat q. nō fue
rit ab imido legitime institutū. huiōi spoliatio
nes ipo genere facte sūt male. r. faciētes eas te
nentur ad restitutionē. **I**n h. tñ cāu r. filiibz q. to
lerant ab ecclia p eo q. pē esse ibi dubitacō aliq.
de iure vel facto. n. est absolutio simpliciter dene
gāda sed est faciēda. tñ cū quādā dubitacōe sic.
Ab soluo te de hoc inquātū possū. s. timeo l. cōo
q. non sufficiat tibi ad salutē n. te aliē habuīs
i hoc cāu. **R.** rod. **Q**uid de illis qui emūt ipo
situras seculares vbi non sūt redditus s; sole
exactiones et munera et fūida que recipiunt
huiōi ppositi. nūquid talia restituere tenentur.
et si cogunt a dñis huiōi officia exercere. nūq.
tenentur pot. oīa sua dimittere q. in hoc obe
dire. **E**t quid de dñis qui vendūt huiōi ppositu
ras. **R.** spondet rod. q. si nō possūt huiōi officia
exercere sine peccato mortali. debent potius oīa
mala tolerare q. ea assumere. r. peccant morta
liter quoties accipiūt munera ppter faciēdam
gratiā alicui in pūdiuū alteri. aut si minis et
terroribz aliq. extorqant. aut si quosdā gūent
vt alij tñtes eis fūiat ne talia patiant. tenent
ad restitutionem oīm talū si possint. nec sunt
aliter absoluendi. **D**ñi vero qui pposituras vē
dūt aut alios ad emendū cogunt grauiter pec
cant. cū gratis eas pmittere deberent ex quo non
sūt ibi iusti reddit. aut puentus. r. tenent ad
intesse illis q. p huiōi pposituras sūt taliter spo
liati. et hoc est vez de illis ppositis qui reddunt
iura. **D**e bedellis aut minoribz quoz officiū
est tantum citare vel exequi iudicata l. manda
ta maiorū. tenendū est qd dicit infra de officia
libz. li. 1. ar. 6. **S**i nūquid dñs licet acipe
re mutuū ab huiōi officialibus. vt ipi dñ sūt i
officijs tantūdem accipiāt a subditis. **R.** scdm
tho. in quādā eplā si tales hoc pacto mutuēnt
vt accipiāt officiū. tale pactū est vsurariū. vñd
tenent resignare officiū taliter acq. sūt. **S**i autē
de eis gñis officiū. et postea recipiat ab eis mu
tuū. hoc sine peccato fieri posset. **Q**uid de ho
minibz alicui militis. qui cū haberēt vsuariū
in quodā nemore. dñs su. abstulit eis. nūquid
tenent restituere. **S**i qñ enī eis aliquid auferat.
nūquid sufficiat si ille satisfadat dño eoz. cum

ille dñs hac vtae s̄uetudine. s. q. de bonis eoz
acopiat quātū qñ vult. **Rñdet** rod. q. si sint
vere serui. totū hoc fieri potest. si aut sint sui de
corpe quales sint in frāda qdam sui ecclesiarij
et quorūdam nobiliū. dñs hoc facere nō p̄. et
multo magis h nō p̄ si nō sint alias sui. nisi i
tū q. dñs eoz p̄ de s̄uetudine qñtū qñ vult
de bonis eoz cape. et in huiū restringi debet tal
abusus pot̄ q̄ relaxari. **Quid** de militibz
nūquid retinere p̄nt emendas quas leuāt fm
s̄uetudinem suā et assilias terre ab illis inter
quos iudicāt. et ab illis qui i forestis suis de of
fensis delinquist. cū pena sit multo maior dā
no illato. **Rñ** fm rod. tam milites qm p̄sone
ecclesiastice emendas quas leuāt fm s̄uetudi
nem legitimam et iudiciū regis possūt retine
re sine peccato. qñ subest cā et sua iuris ordo.
nec est corrupta intēco vt scz faciāt h non p̄pter
auariciā s; p̄pter iusticiā. **Tec** obstat q. pe
na sit maior dāno. q. pene huiū nō tū p̄t in
teresse. s; eē p̄t arcēda cūta sūt statute. sūt tū
epāde pensatis negotio. et p̄son 12 arcūstāis.
q. cūpa est p̄ seq̄toā culpā. vñ n̄ debent habere
militibz laxari maxie in hac pte in s̄ilio aīe. se
cū tamē esset huiū penas in pios vsus con
uertere in quantum scilicet excedūt damnum
allatum.

Sequit̄ videre de. 6. s. de rapinis et de dam
nis q̄ sūt i guerris. et cā hoc qñtū p̄a. s.
q. de dominis illi q̄ guerras ad inuicē hñtēs vñ
q. paupes et rusticos alteri spoliāt capiunt
in carcerāt. et crudatibz vel redimē se cogūt vñ
miserabiliter expirare. **Rñdet** ray. a. d. rapto.
et hosti. et de p̄t re. q. miles hñtēs iustū bellū
contra aliū militē licite facit suū q̄q̄ ab hoste
capit. vel ab auxiliatoribz eius. siue a subditis
suis siue ab alijs. quousq; fm s̄cientiā sic et sa
tisfactū de oī damno dato iniusto et labore et ope
ris suis et suoz hoīm. vel donec ip̄e hostis offe
rat ijs vel velit satisfaccere sibi di. i. ius genti
um. et 2. q. 4. si de rebus. subditos aut illos q̄
teum pl̄ qm hoies timētes nolūt domino suo
in bello illicito impendere auxiliū s̄iliū vel fa
uorem. nullaten⁹ debent in aliquo damificare
pena em̄ actores suos debet tenere. nec est vltē
m̄ p̄fenda q̄ culpa. eē de his q̄ si a ma. par.
ca. q̄sūt. et. i. q. 3. c. 1. **Quid** si habens iustū
bellū fecerit incēdia vel effraccas. vel extirpauē
rit arbores vel vineas in t̄ra p̄p̄a sui aduersarij
vel hoīm ei⁹. nūquid p̄ his tenebit in aliquo.
Rñdet rod. q. de illis dānis nō tenebit q̄ bona
fide intulit. aut a quibz abstinere omode nō po
tuit fm industriā et s̄uetudine bona fide pu
gnantū. **Si** at̄ aīo crassandi et malidose ea in
tulit cum alias posset omode sibi s̄ulere. tene
bitur et pensabūt illa dāna cū damnis datis
sibi et hoibus suis vsq; ad occurrētes quantita
tes. et de eo q̄ sup̄ exercuerit tenebit satisfaccere
illis quos damificauit. **Quid** de eo qui mo
uit iniuste bellū. nūquid tenebit de omnibus
damnis a se vel suis illatis aduersario suo et
hoibus eius. **Rñdet** rod. q. sic. **Nūquid** eē talis

tenebit hoibus p̄p̄is damnis illatis eis ab ad
uersario suo et hoibus ei⁹. dñ ille aduersarius
iuste rebellat. **Rñdet** rod. q. sic. n̄ eē hoies eius
mala fide iuerint eū. tūc em̄ n̄ hñt s̄ eū actōz
cū null⁹ ex culpa sua s̄eā debeat actōz. hoc est
vñ fm aliquos in foro contencioso. si tamē in
uerint eū ad hoc induci ei⁹ s̄ilio vel timore et
coactione vel quolibet alio mō alias nō facit.
tenebit eis ad restitucōz in foro p̄mali. quia qui
dat occasionē damni damnum dedisse videt. **No**
bilibz aut ille qui iuste pugnat fm rod. nō te
net hoibus suis de damnis que passi sūt ab ad
uersarijs. cū et ip̄i et se et sua p̄ domino suo ex
ponere teneant. nō tenebit in qm n̄ fuerit i cul
pa eos negligentē defendendo. **De** hac materia di
ct immo. eē de iureiurā. sup. c. sic q. vocati ad in
stum bellū habent actōz mādāti p̄ra vocantem
n̄ ex debito teneant. vel n̄ ex cā pietatis vel hu
manitatis vel parentele faciāt. 2. q. 3. non in
ferenda. **Vocati** vero ad bellū iniustū nunquā
habent s̄ vocantē actionē mādātī vel aliam ad
impēdia vñ damna p̄tingentia occasiōe dicte
vocationis vel mandati. q. in re turpi nō cō
trahitur obligacō. ff. mādātī. si mandauero.
c. qui edem. **Quid** si duo nobiles sponant
sup̄ guerra sua. nūquid possūt sponere vel trā
sire sup̄ dānis datis hoibz suis nulla p̄tē tūcōe
facta illis. **Rñdet** rod. q. sic. si fiat hoc de s̄ensu
dānificator. alias ille qui bellū mouit iniuste
nō potest p̄ suā sponitionē p̄iudicare hoibus
suis qñ ip̄e de p̄prio teneat eis satisfaccere de dam
nis suis. nisi et ip̄i p̄ter cū eo fuerit in culpa
vt dictū est. in quo cā et si nō teneat eis i ali
quo in foro p̄tencioso. p̄ eo q. p̄cipauerit et in
cēntē scēnter. in foro tñ p̄mali si h̄ fecerit ad su
am p̄suasōz aliē nō facit tenebit. **Qui** aut hñt
iustū bellū nō debet cū aduersario sponē cū p̄e
iudicio hoīm suoz. s; vel ip̄e d; eis reddere dam
na ip̄is illata. vel p̄curare q. ab aduersario spon
dant. hoc tñ intellige de illis damnis que passi
sunt i incendijs et rapinis reij suaz. **De** expen
sis autem quas fecerūt ad exercitum veniendo
vel ibi morando. satis solēt dñi sponē illō dis
sillare p̄pria autoritate. **Quod** etiam de p̄p̄ia
tis dānis p̄cedi p̄t si ip̄i dñi viderint ex cā p̄ba
bili ea pot̄ remittēda esse. q. omode pacis care
re et p̄cula belloz incurrere. **Et** cū i h̄ cā dñi
gerāt vñtē negotiū subditoz talit̄ sponendo.
subditi debent ratū habere. **Sed** etsi ab iniū s̄
dicant ne sponitio fiat n̄ refusi sibi damnis si
ex iusta cā domini viderint expedire possunt a
bellando desistere. licz forte nō possēt dāna illa
ta quitare. quia sic penes p̄ncipes est autoritas
bellū mouēdi ita et autoritas desistēdi. h̄ rod.
Predicis p̄cordat hosti. dicēs q. si inter p̄uos
milites vel p̄ncipes fuerit guerra iniusta. et
hinc inde damna multa illata. et postea pax
inter eos sit facta et damna hinc inde data re
missa. nō videt̄ h̄c remissio ad hoies et valio
res vsq; extendenda. n̄ de s̄ensu eozūdem sic
facta ar. c. de trāfac. l. 1. et ex. de maio. c. ob. c.
fi. vel nisi forā aliter pax haberi nō possit. illi

idem vultu gerit negotii vtriusque partis. et sic intelligi potest. ff. de pac. quietio. aliter non possunt inter se remittere homines mei. cum nec possint ab eo tantum extorere sine rapina.

Ar. vii.

Sequitur videre de istis illis qui sequuntur raptos ad preda capiendam ipsos maiores ad rapiendum inducunt. Et dicit Ray. quod sequentes scientes raptos. vel ignorantem postea tamen scienter eos ad rapiendum iuvantes et ipsos ad hoc quod iuvantes. si sciunt vel credant illos propter eorum sequentiam sine corpore auxiliium vel inductionem suam fecisse rapinam aliter non facturos. quilibet talis in solidum tenetur. et de toto damno. alias non tenetur nisi de his que inde habuerunt. et de omni damno quod ipsi vel aliquid de familia sua fecerunt directe vel occasione. ar. ad hanc distinctionem ex de sen. et re. indi. c. 1. et 2. et de eta. et quali. tu. et de sen. ex. inter alia. hec rich. et dicit cum eo hosti. ti. de pe. et re. Et addit ibidem quod si credant quod etiam sine ad iuvantem suo vel instigatione damnum fecissent non tamen tenentur ad illud quod probabiliter dicitur eos propter fecisse propter suum auxiliium vel instigationem. Quod autem dicitur de his qui tenentur in solidum. intelligas etiam de his qui defendunt ipsos raptos in errore suo. et recipiunt eos in castris suis. scilicet quod tenentur in solidum. quando propter defensionem vel receptum huiusmodi. impediuntur damnum recipere damna. Idem etiam intellige de illis qui noverunt sit rapina. si ipsi prius quam rapina fieret eam fieri mandaverunt. vel quod noverunt eorum gestum esse per ratum habuerunt. 11. q. 3. qui sciunt. et duobus c. se. et ex. de restit. cum ad sedem. hec Ray. et idem dicit hosti. Quid si principalis vel etiam unus eorum qui tenentur in solidum satisfecit de toto damno. nunc quid ceteri liberantur quo ad ipsum damnum vel inter esse. Rndet Ray. quod liberantur. quia bona fides non patitur ut idem bis exigatur. ff. de re. iuris. bona fides. Et secundum rationem interesse comprehendit hic et expensas et incommoda que quis incurrit occasione damni sibi illati. Ille autem cui satisfecit. tenetur satisfaciendi cedere actionem sibi contra alios appetentem quo ad iudicium ante. non ut ab uno petat in solidum sed a singulis pro rata. excepto principali. nisi is qui satisfecit in solidum esset principalis. non tenetur autem quo ad iudicium proventuosum. quia quia a fronte potest petere cessum qui punitur ex reum acta sua. ff. de amministra. tu. si plures. 2. hec Ray. Sed autem hosti. quod dicit Ray. de cessione faciendam in iudicio ante non videtur multum vtile. cum ex ea agi non possit nisi de voluntate contentis publice. sed nec ex hoc agi poterit in foro contentioso ob legem preceptam. siue tamen sit facta cessione siue non. alii qui nichil soluerunt ad relevandum eum qui satisfecit in solidum. sunt pro suis partibus efficaciter inducendi. quia solvens gessit valiter eorum negotium. ergo tenetur id quod fecit ratum habere. et ei satisfacere. ar. ff. de ne. gese. cum pecuni. am. et l. pomponius. in fi. et l. se. hec hosti. Non enim hoc. si principalis in facto soluit. omnes alii qui fuerunt ab eo induci ad damnum faciendum sunt liberati. si vero alii soluit. illi qui sunt principales in facto. et illi ad quos res pervenit. illi restitue

re tenentur. *Ar. vii.* Non est finis inno. ex de hosti. sic dicitur. quod si spoliatus liberaliter raptor dimitteret. tunc credo spoliatum esse liberatum. quod liberatus est ille qui principaliter tenebat et quod res habuit. Sed si spoliatus esset absolutus a spoliato non credere alios liberatos ad quos res ille pervenerit. nisi eos expressse intenderit liberare. nec etiam eum qui rapinam fecit si de rapina nichil habuerit. quia naturaliter et etiam de iure domino perveniens est quod sublato principali tollat accessorium sed non e converso. ex. de isti. translatio. imo etiam si liberaliter liberaretur raptor principalis. non propter hoc liberaretur consiliarius a restitutione siquid pervenit ad eum de rapina. nisi alii pro eo satisfecisset. Tamen in hoc casu in ante spolio dicendum est consiliario quod satisfaciat illi principali qui pro eo satisfecit. non autem offeso. quia iam ei est satisfactum. Secundo autem fieri in iudicio. si inno. Intelligendum autem quod uno satisfaciente ceteri non liberantur quo ad penam. imo potest ab eis exigere penam quadrupli. scilicet in iudicio ut dicitur est super de pena raptoris. et pena unius non liberat alium. 12. q. 2. cum devotissimam. Quid si plures fuerint raptos quasi pares. quia nullus alium induxit ad eundem. nec erat alter alterius dominus. sed quilibet pro se iuit. Rndet Ray. distinguit. quod autem simul vadit aut non. si sic quilibet tenetur in solidum. et hoc intelligit rationem. cum uno sine aliis non auderet vel non posset damnum inferre. ar. ad hoc ex de hosti. sic dicitur. alias quilibet tenetur tamen pro illa parte damni quam intulit. Si autem non iuvantur sit si quilibet faciebat separatim per se damnum. non provocans alios ad damnum faciendum. quilibet tenetur pro eo quod fecit. Vel forte in utroque casu tolerari posset quod quilibet de his que habuit satisfaceret. et alios pro posse ad satisfaciendum induceret. Sed primum dictum est tamen finis Ray. et hoc. Dicit tamen hosti. et inno. super c. sic dicitur. quod in hoc estimatio est habenda. ut qui est magis strenuus et qui maiorem incussit timorem. est pro hostiibus et teneatur. Voluit etiam ibidem quod cum aliqui vadit cum raptoribus vel furibus. et non cooperantur eis ad aliquod damnum faciendum. non videntur in aliquo teneri. si nichil receperint de rebus ablatas. caveant tamen scienter. quia si parati erant eos pro spoliandos defendere. et propter suam perniciem et sociorum suorum non audebant damnum facientibus eos resistere. non potest esse liberati a restitutione. Si etiam aliqui vadit cum eis non alio obessendi vel defendendi. non excusantur nisi hoc notificet adversariis. qui alias forte res suas defendere non audent. id enim est ac si iuvaret. si finis inno. et hosti. De hac materia vide infra de furtis. *Actus viii.*

Sequitur videre de istis illis qui nec iuvant nec sciunt ad rapiendum. de raptis tamen accipiunt. et quidem tenentur restituere sed diversis modis. distinguit tamen Ray. quod qui dono accipiunt potest tenentur ad restitutionem. quod est verum finis hosti. siue accipiant scientes siue ignorant si veritatem postea percipiunt. ff. si cer. pe. si et me et tamen. non foris si suspensissent aequam veritatem intelligerent. C. de rei ven. certum est. Qui vero eduxit bibunt in vltimis necessarios expendit nisi in casu scilicet cum agunt cum

spoliatoz monendo et inducēdo p posse raptorē
re ad restituendū. tūc enī nō tenent etiā si risti-
tutio non sequat. nō tenent inquā de his que
expendit p tpe quo circa eius emendationem
laborauerūt. non enī credit rōd. q vxor et fa-
lia de rebz raptis viuere possint p totū ānū. ppe
vnam āmonicōz vel ppter duas. vñ satis vide-
tur q religiosi eūtes ad raptos vt inducāt eos
ad restituendū excusent. si omedāt apud eos p
cipue si omode inuenire non possunt apud ali-
os. pbanē. h ex. de accu. ex pre. et est expsum-
li. 6. de se. ex. cū volūtate. s. p dīcatōres. et hoc
intelligas cū moderamēte scz si pbabiliē habeat
spes de correctōe ei. et si etiā ppter expensas eo-
rū nō subtrahat raptorē restituendū. factas ī
toto vel ī magna pte. ar. 2. q. 6. āterioz. s. id.

Quid facit vxor vel faīlia raptoris si nō ha-
betur spes de eius correctōe. vñ videt vix ad iō-
piam vergere. et quasi fieri non soluendo. Re-
fm ray. distinguo. q aut ibi sūt aliqua iusta
a nō iustis distincta. aut nichil est ibi nō de ra-
pina. aut sūt mixta. In pmo casū pē expendere
de iustis. In 2o casū nullo mō comedat inde. s. a
lūde sibi victū. pcurat. vñ ab amicis vñ oī agui-
neis suis. vel laborādo manibz. pms. vel alio
honesto. Distinguit vero ī hoc casū rōd. s. q de
ipā re rapta ead nūo nō lūz aliquid expendere nō
ī casu vltīme necessitatis. de re vero empta
de re rapta poterit comedere etiā sine casū vltīe
necessitatis cū pposito restituendū. vñ facit s.
q dīcet ī se. q. In 3o casū fm rōd. idē dicendū
est qd dictū est ī 2o scz si ita sint mixta q non
possint discerni. vel licet possint discerni vir enī
non pmitteat eam acipe nō de rebus raptis. Se-
cūdū vero rōd. ī casū quo sint ita mixta iusta
cū iniustis q nō possūt discerni. poterit licite ne-
cessaria sumere si vir sit soluēdo dū tñ habeat ī
mēte viuere de licite acq̄sitis. si autē non est sol-
uendo idē dicendū est qd dictū est ī 2o casū.
scz quādo nichil est ibi nō de rapina.

Quid fa-
ciat vxor vel faīlia si nichil inueniat nō d rapina
nūquid morietur fame. Re. q nō. s. fm q nōt
ray. subest ei triplex auxiliū. Vñ est vt recu-
peret dotē si potest. potest enī recuperari dos eē cō-
stante matrimonio quādo vir ad inopiā vergit.
C. de iure dotū. vergit. Scdm est q denūciat ami-
cis ei. vel decano vel archidia cāo vel epō vel
alijs q possit vel velint pdesse. qui psuadeāt ei.
vel etiā si pbari potest opellāt eū vt pascat eā d
iusto. 2. q. 1. si peccauerit. et ex. de iure iurā. quē
admodū. vel tradat ei dotem. vel prem dotis. vñ
cōmittat alicui persone honeste que de honesto
micro pvideat sibi. ex. de pig. ex literis. r de do-
naē. ppter nup. et de dote resti. post di. p nfas.
3o est q si esset adeo ī arto pōita q nec inueni-
ret quid comederet etiā elias. nec vltēius sine
piculo pati possz nēcitātē faīs. tūc possz eē de ra-
ptis rebus ipis sumere necessaria. qz nēcitas nō
habet legē. d. oī. di. 1. sic. qdqd tñ sic expendit
doleat ī aīo. r pōat firmiē restituere qmāto
poterit qdqd inde expendit. In oī tamen casū p
dicto tenet vxor viro reddere debetū r econverso

nō subit aliud impedimētū. 33. q. 4. si dicat.
Recolligendo ergo breuiter pōtea. potest dīd
q de bonis vsurarij raptoris r furis etiā si ni-
chil habeat de iusto. pē q̄s licite pape ī plibus
caibz. r pmo si cām expoliatoz agat. s. pcurā-
do fideliter q eis restitutio fiat. 2o si recōpense-
puta si eis ī licitis et honestis fuit. 3o si se iō-
pensatur pponat. r se habituz facultatē ad h
pbabiliē credat. 4o si nēcitas cogat. puta q
alias nō pē omode habere vnde viuat. vt accidit
paupibz medicātibz. et hēc mō excusari pnt si
lij et filie existentes ī domo patz. q alias viue-
re nō possūt. r similit vxores. 4o si eos tales esse
nesciat.

Articulus 17.

Sequit viderē de 9o scz de illis q emūt de re-
bus raptis. cā qd scdnd q ray. distinguit
q aut raptas esse sciebāt. vel p babilē crede-
bāt. ā de iusto esse putabāt. ā ni chil de hoc. scz
vix esset rapte vel nō cogitabāt. In pms duo
bz caibz subdistigue. qz aut emit q̄s mala fide
i. cupiditate acq̄rendi sibi. aut bona fide volū-
tate restituendū domino rei. In pmo casū tenet
tur īdisticte restituere qdqd de illa postea fiat
ab eo vel ab alio. et est ratio. qz ommittit furtū
strectādo rem alienā īuito dño. et fur sp est ī
moza. vnde nec pāt qd dedit ab eo cui. est res
repetere poterit. nec expensas siquas ibi fecit.
tenet etiā restituere omnem vtilitatem quā ex
illa re habuit. nō liberaē etiā si restituat rē il-
lā deteriorē qm ad eū pueit. et si aliquo tpe me-
dio fuerit res melior qm fuerat tpe emptionis
vel etiā qm fuerit tpe quo postea vēdidit eam
ali. ei. qd plimī fuerit estimatio faciēda erit.
ff. de fur. ī re furtua. hoc intellige qn res nō
habeē. s. si res habeē credo q sufficiat q restitua-
tur eque bona sicut erat qn fuit ablata. et qd
dictum est de pmo emptore itelligi debet de scdo
et oībus alijs sequentibz. q cū mala fide rem il-
lam emunt. s. q semp tenent restituere rē illā
quocūqz mō puerit fm maiore estimacōe. tot
temporis medij. Si tñ raptor plene restituit
rei estimationem cum toto interesse ceteri qui
emerūt vel dono acceperūt liberant qntū ad re-
stitucōz faciēdā dño rei. Credit tñ ray. q quid
quid inde ex lucro habuerūt scz ante restitucōz
factam. siue totū si res fuit sibi gratis data. si
ue qd supēst deducto pōio p re illa dato. si fuit
empta. debet cū oīlio ecclesie ī vsus paupū ero-
gari. S. hoc facere fm hosti. r rōd. nō est neces-
sariū s. est oīliū. qz ille penes quē res illa ē. iā
intelligit eā ex volūtate dñi possidere. s. ex quo
sibi satisfactū est plene. ar. ff. de euic. si seru.
s. duplo. debet tñ quilibet talis agere pñam de
furto qd omissit. 12. q. 1. qui habetis. S. nun-
qd satisfaciēs poterit sibi oīulere de pōio solueo
aduersus vēditōz. Rndet ray. q nō. nō quādo
emit expse sibi cautionē fecerit. obstat enī eius
turpitudine. 10. q. 2. ius ī fi. Si vō emit quis
rē raptā vel furtuā bona fide. s. intētiōe resti-
tuēdi dño. pē ab eo repetere illō qd p ipā re bo-
na fide dedit. et etiā qdquid p ei. oīuacōe expen-
dit. nō forte cum re illa aliqua lucra tus fuisset

de quibus illas expensas recōpensare possz. Et
breuiter quidquid adest sibi ex illa re. vt pensio
merces fructus vel silis. tenet restituere. qdōq; vō
sibi abest vt pōū et expense moderate. pē repe-
tere. vel cum eo qd ex ipa re sibi aduenit vsq;
ad quantitatē pcurrentē pēnsare. **Dicit ec hō.**
q; pē repetē oīa pōicta ec si res sine sua culpa
preat vel pōat. ratio est quia gessit negotium
vtilit dñi rei. pbat hē ex. de accu. ex pte. 7 li.
6. de sen. ex. cum voluntate. s. pōictores. s. fm
hosti. licet in iudicio aīe ei de sua pōicta credat.
in iudicio tñ pōictoso ei nō credere nō publice
hoc prestaret. C. de furt. l. 2. et ex. de elec. q. pē
s. fi. **Sed** quid si ille qui bona fide emit fecit
pōict diligentē cū res esset vt ipam ei restituere
ret. et inuenire non potuit. **Rōd.** qdōquid res il-
la valz vltra illd quod isti emptori debet. cum
auctoritate ecclesie in pias cās p anima ei? cū
res fuit eroget. **Et** sūlit ray. q; hoc fiat publi-
ce vt oīs suspicio euitet. ec sic erit librat? qā ec
in hoc gessit vtiliter negotiū eius. ar. ad hoc. 12
q. 2. quatuor. arca fi. **Et** dicit hosti. q; si paup
esset. posset a plato sibi relinqui sicut alij pau-
peri. In alijs autē cāibus. s. si sciebāt aut crede-
bant esse d iusto qd emebāt. vel forte habebant
aīm indifferentē. i. nichil sup hoc cogitātē. excu-
sant s; diuersimode. **Hi** qui sciebāt vel pbabi-
liter credebant esse de iusto. simplicitē nō tenentur
aliquo. s. dur. ite bona fide. q; vō temē credebāt
vel ignorabāt ignorātia crassa et supina. l. pro-
pter fatuā simplicitatē. vel sup hoc nichil cogi-
tabāt. restituere tenent. et dicit rōd. q; ignoran-
tia dicit crassa et supina p similitudinē hoīs cras-
si vel supini. qui non videt ea que sūt apud
pedes ei? vel ppe. **Ad** hāc autē diuersitatē plenē
discernendā distingue fm ray. cū aug. q; ra-
proz aut erat dñs et tñc tenet id qd dictū ē sup
in qdē illa scz quid de dñis illis qui guerram. 7
ecclā. **Aut** erat subdit? et tñc distingue. qz sub-
dit? qui mouet bellū p dño sibi mādante. aut
scit bellū esse iustū aut iniustū aut dubitat. In
pmo cāu nō tenet restituere ea que accepit ab
hostibus nisi fm edictū dñi. n. peccat nisi cor-
ruptam intentionē habeat. s. p cupi ditatem et
odiū vel silia. In 2. vero cāu scz cū scit vt pba-
bilitē credit bellū esse iniustū tenet. quia tenetur
pl? timere dñi qz hoīem. In 3. nō tenet. qz excu-
sat ppter bonū obedientie. licet forte peccet dñs
stra dñi male papiendo. 23. q. 1. quid culpatur.
vñd fm rōd. si vasall? dūcis vel comitis ab eo
voceat ad bellū mouendū stra hostem suū s; quē
non licet auctoritate ppra mouere bellū. excu-
sat si dubitet vtz dñs ei? sup hoc auctoritatem
hēat a rege. et sic de alijs cāis ex qbz bellū est iu-
stū vel iniustū. **Sed** em hosti. talis excusat ppe
bonū obedientie si inqsiuit qntū potuit 7 pōictos
res pū luit 7 semp dubi? remāsit. alioqn affe-
ctator ignorātie sic nec expers scientie puniret
ex. de clamde. despon. cum abinido. s. si qz vō.
nec excusat timore pendi feud vel incurrendi
aliquē tpale dānum. 32. q. 4. ita ne. licet metus
culpam attenuet quo ad pēnitentiā iniungēdaz

circa oracōes et ieiunia. ex. q. me. ca. sacris. **Et**
cū auctoritas iur vel iudic requiratur ad h q bel-
lum sit iustum dicit pē. q; vbi habet auctoritas
iudicis si iudex errauerit. ad pugnātis tñ pōicta
tā sufficit. **Et** in hoc cāu pē hēre locū dicta disti-
ctio in foro pñali. **Secus** est in pōictoso vbi
error detegeretur tpe suo. h hosti. **Sz** nūq;
sic excusant amici et cognati bellātes q nō sūt
ei? subditi. et milites extranei stipendiarij si cre-
dant bellū esse iustū. **Rōd.** fm rōd. nō excusat eos
bonū obedientie sic subditos. nec pmittere se de-
bent dñm vt inuenit aliquē in pñdiciū alteri-
us. 12. q. 4. de qz. **Sic** ergo pcedē ecā ptozē fm
ray. q. 1. si scit venditorem iuste et ex iusto bel-
lo habuisse. licet pē emere nec tenet restituere
quī vero de iusto bello esse nesciebat. s; pbabili-
ter credebāt qz oīs ei? viciū vel maior ps vel
ad min? sapientes ita credebāt. nō tenet hac bo-
na fide durāte. s; si postea sciat rē de rapia fuisse
debet restituere. s. et rem et fructus ei? extantes.
de pñpīs em bona fide non tenetur. et si p sēte-
tiam iudicis restituit. pñ a veditore ec inuito
si vult repetere poterit. 12. q. 2. vulcane. **Si** vō
simplicitē scz sine auctoritate iudicis. venditor
sibi tenet i foro pñali ad interesse. s; ad h iudi-
cio pōictoso nō poterit cogi. ff. de eue. si rē. 7 ex
d ep. et ven. si venditor. **Qui** vero emerit de ra-
pia ignoranter ignorātia iuris. que i tali ca-
su nō excusat. vel etiā ignorātia facti crassa 7 su-
pina. qz scz oīs viciū vel p maiori pte l' ec
pauciores et sapientiores audierūt dicētes bellū
illd esse iniustū et stra dñi. vel forte qz ecclā pro
hibebat vel excoicabat publice auctores 7 pñ-
apes ipi? belli. tenent ad restitutōz. 12. q. 2. q et
hūanis. et ex. de ordi. ab epō. redit.

Sequit videre de 10. s. de his qui i ecclis ali-
quid rapiūt vel ipas ecclesias ledūt. qñt
ergo pmo qd de illis qui rapiūt in ecclis aut de
bonis clericorū aut ecclesiarū que sūt in terra ei?
pē quē iuste gerit bellū. nūquid raptōres talū
restituere tenent. **Rōd.** q; sic. nō fecerint h
auctoritate plati ecclesiastici. **Quid** de illis qui
p fugiūt ad ecclesias imminētibus hostibus 7 ibi
capiunt ab eis. nūquid eos ibi capiētes debent
ipos dimittere liberos. **Rōd.** q; sic. nō ec-
clesiā icastellauerit aut idē hostes ipugnauit.
tñc ei cū violēt emunitatē ecclesie nō debet emu-
nitate ecclesie gaudere. **Item** etiā credit si ibi re-
ponant victualia sua de quibus in impu gna-
tione hostiū sustentant scz q; si raptant ab ad-
uersarijs iuste bellantibus restituere nō tenent.
et forte ec rapiēdo nō peccāt. **Quid** de illis q
incendūt ecclās in bello iusto. nūquid tenent
de dāno dato. **Rōd.** q; si nō sint incastel-
late et hoc ex pposito fiat tenent. **Si** aut sint in-
castellate. a si non ex pposito s; a cāu incendant
dñ. s. illi iuste bellantes operā rei licet pstant.
quia scz hostiū machinas villam vel castz incē-
dūt qd alias expugnare cōmode nō possūt non
tenent.

Articulus. xi.

Sequit videre de 11. scz de aliquibus pñen-
tibus ad restitutionē raptōz. 7 qñt plā

scz quid si huius persone q̄ restituere tenentē r̄
stituendo rē ul' ei' emendacōem. adeo paupes re
maneāt q̄ forte cū filiis et failla nō habent ali
quid vñ vināt. **R**ndet ray. q̄ si potest scire eū
vl' eius successores cui' res fuit. ondat ei resti
tucōi volūtate. et suā nēcitatem. et potest perē
quitacōem vl' dilacōem. Et si isti bñ contrito.
vl' veracit volenti etiā modicū illud qd̄ habet
restituere. spoliat' totū vel ptem remisit. li
berat' erit. Si autē quitacōem vl' dilacōez nō pos
sit impetire. debet totū qd̄ suū est facere. venden
do scz oīa bona sua. etiā si opteat eū et ei' faillā
mēdicare vt dicit rod. Si vero nō possit scire de
bet in pias cās id cū ecclie gilio erogare. Et po
test ei dilacō dari et ps vel totū remitti. si expe
diat ad necessariā ei' sustentacōem sicut alteri
paupis fm ray. et rod. De hoc etiā vide infra
li. 3. ti. de vsur. ar. s. d. resti. vsuray. qd̄ qd̄ si is

Quid de illis qui si vellēt superfluas expen
sas dimittere possent rapta restituere. Quid eē
de illis qui omnia bona sua resignāt in manu
p̄marij. p̄mittentes q̄ tantum facient damni
ficatis q̄ erunt p̄marij p̄tētes hoc d̄ modico se
facere posse. quia illi se credūt totum amisisse.
Quid etiā de illis qui nō resignarent in manu
p̄marij nō crederent eis totū vel pte dari quādo
nescūt cui debet restitui. nunquid tales sūt in
statu salutis. **R**ndet rod. q̄ nō optet eū q̄ fide
bona et sine fraude raptor faciat quidq̄ potest
p̄marij. si nouit eos satis faciat. et si nō no
uit paupibus tribuat. aliter absolui nō debet a
p̄mario si p̄ster de ei' imp̄mā vel intencōe p̄u a
Non est tñ necesse fm rod. q̄ fiat huiusd̄ resig
tio in manu p̄marij dūmō sit p̄tē hoc facere
ad arbitriū ei' vel boni viri. Sed et de hoc vide
infra li. 3. ti. de vsur. in. s. ar. q. cui' autoritate
male ablata tē. **A**d h̄ nō q̄ rich. et sco. sic di
stinguūt in 2° suo de illo qui dānū tēlute et ni
chil habet p̄ter nēcia sibi. q̄ tal' a hē aliquid
vltra necessaria ad sustentacōez nāte. licet sit ei
necessariū ad victū vel decentiā sui stat' et per
sone. a non si sic teneat restituere. non eū licet
alicui vñere de aliena re cum honore seculari.
Nec etiā valet tñ stat' solēnis alicui' p̄sōe q̄n
tūcūq̄ necessari' reipublice quē teneret p̄ non
restituēdū. quantū valet iusticia et fidelitas ei'
et iusticia cōis p̄ restituēdū. Si autē nō hēat vltra
necessaria sustentacōi nāte. tūc dānificat' vel nō
indiget ad sustentacōez nāte re sibi ablata. vel
indiget. si nō indiget nō teneat ei restituere. quia
necessitas facit oīa gñia. ff. de l. rodia. cū i ea
dem. in textu et glo. Si autē indiget tūc aut p̄
factus est indigens illa re ad sustentationem
nature illē qui abstulit. aut p̄r' ille cui est ab
lata. a vterq̄ eod̄ tempore. Si p̄mo modo nō te
neat restituere. quia res illa facta est sibi neces
saria sustentacōi nāte. et ius fuit ei acquisitū i
re illa. cū tūc dānificatio nō esset nēcia. Secūdo
autē et 3° mō p̄tē dīa sine p̄iudicō q̄ teneat restitui
ere. qz res illa sp̄ fuit dānificati d̄ iure. **Q**uid
si p̄mo cāu detentor deueniat post extremā ne
cessitatē ad fortunā pinguiorē nūquid tūc resti

tue tē. **R**nt scot. q̄ sic qz obligacō illa ad resti
tucōem rei ablata vel equalēis p̄cedit a p̄ma oc
cupacōe illi' rei que fuit iniusta ante necessita
tē extremā. Et id illa obligatio p̄ necessitatē ex
tremā nō ē extēcta s; tñ sopita. Si vñ nūquā
occupasset rē illā an nēcitātē extremā. tūc sim
pliciter iuste occupasset eā tāquā rē suā. nec tene
ret ad restituēdū aliquā. **Q**uid si p̄d̄m imi
net spoliato. et ille q̄ teneat induc nō p̄tē ad satis
faciendū statū. nec spoliat' ad dandū aliquā dila
tione. **R**ndet hosti. q̄ p̄sbiē discret' informare
p̄tē scia; suā ex eo q̄ itēdit vellic gerē negocia
creditoris. vt si videt q̄ nō p̄tē alit' impetui
cupare l' nō ita cōmode. p̄tē recepta sufficiēt can
tione dilacōez p̄cedere. et h̄ hac p̄dicōe. s. si h̄ fide
peccatorē absoluerē. vt sic et creditor qd̄ ei debet
recupet et p̄tēz nō desperet. ar. ff. de soluc. solue.

De furto p̄sumpto ti. 33.

Deinde considerandū ē de furto p̄sumpto.
Et p̄mo qd̄ est et vñ dicat. 2° de sp̄s
sue differentijs ei'. 3° vñ sit et q̄le sit
peccatū furti. 4° de ei' pena. 5° de ei' restituēdū.
Quātū ad p̄mū scēdū q̄ furtū p̄sumptū est
fraudulosa aliene rei p̄trectacō inuito dño que
sit aīo lucrādi. s. grā rei vel possessiois ei'. vel
vs'. ff. de l. 1. **B**n̄ at dī p̄trectacō qz sine ea nō est
p̄sumptū. licz intueat volūtas vñ l' sēpta.
vt. ff. de l. 1. **V**n̄ si q̄s occupat illud rē aliēz
sine p̄trectacōe. facit p̄tra aliud p̄ceptum scilicet
non occupas tē. **F**raudulosa vero addit quia
si quis crederet rem suam esse. ac p̄ hoc licere si
bi eam surripere. non omittit furtū. inst. vi.
bo. rap. s. quia tamē. et. s. se. **I**nuito dño appoi
tur. quia si credit dñm p̄missū et iusta cā sub
sit hoc credendi. nō teneat rē furti et si dñs nō
erat p̄missū. si autē iusta cā nō subsit h̄ creden
di teneat. ff. de si is. qui rem. **S**i vero facere cre
debat inuito dño. et tñ dñs velit. furtum facit
quātū ad itētionē mortaliterq̄ peccat. nō tñ tē
ad restituēdū. nec dñs petere p̄tē obstatē sibi
ei' volūtate. ff. de inter oēs. s. p̄tē. **R**ei aliene iō
adiūgit. qz nō omittit furtū in re pleissime p̄
pria. plenissime dixi. qz si ali' haberet ius i re
illa vt soc' vel creditor vel ali' filis. et dñs rē
illā furtue surripit alicui tali. furtum facit
et teneat actionē furti. sed res non esset furti
ua. ff. de si res. s. 1. et. l. si is q̄ rē. et. l. si socul.
Animo lucrādi ponit ibi. quia si q̄s alit' anol
lam meretricez rapuerit vl' celauerit nō lucit s;
libidinis cā. non facit furtū licz alias grauitē
peccet. ff. de vey. **G**ratia rei vel possessionis ei'
vel vsus ponunt ibi. quia nō solū omittit fur
tū qui lucrificare vult sic furtue rei dñiū. s;
etiā qui rei possessionē vel vsū. di. 40. q̄ sacrū.
et. ff. de iumēta. **D**icit autē furtū a furno. i. nigro l
obsuro. eo q̄ clam vel obscure et plerūq̄ de no
cte fiat. ff. de l. 1. **P**otest etiā dī a furno i quo
fur plerūq̄ lateat. **E**x p̄missis patet q̄ qui ac
cipit equū l' rē aliā commodatā vsq̄ ad locum
certum. si cum illa re vltra locum certum pro
cedat furtum omittit. nō in cāu posito sup̄ i ver
su illo. s. inuito dño tē. **S**ed qd̄ si aliq̄s rē sibi

cessa ad utendū alij omnia dicit. nūquid omittit
furtū. utiqz qz n̄ est sibi cessā ad vsū istū. **¶**
videt h̄ facere grā sui lnci. spēs enī est lnci ex
alieno bñficio sibi debitozē acq̄rere. Silr et cōi
toz furtū omittit si utat pignozē sibi obliga
to. ff. e. si pignozē. et breuē in oī strectacōe rei
aliene q̄ dñi volūtate omittit furtū. vñ ēca h̄ i
breas v̄bis diffōnis.

Ar. ij.

¶ Irea fm ar. scēdō qz furtōz aliud est ma
nifestū vt illd cū quo fur dphēdit ātequā
ad locū v̄lat destinātū. intelligit āe loc⁹ desti
tus ille in quo eod die disponebat manē. **¶** Ali
d est n̄ manifestū vt illd cū quo fur n̄ dphēditur.
ff. e. l. 2. r. 3. Item furtōz quedā retinet nomē
grā le. quedā vero h̄nt rōne materie special
nomē speciale. et hoz est quāduplex dñia. qā
furtū rei sacre dicit sacilegiū. furtū republī
ce dicit peculat⁹. 23. q. 2. qd̄ igit. et. ff. ad. l. i. iu
li. pecula. l. 1. furtū ex grege dicit abigeat⁹. ff.
de abigeis. §. 1. furtū homis dicit plagium. vt
cū quis hōiem libez v̄dit vel emit donat l' acci
pit vel pmutat. ff. ad. l. fauī. de plag. l. 1. et
idē si alienū suū vel acillā solitauerit l' expor
tauit. l. furtue ad aliā regionē. C. e. l. 1.

¶ Irea 3. ar. q̄runt plā. s. vtz furtū sp̄ sit
peccatū. **¶** Rē qz sic. vñ exo. 20. **¶** Nō furtum
facies. habet āe furtū rōem peccati ppter duo.
¶ Primo rōe strarietatis ad iusticiā que reddit
vnicuiqz qd̄ suū est. opponit enī iusticiē inquan
tū ē acceptio rei aliene. **¶** Secūdo rōe doli quē fur
omittit ocl' te rē alienā vsurpādo. vñ patz qz oē
furtū est pccm. **¶** Scēdō tñ qz acipe aliena. autē
iudiciis hoc decernētis. non est furtum. quia iaz
sit ibi debitum p hoc qd̄ est sibi sentēd aliter ad
iudicatū. vñ multomin⁹ fuit furtū quādo fi
lij isrl' tulerūt spolia egyptoz ad dñi iussū. pro
eo qz egypti eos affligebāt sine cā. id signat dē
sap. 10. iusti tulerūt spolia impioz. **¶** Vtruz
furtū sit peccatū mortale. **¶** Rē qz sic. cū sit dñi
cantati fm quā est vita spūalis. ad caritatem
enī pnet vt pximo velim⁹ et optem⁹ bonū per
furtū āe inferē ei in rebo dammū. vñ de zach. 4.
ois fur iudicabit. null⁹ autē odemnat scdm dē
iudiciū n̄ p mortali peccato. **¶** Nō tñ qz acapi
ens furtue mīma. vt vñā acū vel pennā. p̄fue
re p hoc non esse ptra dei volūtate. et p tanto
p̄ excusari a mortali peccato. si tñ h̄eat aīmu
furandi et inferēdi pximo nocumētū. etiā in
hui⁹ potest esse mortale peccatū. sic ēē in solo
cogitatu p̄sensū. h̄c tñ. **¶** Nō enī qd̄ furto sub
latum est sed mēs furātis attēdit. 12. q. 6. c.
vlē. **¶** Vtz liceat furari ppter necessitatem.
¶ Rē ea que sūt iuris hūani derogare nō pnt in
ri naturali vel dīmo. fm āe ordinē nālē ex dei
puidētia institutū. res inferiores sūt ordinate
ad hoc vt subueiant hōim necessitati. et iō p̄p
rez diuisionē et appropacōz ex hūano iure pce
dentem. n̄ impeditur qm ex eis sit hōim necessi
tati subueiendū. et iō res q̄s supabūpanter ha
bent aliq̄ debent paupū sustentacōi. **¶** Vñ amb⁹
et habet di. 24. sic. **¶** Esuriētū paīs est quē deti
nes. nudoz iōumētū est qd̄ recludis. miserozū

redemptō et absolucō est pecunia quā in terra
effodis. **¶** Sed qz multi nccitatē patiūtur et non
p̄ ex eadē re omib⁹ subueniri omittit arbitrio
vni⁹ cui⁹qz dispōsacō rez suaz vt ex eis neces
sitate patiētib⁹ subueiat. **¶** Si tñ adeo sit v̄gēs
et euīdēs nccitas. vt manifestū sit instāti neces
sitate de reb⁹ occurrētib⁹ subueiend⁹ eē. puta cū
imminet piculū p̄sōe. nec aliē subueiri p̄. tūc
licet ex reb⁹ aliis siue manifeste siue occulte sub
latis siue nccitati subuenire. nec h̄ h̄ p̄p rōnez
furti vel rapine. tū qz illd nālē ius et dñiū exi
git vt dictū est. tū qz nccitas oīa cōia facit. di
sti. 20. §. 1. et. 12. q. 1. dilectissim⁹. tū qz dñs rei tē
ei subuenire teneret si p̄ns esset. di. 86. pasce.
vñ de talis licite potuit et debuit credere dominū
permitturum et ita non cōmisit furtum. cum
quia necessitas legem non habet. de p̄se. di. 1.
sicut. **¶** Si autem sit necessitas sed non tāta pec
cat. s̄ peccatum necessitas attenuat. et in tali
cāu loq̄t ex. de fur. siq̄s. siq̄s. inq̄t p̄ necessitate
fais ā nuditate furat⁹ fuerit v̄stē l' p̄c⁹ peni
teat ebdomadas tres. **¶** Quid siq̄s rem vsurario
vl' auaro furat vel rapiat vt inde elemosinam
faciat. **¶** Rē secūdum ray. talis furtum vel ra
pinā omittit. quia nō sūt faciēda mala vt eue
niant quecūqz bona. 30. q. 1. nolle. et. 33. q. 2.
sic nō sūt. **¶** Sed videt qz ille nō faciat furtum.
quia nō facit h̄ aīo lucrādī. s̄ nō est ita. qz spes
des lnci est ex alieno largiri. vt habitū est sup
in ar. pmo. **¶** In cāu tamē in quo piculū imiet
p̄sone nec p̄t aliē subueniri. potest etiā aliquis
fm tho. occulte rē alienam acipe. vt subueiat
pximo sic indigenti. **¶** Quid si quis fureē vt i
sti tuat dñō et hoc faciat. **¶** Rē fm hosti. talis vi
det excusari. ar. ff. de positi. bona fides. **¶** Nā etiā
vtiliter gerit negociū furis. ergo cogitur ratum
habere. ff. de ne. ge. s̄ an vlt. §. 1. **¶** Nūquid
peccat qui rem suā apud aliū depositā vel inui
ste detentā acapit furtue. **¶** Rē fm tho in sūma
q. de furto qz p̄m⁹ peccat. qz depositariū ḡuat.
quia tenet restituere et innoxū se ostendere. vñ
sic acapiens tenet eū indemnem reddere. **¶** Scō
vero peccat ptra omunē iusticiā. dñi vsurpat si
bi rei sue iudiciū. iur⁹ ordie p̄termisso. et iō tene
tur dñō satisfacere et opā dare vt sedet scādali
pximoz si tñ sit ortū. nō aut tenet aliquid isti
tuere. quia non grauat detentorē. **¶** Quid si
aliquis xpianos fureē captiuos a paganis detē
tos. vt libertati restituat eos. **¶** Rē credit ray. qz
talīs n̄ tenet hōiez talē restituere. et maxie si pa
gai arcūdant eū in p̄ceptū fidei xpiane. dix
enī dñs ad iosue. 1. 23. q. 2. qz p̄stituerz sibi dñs
retrozsū insidias. i. bellatores insidiātes hostib⁹
vt dicit aug⁹. cū quis mouet bellū instum. vtz
apte an ex insidijs. nichil ad iusticiā interest
et grego⁹. ptra hostes fidei nō tñ apte laborand⁹
est. 23. q. 8. vt p̄dem. **¶** Quid intendit ille nisi
aīam liberare a peccato ydolatrie. et occasiōz pec
candi infideli subtrahere. g⁹ opat salutē aīe v̄
usqz. neut g⁹ iustā habet querelā. **¶** Sed vide
t obuiare dictū. au⁹. s. qz fides etiā hosti suāda
ē. 23. q. 1. noli. **¶** Ad qd̄ rñdet ray. qz illd est veruz

quoniam fides est hosti promissa. scilicet tunc treuge. et sic videtur velle quod christiani possint furari christianos detentos a paganis tunc guerre non autem tempore treuge. **Q**uid si quis furem tempore treuge. R. dicit ray. quod si paganus illum cepit et detinebat quod sibi dampnum intulerat. et quia fidem sibi fregerat. ille qui furatus est eum sibi tenet illi restituere. non homines. propter autem predictum si dampnum ab illo sibi illatum ut pro interesse probabiliter estimato. modum tamen redemptionis prout. et hoc si non opulenter captum illum ad quod conditionem vel ydolatriam vel mortale peccatum. Si enim ad aliquod tale ipsum opulenter furatus eum penitus liberatus esset. ar. di. 48. nulla. quatenus autem ad hominem quem furatus fuit nullo modo peccauit si rectam intentionem habuit. in omni potius meruit dummodo alias satisfecerit ut dictum est prius. **S**i quod si pagani in bello cepit christianos. nunquid tunc treuge pro ea scilicet licebit eos furari. R. dicit ray. quod si tunc grauita talis sit facta ut non liceat alterutris in vicem aliquid auferre vel surripere nec violentiam nec alio modo. non licebit eos furari. si autem fuerit quod tunc facta tamen de violentia non inferenda. licet christianis possint furari non tantum hominibus captiuos. sed etiam castra que de terra christianorum occupauerunt late ter intrando et sine violentia occupando. nec super his ad restitutionem aliquam tenebuntur. **S**i quod si pagani redeant ad recuperandum hominibus castra et violenter repellant. nunquid erit fracta treuga. R. dicit rod. quod non. quia quoniam conuentio fuit facta de violentia non inferenda. et non fuerunt fraudes et furta exclusa. fuit intelligendum de violentia non inferenda in ingressu possessionis. non autem de illa que fit per re iam obtenta defendenda. nisi et de illa expressa mentio sit facta. **Q**uid si christianus captiuus furem aliquid saraceno qui detinet eum. R. dicit ray. et de furtis. et hosti. et de pe. et re. si fuit captus tunc treuge quia eam frangebat et sic fuit in culpa et non imminabat necessitas famis tenet ad restitutionem. si autem iniuste detinebat. vel tunc belli captus fuerat. vel necessitas famis imminabat. cum talis saracenus pascere teneatur ad restitutionem non tenet. **E**t dicit rod. quod tunc fit compensatio rei sic surrepte cum minima detentio illius christiani iniuste. **S**i cum hominibus saracenus sit hostis non refert quoniam noceat eidem ar. C. de emer. et merca. l. 2.

Circa 2° ar. qui est de pena furti sciendum quod secundum hoc est varia. secundum quod agit varie de ipso quoniam quod est agere criminaliter. id est ad corporis penam quoniam quod agere civiliter. id est ad penam pecuniariam. In primo casu non debet fur suspensio l. demembrari l. exco. l. ar. si aliter castigari puta per fustigationem vel exilium vel alio modo. put. videbitur iudic. quod est verum de fure simpliciter. Si autem sit plures quam fur quia aggrediens violententer cum armis vel sine armis in domo vel in itinere vel in mari subiacet legalibus penis. ut in aut. ut nulla iud. 5. vlt. coll. 9. fuit autem pene ille scilicet quod fures capite puniantur vel suspendantur si sepius hominibus miserit et famosi sint. ceteri autem in metallum damnantur l. e. in i. sulam relegant. ut ff. de penis. l. capitalium. 5. c. f.atores. et 5. famosos. **P**roinde autem rod. quod licet fur

secundum iura scripta non sit suspensus. contra tamen in multis locis de consuetudine sua est. et potest addi quod hec consuetudo est satis rationabilis. tamen propter consuetudinem consensu pacis et quietis. tamen propter incorrigibilitatem ut in pluribus malis de talis. In 2° vero casu. scilicet cum agitur civiliter pena furti manifesti est quadruplum. non manifesti vero duplum. ex. e. c. 2. et insti. de obli. que nas. ex. de. 5. pena. et si petit et peti potest annu. insti. de per. et t. ac. 5. furti. **A**gitur ergo contra furem ut visum est civiliter et criminaliter et eo. ff. de fur. l. si. contra vero re surrepta agitur condicio furtiua. **N**am actio furti penam habet legitimam. condicio re ipsam. unde si vna assumit per aliam. ff. de adi. fur. si per furem. 5. furti. **S**ecundum autem canonem si furtum sit occultum et fur sit sponte confessus. post restitutionem si tamen eas facere possit subaudi secundum hosti. et post pacem priuam vel partem priue recte ad sacros ordines promouetur. ex. e. ex literis. **S**i quis tamen in ipso peccato deprehensus fuerit interfecit. cum constet eum decessisse in peccato mortali non orabitur pro eo. **S**ecus est si ante mortem sit confessus. quia tunc color non negatur. ex. e. c. 2. accusat. autem et confessus vel quicquid deponitur et in monasterio detinuit. ex. d. penis tue. **T**eneatur autem reus furti. non tamen is qui furatur. si est is qui furti consiliu vel opem dedit. consiliu datur quod suadet. pellit et instruit aliquem ad furandum. opem fert qui ministerium et adiutorium prebet ad rem furti. piendi. insti. eo. 5. in terditi. et tenet furti non manifesti. di. 2. is qui opem. non tamen tenetur quis de consilio. non sit secutus. ff. e. si is qui. 5. fici. **I**tem ille qui cum fure paratus est fur. ex. e. qui cum fure. **D**atur autem actio furti contra furem etiam si sit impubes dummodo sit dolus capax. ff. e. impuberem. **S**ed quid de eo qui scit furem vel rem furtiuam. nunquid tenet eum vel eam indicare interrogatus ab eo cuius est vel a iudice. et videtur quod sic. ar. C. de furtis. quile est. **S**ed contra quia non tenet indicare sine iudicio. id est sine salario non enim turpiter accipit. ff. de pscript. v. solet. cui sine dicit standum legis doctores dicentes quod nullo speciali iure cogitur quis indicare furem. ar. in l. predicta. et ff. de off. p. l. 3. **P**otest etiam dici secundum hosti. quod in foro iudiciali siue canonico siue civili refert. verum noluit dicere propter lucrum quod inde sentit. vel quod periclitatur. vel quod pecuniam a fure recepit ne indicari. et tunc tenet furem. et hoc est quod non debet. ex. e. qui cum fure peritur. talis enim accipit etiam secundum legem. ff. de adi. ob. 5. cam. si a suo meo. **N**unc non vult indicare propter amicitiam et humanitatem quam habet cum fure. et tunc non est cogendus si est in eius potestate an velit amicitiam vendere per pecuniam. et talis non turpiter accipit. ut ibi d. l. id est. turpiter autem accipit si tenet indicare. ut ibi d. l. vlt. et ex. de symo. nemo. l. i. autem talis non accipiat turpiter. tamen in boneste perit hac de causa. ff. de varijs. et exor. cog. l. 1. **I**n primo ergo casu dolose non vult indicare. et ideo est cogendus. et si quod est datur per actionem de dolo repetit. in 2° licet est et ideo non repetit. si hoc est quod distiguit lex. ff. de pscript. v. solet. et sic patet auctoritate. ff. de recep. l. 2. si in iudicio ante reus indicat. et sic loquitur ex. e. qui cum fure. **I**lli autem non est reprobandum. scilicet quod iudex eum ex officio cogat. si licet quis non

cogit furē indicare. cogit tñ vtra eū testificari
de quo dicit vtr infra ti. de falso testimonio ar. q.
Siquis aut fur vel loco ei⁹ aliquid dedit vt ei
rē suā reddat vel indicet. repetit p additiōes. f.
furtiua. ff. d. pōi. ob epem cām. l. q. in fi.

Furtiva. ff. de p^o ob t^o em cam. l. 2. in fi.
Nota q^d ille qui scit ubi est res rapta vel fur-
tuna et nō indicat cū d^o hoc requirit ab eo peccat.
vñ hiero^o n̄ tñ fur s; etiā ille re^o tene^o q^d furti
scit^o q̄rente possessore. i. dñō nō indicat. ex. de
fur. qui cū fure. talis tñ fm tñō. et rod. restitui-
ere nō tene^o n̄ ad h^o ex officio teneat. **Quid** si
ex re furtiva vt ancilla partus sit edit^o. nūq̄
erit furtiv^o. et tenebit^o actione furti ille ap^o q̄
est editus. **Rñ** hosti. q^d si aliquis ancillā p̄gnā-
tem surripiat. et apud eū piat. p^o est furtiv^o.
et ille apud quē est edit^o tenetur actione furti
si at^o piat apud aliū bone fidei possessore. liz p^o
sit furtiv^o. ille tamē non tenetur actōe furti.
q̄o intelligas de vacca furtiva. licet stradicat.
ff. d^o vsuca. si aliena. §. 1. qz illō corrigi^o f^o azo.
ff. e. qui vas. §. si ancilla. **Silr** si surripiat nō
p̄gnātem. et apud eū sapiat et pariat. p^ous ē
furtiv^o. et ipse tene^o actōe furti. et in his casibz
scz qñ parit apud furē vel sapiat apud furem
et parit apud bone fidei possessore. certū est p^ou
vel fetū vsucapi nō posse. **Si** autē cōapiat et pa-
riat apud bone fidei possessore. non est furtiv^o.
nec dat^o actio furti. **S; nūquid** bone fidei pos-
sessor impediē vsucape. **Rñ** si sciat matrē alie
nam anteqū sapiet impediē. si postquā ocep^o
simpliciter sūit alienā nō furtivā. et sic ignorat
viciū rei. nō impediē vsucape. ff. de vsura. §. de
illo. sed si anteqū pariat sciat furtivā. impe-
diē vsucape. si vō hoc sciverit post p^ou impediē
vsucapio. n̄ dñm certificauerit se habere ancil-
lā et p^ou ei^o. **Si** tñ hoc faciat. p^o et d^o dñm dare
dñō q^d velat et agat p^o eū si ius h^o. qz est patris
rñdere. et hoc valde nō nō ē. s. q^d posterior scia d^o
p^ou impediē h^o vsucapionē. qz i p^ou omittit^o fur-
tū cū in ipm nō h^oat titulū. licz h^oet in m^orem
ff. p suo. si ancillā. sec^o est si habeat in ipm titu-
lū fm azo. h^o hosti. **Quid** de vxore filijs et ser-
uis si surripiāt occulte de rebz viri p^oentū et do-
minoz. **Rñ** omittūt furtū. sed vir n̄ aget con-
tra vxorē nec ei^o actōe furti ostāte nisi^o s; acti-
one in f^oem. qui tñ opē ferūt vxori ad furand^o
viro furti tenent. ff. e. siqz vx. p^o vō agit s; fili-
um si h^oat castrense peculū alias nō. ff. e. n^o cū
filio. **Vō** est si p^o surripiat aliq̄d filio de castrensi
pecu. **Seru** a^o p^o vberibz castigat. s; n̄ i iudi^o
sueniri n̄ strectet post māmmissiōz. **Can** fuus
ex suo facto. l. vlt. **Seruientes** vero siue merce-
narij sueniri n̄ pnt actōe furti p^o vilia. quia
alia furea non sūt publice vindicāda. ff. e. si
liber^o. h^o hosti. et gof. **Quid** de muliere q^d
hīs poigū viz celat aliq̄d de rebz coibz s; phi-
bicōz viri **Rñ** det rod. ti. de secularibz ubi agit^o
de elā. q^d si vxor hoc bona fide faciat scz vt sibi
et viro de his que celauit p^o tpe pūdeat. nō pec-
cat. nec tene^o obedire viro papiēti q^d ei oīa tra-
dat. quia ei oīa tradendo daret quasi gladiū fu-
rioso.

Quia qñtū ar. qui est de restitucōe furi q
rñe pl'a. s. vey dānificās aliū iniuste ī ex
terioribz boīs p furtū vel alio modo teneat ad r
stitucōz. **R**e q sic. vñ aug. ad macedonē t ha
beē. 12. q. 6. c. 1. si res aliēa ppe quā peccatū ē ē
reddi possit n reddiē. pñā nō agiē s; silat. hec
aug. **N**ō solū aē ille q est executor damnifica
tōis iniuste. s; et oēs pñdipes in illo cñie tenen
ē rstitucere. pñcipare aē in cñie atngit. 9. mo
dis q in his vñsibz atnent. **I**ussio. qñlū. qñsens
palpo. rēsus. **P**articipās. muc. nō obstās. nō
manifestās. **I**ussio vt cū dñs iubet suo vel sub
dito vt fureē. 11. q. 3. julian. et c. si is qui pē.
Cōsiliū dupliciter impendit furi. **V**no mō ipō
facto vt cū quis scalā furi suppoit. ff. de fur. in
furti actōne. **S** recte. et talis b. leges teneē fur
tū nō manifesti. vt ibid. l. si is qui opem. **A**lio
modo solo verbo. et talis fm leges vt quidā dī
cūt de furto nō teneē. insti. de obli. que ex deli.
nas. **S**. n. opem. **V**bi dicē. qui nullā opā ad fur
tū adhibuit s; tantū qñlū dedit. nō teneē furti
s; hoc est vey n furtū fuerit sbscutū. tñc em ēē
scdm leges teneē. ff. e. si. is qui. **S**. si tu. scōz etā
ius canonicū et diuinū teneē. quia scdm cano
nes in foro pñali maleficia volūtate et pposi
to distinguūt. ex. d. sen. ex. cū voluntate. **Q**t.
12. ex verbis tuis pñnaberis. **C**onsensus scilz
expssus. quia facientem et qñsentientem par pēa
qñstringit. 2. q. 1. notū sit. et dicat roō. q. intelligi
tur de qñsensu coopacōis. **P**alpo. t. adulator qui
scz laudat aliquē de furto vel rapina vl' dērah
alicui apud furē vel raptorē. dicendo q. grauiē
eū offendit. et sic incitat eū ad furādum vel ra
piendum sibi. ar. insti. d. obli. que ex delic. nas.
S. vñ illō v. sollicitauerit. **R**ecē. siue receptās
scz furē cū furto in domo sua. vel etiā qui defen
dit furē rēferentē ad eū ne cogat restituere rem
furtiua. talis em eque punit sic fur. ff. de rēcep.
l. 2. **P**articipās. i. ptem acapiēs in furto. ex. e.
qui cū fure. **M**utis scz qui videns aliquid l' sc
ens aliquē patū furari vel rape tacet dolose. cū
tñ impedire solo verbo posset sine suo periculo.
stra illō puer. 22. erue eos qui ducūt ad mor
tē. t q ē. ad iteri. libe. ne cesses. b. tñ n tē rstitue
re nisi ex officio teneat reclamare. **N**on obstās
salicet facto cū sine suo periculo resistere possit.
quia non caret scrupulo societatis occulte qui
manifesto factiori definit obuiare. di. 86. **V**bi
dicē culpam pculdubio facientis habet qui qd
potest corrigere negligit emendare. et hoc locuz
tantū habet in his quibz incūbit ex suo officio
phibē ar. ex. de sē. ex. qñte pñp. **N**ō manifestās
qui scz sat vbi est res furtiua. et nō indicat s;
celat scēter. et maxime cū interrogat a indi
ce vel ab eo cui est. si sciat furem vl' rē acceptā
furtiue. cū tamē sciat se posse veritatē sine vilo
pñclo rñdere. tal' em fm canones est rē furti.
ex. e. q cū fure. et. 11. q. 3. qñq. n forte cū alicui
pñbro reuelaret secrete se furtū qñmisse. tē ei p
sibi n deberet eū indicare. ex. de excē. pl'a. dile
ct. fili. d. h tñ lat. ē habitū s ar. pcedēt. q. s;
qd de eo q scit. **D**istinguūt aē quiter de quolibz

Σταύρος γυνή

ro. Si autem res sit abscondita. vel si solus vir furatus sit eam. et mulier percipiat sentiendo vel comedendo spontanea vel iniusta. per uxorem si vir non indicat viri negotium gerendo et seipsum liberando est iustitiam rei abscondite vero domino latentem restituere de rebus bonis si aliter non potest. nec erit furtum. quia non est detecta fraudulenta nec animo lucrandi. Viro autem prohibere facere non debet huiusmodi restitutionem. cum ipsa non habeat rem admistracionem sed vir. Si tamen in hoc casu faceret latentem restitutionem bona fide de rebus bonis non esset ei prima quasi per mortali iniunctio. 10. 12. q. 4. c. ult. Quid si aliquis rem furtivam emit ignorans et in bona fide et in foro publico et publice minus quid potest scilicet pro eo quod dedit a domino petere et deprehendit rem furtivam esse. vel rem retinere donec ei sit pro eo per solutum. Respondeo quod non. c. e. in causa uilem. nec se defendere potest occasione aliter ista tunc super hoc edictum cum sit contra deum. poterit tamen a venditore petere pro eo. 12. q. 2. vulturane. poterit etiam expensas retinere quas existens bone fidei fecit per rei convocationem vel melioracionem. et non tenetur de fructibus perceptis et percipiendis durante bona fide de extantibus tamen tenetur ad restitutionem ex quo inceperat habere malam fidem. ex de resti. in inter. restiuit. et ex. de re. ec. non alii. ad n. f. 2. Non tenebitur et si durante bona fide res perierit vel eam alienaverit. utroque enim horum casuum non tenetur propter bonam fidem. et in primo etiam quia non erat in mora. et in 2o quia non desinit dolo possidere. et quia pro eo ex re furtiva redactum non est furtivum. ff. e. de vas. s. ult. et ex. de alie. in. mu. causa facta. c. 1. et. 2. ar. a. g. r. o. s. e. s. u. In summa ergo non quod male fidei possessor re perita vel in alium translata. tenetur ad rem pro eo cum circumstantiis positis super questione illa. scilicet quod si res. Possessor vero bone fidei tenetur restituere si habet. si autem non habet. de lucro tenetur tantum in quantum est locupletior factus et non plus. quia non tenetur de percipiendis. ff. de peti. he. si possessor. s. restituere. et in l. in tantum. et l. si rem. h. e. ray. et rod. Emptor autem bone fidei esse videtur. qui aut ignoravit rem alienam esse. aut putavit venditorem vendendi potestatem habere. ff. de v. sig. bone fidei. Cui est restitutio facienda. Respondeo secundum ray. et cui res fuit surrepta. dummodo sua inest ex causa honesta. rem non esse surreptam. ut quia habebat in re ius pignoris vel usufructus vel simile. ff. e. is. cuius. si enim et ipse esset fur non sibi sed deo esset restituenda. vel ei cui pro fur surreptus si sua intererat. ut dictum est ex causa honesta rem non surreptam. caute tamen fiat per medium primalem vel alteram personam religiosam. tacto nomine furis. h. e. ray. Ad hanc nota. quod quando res alicui cuius non interest subtrahitur. puenit ad aliquem qui pro domino restituit illam. debet ei cui res est subtracta significare per se vel per alium. tacto nomine suo. quod liberatus est a delicto illo. si tamen restituat ei qui subtraxit licet graviter peccet eo quod non reddat ei qui ius habet in re. liberat tamen ita quod ei restituere non tenetur cuius est. quia non tenetur ei non ratione rei. et non ratione alie iniurie quam intulerit sibi. et ideo debet obligari quando restituit eam in statum pristinum. l. qui eam rapuit. Et quod dicitur de restitutione facienda spoliatus intellegendum est de heredibus eorum mortuis ei spoliatus reglarum debet si restitutor heredibus suis si possint inveniri. et hoc est verum.

ro. qñ spoliatus fecit testamētum et certā sū
mā legauit. si at mādauit in testamēto distri-
bui p executores qdō ad eū spectabat de mobi-
libz et debitis debet fieri restitutio eius execu-
toribz p rata. et libis ei⁹ p rata. et vxori ei⁹ p ra-
ta. si vxor vel liberi debent habere in rebz illis a
liquā portionē. si vero stēpsit testari. dñ solutio
fieri illi qui debet succedere sibi. et idē est si mor-
tepuentus n̄ potuit testari. n̄ forte loca osuetu:
do habeat q p talē decedente. testamētuz eccle-
sia faciat. et enī ad osiliū ecclesie fiet restitutio
p aia ei⁹. hec ro. Si vero nō inueniūt spoliati
vel eē ignorānt. tūc fm ray. cū osilio et aucte
ecclesie siue pñalis distribuāt in pias cās. et h̄
in illa villa. vel si villa nesciāt in illa dyocē v̄
est facta rapina. ar. op. ex. de rapto. c. 1. Et di-
cit ro. q optet q talis restitutio fiat in ead vil-
la. si omode fieri posset. alias si sit muleti rmo-
ta vel ex alia iusta cā sufficit q alibi fiat.

Quid de pecunia vel re alia indeo vel usurario
furam sublata vel eē inuenta ab aliquo. nūq̄
liberabit eā illis istituēdo a qbz ille indeo l' usu-
rari⁹ accepit vsuras. Rñdet ro. q sic maxime
qñ ille indeo vel usurari⁹ nichil habet n̄ de usu-
ra. Distinguendū tñ est circa pecuniā vel eē rem
aliā furatā. q si sit adhuc in illa spē in q fuit
sublata apud furē pot⁹ dñ restitui indeo l' usu-
rario. ne fur alijs eā istituēdo. adhuc pseruēz i
culpa furti rē aliā p̄trect. idō. fm ees q dicūt q
in vsura trāsfert dñm. Si at sit osiūpta. tūc lo-
cū hē qd dictū est. l. q fur liberare se p̄ restitue-
do illi q dedit vsuras illi indeo l' usurario. Scōz
verō eos q dicūt q in vsura n̄ trāsfert dñm nō
hē potēta distinet locū. Et fm aliq̄s eē si i vsu-
ra trāsfert dñm. tñ qz p̄trec. repetitō. et ad re-
stitueō cōgi p̄. imo plēi⁹ ius hē i re vsuraria il-
le q soluit vsurā qm vsurari⁹. et p dñs ei pot⁹
restituē. In oibz tñ cābz potēcis liberabit fur
restituēdo indeo vel usurario cui surripuit.

Quid de eo q furat⁹ est decimas q̄s laic⁹ papie:
bat iniuste vsurpādo ius ecclie cui istituet scilicet
laico l' ecclie. Rñdet ro. q siue isti siue illi resti-
tuat liberat⁹ erit. meli⁹ at est si n̄ timeat scāda-
lū l' picl'm restituētis. q restituat ecclē gerēdo ne
gocū militis. qd ipe cū sit vtilit gestū teneat h̄re
rātū. debz tñ dñmāre illi laico p se l' saltē p a-
liū q intm est liberat⁹.

Titulo xxxiii.

De sacrilegio put est spēs furti ti. 32.

Distinctio est d sacrilegio qd ē spe-
cies furti p̄trec. dicit vt habitū est sup.
Arca qd pmo videndū est quid est sacri-
legiū et vñ dicit et an sit speciale peccatū. 2º qui-
bus modis committit. 3º que pna eius. Quātūz
ad pñā scēd q sacrilegiū est sacre rei violatio
vel inuolē vsurpādo. et dicit h violatio cōiter q
aiqz irreuerētia vel dehonozacō. vñ dñ sacrilegi-
um qñ sacledū qz ledit sacz. vel dñ sacrilegiū
ab eo q q̄s legit. i. furat sacz. dñ at aliq̄o sacriū
qz oromāt ad dei cultū. et ex h q aliq̄o deputat
ad dei cultū sit quiddā dñm. et sic ei quedā iue-
ritia debet q i deū referē. et idō omē illō qd ad ir-
reuerētiā sacz rez p̄trec ad iniuriā dei p̄trec et rōz

sacrilegiū habet. Est at sacrilegiū speciale pecca-
tū. hē enī spēalē rōz deformitatis. qz. f. res sac-
p aliquā irreuerētiā violat. vñ et qñqz inuenit
ab alijs sepatū. vt si index rapiat aliquē d loco
sacro quē alibi licite cape posset.

Arca fm sciend q sacrilegiū committit qñqz
ratione p̄sone. vt cū quis verberat clericū
vel p̄sonā religiōsā. 1. q. 2. q̄squis. qñqz rōe
loci vt cū emunitas ecclesie vel amiterij viola-
tur qñqz ratione rei. vt cū res sacra vel sacro
vsui deputata violat siue vsurpat. et h̄ potest
esse tripliāter. scilicet auferendo sacriū de sacro
scz loco. vel non sacz de sacro. vel sacz de n̄ sa-
cro. 1. q. 2. Large tñ dicit sacrilegiū q articulos
fidei l' p̄cepta dei nesciēdo l' negligēdo violat et
offēdit. 1. q. 2. committit. Et q de iudicio p̄mā
pis disputat l' iudicat reuocādo. l. illō in dubi-
um. Et dñ ibidē. sec⁹ est si p̄t disculsiōz l' euē-
tiā maiorē fiat hoc. et hoc est vez n̄ ostarz cui:
dent iudiciū illō esse ostra deū. rō hec est. qz scōz
p̄m. p̄mo ethi. cōe bonū gētis est quiddā dñm
et idō atq̄ue rectores rep̄ublice dñm vocabāt
qñ dñe p̄udentie mīstri. et sic p quādā nomis
extensioē. illō qd p̄trec ad irreuerētiā p̄nā:
pis scz disputare de iudicio ei⁹ an opteat illud
sequi. fm qñdā similitudinēz sacrilegiū dicit. Et qui
committit officia publica indeis sūt sacrilegi. 1. q.
2. ostendit. rō h̄ est. qz ppl⁹ xpian⁹ p fidei et sa-
crāmēta s̄cificat⁹ est. fm illō. 1. cor. 6. f. ab-
luti estis s̄cificati estis. et ita id qd sit i iuriā
xpiaī scz qz ifideles ei p̄ficiunt p̄m ad irreuerē-
tiā rei sacre. vñ dicit sacrilegiū. Et quicūqz rē ec-
clesie datam retinuerit vel accepit d volūta rez
eius. 1. q. 2. f. qui autē. et. f. nemi. et. 12. q. 2. n̄
h. Item trāsgressor iuris publici qd consistit circa
sacra et sacerdotes et administratores. de quo ha-
bet di. 1. ius publici. Distinguit at spēs sacri-
legi⁹ p̄trec dñmā rōz s̄cificatis rez sacraz qbz irre-
uerētia exhibet. attribuit at s̄cificas et p̄sois
sacris et dñmo cultui dedicatis et locis sacris et
quibusdā alijs sacris. Ordinat at loci s̄cificas
ad s̄cificatē hoīs qui cultū exhibet in loco sa-
cro. 2º macha. 4. Nō p̄trec locū gentē s̄ p̄trec
gentē locū elegit dñs. Et id sacrilegiū quo pecca-
tur in p̄sonā sacra est grau⁹. sūt tñ in vtrāqz
spede diuersi grad⁹ p̄trec differētiā p̄sonaz et loco-
rū sacroz. Silr et terda spēs q̄cā alia sac omittit
hē diuersos grad⁹ p̄trec dñmā rez sacraz. inter
q̄s sumū tenet locū sacra quibz hō s̄cificat⁹. qz
p̄pūū est euharistia omēs ipm xp̄m. et id sac-
legiū qd ē eā committit est grauissimū. Scōm vñ
locū post sacra tenet vasa s̄cificata ad sacroz su-
scepcoz. et ipe imagines et sacroz reliquie i qui-
bus sancti quodāmodo venerant vel dehonozant
Deinde p̄trec ad ornamenta ecclesie et mīni-
stroz. Deinde deputata ad sustentacōz mīstroz
siue sint mobilia siue immobilia. Quicūqz autē
cōtra aliq̄o p̄dictoz peccat. sacrilegiū committit.
Ad hoc nota q oē peccatū qd sacra p̄sōa omittit
materialit et qñ p acūs est sacrilegiū. vñ dñ
hieroz. q nuge in ore sacerdotis sūt sacrilegiū vl-
bla s̄phemia. formaliter aut et p̄trec illō solu

peccatū sacre pſone eſt ſacrilegiū qđ agiſe dicitur
et ſi ſacritatē ei⁹. ut ſi virgo deo dicata for-
nicet eadē eſt rō eſt de alijs. *Art. iii.*

Quia tertiū arti⁹ qui eſt de pena ſacrilegij.
ſciendū qđ pena eius ſimiles eſt decapita-
tio ſi pſone eccleſiaſtiche atrox iniuria fiat. C. de
epiſ. et de ſiſ. in hoc. alias iudicis arbitrio re-
ſuat p q̄litate pſone. rei. t̄p̄is. et loci. diuerſi.
mode moderāda. ff. ad l. iul. pecu. l. i. §. i. et l. ſa-
clegij. Scđz autē canones eſt duplex pena. ſ. ſpiri-
tualis et pecuniaria. ſpūal pter p̄māz eſt excoi-
catio. cū diſtinctōe t̄n. qz p ſacrilegio in pſonaz
eccleſiaſtica omiſſo eſt maior excoicatio ipſo iure.
p ſacrilegio vō in rebz omiſſo eſt mior excoicatio.
pter quod cāus in q̄bz eſt excoicatio maior. ut
cū quis eccleſiā incendit vel frāgit de quo plei⁹
habet infra l. i. A. Cōueniens enī eſt qđ qui ſacris
iniuriat a ſacris arceat qđ ſit p excoicacōz. quia
t̄n p hāc penā multi nō ſufficienter a peccando
arcent. ideo ſcđm leges adhibet decapitatio. et
ſim canones pena pecuniaria. ut ſic a ſacrilegi-
is reuocent. Qualis vero et quanta ſit pcutia
pſoluenā p ſacrilegio omiſſo ſiue in pſona ſi-
ue in rebz habet. l. i. q. 2. ſi quis inuentus. ſiſ.
deinceps. in quibz quidem capitulis diuerſe pe-
ne ponunt et diuerſimode. que quid ſtrictas ſol-
uit p hoc qđ ſūt diuerſe pene ſ. diuerſas oſuetu-
dines diuerſaz eccleſiaz. Vt p̄dīd qđ pena arbi-
trio iudicis imponet.

De furto interpretatio ti. 34.

Deinde oſiderādū eſt de furto interpretati-
o. Et p̄mo de illo qđ omittit aliqui
diuites laici. 2.º de illo qđ omittit aliq
clericus. 3.º de illo qđ omittit aliqne pſone male
acapiēdo de clericis. 4.º de illo qđ omittit p pec-
cato carnis. *Art. i.* Circa p̄mū querit vtr diuites
qui nolūt in neceſſitate paupibz ſubuenire obe-
ant interpretari fures et raptōres. R̄ndet alex.
an. in 3.º ſuo qđ ſic. licz enī ſubtractō bñficij iqn-
tū ex ei⁹ defectu paup̄ pent. ſit ſi illō p̄ceptū nō
occedes. t̄n inq̄ntū nō cōicant in neceſſitate bona
paup̄. eſt ſtra illō ſcz nō furtū facies. dī enī ec-
cle. 2.º fili el am pau. ne defrau. et ſequit. redde
illi debitū ſuū. g.º diuites debent elis dare pau-
peribus. Si ergo nō reddāt in neceſſitate cum
tūc ſit t̄pus reddendū debet. qđ aliud ſit n̄ ra-
ptōres. vtpote rē alienā ſcz paupibz violentē ſci-
nētes. Nō eī vt dicit amb.º. eſt mioris em̄is qđ
hñti tollere. cū poſſis et abundans ſis indigenti-
bz denegare. Et itez idē. Nemo p̄m dicat qđ
cōe eſt pl⁹ qđ ſufficit ad ſup̄ violentē detentum
eſt. Ex p̄dictis patz qđ diuites qđ ſc̄nt ſupflua
et vltra ſup̄ neceſſaria. cū ſc̄nt et videāt pau-
pes indigere. rapiāz omittit. Hec t̄n itelligē ſal-
ua neceſſitate ſim ſtatū pſone. pl⁹ enī ſūt
neceſſaria regi qm comiti. et comiti qđ militi. Ne-
ceſſariū eſt enī rei thaurifare vt inſurgētibz ho-
ſtibz ſ regnū hēat vñ poſſit militibz p deſēſiōe
regni ſtipendia miſtrare.

Quia ſcđm querit quid de eccleſiaz p̄latis et
alijs clericis qui bona eccleſie paupibus de-
bita dant meretricibus. ſanguineis. potētibz.

diuitibz. et ſilibz. nunquid tales ſūt cenſendi
raptōres. R̄ndet alex. an. ſi oſerāt pſonis inhoneſtis non
ppter ſuſtentationem nature. ſ. ppter laſciuiā
carnis. et ſi etiā oſerāt ſanguineis ppter affe-
ctū cognacōis. ut. ſ. eos dicit vltra ſtatū ſue
dicōis et ſui generis. ita vt cū ſit nati de hūili
gñe. poſſint cū magnatibz matrimōim ōbere. Et
ſi oſerāt potētibz et diuitibz n̄ ppter aliquā ch-
licitatē et honeſtā. ſ. ppter ſeculi fauorē et pōpam
raptōres ſūt. et p p̄m tenent oīa reſtituere que
taliter ōulerūt. Peccat autē t̄p̄licē. *Primo* bōa
eccleſiaſtica indebito mō ſuādo. ſi enī laic⁹ ſer-
uās res p̄as vlt̄ ſup̄ ſuos cū ſciāt paupes in-
digere. violentiā et rapinā dī omittit. ut dēn-
eſt. multo magis cleric⁹ in cāu oſili oſeruans bo-
na eccleſiaſtica qđ ſūt ſpecialiter paupibz debita. qđ
vt dicit hiero.º ad damasū papā qđqđ hñt cleri-
ci paup̄ eſt. Scđo bona eccleſie male expendendo.
Vñ bñ. ad quēdā canonicū. Cōcedit tibi vt al-
tari ſeruias. de altari viuas. nō vt frenā deau-
rata et ſilia emas. ergo qđqđ pter neceſſū victū
et veſtitū de altari retines. tūc non eſt. rapina
eſt. ſacrilegiū eſt. *Ad idē. 12. q. 2. ſi illi.* Tercio
pſonis indignis oſerendo. *Aug.º* et habet dī.
86. Donare res ſuas hiſtrionibz vidū eſt im̄e.
i. magnū. Et itez idē. e. dī. Qui venatoribz
et hiſtrionibz et meretricibz donat. nō accēdunt
illi naturā op̄is dei ſ. neq̄dā op̄is hūani. De b̄
idē. 16. q. 1. de dī. Nota rōz dicit hiero.º. dī
cētis. qđ qđqđ hñt cleriā paup̄ eſt. qđ hū. nōe.
22. q. 1. expedie. qđ p̄petas rez eccleſiaſticaz et ec-
cleſie l. dei n̄ clericoz. et qđ cleriā papiēdo fruct⁹
ſuaz p̄bēdaz n̄ faciūt eos ſuos qđ ad p̄petatē. et
qđ nō licz eos expendere n̄ in vſus domeſticos et
cās pietatis. Sūt at̄ res eccleſie paup̄ vt expo-
nūt qđ nō quātū ad p̄petatē et oñiū. ſ. q̄ntū
ad debitū. i. quia eis debent. S. nūquid p̄p̄i
etā reſtitucōz facere tenent de bonis p̄mōiali-
bus ſi hñt ea. aut ſufficit qđ ea reſtituāt de fru-
ctibz eccleſie quos hñt vel hñt ſit Reſpondz
rod. et heſti. qđ cū quidquid ſupeſt vſibus eozū
de p̄uentibus eccleſiaz paupibus debeat. non
ſufficit facere reſtutionem d talibus. ſi habet
bona p̄mōialia vlt̄ aliūde qđ de eccleſia acq̄ſita. n̄
quatenus ſibi ſubtraherent de neceſſarijs. vel
quaten⁹ expendiſſent cāa vilitatē eccleſie de bonis
p̄mōialibz aut aliūde qđ p eccleſiā acq̄ſitis.
Quid de illis qui bona eccleſie in neceſſis expendit
eccleſie t̄n nō deſeruiūt. nūqđ ſūt raptōres cenſen-
di. R̄ndet alex. an. qđ ſic. rō hui⁹ eſt quia ad b̄
eis eccleſie benefida dant vt in eccleſia dei laborant.
ſi g.º nō laborāt hñe nō debent. qem nō laborat
non manducz. ſi enī agricolē dare pecunia vt
in agro laboraret. et ip̄e acq̄per. non tamē labo-
rarz. nōne fur et latro eſt. ſic eī vt de iſtis. p̄.
dī hiero.º qđ eccleſiā fraudare ē ſacrilegiū. ad b̄ eī de
neſida dant eis vt ſuiāt eccleſie. tales eī ſūt ſacile-
gi et raptōres. Quid de p̄lato l. clero admi-
ſtracōz hñte et male admiſtrāte. nūqđ eī eccleſiaz
idēne rōde. R̄ndet alex. an. qđ ſic. l. ſi ip̄e n̄ fecit
tenet ad b̄ ei⁹ hēdes. ſi ip̄e forte aliqđ de rebz eccleſie
expendit in melioracōz p̄m p̄mōij. vel etā ſi

peniteat vel egeat. **N**ūquid psona regula-
ris restituere potest autē ppa qd accepit p car-
nali ope vel qd habuit de furto vel rapina. **R**e-
spōdēz rōd. qd si cuiqz opetit repetitio rei date. dī-
stinguendū ē qd si adhuc extat res data penes eū
cui data est. tū audeat l' tūz l' n pē impēire qd
fiat restitucō p placū collegij. restituat autori-
tate ppa fm formam supdictā etiā cōtradī-
cente plato. quia magis est deo obediendū qm
hoibz. **S**i autē nō extat qz iā ianis est actio quā
excludit inopia debitoris. **S**i autem nō est ppa
penitēz s; est ppa in utilitatē mōsterij. l' hz
aliqd qd opauit ex re sibi data. si n pē l' n audz
vel tmet impetrare qd fiat restitucō p placū.
gerat bōa fide negotiū monasterij rēstītuēdo cui
debet vt dictū est. vel si fuit datū de bōis ecclie se-
cularis. impēndo dispēsacōz epī qd possit a mō-
sterio retineri vel in pios vs' erogari. nō tū cō-
tradīcente plato faciat hoc ppe bonū obediēcie.
n res illa sit opata de pecūia ecclie l' psoe in hoc
pūilegiatē. s. qd rē ppa d' sua pecūia possit ven-
dicare vt est miles et pupill'. in quo cau. s. d
dicēte plato eā restituere pē si eā hēat. vt dēm ē
de ea re que adhuc extat penes illi psonā que
accepit.

De s' pcepto vbi p' de mēda' a. 36.
Consequēt' considerandū ē de s' pcepto quo
dicē exo. 20. et dēnt. 4. **N**ō loqris qd p
ximū tuū falsū testimoniū. In quo q
dēm fm au' li. de mēdaō omne genus mēda-
ci pphibet. **S**cōm em alex. an. in 3' suo testimo-
niū large dī oīs fmō qd attestat de aīo dicētis.
Et sic dīat aug' li. de mēda'. Quisqz aliquid ā
nūciat testimo' pphibet aīo suo. et fm l' oē mē-
daō est falsū testimo'. **S**erīcte vō dī testimo'
sermo apud iudicē vt nō erret in iudicando. l'
etiā apud eū qui docet in doctrina salutis. ne er-
ret in fide. vt dīc aug' in eod. li. et sic patz qd in
hoc pcepto pphibet mēdaō. et hoc explicat leui.
19. vbi dīat sic. **N**on mentiemini. nec deapīat
vnusqzqz pximū suū. **P**rophibet eē in hoc pcepto
pro falsitas. vt dīcūt ibi glo. et pphibet. et hoc est
vex fm alex. de falsitate a pte dicentis que at-
tendit in mēdaō. **S**ed nūquid pphibet tad-
tūritas veritatis cū veritas reqrēt'. **R**ndet a
lex. in 3' qd sic. quia in ista negatiua scz nō loq-
ris contra tē. includit affirmatiua qua papi-
tur obfuantia veritatis ad pxi'. **N**egatiua tū
obligat sp et ad sp. et affirmatiua sp s; nō ad
sp. s; p tpe et cā. cā ergo facit tadēnitatē verit-
tatis esse culpabilem. **II. q. 3. quisquis. et ē au'**
ad casulanū. et crisō dīat. qd nō tū est pōitor
veritatis qui palam mentit' s; etiā qui nō libere
pūciat veritatem quā libere pūciare oportet.
ant qd libere veritatē nō defēdit quā libere defende
re ouenit. Causa etiā et oportunitas facit tadēni-
tatē esse licitā. **II. q. 3. quisquis. et ē au'**
aug' li. de mēdaō. Licz pōi-
catori celare qd sibi p tpe videt. mēti autēz
nūquā. de h' vide infra i se. ti. articulo. 4. Quia
igit' vt patz ex pōictis mēdaō pphibet in hoc
pcepto. id pmo dicendū est de ipso mēdaō qd ē
cōi' 2' de testimonio falso qd est pessima spēs

mēdaō vt dīc glo. **V**idendū ē g' pmo qd ē mē-
daō. 2' in quo differat l'ec tā. s. mēti dīcē fal-
sū t mēdaō. 3' qd sūt spēs siue dīe mēdaō. 4'
vex mēdaō sit pētm t qd ē pētm mōle t qd ē
veiale. 4' de qd būsā dubitabilibz arca mēda-
ciū.

Arcā p'mū igit' scdendū qd mēdaō p' au'.
Ali. de mēda'. est fla vōds significacō cū in-
tēde fallēdi. 22. q. 2. s. ille g'. **A**d c' itelligētiā
scdēdū qd dēm exti' placū hz duplicē opacōz. vñ
ad rē significatā. t sic dī fmō vñ cū. s. res adeq'
ē fmōi. l' eē fallax cū. s. n. adeq'. alterā opacōz
hz ad itēcōz dicētis. t sic dī fmō verax. cū. s. in-
tēcō a deq' fmōi. g' mēdaō nōiat dēm ppa-
racōz et ad rē et ad dicēte. id ad opletā mēda-
ci rōz duplex falsitas occurrit. vna p opacōz ad
rē. altera p opacōz ad loqutis itēcōz. t h duplex
falsitas tāgūt in dicta diffōe mēdaō. pma fal-
sitas in mēdaō tenz rōz matial'. scdā rōz for-
malis et ab illa scdā dī qd mēdaō. **S**i videt qd
dicta notificacō nō oueat mēdaō offidioso t io-
coso. qd in neutro hōz intēdit qd fallere s; i of-
fidioso intendit pdsse in iocoso delectare. ergo
tē. **R**ē qd in dicta notificacōe vbi fallēdi non
tū impat deape s; eē falsū dicere. t h oī mē-
daō cōe. falsū em dicere exteri' qdāmō fallere
est. dū hō dīat illō qd pē hoies ad falsitatē dū-
cere et p oīs fallere et deape. vñ mēdaō ioco-
sū et offidioso ex ipso genere opis rōz habet fal-
lendi. licet ex intentione dicētis non dicat ad
fallendū.

Arcā scdōm scdendū qd mēti iux' etimolo-
giā vōbuli est qd mēti ire. i. dicere l' facere
aliqd qd illō qd ē i pscia. **A**ug' at' stric' sumit
mēti pte. s. est in fmōe dicēs. **Q**ui mēti ē
illō qd aīo sctit loq' volūtate fallēdi. 22. q. 2. 19
aūc. **D**icere flm ē dicere aliqd eē ita. qd nō ē ita
nō distincto verū intēdat dicere vex l' flm. **D**ē-
daō vō opphēdit verūqz. est em mēdaō vt dī
etū ē falsa significacō vōds. ecce falsū dīcē. cū in-
tēde fallēdi. ecce mēti. **E**x his patz qd duo
scz falsū dicere et mēti se habēt vt excedētia t
excessa qz nō oīs qd mēti dīat falsū imo aliqū
dīat vex licet intēdat dicere falsū. et ecōuerso
non oīs qui dīat flm mēti imo aliqū credit
dicere vex licet dicat falsū. ergo qd mēti sp fal-
lit volūtate. licz qūqz fallat i facti veritate. et
ideo sp peccat. qz reā linguā nō facit nō mēs rea
22. q. 2. hoies. in fi. qd vō d' falsū nō sp peccat. al-
qū em dīat falsū cū intencōe. et tūc est peccatū
et mēdaō. aliqū dīat falsū et credit dīcē vex
et tē si adhibuit debitā diligētiā nō peccat. sin
aut peccat veialit'. vt in c. hoies. qd ac d' mēda-
ciū sp peccat. vt. 8. q. 1. in fi.

Arcā 3' scdendū qd spēs siue dīe mēdaōz p'
aug' li. de mēda' t hēē. 22. q. 2. p'mū. sūt
octo. p' ē mēdaō i doctrina rligiois. t p' alex.
an. i 2' suo. rligio sumit h cōit p' qd nos reli-
gat ad tenendū. n tū ea qd sūt arca fide. s; eē ea qd
sūt arca mores bonos. In his em duobz p'sistit
sūma xpiane religiois. Scōz vt aliqū leuat in-
iuste qz scz est tale vt nllī p'sit t alicui oblit. vt

mēdaciū detractōis et falsi testis in cā cīniali.
Teraciū est qđ vni pdest et alteri obest. vt testi-
 moniū in cā pecuniaria. **Q**uartū est qđ fit sola
 mentiendi fallēdiq; libidīe. vt cū qđ delectat i
 astutia mēdaciā sponēdi. et sic dictū est sup libi-
 do fallēdi nō dī libido deapīēdi. s; dī libido fal-
 si dicēdi. et dī h mēdaciū fieri sola libidīe mēti-
 ēdi. qđ cū libido dicat a libēdo. nichil h; hoc mē-
 daciū. neq; in se neq; in cā. ex illū in quo est li-
 bido sc; mētiēre. ppter qđ etiā aug⁹ vocat ipm
 mēdaciū me; non sic de alijs mēdacijs. qđ ha-
 bent cām ex mentientē sc; nocēdi et iuuādī vel
 placēdi. **N**ota etiā h; qđ libido pē dīcā dupli-
 cē. vno mō stricte et pprīe fm qđ dīcā aug⁹. qđ
 libido ē appetit⁹ aī quo aliqđ tpale pponit bono
 eterno. et sic nō est radix nī mortaliū peccatōz.
 et sic nō sumit in 2° mēdaciō. 2° mō dī cōiter. s.
 put est radix nī tñ mortaliū s; ec venialiū. vñ
 cū dicat a libēdo. sic libere qđ est liberi arbitrij.
 pē inordinatē moueri ad mortale et veniale. ita
 et hic libido pē esse radix vtriusq;. **E**t sic cad⁹ li-
 bido in rōe hui⁹ mēdaci. hēc alex. in scđo suo et
 bonū in 3° 4° ē qđ fit placēdi cupiditate. vt mē-
 daciū adulacōis. 6° ē qđ nulli obest et alicui p-
 dest. s. ne sibi pecunia auferat. 7° qđ nulli obē
 et alicui pdest vt sc; mortē euadat. 8° qđ nulli
 obest et ad hoc pdest ne castitas violē. **E**t
 et alia diuisio mēdacijs breuior scilicet in mēdaciū
 um perniciosū iocōsū et officiōsū. et colligit ex
 verbis augi. sup illō ps. pdes oēs qui loquunt⁹
 menda. et habet. 22. q. 2. neq; 3. **E**t hēc scđa diui-
 sio mēdacijs est fm ray. et hosti. plenior q; p-
 ma. qđ fm eos mēdaciū pnicōsū sphēdit s; se
 pmas qñq; dīas pme diuisiois. mēdaciū ve-
 ro officiōsū sphēdit reliquas tres. sic fm ipm
 mēdaciū iocōsū in scđa diuisiōe. sup addit mē-
 bris pme diuisiois. **S**cđm aut omēs theologos
 qđ scripta vidi. s. fm alex. an. bonū. rich. et pe-
 sphēdit sub se et quartū et qñtū mēbz ei⁹. et h
 veri⁹ credo. vñ vna illaz nō excedit aliā nec ecō-
 uerso. et vna illaz includit in altera et eque-
 so. **H**oc at sic patet. mēdaciū em habet p formali
 splotuo vt dictū est sup intentionē fallēdi. et
 iō fm intēcōz dicētis habet mēdaciū in spēs di-
 uersificari. **I**ntendit em aut pdesse et sic est mē-
 daciū officiōsū. aut delectare et sic ē iocōsū. aut
 ledere et sic est pnicōsū. **P**erniciosū aut p-
 ma mēbra pme diuisiois fm qđ aliqđ pē lede-
 re vel in spūalib; et sic est pma pme diuisiois.
 l in tpalib; et hoc aut vt alicui obit et nllī pfit
 et sic est fm mēbz. aut vt alicui obit et alicui p-
 fit et sic est teraciū. **I**ocōsū vero pmet duo mem-
 bra pme diuisiois. s. 2° et 4°. intendit em mēti-
 ens delectare et h vel seipm ad solaciū puocādo.
 et sic est 2°. s. mēdaciū simpliat iocōsū. vel an-
 diētes et sic est 4°. **M**ēdaciū aut officiōsū pmet
 tria vltima mēbra. intendit em mētiēs pdesse
 alteri vel in reb; et sic est 6° mēbz. vel in cor-
 pore et sic est 7°. vel in aīa et sic est 8°. et sic pa-
 tet ppositum. **S**ed nunquid est mēdaciū si qđ
 nō impleat qđ pmitit. **R**e. qđ aliquid pmitit
 si aīa hēat faciēdi qđ pmitit non mentitur.

quia non loquitur contra id qđ gerit i mente. **S**i
 vero nō faciat qđ pmitit. videt⁹ infideliter agere
 p hoc qđ animum mutat. potest tñ ex duob; ex-
 culari. **V**no mō si pmitit illō qđ est illicitum
 manifeste. et tñc pmittendo peccauit. vnde mu-
 tando volūtatem bene facit. **A**lio mō si sit mu-
 tate additōnes psonaz et negatōz. vt em dīc⁹
 seneca li. de offi. ad hoc qđ quis facere teneat qđ
 pmitit requirit qđ oīa maneāt immutata. alias
 nec fuit mēdax in pmittendo. quia qđ pmitit
 habebat in aīo sub conditionib; debitis. nec ē
 est infidelis non implendo. quia eadem conditio-
 nes nō extant. vñ et apl's nō est mētiē⁹ qđ cori-
 thiū non iuit in quo se itūz pmitit. vt dī. 2.
 cor. 1. et hoc ppter impedimentum qđ supuenit
 hēc thō. **A**d hēc nota qđ mēdaciū potest sumi
 tripliat. s. ppe. et sic ē flā vōds significacō cū i
 tentiōe fallēdi. et cōir acapiē p pēdo duplicata
 tis. s. cū aliud est in mēte et aliud dolose sumit
 in ope. s. illō ps. mēdaces filij hoīm i statenis
Tercō sumit pñissime. et sic dīc glo. s. 1° ps.
 quia delectasti me. qđ omē pētm mēdaciū est.
 qđ ē contra legē et veritatē. qđ dī p tanto quia
 a vero bono elongat et verā delectacōnē quam
 pmitit nō dat. et sic ē sumit 10. s. dya. ē mē-
 dax et pē eius. i. mēdacijs. i. peccati fm glo. et
 in ps. omīs homo mēdax. i. peccans. hēc alex.
Irac⁹ articlū qñtū plā s. vt⁹ mēdaciū
 sit fm se malū et peccatū. **R**e. qđ sic. vñ
 nllō pacto. nllō fine. nllā dispēsatōe hūana l-
 dīna pē fieri bñ. et hēc a n^o dīc expse li. de men-
 daciō et nūc mltip⁹ pbare. et in hēc pueniunt
 cōir doctores vt dīc bonū. **R**acō hēc ē. qđ dupli-
 ter dī aliqđ ē malū. s. aut ex gñe actus. vt cū
 actus sup materiā mēbitā trāsit. aut ex malī-
 cia intentiōis. pē aut act⁹ transire sup materiā
 dup⁹. s. respcū dei et respcū pximi. si respcū dei
 sic est malū in se et fm se. neq; vllō mō pē fieri
 bene vt est deū odire. si respcū pxī. vt est nocere
 pximo. sic ē malū in se nō tñ fm se. vnde pot
 aliquo fine fieri bñ. quia pē ibi rēa inten⁹ sup-
 uenire. **S**i aut aliqđ ē malū ex malicia intentiō-
 nis tunc siue sit respcū dei siue pximi sumpt⁹ est
 malum. et nllō fine pot fieri bñ. quia dīc pua-
 tiōz debiti finis. tale aut ē mēdaciū. qđ nō tñ
 dīc malū ex h; qđ trāsit sup indebitā materiā
 s; etiā quia h; intentiōis maliciā. **V**t⁹ omē
 mēdaciū sit mōzle peccatū. **R**e. qđ nō sed aliqđ
 est mōzle aliqđ est veiale. mēdaciū em esse pētm
 mōzle dup⁹ pē intelligi. s. aut p se. s. rōe sue
 spēi. aut p accūs. s. rōne alicui⁹ circumstantie.
Primo i^o mēdaciū est pētm mōzle qđ est scđm
 suam spēm ptra caritatē. vt ē mēdaciū i docēna
 religiōis. et mēdaciū qđ ē in nocumētū pxī sū-
 pfit aliē ali; siue nllī. et sic tres pme dīe que
 cōtinent⁹ sub mēdaciū pnicōso sūt pēta morta-
 lia rōe sue spēi et de huiōi intelligit⁹ i^o ps. pdes
 omīs qđ lo. men. et i^o sapie. 1. os qđ mentit⁹ occi-
 dit aīam. **A**liud aut mēdaciū qđ fm suā spēm
 non ē ptra caritatē nō est fm suā spēm peccatū
 mōzle. sed veniale. vt mēdaciū in qđ nō sup s; i
 fra deū intendit. aliqua lenis delecta⁹ vel etiam

alteri vica ne poat aiam suā. nō intendit dī:
cere q̄ p̄fecto quocūq; mendacio mētiat mortu:
liter peccat. s; q̄ sp̄ vitare mēda? d; ne p̄ vita a
lic? suanda dīscrimē omittat in aiam suam.
p̄p̄ veiale em̄ dī? veiet ad mortale. vñ cū dīct
dū vitā alter? fūat supple mēdacio veiali. anī
mā suā poat. i. aliqñ p̄dere contingat mendacio
mortali. **V**. q̄ nescit vey mendaciū pueiat ex
radice mala siue libidine. i. amore mortali l' ve:
mali. iō dīat ne forte tē. vñ n̄ asserit. p̄p̄ h̄ q̄ p̄
dat aiam suā. **E**st aut libido mortali. appetitus
animi quo bonis etnis q̄libz tpalia p̄ponunt vt
vult aug? li. i. mēdaciū. libido vō veialis est ap
petit? sēualitatis l' rōis q̄ aliqñ tpale nimis di
ligit. tñ sub deo. **H**ec alex. **S**ed nūq̄ omē mē
daciū est p̄hibitū in hoc p̄cepto. s. n̄ loq̄ris flm
testimo?. **R**e q̄ sic loq̄ndo de mēda? qd̄ pueit
ex libidine mortali n̄ at mēda? pueitens ex libi
dīe veniali. sic n̄ i alijs p̄ceptis. p̄hibet cl'pa ve
nialis. **E**t qd̄ dīct aug? li. de mēda? q̄ in n̄llo
cāu est mentiens. intelligit q̄ est malū fm se.
et mēdaciū mortale sepat a veritate dīna. veia
le at ad sepatōz dīspōit. **H**ec alex. an. in 3°.
Querit et qd̄ gen? mēdaciōz sit graui? peccatū
Re q̄ beat? au? dīct grad? mēdaciōz seq̄ or
dīem ita q̄ p̄mū est magnū. et vltimū est mī:
nimū. **R**atio hui? est q̄ fm q̄ vult p̄hs li. to
si magnū i vno gñe excedit maximū i alio ge
nere. t. simplici? h̄ gñ? excedit illud. vñ ad hoc
q̄ aliqñ gñ? excedat aliter n̄ optz q̄ sigl'a h̄ exce
dat singl'a alteri? generis. s; q̄ sūmū i vno ge
nere excedat sūmū in alio gñe. ex? p̄ poni de eq̄
et asino. qm̄ ergo in mēdaciā oīa illd̄ ē maxi?
quo quis intendit nocere in spūalibz. iō p̄mu?
gen? mendaci? qd̄ sit in doctrina religiōis cum
ad hoc ordīet est in oīa mēdaciā sūmū. quia ve
ro nō p̄ aliquis p̄ cā maiori mentiri qm̄ p̄cō:
seruacōe spūalis boni vel bono spūali anxi. iō
illd̄ mēdaciū est leuissimū qd̄ sit p̄ seruacōe cor
poris castitate vel aliquo fili. et sic ḡdati ascen
dendo et descēdendo est videre in alijs. vñ valde
rōnabili? au? spēs mēdaciōz et gradus ordi
nauit.

Articulo v.

Quia q̄ art? pl'a q̄runt. s. vey scī p̄s
mētiti fuerint in aliq̄bz dictis suis q̄ r̄ferū
tur i sacra scripta. **R**e in sacra scripta vt dīct
aug? inducunt aliquoz gesta q̄i exēpla p̄fecte
vritutis de q̄bz nō est estimandū eos mentitos fu
isse. siq̄ tñ in eoz dictis mēdaciā videant? intel
ligi debent esse dicta figuratē et p̄phetice. **Q**uod
enī dīxit abzaā gen. 22. se ad seruū cū puero re
uersuz nō fuit mēdaciū. q̄ fm alchūmū. et si i
tendebat filiū imolare. credebatur vt dīct apl's
q̄ dñs eū suscitaret. sciebat enī q̄ firma erat p̄
missio qua dictū fuerat ei. in ysaac vocabit̄ ti
bi semē. vel cū dīxit reuertemur subintelligit
si dñs voluerit. **N**on est etiā mentit? abzaam.
gen. 12. et 20. dicens q̄ sara ess; soror sua. quia
vt dīct aug? in qd̄bz sup gen. h̄ dīcēs veritatē
voluit celare non mendaciū dicere. soror enī
sua dicebat quia filia fratris eius erat. vñ ipse
dīxit gen. 20. vere soror mea est filia p̄ris mei

et non matris mee. q̄. s. ei attinebat ex pte pa
tris. **Y**saac etiā dicens gen. 26. de rebecca. vxor
re sua q̄ soror eius esset nō fuit mētiti? q̄ erat
ei? soror et vxor. **J**acob etiā dīcēs gen. 24. se esse
esau p̄mogeitū ysaac nō est mētiti? q̄ hoc dīx
misticē. p̄ eo q̄ p̄mogeitā ei? debebat sibi d̄ in
re. et sic iacob erat esau p̄mogeit? non in p̄lo:
na quidem sed i iure primogeniture. **V**s? autē
fuit hoc mō loquēdi p̄ sp̄ritū p̄phie ad designā
dū misterīū q̄ scz p̄l's mīnor scz gentiliū substi
tuendus erat in locum p̄mogeitū. s. p̄l'i iudeoz
vel etiā ad designandū q̄ p̄l's ab eo descendens
erat p̄ferendus quantū ad deū. p̄lo ab esau de
scendente. ysaac vero dīxit h̄ iacob fraudulen
ter egisse. quia estimabat. vñ de nec ipse mētiti
tus fuit. **J**oseph etiā gen. 32. dicens fratribz su
is. exploratores estis. nō fuit mētiti? quia hoc
nō dīxit asserendo s; potit? tēptādo siue iterrogā
do. **N**ō fuit et mētiti? gen. 32. dīcēs q̄ habebat
scientiā augurandi. q̄ ibi sumit auguriū coīr
p̄ futuroz p̄uīdōe. **V**el potest dīct q̄ h̄ dīxit in
terrogatue exp̄mēs opiniōz p̄l'i quā de ipso habe
bat. **V**el etiā fm au? 4. sup gen. ioseph dīx
illa nō serio s; ioco. et iō n̄ est h̄ndū p̄ mēdacio
mēdaciā enī a mēdaciōz seriose dicunt qd̄ debz i
telligi fm q̄ mēdaciū dī fl'a sigficacō vocis cū i
tēcōe fallēdi. **Q**uidā vō laudant in sc̄ptis n̄
p̄pter p̄fectā vritutē s; p̄pter quādā vritutis indo
lē. q̄ scz in eis apparebat aliq̄s affect? laudabil
ex quo mouebant ad aliqua indebita faciēda
et sic indit̄ laudat nō q̄ fuit holoferni mētiti
ta s; p̄pter affectū quē habuit ad salutē populi
p̄ qua se piculis exposuit. licz etiā dīct possit
q̄ eius vba sūt fm aliquē itellectū misticū ve
ra. vñ fm glo. ibid̄ non dīxit illa adulatorie
mētendo s; fūca p̄phice p̄dicendo. **V**ey ob
stetrices peccauerint mortalit? vel veialit? in mē
daciō suo. de quo dī exo. 1. q̄ dixerūt nō sūt he
brez mulieres sic egyptie tē. in quo sūt mentite
fm glo. t. factos. videt enī q̄ mortalit? q̄ dīct
ibi glo. ḡgo. q̄ benignitatis eaz merces. q̄ in cē
na vita remunerari potat. p̄ mēdaciō culpā in
mercedē tpalem est omutata. **N**ichil at hanc
omutacōez facit i peccatū mortale. g? tē. **C**ō
tra hoc est glo. alia ibid̄ dīcēs. **L**euioris est cl'pe
si q̄sq̄mā mētiat p̄stādo beneficiū. **J**e videt q̄ cā
hoc hiero? sit strari? ḡgorio dīcēs sup ysa. v? s?
finē. q̄ dñs eis p̄parauit domos spūales et sic vi
det q̄ non retribuit eis in p̄nti. **R**e. h̄ est multi
plex modus dicendi. vñ? est q̄ obstetrices mē
tite fuerūt p̄ seruacōe vite pueroz t vite p̄p̄e
et respectu vite pueroz mēdaciū illd̄ fuit ex pī
etate. et peccatū veiale. q̄ erat mēdaciū offīcīo
sū. respectu vō vite p̄p̄e quā magis diligebant
q̄ veritatē fuit ex libidinoso amore vite sue. et
eo tpe quo veritas erat ostēdenda scz qm̄ interro
gate fuerūt in iudicio a iudice. et fm hoc fuit
peccatū mortale. et abstulit eis mercedē quā p̄
us meruerāt puulos dei timore suādo. t fm h̄
loquūtur diuersimode facti. et huic opioni ma
gis videt adherē alex. an. i scōo suo. **S**i ille mo
d? dīcēdi est p̄ boni. calūniabil? q̄ duz videt

dicē q̄ aliquis dicens aliqd̄ leue mēda^o p̄ sa-
lute corp̄is sui mōzū peccet. Dicit etia aliqui
ut dicit rich. in 3° di. 29. in lra q̄ obstetrices qz
requisite in iudicio a iudice ubi quilibet tene-
tur non negare veritatē mentis fuisse. ideo
mentēdo mōzū peccassent. n̄ fuisset op^o mīe.
c^o in q̄s ad pharaonē nō p̄nebat. quia nō ē
data aliq̄ p̄as homī ad agendū aliqd̄ p̄tra dēū
Alius autē mod^o dicendi ē q̄ i obstetrices illis
est duo p̄siderare scz bñficiū pietatis p̄cedens et
mendaciū subsequens. et p̄mū fuit ex pietate
quā ad nātū qd̄ quidē n̄ erat vite eēne merito
riū de p̄digno. q̄a nō erāt in caritate s; d̄ p̄gruo
quia disponebat eas ad caritatē. Sed mēdaūz
subsequēs disposuit ad p̄riū. et iō pietas p̄ce-
cedens fuit t̄paliē remunerata. p̄p̄ mēdaūz. qd̄
ad gratiā siue caritatē viā impediuit. qd̄ qd̄ fa-
cere p̄t veiale. et hoc vult dicere ḡgo. cū dicit.
benignitatis eaz merces q̄ in eēna vita remu-
nerari poterat. poterat inquā potētia r̄mota n̄
potētia disposita et. p̄mū. et ex h̄ nulla est dū:
sia int̄ ḡg^o et au^o. nec eē int̄ eos et hiero. quia
ipe n̄ vult dicere q̄ obstetrices habuerint domos
sp̄iales p̄ gr̄e afflictiōz s; q̄ qd̄amō p̄parare fue-
runt ad gratiā p̄ timorē et pietatē. Et hūc mō
dicēdi adheret bon^o. Hūc etia mod^o pōit alex. in
scdo. Tercio mod^o dicendi est fm̄ cho. in sūma
sua. s. q̄ obstetrices quo ad effectū p̄cedentē me-
ruerūt remuneracōez etēnā. n̄ hiero^o expōit
q̄ dñs edificat eis domos sp̄iales. s; q̄ ad actūz
mēdaūz n̄ meruerūt remuneracōez etēnā. s; for-
te aliquā t̄pale. c^o merito n̄ r̄pugnabat defor-
mitas illi^o mēdaūz. sic merito remuneracōis
eēne. et sic itelligi debēt v̄ba ḡgo. dicētis. q̄ mer-
ces benignitatis eaz q̄ potuit eis in eēna vita
retribui. p̄missa culpa mēdaūz in remunera cōez
t̄palem est declinata. T̄d̄ eī itelligit q̄ p̄ illud
mendaciū amiserint r̄munera cōez etēnā quā iāz
meruerāt ex affectu p̄cedenti. Scd̄ v̄o alex. i 3°
sū. siue. si mēdaūz obstetrices p̄cessit ex libidīe mor-
tali puta si diligebant vitam t̄palem hebreoz
sup̄ deum. fuit mortale. et in hoc casū loquitur
ḡgo. si vero p̄cessit ex veiali libidīe. i. amore s̄b
deo. fuit veiale et sic loquit̄ hiero. supponēs eas
ex pietate fuisse mēt̄as sub deo vitam illozū
dilexisse et iō vitā eēnā meruisse. Et q̄ ali-
qs videat sibi piclū iminē amittēdi castitatē
nūquid licebit ei mēt̄ari p̄pter illd̄ piculū enitāz
dū. Ad hoc respondet alex. an. et bon^o. q̄ ille q̄ ē
in tali piculo p̄stitit^o aut est p̄fect^o amator cō-
tinentie. aut imp̄fect^o. si est p̄fect^o ita q̄ possit
p̄fidere de p̄tinentia mentis nō debet mentari pro
vitāda corrupcōe carnis. qz sic dixit beata luda
si me inuitā violaueris castitas michi dupli-
cabit ad coronam. in tali enī esse posset illa pas-
sio sine culpa. Si autē est imp̄fect^o rationabilē
timere debet ne succūberet si ad statū illū veiret
et iō ei p̄cedit enādere piculū maioris peccati p̄
mm^o peccatū. n̄ sani^o p̄siliū est tali fl̄m aliqd̄
dicere qm̄ illā passionē sustinere. Et hoc est qd̄
dic̄ aug^o. li. de mēdaō. peccata illa q̄ ita com-
mittūt i hōie vt eū faciāt immūdū et i peccatū

n̄is vitare debem^o. ac p̄ hoc nec peccata dicen-
da sūt qz iō fuit vt immūdiā euitet. qd̄ itella-
gi debet n̄ q̄ n̄ sint peccata simpliciter s; q̄ n̄ sint
ḡuia. Et sic dictū est de viro imp̄fecto respectu
sui. sic etia dicendū est de viro imp̄fecto respectu
alteri^o imp̄fecti fm̄ bonū. **V**erz liceat alicui
dicere mēda^o vt ad fidē l̄ fligidz allidat p̄xi^o.
Respondet bon^o. q̄ n̄. qz n̄ iō ḡz de mēda^o n̄fo.
nec debet aliqs credere q̄ aliqs ouertat p̄ flū sug-
gestionē s; pot^o p̄ sp̄sūlī inspiracōz. qz vt dicit
ḡgo. inu anū laborat lingua doctoris n̄ iō op̄e
gr̄a saluatoris. **V**erz p̄dicator et doctor the-
ologie sp̄ mortalit̄ peccet mentēdo cū faciāt cōē-
docinā suā q̄ est docinā veritatis. **R**ndet p̄. q̄
nō. ḡui^o tñ peccat si scādalū vel cōtēp^o docine
sit anexū. tūc enī si scāds h̄ mortalit̄ peccat. Si
dicat q̄ faciāt d̄ docinā. dicendū q̄ faciāt d̄ illd̄
qd̄ hō docet faciendū ex nēcit̄ate p̄t̄m est mor-
tale. s; nō d̄ illd̄ qd̄ docet ex p̄silio l̄ valitate.
Verz liceat alicui mēt̄ari p̄ seruāda alteri^o vita.
Rndet p̄. q̄ n̄. neqz etiā imp̄fecto licz enī imp̄-
fecto veritatē celare s; n̄ falsitatē dicere fm̄ an-
gn. ar. p̄ eo. 22. q. 2. p̄mū. et di. 12. q. 1. q̄ sūt
caplā aug^o. et 22. q. 2. om̄e. qd̄ est caplū p̄sido-
ri. **I**mp̄fect^o ergo de q̄sico ad mortē debet celare
veritatē. s. sophisticē vel figuratiue querēs d̄
ludendo vel oīo tacendo l̄ exp̄sse se n̄ indicaturū
asserēdo s; n̄ debet fl̄m dicere. **S**i vero ex eo q̄ n̄
mentē p̄iecturā accipiūt nō tñ ipe p̄dicit. **S**i
dicat q̄ aug^o dicit q̄ h̄ n̄ oueit p̄fectis. 22. q. 2.
nequis. ergo a d̄rio sensu oueit imp̄fectis. **R**e-
q̄ dicit illd̄ n̄ ouenire p̄fectis. nō qz oueat ali-
is s; qz min^o ouenit eis. **V**nde aug^o. li. de mēda-
cō. de q̄sico inquit ad mortem si nescis te nesci-
re faciendū est. si scis nō est dicendū nescio. si ac-
sit nescio dicendū dices scio ubi est. nunquā autē
dēmonstrabo. **S**cōm autē hosti. et de penitēns. p̄-
r̄nderi. si talē q̄ris curre illuc d̄to. ita enī q̄ sibi
ostendat alia viā qm̄ fugiēs teneat. vel ali^o lo-
cus q̄z ubi latet. vel sic multi domū istā intrā-
et exeūt quos n̄ video. neqz scio ubi sit. i. quo
āgulo d̄d̄. l̄ sic. n̄ vidi eū diu ē. possū et itelligi
gere illd̄ diu sic volo. vel sic. nō est hic. i. in loco
ubi sūt.

De falso testimonio et testibz n̄m^o. 3A

Prostea p̄sidiandū ē d̄ fl̄o testi monio. et p̄-
mo d̄ p̄cto ei^o. 2° d̄ p̄ea ei^o. 3° q̄lit̄ testis
in testificādo se h̄re d̄z. 4° an testes sic
cogēdi et qualiter et qm̄. 5° v̄z testes peccet se
subtrahendo a testio. 6° v̄z liceat eis pecuniā
reape p̄ferendo testimonio. 7° q̄ p̄nt esse testes
et qui nō. 8° quot testes requirunt. cetera de testi-
bus relinquo iuris p̄eritis gr̄a breuitatis. **E**t
p̄mū scd̄dū q̄ fl̄m testimo^o sp̄ ē p̄t̄m mortale
habet enī deformitatē. tū ex p̄urio qz testes non
admittunt n̄ iurati. et ex hoc est semp̄ mortale
peccatum ex suo genere sicut et quelibet alia
iniusticiā. cum ex falsitate scōm q̄ om̄e mon-
daciū. non tamen ex hoc habet q̄ semper sit
mōzale. n̄ fl̄m testimoniū i iudicio. p̄latū ad
iniusticiā ip̄ediēda n̄ h̄z rōz p̄cti mōzali ex mōdācō
s; ex p̄urio. **N**ō eē q̄ in testio nō d̄z hō asserere

p certo qñ scēs illd d quo n ē cert⁹ s; dubiū d;
sub dubio pferre. et illd d quo est cert⁹ p certo
debet asserere. Si qñ tñ solidēte recogitās estimer
se certū esse de hoc qd ē flm. n peccat mortaliter
asserēs illd. qz n dixit flm testimo⁹ p se ex iten
tōe. s; p accūs s; illd qd intēdit. **Ar. 4**

Quarta 2⁹ scēnd qñ sic d⁹ aug⁹. testis falsus
tribus est obnoxio. s. deo c⁹ pceptū dēnit. iu
did quē mētiēdo fallit. et pxiimo quē ledit
ex. d. cri. fal. c. 1. ppē pxiū septēnis pñia sibi tā
quā pxiū d; impoi. 6. q. 1. qñ qz. ppē 2⁹ infā
mabiē. 22. q. 4. si qñ dūctus. l. vberib; castiga
biē. 4. q. 4. illi q. l. exordiane poterit puniri. ex
de testi. c. nullū. ppē tāū fm mod lesiois dēna
biē. ar. c. de pe. iu. q. male. iu. l. 2. **Ar. 11**

Quarta 3⁹ scēnd qñ testis d; p dā cōis esse et d
bet iurare tactis sacrosāis euāgelij puram
et merā veritatē quā nōit de facto sup quo i
duat dicere. nulla adiecta flit tate. 3. q. 9. hōra
mur. et. 2. q. 2. null⁹. et. 1. q. 4. n sane. 1. ep⁹
tñ n tīgīt euāgelia licz corā eo ponant. pē eē ei
iuramētū fīnitā de pxiū volūtate. ex. d. iureiur.
cū in causa. **Ar. 111**

Quarta quartū sic distigue scōz gof. scilicet qñ
aut reqñt testimo⁹ in cā ciuili aut in cri
minali. si in ciuili tñc gñaliter qñlibet scēs veri
tatē debet cogi phibere testimo⁹ veritati. c. de te
sti. si qñ. et. 1. q. 2. quāquā. Si in criminali. aut
agīt de cñie ciuilitatē. et sic eē sūt cogēdi. ex. de te
sti. co. pte rea. et c. cū q. Aut criminaliē. et tē aut
agīt de crimine falsi. et sic etiā sūt cogēdi. vt in
c. cū d. Aut de alio crimine. et tē gñaliē nō sūt
cogēdi. ex. d. testi. co. dilecto. pter qm si p alios
veritas nō pē liqre. vt in c. quāqm. Vel n se
subrahāt gñā odio l timore. ex. d. testi. co. c. 1.
Sūt at cogēdi p cēsurā ecclesiasticā. vtz ex fōz
literay pape p clausulā illā scz testes aut tē. q
si nō ponat ibi vt solet fieri qñ in eis sit mētio
de crimine. nichilomin⁹ iudex ad iura se pferat
et testes cogat vel nō cogat fm su p dīcta. Con
suetudo tñ curie romāe ē q in cāis de facto vbi
agīt de crimine. nullū testē cogat quālibet qz de
eo agīt. et id fūat in lris n apponēdo clausulāz
p dīctā. Nōt eē ray. ti. de raptorib; q qñ qz p
pter defectū pbacō⁹ rē suā amitteret tūc p dōe
p uilegiatē vt p biteri cogēdi sūt iurati testi
ficari. 1. q. 2. quāquā. nō tamen in causa sā
guinis **Ar. v**

Quarta 4⁹ scēnd fm gof. qñ illi q subrahūt
suū testimoñiū illa rei. q nō n p eos pba
ri pē. mortaliē peccāt. et id cogēdi sūt satisfacere
re sicut de alijs mortalib; 6. q. 1. illi qui. et ma
xime peccat qui metu alteri celat vtz. vñ au⁹
11. q. 3. qñ quis metu c⁹qz potestatis veritatē oc
cultat. iraz de sup se puocat. quia magis timz
hōiem qm deum. et post pauca. vterqz rē est. et
qui celat vtz et qui mendaciū dīct. quia iste n
vult p dēse. et iste vult obesse. **Exo.** vero in sū
ma area hoc sic distigue. s. qñ qñ reqñtur te
stimoñiū alic⁹ aut reqñt autoritate supioris
cui tenet obedire in his q pñt ad iusticiā. et
sic tenet ferre testimoñiū in his in qbz f⁹ ordi

nem testimoñiū exigīt iuris. vt in manifestis.
et in his de qbz infamia pcessit. i alijs vero nō
tenet. Aut reqñt nō tñ aucte supioris. et tē si
testimoñiū reqñt p liberatione hōis ab iniusta
morte siue pena quacūqz. vel falsa infamia. si
ne etiā ab aliquo dāno. tenet testificari. et si eē
testimoñiū ei⁹ nō reqñt. tenet facere qd in se ē
vt denūciat veritatē alicui q possit ad h p dēse.
fm illd pñ. 2. q. 2. erue eos q ducunt ad mortem.
et ro. 1. digni sūt morte tē. glo. p dēntare est ta
cere cū possis arguere. Sup his vero q pñent
ad dēnacōz alic⁹ n tenet aliquis testificari nisi
cū a supiori cogīt fm ordinem iuris. qz si arca
hoc veritas occultet nulli speciale dānū ex hoc
nasct. et si piculū imminet accusatori n est
curandū. quia se sponte ingessit in hoc piculū.
alia vero rō est de reo cui piculū imminet ipo
nolente. Sed nunqō licz hōi testimo⁹ ferre d
omissis in secreto sibi. **Rē** q nō de ommissis. s.
sibi in secreto p pfessionē si nouit ea tñ p viā
pfessiois. qz vidētm sacramētū est mai⁹ hōis pce
pro. arca vō ea q omittunt hōi sub secreto alic⁹
qz p pfessionē sic distigue tho. in sū. s. q si sint
talia q stat vt nou⁹ ea manifestare tenet vt si p
tineat ad corrupciōz mulatudinis spūalem vel
corpalē vel etiam graue dānū alic⁹ p sone. et
p secreti ommissi obligari nō potest qñ de his te
stificet vel ea denūciat. quia alic⁹ fidem frangeret
qz alteri debet. si vero sint talia q qz p dēre nō te
net bñ potest obligari ad celand ex hoc q sibi
omittunt. et tūc nullo mō tenet ea p dēre eē ex
pcepto supioris. qz celare ea tenet d iure nature
sup qd nō est p lāt. hēc tho. de hoc tñ vide in li.
se. ti. 64. Quid si qui iuret testimo⁹ n phibe
re. **Rē** credit gof. iuramentū esse temerarium
qñ n n p eos pē de veritate liqre. tē em possēt eē
ppa autoritate puenire. 22. q. 2. in malis. et h
qñ est certū. mortale ex hoc puenire peccatuz.
sec⁹ est si dubitare. tūc em esset p⁹ supioris au
toritas reqñenda. exera. de elec. venerabilem.

Quid si vn⁹ interfuit negocio et cū sciat non
posse pbare p vnū iurauit n phibere testimo⁹
veritati. Credit gof. h⁹ iuramentū esse temera
riū. qz tñ vn⁹ n faciat pbacōez plenā. facit tñ
semiplenā et sic delatio iuramenti vt p illd p
bacō ppleat. c. de reb; cre. i bōe fidi. Quid
si aduersari subrahāt testes. **Rē** oñ dīc se fo
uere litē iniquā. ex. de testi. oñ tūc. et expiri d
bet in se iudiciū autoritatē elusam. **Ar. vi**

Quarta sextum scēndū qñ testis nichil debet
recipere p testimoñio ferendo. qz sic non de
bet esse sententia venalis ita nec testimo⁹. 1. q.
4. nō sane. expensas tñ recipere pē a p dūcente
eū. 2. q. 3. vcturis. **Q**uid si testis corruptus
dicat testimoñiū flm. **Rē** testimo⁹ nllū est. et
quia venale. et quia flm. et pter penā falsi tene
t i iudicio aīe illi quē suo testimoñio lesit ad oē
intēse. ar. ex. de testi. siē. Pecunia vero data n
restituet ei q epiter dedit quia ei obstat ppā ē
p dūdo. vt in c. nō sāt. s; ei in cui⁹ iniuriā data
videt. 1. q. 1. iubem⁹. Quid si pecunia sit da
ta simpliciter vt testimo⁹ ferret. dīc pē i h cāū s

gof. q. ille q. dedit ea reperit p. si n. dedit ea afo
ut testem corripet. s. ut sibi iusticia sferuaret.
ar. ex. de symo. dilect. 1. 12. q. 4. n. sane.

Sequitur vide d. 1. scz q. pnt esse testes 1. q. n.
ar. qd. scdnd. q. in testibz potissime. A. snt
sider. ada. vnde vers. Codic. sex. etas. discre
tio. fama. et fortuna. fides. in testibz ista req.
res. Codic. q. si est fu. a testimonio repellit. q.
q. 3. s. Itē in c. miali. v. itē liberi. Distinguit tñ.
q. fu. aut est maumiss. et tñc reapi p. in testi
moniu eoz q. vidit tpe suentis. Aut est ma
nens fu. et tñc aut interrogat de his q. pnt ad
dñm suu. aut de alijs. in pmo casu n. admittit
scz nec p. dñm nec s. dñm. n. in criminibus exce
ptis soliz adulterij. fraudati census. 1. lese ma
iestatis. interrogari tñ in facto suo pnt. ut in di
cto. s. in v. itē fui. Quidā aē dicit alios casus
duos scz cū vir vxore dicit occidisse fm. l. d. si
carijs. et cū agit de occiso dñm. In his vo que p
tinet ad aliū qm ad ei. dñm admittit fu. i. de
fectu testiū. ut in dicto vsu. item fui. **S**ex.
q. mulier n. admittit ad testimoniu cū agit de
crimine criminali. admittit tñ cū agit de crimine
civilis etā s. clicos. ex. e. qm. 1. i. crimine excepto.
ut in symo. ex. de symo. tanta. et in cā inquisi
tionis et denūciacōis et exceptōis. ex. e. cā lris
et c. sup. eo. et in cā quili pterquā in testamētis.
s. testes. et i. cā matrimoniali. ut in c. tā lris. 1.
ex. d. v. sig. for. in glo. Etas. q. mascul. mi
nor. 12. anoz. et feia minor. 12. anoz. non ad
mittit in quilibz. q. q. 3. c. 1. In criminalibz aē
minor. 20. anoz. q. q. 3. s. Item in c. miali. in v.
item testiū. Potest tñ pbes. 12. anoz. testifica
ri in c. mibz exceptis. ut in nece dñi occisi. 1. le
se maiestatis. ff. ad sil. l. 2. et q. q. 3. c. 1. i. glo. s.
et pbes testificari p. de his q. vidit cū erat pro
xim. pubertati. ff. e. l. 1. **D**iscretio. q. 1. fu.
nosus et mēte capte repellit. sic ab officio iudi
cadi. 1. q. 4. s. tria. **F**ama. ex. e. testimoniu.
Nō fm abbatē in cā c. miali repellit q. ppter in
famiā iuris vel facti. in quili vero nō repellit
ppter infamiā facti. ut in c. testimo. **Q**uid
si pduxit s. te testem infamē et cūde postea pdux
is oia me nūquid eū repellere possū. R. q. n.
scz rōe eoz que pus omisit qm pducere eū. s.
rōe postea omissoz. fm guil. durandi. **F**or
tuna. quia paup repellit qui dñali cā lucri mē
tis. q. q. 3. item in criminali v. testes. fm tñ 10.
si carz suspicōe bñ admittit insti. de suspic. tu.
s. vlt. **F**ides. q. infidelis nō admittit oia
fidelē. ex. de here. c. 1. **L**icet aut pōicta septe po
tissime sit in testibz sideranda. sunt tñ confi
deranda 1. alia scz octauo. si sit inimic. quia ta
lis repellit a denūciacōe et accusacōne et testio.
ex. de accu. cū oporteat. et ab inquisitione. quia
inimic. nō potest esse inquisitor ibidem c. ad pe
tionem. et a iudicō. ex. de resti. spoli. Item cuz
quis. **R**elinquit aut arbitrio iudicis. q. inimic
de a pōictis repellat. ff. de qōibz. l. 1. s. qōi. **E**t
quidē fm guil. etiā leues inimicāde a pōictis re
pellit. pterquā a testimonio. q. testē n. oio repe
llit s. obilitat. q. autē de testi. s. si vo. col. 1. 9.

null. admittit i. cā de re ppa. q. q. 3. i. in crimi
nali. **N**ota s. 2. gof. null. admittit i. causa sua
pncipalit vel secundario. C. e. l. oibz. vnde vedit
tor in cā rei vedit nō admittit pemptore. q.
ppria venditoris cā videt. neq. debitor in cau
sa pignoris p creditore. ff. de appel. l. ab execu
toze. **F**allit hoc in legatarijs et omissarijs qui
ferūt testimoniū in cā testamēti cū agit de here
ditate non de legatis et fidei omissis. **F**allit eē
hoc in collegijs et corregularibz. **D**onachi ei. 1.
cleric. in causis monasterij sui et ecclie sue pnt
testificari. ita tñ q. statuunt vñu vel duos pro
curatores ad agendū et rñdendū. et illi duo nō
pnt esse testes in cā illa. s. alij pnt. ex. e. i. sup.
Similiter plat. p. esse testis ita tñ q. ponat ali
um pcuratozē. q. n. p. esse fil. actor et testis fm
hosti. **S**ilr yconomus vel vicedño agēte p. rebz
ecclie potest eps testis esse. hoc hosti. ex. e. i. sup.
Inno. vero dicit. **D**eamo obscuro et ignoti
tales enī nō admittuntur n. cū tormentis. i. autē
e. l. sām. fm gof. **V**nde amo executores
negocior. ut pcuratores. curatores. tutores et
fidei dñi n. admittunt in cā in qua sūt execu
tores. ex. e. i. sup. **D**u o dñmo socij crimis. ex.
e. veniēs. s. intellige q. socij cñis et mulis non
admittunt ad testificandū s. ad accusandū sic
socij vo cñis nō mulis admittunt ad vtrūq.
in cñibz exceptis 1. ad detegendā spiracōz. ex. d.
testi. co. c. vlt. **T**redamo n. admittit q. i. cā
cōi. q. cā cōis duoz est vñsq. ff. de ritu nup.
illd. **D**eamo quarto p. n. p. esse testis i. cā fi
lio n. eo. n. i. cāibz. pnt ei p. 1. m. testificari p.
filio i. cā m. fimoiali ut dicit. 1. l. s. 1. i. cā d. era
te et cognatōe 1. nativitate. ff. d. pba. l. 1. et. 1. i.
cā rligiois. 20. q. 3. pñs. et in cā testamēta. i.
li. de testa. s. i. testibz. **O**ñs autē alij s. fanguis
post pñz 1. mñz admittunt i. cā quili sine s.
ppinq. sū. rñmōi. q. n. inueit phibitū. ff. e. l. 1.
In c. miali aē cā s. fratre vel p. fte n. admittit ff.
n. in c. m. l. here. ex. de pñp. l. 1. s. vñ vo. ex.
in literis distiguit de s. fanguis. q. aut ppter af
fectōz pñmū s. eos. sic n. admittit. aut nō p.
sumit et sic admittunt. si tales apparent qui
veritatem gratie pponant. q. q. 3. s. eostestes. **Q**
uindecimo non admittunt domesticū vel fai
liares. **N**ā i. c. miali cā n. licet accusatores testes
de domo ppria ducē. q. q. 4. c. 1. 1. dicunt pprie
domesticū vel failiares q. b. impare p. rōe pate
potestatis domice. q. q. 3. s. item in criminali. ut
vxor. colon. fu. libere. ascripta. mercenari
us. fili. in pñate pñs. et oñs habitātes i. domo
Nota tñ fm ho. q. si aliq. fuit colon. me. vel
mercenari. et mō n. est. talis de cōsuetudine ad
mittit ut p. me testē. n. ipm in fraudem eicaf
sem a me ut p. me testificaretur. Itē fm guil.
vxor. p. viro vel quilibet domesticus p. domesti
co non testificat n. aduersari. velit. q. hoc est i.
troducū in ei. fauorē. ar. C. de leg. qd. fauore.
sicut aduocat. alteri. pñs ab alia pte p. i. testē
admitti. ex. e. romana. et patron. et gener. 1.
nup. qui sūt de failia. C. de v. sig. l. 1. s. i. pñ.
Familiares dicunt s. fanguis. affines. amici. s.

q. 2. pte testiu. nō tñ quilibz amicis repellit si tñ ille qui ē maxima familiaritate diuice. ff. d. v. sig. late. nec quilibz affinis si q ex nuptijs affi- nitate straxit. ex. de eo q co. discretoz. Admit- tunc tñ qñqz domesticū in cā criminali qñqz in ci- uili. In criminali vō i duobz caibz. pmo cū cano- nicū platu suū accusat. 2. q. A. latoz. 2. cū accu- sat matrimoniu ppe sū aguitate 24. q. 6. c. 1. Nota si monach⁹ vel clericus accuset aliquē de collegio pē alios monachos in testes inducere. quia nō reputant magis domesticū accusantis qm accusati. si vero accuset extraneū. tūc nō pē 22. q. 2. sup. prudētia. Admittunt etiam quādo qz domesticū in cā ciuili. i. in legatario vl fidei sū missario. q licet sit domestic⁹ pē etiā testificari i cā testamēti cū agit d hereditate. insti. d. testa. q. legatari⁹. Itē in his q fiūt in capitulo quia illa nō facile pbanē nō p canonicos. ex. e. veniēs. 2. Itē in his q fiūt i domo. C. de repu. s. sensu. Item in causa ecclesie sue in qua et monachi et clerici possūt testificari. ex. e. in sup. Canonici autēz non tantū potest esse testis in cā ecclesie sue. sed etiā pē esse testis de canonicis sui in cā ppria. nō tñ ptra suū de canonicis si etiā ptra aliū. qz nō est domesticus hui⁹. si ecclie tñ. fm 10. 12. q. 2. Sed etiam non admittunt illi qui agnoscunt psonas litigantes. qñ. s. agit de stractibz. ar. in aut. e. s. 1. et ex. e. cū cām. i. glo. Deamose: pmo excoicari et suspēsi. ex. de ac. olim. qd ē vey de suspēsis ab hoīe fm hosti. ibid. Ded: moctano pūri. ex. e. Deamono non ad- mittunt ad testificandū criminosi si sint de crimie quicūqz vel s. s. vel etiā si adhuc possūt quind. ex. e. sup. eo. fm aē leges tñ pdenari repellit. Sed nūquid testis cui cūc obiaē exape pē q exapiēs sit cūciosus. Rē q nō qz exapiēs pscq tur ius suū se defendendo et null⁹ phibet a defē- sione iuris sui. et si excoicari esset. ex. e. si testi- moniū in glo. hosti. aut dicit q si exapiēs sit excoicari l. talis cui for⁹ est interdicit⁹ repelli pē. Nota q criminos⁹ aut nō est emēdat⁹ de cri- mie et sic repellit a testimoio in oī cā pterquaz in cā inqūicōis qñ. s. fit inqūicō tā in capite qz in mēbris. tūc enī recipit. qz ea que domi fiūt p domesticos pbari debent. ex. e. veniēs. vñ suf- ficiūt testes qualescūqz sint nō sint corrupti vl i- imia. ex. de sen. et re iud. cū. i. et a. si si exnei testes adducerent tūc requirerēt q nō esset crimi- nosi. hec gof. et 10. 2. q. 1. de omipotes. Bar. d. q nō admittunt cūcios. nō sint de crimie emēdati vl nō in cūcibz exceptis. s. si ille q quē sit i qūcō fuit ātea de illo crimie infamat⁹. hec bar. in c. de us oipotēs. Aut est emēdat⁹ de crimie. et tē aut eū infamia comitat⁹ aut nō. si nō. admittit in cā ciuili nō sit pūri quātūcūqz pteat. et idem est in cā criminali si agat ciuiliē. si aut criminalit⁹ re- pellit nō i cūcibz exceptis. s. si pber se p p b i tezz pteantā egisse. si in alijs cūcibz repellit siue sit quic⁹ de crimie in alio iudicio siue possit quind. vl etiā si gūata sit ei⁹ opio. p eo q qñqz fuit sic repulsi. In crimie tñ heresis admittit etiā pūri. si aut eū infamia comitef. vt si fuit pdenat⁹.

de furto noīe suo qz nō pē facere iudex q talis in- famia nō seqt. ff. d. furtis. nō pē sic repellit i qñbz cā nō fuerit p in integz restitue. ex. e. testim. 20. laic⁹. laic⁹ ei nō pnt accusare clericū neqz te- stificari d eū in cā criminali. Nota tñ q aut agit de crimie ciuiliē aut criminalit⁹. si ciuiliē. s. in moduz exceptōis sic admittunt laic⁹ d clericū tā ad ac- cusandū qz ad testificandū. aut criminalit⁹ et tūc nō ad- mittuntur d dīcū ad accusandū nec ad testificandū in cūcibz nō exceptis. nō suā vel suoz iniuriā pse- quantur. In exceptis vero si accusent zelo malo nō admittunt. si vō zelo bono admittunt. Cleric⁹ autem q quē agit d crimie excepto. ā fuit antea infamat⁹ d illo crimie t tunc admittunt etiā viles psonae et cūciosi. et ad accusandū et testificandū pter inimicos t spī ratores et pti- pes cūcīs. spēale tñ ē in crimie symonie t lese ma- iestatis in quibus admittunt pti- pes criminis ad accusandū si nō ad testificandū. di. 10. si qf ppter qd hugo intelligit d sodo cūcīs non mu- neris. qñ scz res nō pcessit ad accū q pecuniaz nō dedit nec rēpē. qd jo. non credit. qd symo- nie crimen pcedit instar lese maiestatis. Aut ē bone fame sic nō admittunt laic⁹ nisi bone fa- me. Clerici vero contra clericos admittunt nisi sint criminosi l. ec irreglares. nō enī pnt p b i os accusare vel cōtra eos testificari q ad sacdotiū eligi phibent. 2. q. A. i. pi. qd est vñ fm 10. i cā cūcinali nō ciuili. vñ bigam⁹ non pē accusare clericū criminalit⁹ si ciuiliē tñ. Silr nec q mem- brum amittit aliquo casū pē accusare clericū or- dinis supioris si clericū eiusdē ordinis vl infe- rioris accusare pē. 2. q. A. cleric⁹. t hē sunt vera de accusacōne. sec⁹ ē de denūciacōe. ex. e. cū. p. in glo. Vicesimo pmo accusati d crimie. Ac- cusat⁹ ei d crimie pēdere accusacōe nō pē testifica- i causa criminali. nō aliquē accusare. nō forte cri- minibz exceptis. nec ē pē ad ordines pmoueri ex. e. c. vl. s. in ciuili pē admitti p sūam. et si sit appellat⁹. q adhuc est integ⁹ et stat⁹ vt ite- ruz honoribz fungat. ff. de appe. in pō. nichil. ino. oportz. l. vna. Vicesimo secōdo spī ratores hi ei nō admittunt i testimoio d illū q quē spī- rant si d alios sic. ex. d. sē. t re. iudi. cū. i. t. a. Vicesimoterdo iudices aduocati assessores ap- pellatis i cā pnapali tales enī nō pnt esse testes i cā appellacōis li. 6. e. romana. tē Vicesioqr to mediatores in stractibz ei nō admittunt me- diatoz nō d p sū pū i aut. e. qm vō. Vicesio qñto statū liberi. i. qbz libtas ē sū adicōe relicta cū sit fm. C. de sta. lib. statulibi. Vicesio sex- to libti. hi ei nō pnt testificari d psonū et filium ei⁹ l. p patrono ff. d. fideicōmissa. lib. paul. hoc fallit tñ i qbus d cūcibz. Vicesio septio q fuerit i custodia publica p aliq crimie nō p se p gant. 2. q. 3. c. 1. Vicesimo octauo hmo froditi in his ei q litas sex⁹ icalefcētis oñdit an possit te- stificari i cāis criminalibz et i vltis volūtatibz i q- bz mlt nō recipit. 2. q. 3. q. Itē hmo froditi. si siq- vtatur vtroqz membro. vt accidit qñqz d facto tūc epus faciat eum eligē quo mēbro vel vti- et iurare q decetero nō vtef alio mēbro fm host.

neq[ue] q[uo]d v[er]u[m] est cognoscere s[ed] m[er]ito s[ed] i[n] f[aci]e i[n]f[er]i
 rabel. p[ri]m[u] ho[mo] est temerariu[m] p[ro]pter defectu[m] p[re]s[entis]
 t[em]p[or]is. 2[us] p[ro]pter defectu[m] bonitatis. 3[us] p[ro]pter defectu[m]
 sci[en]tie. Est aut[em] p[re]s[entis] d[icitu]r essetia iudicij bonitas at
 et sci[en]tia de s[er]uitute et idoneitate ei[us]. S[ic]l[icet]
 ex p[ar]te rei iudicate est iudiciu[m] temerariu[m] tripli
 c[ite]r. P[ri]mo q[uo]n[iam] iudicat p[er]sona q[ua]ntu[m] ad fu[utu]ru[m] e
 uent[u]m. v[er]u[m] sup[er] illud. **A.** nolite iudicare. **2[us]**
 d[icitu]r glo. n[on] s[an]c[t]u[m] q[uo]n[iam] est f[aci]e q[uo]d n[un]c appar[et] ma
 i[us]. de c[or]recto[re] des[er]pare temerariu[m] est iudiciu[m].
 S[ec]u[n]do cu[m] iudicat i[n]t[er]d[ic]to i[n]certa. v[er]u[m] sup[er] illud. **A.**
 nolite iudi. glo. s[un]t q[uo]d i[n]certa quo a[n]o fiant
 de q[uo] iudicare temerariu[m] est. T[er]cio cu[m] iudica
 t[em]p[or]e s[un]t occulti. s[ic] iudicati. s[ic] q[uo]d mod[us] d[icitu]r. 1. co[ri]n
 2. nolite ante t[em]p[us] iudicare quoadu[m]q[ue] ve[n]it. do
 min[us] 2[us]. Quantu[m] aut[em] ad circ[um]sta[n]cia iudicij d[icitu]r
 iudiciu[m] n[on] t[em]p[or]e temerariu[m] s[ed] e[st] i[n]iustit[u] ex puer
 sitate a[n]i ordi[n]is t[em]p[or]is s[ic] e[st] iudiciu[m] d[icitu]r i[n]iustit[u] ex a[n]i
 o et ordi[n]e. Ex p[re]dictis pat[et] q[uo]d i[n]dex iudicare n[on]
 debet aliq[ua]n[do] de occultis neq[ue] de i[n]certis. nec d[icitu]r h[ic]
 que n[on] p[er]tinet ad ip[su]m alias peccat d[icitu]r p[ri]mum
 T[ri]plex na[m]q[ue] e[st] grad[us] suspicio[n]is s[ic] h[ic]o. i. s[ic]u[m]. P[ri]m[us]
 e[st] q[uo]d ex leuibus iudicij d[icitu]r h[ic]o[ra]te alie[re] iay. du
 bitare. et hoc est peccatu[m] veniale et leue. p[er]tinet ei
 ad t[em]p[or]e[m] h[um]ana[m] sine qua n[on] ducit
 ista vita. v[er]u[m] habet in glo. sup[er] illud. 1. co[ri]n. 2. no
 lite a[n]te t[em]p[us] iudicare. S[ecundu]s e[st] cu[m] quis ex leui
 bus iudicij p[er] certo malicia alteri[us] estimat. et
 hoc si sit de aliq[ua]n[do] e[st] peccatu[m] mortale. inq[ui]t[ur] t[em]p[or]e
 non est sine p[re]ceptu[m] p[ri]m[us]. v[er]u[m] glo. subdit ibid[em]
 et si suspicio[n]es vitare n[on] possum[us] quia ho[m]ines su
 mus. iudicia t[em]p[or]e i. diffinitas s[un]t s[an]c[t]e p[er]tinere de
 bem[us]. T[er]ci[us] e[st] cu[m] aliq[ui]s i[n]dex ex suspicio[n]e p[re]ced[et]
 ad aliq[ua]n[do] s[an]c[t]e adu[m] et hoc directe p[er]tinet ad i
 iusticia[m]. v[er]u[m] est peccatu[m] mortale. **A.** s[ic] alex.
 an. in 2[us] suo est suspicio triplex. s[ic] temeraria p[er]
 babilis et viol[en]ta. Temeraria est q[uo]n[iam] pauca s[un]t
 signa mali et multa boni. et ex tali suspicio[n]e iu
 dicare. i. s[an]c[t]e peccatu[m] mortale. P[ro]babilis
 est q[uo]n[iam] s[un]t multa signa mali et pauca bo[n]i.
 et ex tali suspicio[n]e iudicare est peccatu[m]. s[ic] n[on] ita
 graue. veniale t[em]p[or]e est d[icitu]r stat in suspicio[n]e. si v[er]o p[er]
 uelut ad firmam asserco[n]em cu[m] p[er]tinacia p[re]sumit esse
 mortale. Viol[en]ta est q[uo]n[iam] appar[et] o[mn]ia signa ma
 li et nulla boni et t[em]p[or]e n[on] est peccatu[m]. De p[re]s[entis] p[ro]p[ter]
 at q[ua]re i. h. 8. n. de sig. v. Ex p[re]dictis pat[et] q[uo]d licet
 h[ic]o iudicare ho[m]i[n]es iudicio quide[m] s[ic] legem dei t[em]p[or]e
 ecclesie ordina[n]do ordina[n]do. n[on] aut[em] iudicio v[er]u[m] sur
 pato neq[ue] iudicio suspicio[n]oso n[on] s[ic] suspicio[n]e vi
 olentam. Si obia[n]t q[uo]d moyses videt v[er]u[m] sur
 passe iudiciu[m] occidendo egiptiu[m]. dicendum q[uo]d h[ic]
 videt fuisse quasi ad p[er]t[em]p[or]e[m] auctoritate ex o[mn]ia in
 spiracoe v[er]u[m] videt p[er] h[ic]o d[icitu]r ac. 1. A. q[uo]d p[er]u[er]so egi
 p[er]o est iudicabat moyses intellig[en]s f[aci]es suos. q[uo]d de
 p[er]man[et] a[n]t[er] daret salutem p[ro]p[ter]o isrl. Vel p[er] d[icitu]r
 q[uo]d moyses ibi defecit h[ic]o[ra]te excessit modum
 debitu[m]. s[ic] inuit amb[rosius]. li. de offi. et aug[ustinus]. g[ra]t[ia]
 faustu[m] et in q[uo]ib[us] exo. vbi etia[m] vult q[uo]d licet illud
 factu[m] moysi fuerit v[er]u[m] d[icitu]r. fuit t[em]p[or]e v[er]u[m] fuisse
 signum. quia liberatur[us] erat p[ro]p[ter]m. **A.** s[ic] 11
Qu[od] 2[us] q[ua]ntu[m] q[uo]d si i[n]dex dolo malo s[an]c[t]e
 ferat iniqua[m]. **R.** s[ic] fm ray. ti. de rapt[us]. et

hosti. in s[ic] si hoc faciat timore vel amore siue o
 dio siue cupiditate siue aliqua alia causa. tene[re]
 p[er]se lesio ad o[mn]e interesse. nisi posset induci
 ille p[er] quo sententiam tulit ad integritate restitui
 tionem. **C.** de p[er] iud. qui male. in. l. fi. et. 11. q. 3.
 3. quatuor. et s[ecundu]m leges multas alias penas
 sustinere debet. imponi etia[m] debet ei p[ro]pter restitu
 tionem penitentia tanqua[m] p[ro] grauissimo crimine
 11. q. 3. quicunq[ue]. **Q**uid si i[n]dex iniquam tulit
 sententiam p[ro] imprudentiam. **R.** s[ic] fm ray. et
 hosti. tene[re] lesio fm leges iniqua[m] equu[m] et bo[n]u[m]
 videbit religio iudicantis. ff. de exor. c. l. fi. in
 iudicio t[em]p[or]e a[n]t[er] tene[re] ad restituco[n]em. in culpa eni[m]
 fuit cu[m] se i[n]sufficie[n]te scuit vel scire debuit. et
 t[em]p[or]e cam iudicare p[re]sumit. t[em]p[or]e id est si erat suffici[en]s
 quo ad sci[en]tiam si studere voluisset. s[ic] q[uo]d negli
 gens fuit et studere noluit que[m] s[an]c[t]e s[an]c[t]e debui
 it absoluit et e[st] d[icitu]r. Et p[re]ced[et] hic fm disticti
 on[em] positam infra. ti. de clerico p[er]u[er]so ar. de ho[m]i
 dio casuali in p[ri]m[us]. **Q**u[od] t[em]p[or]e est agendu[m] cu[m] isto
 q[uo]d cu[m] illo q[uo]d fecit dolo. S[ecundu]m t[em]p[or]e ro. ro sup[er]o
 cta. s[ic] q[uo]d in culpa fuit q[uo]d se i[n]sufficie[n]te scuit vel
 scire debuit n[on] h[ic]o locu[m] n[on] in iudice ordina[n]do. q[uo]d d[icitu]r
 esse suffici[en]s ad suu[m] officiu[m] delegat[us] aut sepe ex
 certa sci[en]tia delegatis est ignar[us] iuris d[icitu]r d[icitu]r sit
 bon[us] ho[m]i[n]e. et q[uo]d talis ad restit[ut]o[n]em tene[re] si n[on] e[st] o
 bedie[n]te iudicaret et bona fide de s[an]c[t]o p[er]itoy i
 iqua[m] s[an]c[t]e ferret. irr[ati]onabile esset. n[on] in inq[ui]ren
 do s[an]c[t]e culpabilis aut negligens fuisset. tunc
 eni[m] ad restituco[n]em tene[re]. **A.** n[on]ulo 11
Qu[od] t[em]p[or]e querit quid si i[n]dex accepit pec
 unia[m] vt ferret sententia[m]. **R.** s[ic] fm ray. t[em]p[or]e ho
 sti. ibid[em]. aut recepit pecunia[m] vt iudicaz inq[ui]t
 aut vt b[on]u[m]. aut vt simp[er]. in p[ri]mo cau[sa] si tulit s[an]c[t]e
 etiam iniqua[m]. tene[re] s[ic] d[icitu]r d[icitu]r est s[ic] in illo q[uo]d i[n]
 dicauit dolo. pecunia[m] aut accepta siue tulerit s[an]c[t]e
 rentiam iniquam siue iustam siue nulla tene[re]
 in disticta restituere. n[on] ei q[uo]d dedit cu[m] epi[sc]o dederit
 s[ic] ei in cui[us] iniuria recepit. 1. q. 1. in b[on]u[m]. t[em]p[or]e l.
 in l. repetundaz. ar. 1. A. q. 2. si quis i[n] a[n]t[er]io. In
 2[us] et 3[us] cau[sa] s[ic] tene[re] restituere. q[uo]d cu[m] ex officio
 tene[re] iudicare et bene t[em]p[or]e gratis turp[em] accepit
 Et idem dicendu[m] est si pecunia[m] accepit vt n[on] iu
 dicaret. 1. q. 1. in b[on]u[m]. t[em]p[or]e l. in l. repetundaz. t[em]p[or]e ex
 de symo. nemo. et. 11. q. 3. n[on] licet. S[ic] cui restitu
 et. **R.** illi qui dedit. si bona i[n]t[en]tione dedit s[ic]
 vt ius et q[ua]ntu[m] sibi seruaret. 1. q. 4. n[on] sane. et
 ex. de symo. dilect[us] fili[us]. si vero dedit vt sibi iu
 dicias a[n]i sub recti sp[iritu] inclinaret. et ita iudic[em]
 recte et t[em]p[or]e intendebat eni[m] corrumpe. si h[ic]o s[an]c[t]e
 iudex n[on] illi qui dedit s[ic] paup[er]ib[us] vel ei in cui[us]
 iniuria data fuit restituere debet. vt in c. n[on] sane
 et d[icitu]r est sup[er] de eo qui dedit vt inq[ui]t iudicaret
 Quid si nullo mo[do] iudex s[an]c[t]e ferre voluit
 t[em]p[or]e id[em] paup[er] aliq[ui]s l. ali[us] ius suu[m] amittit. **R.** s[ic] fm
 ray. et hosti. iudex tene[re] et facit litem suam. i.
 tene[re] restituere. et debet estimatione litis lesio p[ro]
 p[ro]pter malicia[m] vel negligencia[m] ei[us]. 23. q. 2. d[icitu]r. 2. q.
 4. admi[n]istratores. **Q**u[od] iudices p[er]t[em]p[or]e a p[re]
 aliquid reape. **R.** n[on] licet iudic[em] vendere iudic[em]
 cu[m] iustit[u]m. q[uo]n[iam] ius iurisp[er]ito liceat vendere iustum
 s[an]c[t]e et aduocato iustit[u]m patrocinu[m]. 11. q. 3. n[on]

licet et 12. q. 4. nō sane. **¶** Si iudices ordinarij
nō debēt aliqd petere et expēsas cū pp̄ iusticiā te
nēdā suas hēat digētes et rōdit^r assigntos di.
86. n. satis. et. 23. q. 1. militare. Iudices vō pla:
ti q̄bō papa cās delegat nō videt^r sūm hō. q. eē ex
pēsas petere possit si tū sua supēdia sufficiant
sibi. q. de his vivere debet. **¶** Et in c. militare nisi
forte opteat eos domū exire. q. tūc q̄ten^r pl^r ex:
pēdit q̄ expēderēt domū petere possēt. 10. q. 3.
cauēdū sane. **¶** Et sic intellige q. alij dīct eos ex:
pēsas iusticie petere posse. et iura q. p se sou:
cūt. s. q. nemo tenet p̄p̄s supēdijs militare. 28
q. 1. iā mior. et ex. de p̄s q. cū ex officio. **¶** Nam
et si q̄s de mandato p̄ncipis ad aliā eat p̄uiciā
expēdere debet ea que domū expēderz i aut. d. mā
dato p̄ncipis. illō col. 3. s. si litigantes sint paup̄es
nichil habebit. ut dī ibidem. **¶** Si etiam
ordinarij dat delegatū expēsas facere debet. ex
de offi. or. in cetera. hūtes enī stipēdia ecclīasti:
ca dicere nō pūt q. militēt supēdijs p̄p̄is. ex
de don. c. 2. si tū equos. vel aliqd aliud occasione
huius cāe p̄derēt qd domū nō amississet credo q.
petere possēt. ar. ff. de incen. rui. et nau. l. 2. §.
ex incendio et si vltra h. iudices petāt tanquā i
debitū repeti p̄t. ar. ex. de cens. et p̄cura. et sūa
lata occasiōe ista nō tenet ar. ex. de excē. pla. cū
ad quozūdā. **¶** Quia enī frōte pūt expēsas pete:
re. nō rōe interesse quia h. domū expēdissent.
nec ratione laboris quia pape debent obedire.
nec ratiōe iudicij quia nō debet esse venale. **¶** Nec
peti debent expēse nō occasione negotij de quo q.
nē face. ex. de p̄cur. cū p. cā. vñ si pl^r expēdāt
q̄ domū expēdissent illō petāt ut dictū est dum
tū expēse sint moderate respectu p̄sōe. ex. d. cē.
p̄curator. et. 11. q. 3. illō. hēc hosti. **¶** Dossūt tū iu
dices exētia modata siue modica spōte oblata
reape ut esculentū et poculētū et huius. q. statz
sumūtur vel nō extēdunt ad munez q̄nitatez
di. 18. de enlogijs. nō tū credo q. a litigatoribz
debeat reape etiā spōte oblata. p̄pter suspiciōnez
vitandā nō cōsideratis arcūstātijs pōitis infra de
symo. hēc ray. **¶** Potest tū iudex aliqua petere ra
tione assessorz si petat bona fide ut q. erat ei p̄i
culosū iudicare sine assilio q. mī^r discret^r erat.
ar. di. 34. §. si. sec^r est. si erat sufficienter ad hoc
discret^r vel nichil assessori dederit vñ nullū ha
buit vel inde p̄tem sibi aliquā accepit q. tunc
fraudenter pete sūm ray. et hosti. **¶** Cōsulit igi
tur hosti. q. iudex assessorē hēat de assēsu p̄tū et
cum eo p̄ueiat. et si nō assentiāt s. ei^r op̄ioni sta
re volūt imputet sibi. ip̄i ei nō est p̄icūm dum
mō iudicet sūm assentiā iuris. ergo cūa nedū
a malo imo ab oī sp̄e mali debet abstinere. sic i
telhge. ex. de offi. or. in cetera. qdquid alij di
cāt. **¶** Sūm est tū q. quidqd sit de iure. de facto obti
net q. tā delegatū q̄ ordinarij. tā plati q̄m p̄ua
ti ex quo tanquā delegatū agnoscūt expēsas oēs
hēe volūt ex sua assuetudīe p̄ua vel pot^r corru
ptela. **¶** Quod at plati nichil a clerico suo petē
debeat p̄baē. 11. q. 1. si quis cū clerico. hēc ho. ti.
de vi. et ho. cle.

Articulus. iij.

¶ Circa quartū querit^r vñ platus mal^r iuste

iudicare possit subditos suos. et videt^r q. non.
quia iudiciū ei^r est temerariū p̄pter eius indig
tatem ut dictū est sup̄ in p̄ncipio hui^r tit. **¶** S.
amb^r. dicit sup̄ illō p̄s. beati unmad^r. **¶** Ille in:
quit iudicet qui non agit ea que putat in alio
puniēda ne cū de alio iudicat in se sūa forat.
¶ Cōtra. d. 23. dicit xpc de malis platis iudicaz
quecūqz dixerint vobis facite etc. **¶** R^r alex.
an. in tercio. est iudicare de officio potestatis et
est iudicare de idoneitate et merito potestatis
primo modo iudicare potest platus mal^r. 2°
non nisi bon^r. p̄mū sine 2° est dānabile iudici
ti. salubre tū est subdito obepāti. vñ mali plati
dū ab ecclīa tolerant effugere iudiciū nō est licitū
obepare est p̄ficiū. et sūm has duas vias diuer
simode loquūt auctes diuerse. **¶** Ad h. nō q. s.
cho. in scda scde q. illi q. sūt in gūioribz p̄tis
iudicare nō debēt eos q. sūt in eis peccatis m
noribz ut dīc^r cō. sup̄ illō. **¶** A. nolite iudi
care et papue si sint publica. q. ex h. suos scda
lisant. si vero sint occulta et incūbat ex officio
necessitas iudicādi. p̄t cū hūilitate et amore l
arguere vel iudicare. vñ au^r. li. de sūmōe dñi.
si inuenim^r nos in eod vido esse igemiscam^r.
n^r tū iō hō sic se gdnat ut nouū peccatū omit
tat s. gdnat aliū oñdit se similr gdnatū
lem esse p̄pter idem vel sūe peccatū. hēc cho.

¶ Sed nūquid inferior potest iudicare supiorē iſe
iudicare dī duplicat^r. s. p̄p̄ie ut iudicare ex p̄a
te siue aucte. et cōiter extēso vōbulo ad arguē
corripe et monere. **¶** Arguē p̄p̄ie est supior respec
tu inferiorz vñ apl^s aucte thymo. arguē cum oī
impio. corripe est respectu parū. **¶** A. si pecca
uerit i te ff. t. cor. cū in te et ip̄z solū. monē ve
ro est inferior respectu supiorz. vñ bñ. ad eu:
geniū moneo te. nō arguo. dicenō igi q. iudi
care p̄p̄ie. s. ex aucte mīta examīādo arguēdo
et puniēdo. nō est inferior. s. iudicare cōiter sū:
p̄tū. s. monēdo ex caritate est bonoz sūoitoz re
spectu maloz supiorz vel platoz.

¶ Circa q̄ntū q̄runt^r pla. s. vñ debet iudex
iudicare sūm veritatē quā ip̄e nouit l. sūm
allegata. de h. rēq̄re s. ti. de iuramēto ar. 10. q.
A. **¶** Nūquid iudex p̄t p̄tra aliquē p̄cedere siue
accusatore. **¶** R^r iudex est int̄pres iusticie. iusticia
vero non est ad sc̄pm s. ad alre. et iō oporet
q. iudex int̄ aliquos diiudicet. h. at sit cū vñ
actor et alter re^r. **¶** Si ergo nō sit accusator legi
mus non fatigē re^r. ex. e. c. 1. q̄nqz tū infā
tenz locū accusatoris. **¶** Vñ sup̄ illō gen. g. vox
sang^r tē. dicit glo. euidentia patrat sceleris accu
satore nō eget. p̄pter qd p̄t ifamā p̄nrgatio in
dicit. ex. e. veniēs. vel saltē ex officio suo a su
periori inq̄ritur. ex. e. qualit^r. **¶** In denūciacōe autē
quia non intēdit peccantis punitio s. correctio
ideo nichil p̄tra enī agit^r c^r peccatū denūciat^r s. p
eo. et iō nō est necessari^r accusator. **¶** Nūquid
iudex p̄t penā diminūere l. augere. **¶** R^r sūm hosti.
ex. de rapto. in archiep̄atu licz iudic ex cā penā
vñā in aliā p̄mutare q̄n scādālū nō imminet et
vbi p̄cedit ex officio. ff. q. nō. infā. quid ergo.
¶ Sec^r ergo q̄n cā nō subest vñ q̄n ab alio accusat

quia tunc nec mollior nec durior infligi potest.
 ut. C. ne factu bap. ite. l. 3. in fi. **S**epe tñ fit ori
 um de facto. h. poit plei? idēz hosti. in sum. ti.
 de accusationibus. **B**ñ. vero ex. de offi. dele. de
 cais. et de accusacōibus sup his distinguit sic.
 sc. q. pena aut est expssa in iure aut non. si sic
 tñc iudex delegat? n̄ potest illā diminuerē n̄ ab
 ea p̄ appellari. si tñ diuerse pene sint expsse i iu
 re mior sponat de pe. di. l. 1. pene. l. erit locus gra
 tificacōi. ex. de iure patro. cū autem. vel illa i
 ponatq̄ magis timeat. ex. ut lite nō presta. qm̄
 iudex aut ordinari? si sup crimine dispensare
 p̄ ea p̄ minuire. ex. de indi. at si cli. si aut nō
 p̄ disp̄sare nō p̄ ea minuire. **S**i at pena non
 sit expssa in iure. tñc relinquitur arbitrio iudicis.
 ut in c. de cais. et ab hac appellari p̄. **S**i si exce
 deret. reduci deberet ad arbitriū boni viri. ex. de
 iureiurā. qnta. et c. venies. h. c. bñ. **A**d hoc no
 ta q. multiplex est pena que peti p̄. f. canoica
 vel legalis. 16. q. 1. statum. **C**ōsuetudinal. ex
 de offi. ord. dilect. **C**ōtumacie vbi pecunia peti
 p̄ dūmō n̄ excedat modū. C. de mō multarū
 illustres. **E**t auaricia vitef. ut. f. pecunia paup̄i
 bus detur. pars aut a pte nō accipiat vlē suū i
 teresse. ex. de do. et deu. c. 1. licz lex hāc totam p
 mittat peti. ff. de coll. bonoz. l. 2. n̄ vbi petitur
 satisfactio iniurie. ex. de iniurijs oli. **I**udicialis.
 et h. c. et peti. ut cū quis obligat se ad pbandū
 sub pena. x. lib. ex. de dec. cū dilect. **A**rbitra
 ria et h. c. peti ab eo qui nō suat arbitriū. ex.
 de arbit. dile. **C**ōventional. ex. iudiciū apposita
 et h. c. peti p̄ quaten? interest. ff. de ac. ep. 7. vē
 poia. n̄ apponat in fraudem. ut ibidem. l. pa
 pinian. h. c. hosti. in c. dile. **Q**uid fiet de pe
 nis exactis p iudices eccl̄asticos. **R**ndet gof. ti
 tu. de peis. q. pene exacte rōe delicti dānū vel in
 iuriā eccl̄ie stingētis. applicari debēt eccl̄ie dānū
 vel iniuriā passe. ex. de peis. c. 2. **S**i vō dānū l
 iniuriā respiciat aliquē puatū applicabiē ei pe
 na siue canoica siue a iudice irrogata siue quē
 tionalis. **N**ūquid licet iudic penam relaxa
 re. **R**e. q. non deat. 19. dicit de hoīda. morte
 tur nec miseretur ei? et h. duplici rōe. **P**mo
 ex pte accusatoris ad cui? ius p̄tinet qñqz ut re
 us puniat. 2. ex pte rei publice cū fungit po
 testate ad cui? bonū p̄tinet q. malefactores pu
 niant. sic mēbz pueridū abscondit. ne aliqua
 pars corporis corrupat vel ledat. **Q**uantū ad
 p̄mū nō differt int̄ iudices inferiores 7 sumū.
 q. q̄libet iudex teneat vni cuiqz reddere ius suū. et
 quantū ad 2. differt. quia iudex inferior nō h̄
 p̄tatem absoluēdi reū a pena s̄ leges impoitat
 sibi a supiore. s. iudex sum. f. p̄nceps cui ē ple
 narie omīssa p̄as publica. si passus iniuriā ve
 lit remittere. p̄ licite reū absoluere si hoc vili
 tati publice viderit nō obstare. **N**ec obstat
 p̄dictis illd̄ iac. 2. iudiciū sū mīa fiet ei q. n̄ fa
 mīaz. q. h. locū in his q. iudicis arbitrio rlin
 quēt. in illis enī itelligit illd̄ eccl̄. **A**. noli eē ni
 mis iust? vbi aug. erga peitentes misericordē
 esse monemur. n̄ aut h. locū in his q. p̄legē di
 uinā vel humanā detiniant.

Circa 6. araelm qui est de officialibz iudic
 scien d. fm ray. ti. de rpto. q. ipi indisti
 cte si iudicē dolo iduxerūt ad male iudicand.
 tenent fm distinctōz poitaz sup. ti. de rpto. **S**i
 vero iudex p imprudētiā assessoris male iudic
 cauit. excusat? erit si simplex erat et scia3 bo
 nā habuit. nec in culpa fuit eligēdo talē assesso
 rē. q. cōiter bon? et sufficēs credebāt. magis er
 go fuit assessor in culpa. q. papue eligē p̄ter
 scia3. nō sic iudex. et iō p̄ase teneat leso. ff. q. q̄s
 q. iuris. l. 2. **S**i aut officiales inferiores ut nun
 q. infulati vel siles hēant ctos reddite? assigna
 tos sibi. nō hz eis aliqd a litigantibz vel etiā alijs
 subditis extorq̄re. sic supdictū est de iudice or
 diario. **S**i vero nō habēt. distigue fm alex. an.
 in 3. q. fm s̄uetudīez 7 morē t̄re reape p̄nt sed
 p vi vel immoderatā impbitatē reape n̄ p̄nt.
 h. distinctō p vba au. ad macedon. pbaē. et ha
 beē. 12. q. 4. nō sane. dicit tñ hosti. q. dicti officia
 les. f. inferiores et si certū hēant salariū si tñ p̄
 morē terre nō p vim vel p immodatā im pbi
 tatē extorq̄nt aliqd puū ut obulū vel denari
 um vel aliud qd certū. nō tenent illd̄ restitue.
 s. iō p̄nt elaz facere assessor aut si ctū hz salari
 um 7 extorq̄nt vlē teneat. ar. ex. d. vi. 7 ho. cū ab
 oi. h. c. hosti. e. ti.

De aduocatis. ti. 39.

Deinde considerand est de aduocatis. et p
 mo q. debent in aduocato suare. 2. qui
 p̄nt et q. nō aduocare. **C**irca primū
 scien dū q. ipi tenent in aduocatioibz quatuor
 obfuare. p̄mū est q. examinet cāe q̄litatez. et si
 viderint eā iustā si voluerit eā assumāt. si vō
 iniustā renuāt. vñ diligētē canere debent ne cāz
 assumāt iniustā vel desperatā. et si forte eam
 ignorant ab inico accepint et in p̄cessu talem
 agnouerint cessēt. vel clientulo suo s̄sulat q. ce
 dat vel sponat sine aduersarij dāno. et p̄ gof.
 salariū illd̄ receptū restituāt. C. de iudi. rē nō
 nouā. tñ ut dicit hosti. illa lex nō dicit de sala
 rio h. qd dicit gof. q. tñc non habet aduocatus
 aliquid p labore quē forte subijt bona fide. **S**i
 vero nequā aduocat? clientulū suū scēnter in
 ducat ad mouendū vel defendend cām iniq̄az
 ad dāna et expensas ei teneat. ar. C. d. admi. tu.
 n̄ est ignotū. teneat etiā si p̄pter suam imprudē
 tiam vel negligētiam cām amisit. ff. de offi.
 p̄si. vtilitas. f. sicut. et multo fortis si p̄pter inf
 delitā tē et p̄ditionem. quia tñc est dignus ma
 iori pena. ff. d. penis siquis. teneat etiā quālibet
 vicio suo cām amisit. ar. ff. de emic. hoc ēptor
 secus est si ex qualitate cāe vel defectu p̄batio
 num. quia viciū est materie non artificis. ff. ad
 l. acquil. si fu? fuū. f. si calicē. **S**cōm qd obser
 uare debent aduocati est. ut suēt in aduocando
 tria. p̄mo modestiā ut nō p̄cadēt nec quidando
 vel vociferando pponāt. C. e. qm̄. 7 h. n̄ q̄ten?
 litis vtilitas exposat. **S**cōo veritatē. f. ut non
 mentiant. nec flā iura allegēt. nec flā iustia.
 nec falsos testes. nec flās rōnes vel p̄batiōes
 iducant. nec cauillacōibz se inuēt. n̄ dilatoēs
 nō nēcias perāt. 3. q. A. h. c. tria v. siq̄s autem

ex litig. aduocato eni defendenti iustam causam licet prudenter occultare ea quibus impediri posset ei⁹ press⁹. nō tñ licet ei uti aliq⁹ flit⁹ate. 3° le galitatē ut de singētib⁹ nichil omittat. **Tercū** um qd obfuare debent est ut petant salariū moderatū siue ab inico cū faciūt pactū siue ex p^o facto si ab inico nō fuit dērmātū quātū eēt. debet autē attēdi moderamē salarii fm quatuor quoz p^omū est magnitudo cause. 2° labor ad uocacōis. 3° scia. faciūdia et honestas aduocantis. 4° osuetudo regiois. **Et fm hōz** quor osideracōz pē et d^o mai⁹ et m^o taxari. 3. q. 4. §. tria. v. apud vrbein. 2° qd obfuare debent aduocati est ut neq³ oueiant ab inico de salario ē graui dāno litigatoris. et papue de quota p^o litis. 3. q. 4. §. arcenē. qñmo etiā tales ab aduocando arcenē ut ibidē. nec etiā post litē inceptaz nullū ineanit pactū cū clientulo suo ut in §. ea. v. p^oterea. si post pactā cām de salario cauēri pē ff. de var. et exord. cog. l. 1. §. si cui. hoc ē intrepide tenendū est qd adhibitis arcistāz p^odis lidate pē sine peccato petere salariū aduocatus. 1. q. 3. nō licet. 7 qd ibi dicit au⁹. qd licz inu⁹spito vendere iustū osiliū. **Intelligit ray.** qñ laborat in libris voluēdo et studēdo. et acta respiciēdo. et forte cū alijs p^oitis disputādo. al⁹ ubi sñ labore respōdere pē credit qd nichil reape debet. imo qd gratis accepit a deo debet dare gratis p eo. fm illō gratis accepistis gratis date. qd nō intelligit hosti. si osiliū petēs sit dines. qz et si nō laborat mō. laborauit tñ studendo et discēdo. **Si** vero aduocat⁹ salariū extorsit vñ extorqre nō debuit vel pl⁹q³ debuit. restituere teneē. si tñ si ne fraude et dolo ei⁹ aliqua sibi a clientulo suo spōte oblata recipiat nō teneē ad restitucōem. et idē dicendū est de iuriscōsuleo. 1. q. 4. nō sane in fi. 2. q. 6. si res. **Teneē etiā** aduocat⁹ restituere oīa que iniuste amiserunt illi q³ quos patroamū p^ostabat ppter p^ouadā ei⁹. **hec ray.** vñ dicit hosti. ti. de p^oetētis. qd si aduocat⁹ p suam cauillacōz abstulit suo aduersario bonā cām vel g^ouauit eū in aliquo petēdo dilacōz supflua vel allegando false q³ scia. vel faciēdo positiōz duplicē vel cauillofā. vel p^o instructōz falsi te stis. **vel** inducēdo clientulū suū ad negandum veritatē. teneē in solidū quo ad v⁹z interesse. **Itē** aduocat⁹ fm ray. teneē de sua scia elaz facere et aduocare p miserabilib⁹ p^osois que p^o defectū aduocati quē aduocare nō pnt cās amittit. et grauamē iniuste. 1. q. 3. paup. ad instar media q³ gratis teneē languido paup⁹ curā et osiliū impari. mortē eni p^obaē languētib⁹ in flūgere qui hāc cū possit nō excludit di. sz. in p^oncipio. **hec ray.** p^oocnari eni cāe paup⁹ opus est misericordie. vñ de h⁹ idē dicendū est qd in fra de alijs opib⁹ mīe suo loco dicit. et idē dicendū ē qd teneē. f. in cau. puta §. tho. cū aliq³ occurrit aduocato maxie sibi siūce. tantā ad p^ois necessitatē patēs qd in p^oonatu nō appareat quō alie ei s^obueiri possit. al⁹ nō tē. ita qd peccet nō faciēdo si sñ elī necēte s^obueiat laudabilitē faciēdo. **Et** idē dicendū ē de medico qñ ad lacōz paup⁹

Circa 2° sciendū qd repellūtur ab aduocando monachi et canoici regulares et q³lib⁹ ali⁹ religiosi tā in foro sclari qm ecclesiastico. tales eni peccāt aduocando nō p^o mōsterio suo. nichilomin⁹ impan te suo plato. ex. e. c. 2. **Item** clerici in sacris ordib⁹ ē nō beneficiati et clerici i minoribus si sint beneficiati aduocare p^ohibentur corā iudice seculari. nō in cā p^opria vel p^o sua ecclesia vel p^o osiūctis et miserabilib⁹ p^osois que p^oprias cās administrare nō pnt. ex. e. c. 1. 7 vi. e. cū sacerdotis. et ita pnt h⁹ v⁹gēte necessitate causa ele Clerici vero in miorib⁹ et nō beneficiati pnt aduocare et salariū reape ē in foro sclari. sic ē possit iustam negodacōz si sint paup⁹ res exercere. ex. ne cle. c. 1. vtr⁹q³ verolice aduocare in foro ecclesiastico. ar. a d^ono sensu. ex. e. c. 1. **Epi** vero nec in cā p^opria nec in cā ecclie possūt aduocare. si aduocati habebūt. §. 7. q. 4. q. 3. qz e⁹ps. si intelligit hosti. corā iudice sclari qz corā ecclesiastico pē si placet sibi. et p^o p^oratōz 7 p^o se litigare. sic intelligit ex. d. iura. calū. c. fi. **Nota** tamē qd p^odicte p^osonē aduocare pnt i caibus p^omissis ita tñ qd d^omū officiū cui interesse tenent nō impediāt. ar. di. 21. clerici. **Nota** et qd clerici in cā cūiali nō pnt allegare corā iudice sclari. di. 41. aliquātos. nō ad h⁹ ut supplicet p^o reis. 23. q. 4. c. 1. **Nota** etiam qd d^o nō potest assumere cām p^oextraneis q³ eccliam in qua beneficiū obtinet. et si q³ eam aduocet vel curator esse p^osumat. pē tanquā ingratu⁹ h⁹ beneficiū spoliari. ex. e. cū sacerdotis. §. clericus. **Et** idē ē s^o sūū e⁹pm. ex. de excessib⁹ plato. g^ouē. §. nūquid e⁹pus reputabit exne⁹ respectu ecclesie ep^oalis. aut vn⁹ de canoicis respectu e⁹pi et capituli. **Kñdet** rod. qd nō cū pene sint restringende nō ampliande. et h⁹ qñ litigat de iure qd illi habent inquātū sūt canoici l⁹ e⁹ps ilh⁹ ecclie. secus est forte si vn⁹ de canoicis ageret q³ e⁹pm vel capitulū petēdo aliquid iure hereditario. vel alius p^ocanoic⁹ ei⁹ esset in illa cā aduocat⁹ v⁹ p^ou⁹ratōz. **Itē** dicit j^omo. ex. e. sup. c. fi. qd e⁹ lai⁹ si beneficiū hēat ab ecclesia p^ouari d^oz beneficiū si eccliam aduocat. **Quid** si due ecclie i q³ h⁹ q³ ē beneficiat⁹ agāt adinuicē q³ se cōsulet hosti. qd neutri noceat si q³ cordiā tractz. ar. ex. e. c. fi. **Si** tñ sic platus alteri⁹ videt qd possit agē q³ reliquaz et e⁹ ius suoz q³ p^opria eccliam defendere. si moita nolit emēdare. **Et** h⁹ inuit hoc qd dictū est sup⁹ p^oextraneis. dicunt⁹ e⁹ sūi h⁹ q³ quos nō pē fm leges testificari. ex. de testi. co. c. 1. **Appellatio** aut suoz est largior qm domesticoz. di. 21. §. necesse. p^ope fi. ibi q³ suos tē. **Lex** atē dicit qd p^o filiis. p^oentib⁹. vxore. s^o angnāis. et affimib⁹ ex transuerso vsqz ad quartū gradū pē patroamū um impari. c. de aduoc. diuer. iudi. p^ocorēz. §. licēda. **Quid** si e⁹ps et caplm litigēt. **Kñdet** hosti. qd debet adherē e⁹po si credat qd iniuria sibi fiat. ar. ex. de v. sig. cū clid. al⁹ adherēbit caplo ar. ex. de iureiur. p^oeti si atē dubitet de pace tēz. **In** hoc tñ cau videt qd debeat pot⁹ esse cū caplo ne remaneat indefesū. ar. ex. de iureiurā. b^oenū. nō forte e⁹pus p^oapiat contrariū cui est in dubio

obediendū in facto tñ. p̄prio h̄c p̄p̄ere nō d̄y.

Nūquid aliq̄s cogi p̄t vt p̄ misabilibz p̄so
nis sit d̄ eccl̄az a qua beneficiū h̄z. **R̄ndet hosti.**
q̄ sic si aliq̄ haberi nō p̄t dūmō eccl̄a h̄eat aliq̄
ita bonū qui foueat iusticiā ei. al̄ sec̄ est. ar.
ex. de testis cū in officijs. sic et quilibet in defectu
p̄bacois cogit dicē veritatē. **Nec obstat** si iura
mētū defēsiōis siue fidelitatis ip̄i eccl̄ie fecerit
quia tacite h̄c p̄ditionē habuit. s. n̄ sup̄ior cō:
trariū ei p̄cepit. ar. ex. de iurēiurā. v̄lentes.
S. quia v̄o. **Quid si q̄s cū ep̄o cām h̄ns aduō**
tū n̄ inueit. nūquid ep̄s ei aduocātū p̄tra se da
bit. **R̄ndet hosti.** q̄ sic nisi dēi offēdere velit. s.
aduocat̄ nō debet ei d̄ p̄sentiam obedire. **I**
repellit ab aduocādo quis q̄q̄z indiciis officio.
q̄ v̄tē fil̄ officio aduocati et assessoris. q̄ in ea.
dē cā nō p̄t quis duo officia exercere. c. q. c. 1.
et. 2. **I**tem q̄q̄z repellit quis quia index videns
ex vna p̄te aduocatos rudes. et ex altera p̄uē
tes eū vult distribuere. et vñ eoz parti indigē
ti cui denegat suū patrocinii dare. C. e. p̄uēden
dū. et. 1. q. 1. c. 1. **S. tria.** v̄. sui v̄o. debet enī index ad
uocātū dare fēmis. pupill̄. debilibz. et illis qui
nō sūt sue mētis. vel si p̄pter potētā aduersarij
aduocatos inuenire nō p̄nt. ff. de offi. p̄ocō. n̄
quidquā. S. si. n̄ tūc gratis dare debet s. salario
a p̄te p̄uēto. vel statuto a iudice. modato qdā
mō sup̄dicto. ff. de vari. et exord. cog. l. 1. h̄ qdē
fm̄ hosti. modamē adhibito saltē circa clicof.
q̄ si paup̄ sit is cui dāt ḡtis aduocet et a deo p̄
muneracōz expectet. si autē aduocat̄ a iudice
iussus alicui patrocinii neget. sine excusatiōe
euidenti. n̄ aduocet. C. e. ad p̄uēdendū. i. mēdiat̄
sibi officii aduocacōis. **I**tem repellit q̄s si p̄cūm
am ob nō aduocandū accepit. ff. ad l. iul. r̄pe:
tūda. **I**tem heretic̄ pagan̄ et excoicāt̄. S. q. 1. c.
1. et ex. de heretic̄ v̄gētis. et de p̄. di. 1. nemo l̄
i foro. vbi cōhēnt̄ q̄ index peccat et puniri d̄z
q̄ scēnt tales admittit. **I**tem q̄ leges audiuit p̄si
us. ex. de p̄uēl. sup̄ speculā. **I**tem q̄ h̄ns p̄sonatū le
ges audiuit et infra duos mēses n̄ respuit. ex.
ne clic̄ vel mo. sup̄ speculā. **Sūt et alie p̄sone p̄**
ter p̄dictas. p̄hibite de quibz. 12. q. 1. c. 1. **S. tria.** s.
pene noiāte speculā. p̄nēt ad iudiciū aīe. **A**d
h̄ nota fm̄ hosti. q̄ in cāu in quo aduocatus n̄
est p̄sona idonea vt religios̄. vel in sacris offi
cijs in cāibz n̄ excessis. si al̄ diligēt̄ officii su
um exequat̄ nec sit in culpa amissiois cāe non
teneat illd̄ qd̄ p̄ salario recepit restituere ei q̄ de
dit. cū sua n̄ inēsit. s. alias est ei iniūgendū q̄
eroget in p̄ias cās. ar. 12. q. 4. nō sane. et. 12. q.
2. gl̄a ep̄i. **S**i v̄o imodatā q̄ntitatē recepit tunc
illd̄ qd̄ nimis recepit restituere teneat illi a quo
extorsit.

De accusatoribus. ti. 20.

Postea p̄siderandū est de accusatoribz. et
p̄mo qd̄ est accusare. 2. v̄t̄z quis tene
at accusare. 3. de temerarie accusacōis
dēctōe. 4. quos q̄s p̄t acc̄are. 4. qd̄ iuris ē d̄ eo
q̄ p̄cūmā recepit p̄ accusacōe.

Arc̄a p̄mū scēnd̄ q̄ acc̄are p̄p̄rie est alteri
q̄mē deferre ad penā canonicā l̄ legalē. **Cōir**

vero d̄ acc̄are ē denūciare cōmē alteri ad p̄m. a.
pagēdā. **V**trūq̄z h̄oz si fiat ex caritate est licitū
et factū q̄ siue plectēdo siue ignoscēdo h̄ bñ agi
ē vt vita hoīm corrigat̄. 26. q. 4. p̄dest. si at̄ ex
malignitate illicitū est et etiā mortale peccatū
q̄ p̄mo mō intendit̄ vel fratris correctio vt in
denūciatione vel bonū republice vt in accusa
tione. sc̄do vero mō intendit̄ p̄xi lesio. dicunt̄
etiā accusatores large detractores et similes fm̄
ray.

Artic. 1.

Arc̄a fm̄ scēnd̄ q̄ accusacō ordinat̄ p̄ncipa
liter ad bonū republice qd̄ qdē p̄curatur
p̄ p̄uicōz peccatū. ad quā agit̄ i accusacōe. et
ideo sic quis teneat bonū p̄curare l̄ ē vitare ma
lū republice sic etiā teneat acc̄are. **Vñ fm̄ tho.**
si cōmē sit tale q̄ v̄gat in dēmetū republice. te
neat h̄o accusare dūmō possit illd̄ sufficenter p̄
bare. h̄ enī icūbit accusatori. vt cū peccatū ali
c̄ v̄git in corrupcōz m̄ltitudis corpale l̄ sp̄ua
lem. **S**i v̄o n̄ fōūdet̄ i m̄ltitudiez vel etiā si suf
fident̄ illd̄ p̄bare n̄ possit. nō teneat illd̄ accusa
re q̄ null̄ ad h̄ teneat qd̄ nō p̄t debito mō p̄ficē.
h̄c tho. alias esset fratris p̄dicoz. 2. q. 1. si pecca
uerit et. 4. q. 1. c. 2. secretor̄ enī sol̄ d̄ est co
gnitor et index. **E**t p̄ter p̄māz grauis est pena
d̄ tales instituta. q̄. s. debet excoicari. di. 26. ac
cusatores frat̄z. p̄t enī si est occultū dicere p̄so
nis talibz in secreto q̄ possit p̄desse et n̄ obesse.
Quātem in cāu p̄dicto h̄o teneat acc̄are ē ar.
leui. 4. vbi sic d̄. si peccauit aīa et audierit vo
cem iurantis testisq̄ fuerit q̄ aut ip̄e vid̄ aut
p̄sa est n̄ indicauerit portabit iniquitatē suam.
Ex quo vt dicit̄ au. videt̄ h̄o peccare si sc̄t ali
quē flm̄ iurare et tacet ḡ. teneat acc̄are. **P̄. di.**
au. in reglā sua. si ff. tu vuln̄ h̄z in corpe qd̄
velit occultare cū timet secari. nōne crudeliter
sileres et misericordiē indicares. q̄nto ergo magis
debeo vuln̄ aīe indicare ne deter̄ putrescat in
corde. **S**i ob̄ q̄ ex dicte auctoritate leui. videt̄
q̄ q̄ audit p̄ierantē d̄z enī acc̄are. et si sol̄ sc̄at
cui? **S**ntū habitū est sup̄. **A**d qd̄ r̄ndet̄ au. ibid̄
q̄ a tali peccato se exuit q̄ talibz indicat q̄ p̄nt
giuro magis p̄desse q̄m obesse. s. corrigēdo vel
ordādo. **V**trūq̄z v̄o h̄o teneat cōmē alteri denūcia
re. **R̄. sup̄. ti. de p̄uicō ar. 3. q. 4.** qd̄ si aliq̄s audi
at aliū iurare et.

Arc̄a tertiū nō q̄ sic habet̄. 2. q. 3. c. nōndū.
accusator̄ temeritas. c̄p̄licet̄ detegit̄ aut ei
calūniānt̄ aut p̄uaricanē aut eguēsanē. **E**st
at̄ calūniari fl̄a cōmē intendere siue imponere
subaudi scēnt et aīo calūniādi. ex. de calū. c. 2.
stingit̄ enī q̄q̄z q̄ aliq̄s accusat aliquē ex aī le
uitate. s. q̄ nimis facile credit qd̄ audit. et h̄ est
temerariū. q̄q̄z vero stingit̄ h̄ ex iusto errore.
h̄c aut̄ oīa iustus index debet discernere. **Tan**
ta autem et talis pena est imponenda accusato
ri calūniosō. quanta et qualis est imponenda
accusato si p̄uicāt̄. ff. de calū. l. si. **P**reuaricari ē
vera crimina abscondere. s. fraudulenter vt cū
accusator contra crimina de quibus accusauit
cū reo colludens p̄ias p̄bacoēs dissilat. et fl̄as
excusacōes admittit. vnde dicit̄ preuaricator.

quasi pmi siue pcedētis. s. intēti variator. quia
scz partē aduersā adiutat pposita su a causa.
Tergiuersari est aio ab accāde desistere. aīm. s.
accusādi deponēdo nō qualitēqz s; inordiate.
In hoc enī qz ab inceptis desistit qsi tergū vertit.
potest enī aliqz ab accāde desistere dupliciter.
vno mō si in ipso pcessu accācōis agnouerit es
se flm illō de quo accusabat. et sic pari consensu
accusator et reus se mutuo absoluūt. Alio mō
si pnceps ad quē pmet cura boni cōmunis qd
p accusacōz intēdiē. absoluerit accusatorem.
Si vero desistat inordiate puta ppter ouentionē
aliquā cū aduersario. facit iniuriā republice.
et iō ei remitti nō potest p accusatū s; p pncepē
q curā republice gerit. patz ergo ex dictis qz cō
tingit peccare in accusatiōe vel qz iniuste cōtra
accusatū agit vel qz respublica leditur. dum
scz peccati punitio impedit. primum sit calū
niandū. 2o sit puaricandū vel tergiversandū.
Nota etiā qz accusatori calūniōso debet pena
duplex. vna est pena talionis vt dictum est su
pra. si enī iudex agnouerit eū accusasse nō aio
nocendi s; ex leuitate ai. vel ex cā erroris iusti
non imponit penam talionis. scda est pena in
faie. et qnqz pnceps remittit penā. et nō abolet
infamiā. qnqz etiā infamiā abolet.

Area 2o qrunē pla. s. vtz sōdiā possit ac
cusare suos platos. Rē qz sic. clie ei accu
sare pē eoz. 2. q. A. latoz. et c. psumūt. et mōch
abbatē siue pōzē ubi nō est abbas. et cū nō hēat p
priū d; ei de boīs mōsterij puideri. ex. de accu.
ex pre. si tñ loculos habeat d; ei b auxiliū dene
gari. ex. de offi. oz. quāto. et multo magis ē sū
uentionē seculari si egeat siue sit clie siue laic
de boīs cōib siue in qbz psumit ius hēre. c. d. oz
di. cog. l. si. hoc ēē volūt multa alia iura. scdm
hosti. Nec obstat illō c. 2. q. A. ipi apli. et c. te
stes. et p totū. ex quibz habet qz nō audiet mior
ordine volens accusare maiorē. quia scd; hosti.
corrigunt p illa. s. latoz. psumūt. Distinguen
dū tñ est. qz phibita est accusatiō platoz ab
ignotis et cē a notis criminosis et infaiibus nō
aīte a notis bonis ex affectu caritatis que disti
ctio elidit. 2. q. A. querendū. et c. his autoritatibz
et c. psumunt. et scdm hāc distinctionem intē
ligi debent omnes canones quibus phiberi videt
tur accācō platoz. non est ēē phibita accusacō
platoz et a criminosis et infaiibus in casū scz cum
ipi plati exorbitauerit in fide. 2. q. A. s. opponi
tur. Scdndū ēē qz aliqui plati nō pnt accusari
ppter excellētā dignitatē. vt papa et imperator
quia sūt sup ius et legibz soluti. papa enī non
habet supiorē nō deū. 9. q. 3. nemo alioz. nō in cri
mine heresis. di. go. si papa. Nūqz mōchus
accusare pē aliū qm abbatē vel pōzē suū. Rē qz
non. ex. de accu. ex pre. qd intelligit qz volūta
tē abbatis. s; de volūtate abbatis admittet vti
litate monasterij exigēte. ar. de postu. ex pre. ali
as fm canones nō mōsterij inēsit abbatis licen
da nō sufficit cū sit mortuū mūdo. 16. q. 1. plas
cuit. licet denūciare possit ad penitentiā non
tñ frēs s; ēē quēlibet fidelē ēē abbate sōdicente.

Ad hoc enī tenet qlibet fm hug. qz generaliter
dictū est. si peccauerit in te frāt tu? rē. Ad h.
11. q. 3. julian? et ex. de iureiurā. quēadmodū. s.
fi. Alij vero vt ala. et gof. nā sō itelligūt qz mo
nachus potest aliū accusare d volūtate abbatis
ēē si monasterij nō inēsit. 2. q. A. ē pastoris. ho
sti. aut est pme opi. Nūquid laici possunt
clericos accusare. Rē bar. et melendū dixerūt
qz laici bone fame admittunt ad accusatiōnem
clericoz. et iura q sōdicere vident. vt. 2. q. A. c. 1.
et. 2. et plā alia intelligunt de laicis criminosis. s;
eis apte sōdicat. ex. de testi. deceto. nō in cōmibz ex
ceptis vt dcm est s. In illis enī dicit qdā qz oēs
laici ēē cōmōsi et infames admittunt ad accu
sandū et testificandū ēē meretrix. ex. de symo.
cāta rē. Alij dicūt qz null? laic? admittit s de
ricos ēē in criminibz exceptis n eoz opio sit gra
uata. vel siqz suā vel suoz iniuriā psequatur
et sic sentit gof. qzge neralit laici phibent cleri
cos accusare. 2. q. A. ipi apli. et c. testes. et p to
tum. Et si querat in quo ergo sūt excepta cri
mina. Rndet qz infames admittunt s laicos
nō infamatos et s clericos non infamatos. 2. q.
1. in pmiss. admittunt ēē in testes s laicos inter
uementibz ēē alijs āmini clis. ex. de symo. l. 3. et
c. p tuas. Tan. vero viaz mediam tenēs dicit
qz omēs laici bone fame et bone vire in criminibz
exceptis admittunt. et non in alijs nisi suā vel
suoz iniuriā psequant. vel nō in casū ex. de finis
non ordi. null?. aliter hec cōmā non viderēt
excepta. Laici vero cōmōsi vel infames non ad
mittunt nō ēē clia fuerint male fame. qz tunc
admittunt nō sūt inimici. vt colligit ex. de ac
cu. cū. p. et de symo. cāta. et c. p tuas. exapiū
tur ēē pncipes criminis. ex. de testi. ventens. 10. cū
dicit qz laici bone fame pnt accusare suū plati
quia suā interest habere bonū plati. ar. 2. q. A.
clicos. et c. q. illō tñ. fm ēē eundē cōior ē opi
nio qz nō pnt nō suā vel suoz iniuriā psequant
hec hosti.

Area 4o nota qz si aliquis accusator pecuni
am accepit ob accāndū. vel nō accāndū cri
mine scusiois omisit et tenet restituere ei qd dedit
si nō ēpit dedit alias ei in cō iniuriā data fuit
1. q. 1. iuben? fm ray.

De accusatis ti. g.

Demde sōdicandū est de reis siue accusa
tis seu iudicādis. et pmo q sūt iudicā
di. 2o vtz iudicādis liceat effugē in
diā dānacōis. Circa pmi qrunē pla solū
vtz gñaliter mali sūt iudicādi siue punien
di. Rē qz vlr mali sūt corrigēdi p amōitionē
fm illō. qd. 18. si peccauerit in te frāt tu? rē. s;
nō sūt vlr puniēdi p sōdennacōz rē. Non ēē sūt
aliqui sōdennandi nō sōdennabz tribz. s. iurisdi
ctione iurisdictione et pace siue vnitatē ecclie. de p
mis duobz patet ex pōictis supra. de iudicā
bus in principio. de terdo. s. d pace ecclie dicit
aug? s eplam pmeniam. qz cui? qz cōmē notū est
et oibus execrabile apparet. si nō tales hēat dēfē
sores p quos possit sasma contingē non cor
mat seueritas discipline. Vtz absens possit

odmari. **R**e qd n si sic a bles ex pumada. qd
les fuerit dathā et abyron. qui vocati a moy
se noluerunt venire nūi. 16. Absens vō ex iu
sta cā n pē legitime odnari. vñ seuerin? papa
3. q. 9. abns nemo iudicet. qd h dīne t būane le
ges phibent. **V**tz mltitudo peccās sit pumi
enda et videt q nō qd. 13. de zizanijs dicit ser
ui vis im? et colli. ea rñdet dñs q nō ne forte
eradicetis sil et tritici finite vtraqz crescere tē.
ibi dicit glo. n est excoicāda multitudo nē pñ
ceps ppli. Item aug? ad bonificā. vbi p gues
dissensionū saturas nō hui? aut ill? hōis est pi
culū. sed strages iacet populoz. detrahendū
est seueritati. vt maioribz malis sanandis sin
cera caritas subueiat. **C**ōtra exo. 24. moyses p
pter ydolatriā pcepit occidi multitudinem vsqz
ad 23. milia hoīm. **P**. 2. **R**e. 1. helias zelo iusti
cie igne celesti duos quīgenarios cū suis qd. cō
denat. **P**. deu. 4. papi filijs israhel vt septē
gentes que erant i terris pmissionis pcuteret
vsqz ad mēfectionem g? tē. **R**e fm aug? li. 5.
faustū cūia sūt puniēda quando salua pace ec
clesie fieri potest. in quo tñ discretio est adhibē
da. aliqñ cū delinquentū multitudo diu p pa
cētia est expectanda. aliqñ est in paucis pumi
enda. vt eorum exēplo ceteri tēant et ad peni
tētia pūcent sic moyses t helias ydolatriā i
paucis puniuerūt vt alij pēriti eā dimitterent.
Ad illd qd dicitur. 1. de gētibz dicit ggo. Ibi
patientē tolerādi sūt mali vbi aliq inueniūt bo
ni qd qz n erat in gētibz illis vl? dīno iudi? sē
delet. **P**er pōicta patz nūio d zizanijs. illd em
n est faciendū vbi tūet ne sil eradice? tritici f?
em aug? qñ multitudo est in scelere nec salua
pace ecclie mali pñt puniri. dñt poti? tolerari.
Vtz iudex punire debeat reos i se delinque
tes. **R**e qd sic. intuitu honoris dñi siue officij
sui n at iuitu ppe mūrie. **V**ñ beatus petrus
peccatū illas cū gaudio suscipiebat. pecca
ta vō que omittēbant in deū acerbē puniebat.
vt patz in anania et saphira act. 4. apl's etiam
p torā epl'am suā ad cor. pīa monicōe p contē
ptū delinquentes in ipm ad amorē sui reuocat
elymā vero magnū qui ceteros a fide retrahē
bat cecitate pūssit act. 13. **Q**u autem helias ig
nem postulauit de celo nō cui? meriti esset apud
deū oñdere voluit. s; qd ille ver? de? esset quē co
lebat. **B**eat? ec filueri? papa inuēntes sibi ana
thematisa. s; h iuitu dei et ecclie c? pastoz eē
fecit.

Artic. 11.

Obra 2? qrun? pl'a. s. vtz qd mortaliē pec
cet negādo veritatē p quā odnaret. **R**e
tho. dicit in scda scde q sic. qz qñqz facit d debi
tum iusticie mortaliter peccat. **A**d debitum at
iusticie pñet q aliquis obediat suo supiori in
his ad q ius sue placōis extendit. et iō accusa
t? ex dōito tenetur iudici qui ē supior ei? expo
nere veritatē quā ab eo f? formā iuris exigit.
et ideo si eā sciteri noluerit vel mēdacter nega
uerit mortaliter peccat. **S**i vero iudex h exigat
quod non potest scdm ordinem iuris. non te
netur ei respondere sed potest p appellationem l

aliter licite subterfugere nō tñ liz ei mendacium
dicere. **N**ec obstat pōictis illd Criso. non
tibi dico vt te pōas i publicū neqz apud alium
accuset. qz in caū pōicto nō pōit a se. s; ab alio
dū ei rñdēdi necessitas imponit a supiori suo.
Si dicat q ibi videt esse mēdaciū officiosū qd ē
veniale peccatū. quia ibi hō mentit vt liberet
sepm. dicendū q imo est ibi aliq de pēniā :
so admixtum. quia iudici debiti. s. pfessione;
veritatis negat. et accātor puniet si in pbacōe
deficiat. **V**tz liceat accāto se calūniose defē
dere. **R**ñdet tho q nō. vñ ec in cā criminali iu
ramētū de calūnia est pstandū. ex de iur. ca
lū. inherentes. **N**ota ec q aliud est veritate;
tacere. aliud est falsitatem pponere. pñm licz i
aliquo caū. nō em tenet qd omēm veritatē ofi
teri. s; tñ illā quā pē t debet ab eo reqrere iu
dex fm ordinem iuris. puta cū sup aliquo cūine
pēssit infamia l apparuerit aliq expssa indi
ca l ec pēssit pba? semiplēa. 2. aē. s. falsitate;
pponere in nullo caū alicui licet. **S**ic ergo accu
sato licet se defendere. veritate illā quā ofiteri n
tenet occultando p aliquos congruos t lictos
modos. puta q n mēat ad que rñdere n tenet
h? aut n est se calūniose defēdere s; prudentē eu
dere. n at licz ei. vel flm dicere vel vtz illd qd
fieri tenet tacere. neqz ec aliquā fraudem vl? do
lū adhibere. qz fraus et dol? vim mēdaci hñt
et hoc est se calūniose defēdere. **V**ñ non licet reo
in cā sangnis corrūpe suū aduersariū. peccat ei
accātor si colludat cū reo qui est noxi. qd pa
tet ex h q penam incurrit legibz ostituta. 2. q. 3.
Vñ cū inducere aliquē ad peccatū sit peccatum
patet q ec re? peccat cū aduersario colludendo.
qmuis huic peccato lex cuius nō adhibeat penā
quia multa fm leges būanas relinquūtur im
pūta que fm dei iudiciū sūt peccata. **H**ec tho.
Vtz liceat reo p appellacōz iudiciū declinare
Rñdz tho. q sic. si appellat ex ofidentia iuste cāe
quia. s. iniuste grauē a iudice vt habet. 2. q. 6
c. 1. et se. hoc em est prudentē euadere vñd apl's
ad cesarē appella? act. 24. **N**on aut licet appella
lare cā more afferende ne s eū iusta sūa. pferat
tur. hoc em est se calūniose defendere qd nō licet
vt dictū est. **V**tz odnato ad mortem lice
at se ofendere si possit. **R**ñdet tho. q n. si sit iu
ste odnatus. **V**ñ Ro. 13. qui potestati rñstist dei
ordiacōi resistit et p dñs sibi dānacōz acqrit. liz
em iudici eū resistentem impugnare. **V**ñd patz
q ex pte rei sit bellū iniustū. t iō indubitanter
peccat. **S**i aut sit odnatus iniuste licz ei se defē
dere. tale em iudiciū est sile violentie latronū;
fm illd ex. 22. pñapes eius in medio eius qñ
lupi rapientes pōam ad effundendum sangui
nem. et iō licet in tali caū resistere. nisi forte p
pter vitandū scandalū. cū ex hoc aliq grauis
turbatio timere? licz aut ei effugere si possit ec
si sit iuste odnatus. tenet tñ n resistere agēti
qñ patia? qd iustū est eū pati. sic ec si qñ iuste ef
fet odnatus mori fame. n peccaret si abū sibi
occultū datū ederet. qz n sumere ess; se occidere.
Hec tho. . . .

De falsarijs tit. 22.

Quod dicitur sit i precedentibus de falsitate quā mittit aliq i foro iudiciali pē h subid de flitate quā aliq facit circa lras dñi ppe. q. s. pēa sūt puniēdi fm can. alia de hac materia relinquit iurispit. **S**ciend itaqz q p. can. pēa taliū ē mltiplex. **N**ā ille q p se l p aliū flitatē exercz. ipo iure ē oibz fau toribz defensoribz suis ē anathematis vclō ino dat. **I**ō ē dñs q scēnt vntē flis lris aplis. s. tal i fra. 20. dies a tpe agnicōis penā emittat ex cois. h dico de vtētibz non de falsitatibz. vt ex. e. ad flarioz. **Q**uid g. si q. p. 30. dies lras tenuit ex quo flas lras nouit t pēa pōxit in in dicio et ē rōdarguerē de flitate scōmētā dstruxit l renūciavit. **R**e. pculdubio excoicac. est. s. tñ si ocl tū est cū ecclia n vitabit. **C**urrūt g. eoz 20. dies a tpe scēte oclte quo ad dñ. s. quo ad ecclia a tpe scēte publicate. ad qd accedit illd ex. de symo. sic nob. et c. tua nos in fi. t ex. de sen. ex. a nob. 2. **Q**d autē dixi q i fra. 20. dies vitatē pena. vt ex. e. dura. intellexit g. de literis quas quis p aliū impetrat. **N**am si p seipm l si scēnt fuit l debuit esse statim pena incurrit. vt ex. e. ad flarioz. **D**e falsario autē domini pape distingue. vtz de falsitate dubitē vel certū sit. si dubitē tūc est falsari capiendo t in carcerē mittendo et sup pena est sum. pontifex cōsulendo. vt di. 19. in memoria. sic intellige id ex. e. sup eo. et ex. de resēp. c. 2. **S**i autē pēto scēret q esset falsari n p suspicōz s. p rei euidentiaz si cleric. sit degradandus est et potestati seculari tradendus fm stitucōes legitimas puniendus. p quā t laici quicq legitime puniūt. vt ex. e. ad falsarioz. **C**leric. et ipo iure in h cau of ficijs et beneficijs ppetuo sūt puati. vt ibid. t h i telligit de illo qui p se vel p aliū falsauit. **S**i quis scēnter vitē lris ab alio falsatis nō est ipo iure puat. si cleric. sit. s. offido t bñfido spoli. and. i. suspēdēd. subaudi t nichilomin. excoicac. quousqz digne satisfecerit. **L**aic. eē p eādē smāz excois ipo iure illatā satisfacē cogit opetē ter. t intelligas in vtroqz ad arbitriū pape. qz nec p aliū restitui poterit nec absolui. sic intelligas ex. e. ad falsarioz. **S**i vero in pri. t c. du ra. s. vlt. ar. ex. d pben. graue. s. vlt. vlt. pē di a q qmuis papa absolucōz sibi retinuerit non tñ satisfactōz cū dicat in istis t in illis. s. cleris t laicis maliciā graui. qz negligentia puni endā. **Q**d autē dixi de pena imponēda in vtenti bus literis ab alio falsatis t de maliciā graui. qm negligentia puniēda etiam de his qui flas literas impetrat statimē obfuanō. vt ex. e. ad falsarioz. **D**e hac materia reqre infra li. A. ti. 2 cau vero. 22. **S**i quis autē cleric. literas rēgis falsauerit caracterizac in face. pmo a suis ordibz degradat. pūciā abiurabit. t sic abire pmit tē. vt ex. e. ad audientia. t id intelligo de falsa rio cui libet pñapi secularis. quia de similibz idē est iudiciū. ex. de trāsla. inter corporalia. s. i. t de resēp. in cetera. t de sta. mo. sup quodaz **F**alsari vero epī deponit t mōsterio detrudit.

vt di. 40. si ep. fm dñm. vel dic q ē ab offido et beneficio suspēdēd. vel suspēd. nūciand. sic t flari. capli donec idulgētiā sedis aplice merea t. vt ex. de testi. tā literis. s. vlt. vlt. meli. dñm dñm. intelligit qm i modū accēdis quindetur criminalit accēat. qm aut q. s. i modū inq. scōis ē quic. hz locū qd dixi. vt innuit illa decretalis tā literis. **V**el qm falsari. quilibet ouenit ad hoc vt bñficio ecclastico pueē qd hz locū ē in flario delegati vel quouis alio. vt ex. de resēp. oli ex li teris in fi. t de offi. dele. cū olim mē. cū g. ab obtēto remoueat mltosoz. ab obtēdo repel lit. vt ex. de excels. pla. in d. dilectos. s. p. p. s. t q sit pena flē carte ex dicto vel tacto legi. ex de resēp. sup literis.

De duobz vltis pceptis qbz phibet a cupia alienaz vx. t rez. a. s. 3.

Consequētē considerād est de 9. t. 10. pcepto sit. qz sit ponunt exo. 20. sic. nō de. **C**onsiderabis vxozē pximi tui. nō suū. nō anellā. nō bouē. nō asinū. neqz oia q illi. sit. t deu. q. sic. nō scupisces vxozē pxi tui. non do. non agz. non seruū. non anellā. non asinū. t vnuerfa q illi. sit. **N**o hōz at euidentia possit qri p. a. s. vtz lxx duo pcepta que. s. sit de non scupiscēdo malū sunt pcepta legis natural. **R**e. q. sic. qz sit in corde nostro est scriptū q malū nō est faciendū ita ē q malū nō est scupiscēdū. **N**ec obstat illd ad **R**o. A. scupiscētiā nō fac bam nō lex diceret nō scupisces. qz apls loquūt in psona eoz in quibus lex naturalis erat itē obscurata q nesciebāt vtz scupiscētiā ess. p. catū. et quātū ad hos dic. glo. nesciebāt p. catū esse in aliquibz aut nō erat ita obteueba ta qm bene scēret esse peccatū s. nō tā graue. et quātū ad hos dic. glo. vel tā graue. **V**trum euāgelii supabūdet a lege fm illd lex cohibet manū nō animū. euāgelii eē animū h ei nō vide ē. cū i his pceptis aim. cohibeat. **R**e. q. p. phibet cordis actū. ne iudei rudes t carnales pu tarēt ipm esse scellū. t tñ supabūdet euāgelii in duobz. pmo in gñalitate phibēdi. qz **M**. 4. phibet act. cordis iordiat. fm vim irascibile t scupiscibilem. **S**cdo in expōsione. quia in le. ge nō phibet nō inordinatio affectionis cum dicē non concupisces. **I**n euangelio vero phibetur intentio cogitacōis. **M**. 4. **S**i videris muli. ad scupiscē. tē. i. si oculū habas intencōis in mu lierem cogitādo vt scupiscas eam iam mecha tus es. tē. fm alex. an. in 3. li. **V**tz in his duobz pceptis phibet scupiscētiā gñalis. **R**e. spōdet alex. an. in 3. q. fm formā pcepti phibet scupiscētiā generalis. omē em scupitū est ex. **A**ut ergo est coicās nobi scū aut nō. si sic. itelli git p vxozē s. mod. decalogi p synodochē a pte totū. si non. intelligit p rem pxi. **V**tz hic phibet interior act. scupiscētiē in pmo mo tu aut in delectacōe vel in sēnsu. **R**ndet alex. an. in 3. li. q. triplicat p scupia sumi. vno mō pē did appetit. vegetabilis. t tal scupia pnt est iordiatā est a foite mouēte. i. a corruptione

originalis culpe. Alio modo pē dicit appetit⁹ sen-
sibilis. et hī put est inordinata est a mouēte sē-
sualitate cū fomite. 3. mō concupiscētia est appeti-
t⁹ rationalis et sic est a liberi arbitrii volūtate.
Concupiscētia pmo mō est in suggestiōe. 2. i. de-
lectacōe. tertiō in sensu. dicendū ergo qd p se cō-
cupia put est in sensu rōnal' volūtatis phibe-
t. cōcupia vō q est in delectacōe sēualitatis vl'
ex suggestiōe fomitis in actu vegetabilis. nō
phibēt simpliciter s; tñ fm qd qd nō erat phibē-
dum. ne ille concupiscētie sint in nob. qz hī in-
possibile nob. s; phibēt ne seqmur eas s; illō
ecē. is. post concupias tuas n̄ eas. ire aut id est qd
sētare. concupias aut suggestiōis et delectacōis n̄
phibet ppe. s; ex phibicōe sensus ostēdunt
male et vitandē. Sic ergo p hī pcepta non phibē
t mot⁹ pmo concupiscētie qui consistit infra li-
mites sensualitatis. sed phibēt directe sensus
volūtatis in opus vel delectationem. **¶** Trū
ad idem pceptum pteat phibitio volūtatis et
opis. Rūdet alex. an. in 3. suo qd aliqui ptingit
esse peccatū in volūtate non sequente opere.
nequis g⁹ crederet esse peccatū tñ cū opus im-
git volūtati. separatum phibēt mala volūtas.
Quādoq; vō op⁹ sequit volūtate. et tūc volū-
tas et op⁹ exteri⁹ si pderent in radice. I. libi-
dine et intentione. sūt id peccatū. Si vō pderet
volūtas in se. et op⁹ in se. alie sūt circūstātie bōi
debitae acuti exteri⁹ qz volūtati. qz diuersifica-
tur mod⁹ loc⁹ tyus et quedam alie circūstātie
heer circūstātia finis sit eadem. Si ergo vt dī-
ang⁹. peccatum est accūs in adens ex defectu bōi
ali⁹ aut defectus accūs est hinc inde. ergo s; hī
aliud peccatum. **¶** Ergo hoc daret intelligi. phibē
volūtas et op⁹. lex igit fm racōz lacōis pfe-
ctam. docuit vtzq; vitandū. In aliq; bōi em ppe
vnitātē radia⁹ volūtate et op⁹ vno pcepto p-
hibuit. vt in hōiōio et sūo testio. in aliq; bōi vō
duob; ppter differentiā defect⁹ inordinacōis vt i
mechia et furto. Sed quare magis phibēt seor-
sū volūtas et opus in his qm in alijs. Rē qz de-
lectatio mechie et vititas diuiciāz sūt ppter se
appēbilia inquātū habent rationem delectabil'
vel valis. et ideo debuit in eis phiberi opus et cō-
cupiscētia. s; homicidiū et fūitas s; se sūt hor-
ribilia. et ideo non est simile de his et de illis.
Quare magis in speciali phibēt auaricia et lu-
xuria qm alia vicia capitalia. Rē q illa duo
phibēt magis explicite. qz ppter imphibita tez
libidinis dā. pgreduūt in opus exteri⁹. nichil
omni⁹ tñ et alia vicia capitalia ibi phibēt im-
plicitē. Supbia em phibēt ibi in adoracōe dei.
et honorificacōe pxi. inuidia et ira in phibicōe
hōiōij. acedia in sctificacōe sabbati. auaricia
in phibicōe furti. luxuria et gula sibi gūcta i
phibicōe mechie et adulteri. vbi phibēt ois
illicitus coitus et immoderata delectatio car-
nalis.

H De pceptis euangelias regulatib; ēca
opāda et vitāda ti. 22.
Abito de pceptis moralib; dīne legis
veteris. psequenter pderandum est de pceptis

pus moralib; dīne legis. noue. s. euāgelice. hōi-
z aut qdā sūt gñ alia respectu oīm vt ea que cō-
tinent in fmōe dñi in monte. **¶** 4. 6. 7. 8. et
luē. 6. quedā vō sūt specialia respectu psonarū
pidentū. vt pcepta que specialit dant aplis. **¶** 9.
10. ad pñs aut agendū est tñ de generalib; et
hī fm ordinē euāgelij papue. **¶** 11. in quo primo
tradunt pcepta de faciendis et vitandis. 2. pce-
pta de ordīata itēcōe hōiōa i faciendis. **¶** 4. 4.
ibi. attēdite ne iusticiā vestrā fa. co. ho. 7. c. **¶** Itē
iter pcepta pma dāt pcepta pmo ordīantia ira-
sabilē. cū dīct. **¶** 4. audistis qz dīctū est anti-
quis non occides. 7. c. 2. ordīanda concupiscibilē
cū dīct. ibi. audistis qz dīctum est non mecha-
beris. 7. c. 3. ordīantia rationalem. cū ibi addi-
tur audistis qz dīctum est nō pūrabis. 7. c. Itē
ordīantia irasabilē consistūt in duob; s. pri-
mo in phibicōe ire cū dīct audistis qz dīctū
est antiquis non occides. 7. c. et hec patent p ea q
dicent infra li. 2. ti. 22. s. de clemētia et māsue-
tudine et vicijs oppositis arti. 3. 2. in iusticiā re-
cōaliacōis et concordie. Recōaliacōis respectu ei⁹
quē lesim⁹ cū dīct. si offers mun⁹. 7. c. Concordie
respectu eius a quo lesi sum⁹ cū dīct. esto sē-
tens. 7. c. vel recōaliacōis respectu amīc. scōr-
die respectu inimic. et de his duob; est hic dicē-
dū. **¶** Postea sequuntur pcepta ordīantia concupi-
sabilē. et hī sūt tria. pmo em phibēt voluntas
mechandi cū dīct. oīs qui vidit mulierem. 7. c.
et de hī reqre infra li. 2. ti. de luxuria. 2. i. i. i. de
climatio occasiōis mechandi ibi. qd n̄ ocul⁹ dēxē
7. c. et de hī dīct. hic. 3. re pbat separatio singul'
gitimi. excepta cā fornicacōis cū dīct. **¶** 4. dī-
ctū est aut antiquis qui dimiserit vxorem suā
7. c. et de hī reqre infra li. 8. arti. 11. **¶** Deinde ponū-
tur pcepta ordīantia vim rationalem et pmo
pceptū ordīans eam in verum cum dīct. **¶** 4.
4. itē audistis quia dīctum est antiquis nō p-
iurabis. et de hī reqre sup ti. de iuramēto. 7. ti. 2.
pūmo. 2. ponunt pcepta rationālē ordīantia i
bonū. et int hī est pmiū pceptū paciētie. 2. pcepta
bñficētie. 3. pcepta dilectionis et benivolētie.
Item int pcepta paciētie pmo papiē paciā respec-
tu lesionis corporū. 2. respectu ablacōis rerū.
3. respectu angarie opm. Item inter pcepta bñfi-
cētie. pmo papiē erogacō. 2. mutuacō. pmo
ergo pderand est de pceptis reglātib; ēca faci-
ēda et vitāda. deinde de pceptis reglātib; intēti-
onē ēca illa. et de pmissis est agendū fm ordinez
sup dīctū in titulo isto pmissis illis de quib;
alibi determinat. pmo igit pderand ē de pcepto
recōaliacōis. 2. de pcepto concordie. 3. de pcepto
vitādi occasiōem mechandi. 4. de pcepto paci-
ētie respectu lesiōis corporū. 5. de pcepto paciētie re-
spectu ablacōis rerū. 6. de pcepto paciētie re-
spectu angarie operum. 7. de pcepto erogacōis
inimicōz. Circa pceptū ergo recōaliacōis scē-
dū qd ponit. **¶** 4. si offers munus tuū. 7. c. vī
qz vade pus recōd. ffrī tu. 7. c. **¶** Hec autem verba
fm qd habet ab aug⁹ li. de fmōe dñi in monte
et a crisosto. super **¶** Mat. sic debent exponi. si

offers mun^o tuū .i. tue sube vel opacois bone .
ad altare ecclie vel matris tue . fm enī glo . cor ē
templū . altare fides . cui nū mun^o dimittat deo
non placet . et ibi recor . fu . q . ff . t . hz aliqd ad
uers^o te . s . ppter iniuriā a te sibi illatā . rūque
ibi mun^o . s . cui factū . t . vade corpalitē si sit p
sens . l . spūalitē . s . motu cordis si sit abū . rē .
fū . t . s . ab eo veniam postulando t sibi satisfā
ciēdo . l . si ff . t . hz aliqd adū . te . i . te lesit ppter qd
eū odīs . vade . s . sibi i corde parcēdo ad qd tene
ris de necessitate . Si vero iuers corpaliter euz
ad amīdā rucādo t rogādo . h erit pfectōnis
et cū sic fecīs tūc veniens offers mun^o tu . deo .
s . gratū .

Sequit^r videre de 2° . s . de pcepto concordie
hoc aut ponit qd^r . 4 . sic esto consentiens
aduersario tuo dco dum es in via cum eo . ne
forte tradat aduersari^o tu^o te iudi . t index tra
dat te mistro t in carcerē mictaris . an dico tū
bi n ex eas inde donec reddas nouiss^o quadā
tem . hec vba pnt expoī vt patz ex glo . t pliat^r
fm qd adūfari^o pē dīā hō . fmō dīm^o . t deus . de
adūfario hōie sic . esto pē . adū . t . i . bñfic^o ei sub
ueiēdo t bñmol^o diligēdo dco . s . ante mortē .
dum es in via . i . in hac vita cū eo . ne forte tē
sic tpaue vt dīat glo . vt locū pñe non aufer
ret . ne forte tra . te adū . tu . i . i . sit cā tue tra
ditionis iudic^o . i . xpo iō . p^r oē iudiciū dēd^o fi
t index tra . te . mi . i . dya^o t in car . s . iferni mīc
taris . s . ab eo . Amē dico tibi n exies inde donec
i . nūquā . designat enī h fm aug^o ppetuitatez
sic ibi donec pouā mi . te . t qd^r . i . t n agnouit
eam donec peperit fi . suū p̄mogenitum . reddas
nouis . quadantem . i . sustineas penam minī
mo peccato debitam . qz nichil remanet impu
nitum . quadās fm hīero^o ē qdā gen^o nūmī
valens duo minuta et significat peccata minu
ta l penā minutis peccatis debitā . t fm aug^o .
nūquā erit in solūdo t nūquā i rōdēdo . i . nun
quā exhibē . possūt eē expoī de aduersario q est f
mo dē sic . esto p̄sen . adū . t . i . dē vbo . s . ei obediē
do . t dīat dē verbū aduersari^o . qz nob peccan
tibz adūfāt . dco dū es in via cū eo . glo . ē fmōe
dīmō in via . i . xpo recte gōimur . dū ei obediē
do ad eternam vitā ptingim^o . ne forte tra . te
adū . t . i . sit cā tue tradicōis . tercio pnt exponi
de adūfario q est dē . adūfāt ei nob ppter pecca
ta nostra . esto p̄sen . adū . t . s . deo ipm reuerēdo
et ei obediēdo cū quo sum^o in via quia ipse est
vbiqz alia exponūtur vt p̄us .

Sequit^r de 3° . s . de pcepto vitādi occasionē
mechādi . h at ponit sic qd^r . 4 . si ocul^o tu^o
dext^r scāda . te absdē eū t pice abs te . Exped^r ei
tibi vt peat vnū mēbz qz totū corp^o t . eat i ge
hemā . t si man^o t . dex . scāda . te absdē t pū
ce abs te exped^r enī tē . hec aut vba s^o qd appa
ret ex glosis sic exponi pnt . si ocul^o tu^o dexter
i . exterior aspectus . interior cogitat^r . siliarius
p̄p̄r^o . studiū quo q̄s vacat vite p̄templatue .
scanda . te ad malū trahēdo . vel in errozē indu
cēdo . vel malū sūlēdo . vel in supbiā erigēdo .
reddēdo singla singlis . absdē cū . s . a te se

parando . t pice abs te . s . ab eo lōge rēdēdo .
et p h qd dīat dext^r intelligit illō qd sit recta m
tēdē . qd si sit occasio p̄cti qd qd sit i^o dē . a no
bis remouere . et si dext^r ocul^o . i . qd sit cū bona i
tēdē . qd minorem p̄bet occasionem malū debet
remoueri . multomag ocul^o sinister . i . qd sit ma
la intencōe qd p̄bet maiorē occasionē malū . expē
dit enī tibi . i . min^o est malū tibi vel magis est
vile tibi vt pereat vnū mēbz tu . qm to . cor . t
eat in ge . Et si man^o t . dex . i . exterior contactus
interior volūtas siue consensus . familiaris ad
iutor vel amic^o . studiū vite actue . scan . te . s .
ad malū trahēdo vel inducēdo . absdē . s . a te
sepādo . t pice abs te . s . lōge ab ea rēdēdo . No
in ocl^o l in maū l i alio mēbro sūdo viaū . t il
lud est remouend^o . t actū q si sit mal^o ē p̄p̄nē
tā declinand^o . t ipm mēbz siue mēbrī naturāz
que est bona t illa est sūda . exped^r enī tē . vt
p̄us . Si dicat q tale pceptū sit ad literam ser
uandū quia sic inuenit in vitis patz frequer
a sātis esse factū . dicend^o q illō n legi^o ad ex^o
s excusat p spūscm . quo inspirāte credi^o esse
fcm . vt dīc an^o . 4 . de d . dē de sapsōe q se occid^r .
iudic^o . 16 . qd n excusat aliē n qz latē hōe spūs
suggerat q p eū miracūa faciebat . vñ scdm
cān . qūqz tali occasiōe sibi mēbz absdērit iri
gulans est .

Sequit^r videre de 2° . s . de pcepto paciēte re
spectu lesiois corpoy . h at ponit qd^r . 4 . sic
audistis qz dictū est oculū p ocl^o dētē p dēte
hoc dictum est exo . 21 . et pcedit ibi non p̄p̄it
lex talionis quia non erat pceptum morale s
iudiciale et sequit^r math . 4 . Ego aut dico vob
i . supaddēdo n resistere malo . i . iniurie ab alio
illate . vel malo . s . hōi iniuriā . sed si quis re
p̄ul . in dex . maxillā p̄be ei t alteram . dexteram
dīat quia est notabile mēbz et euīdēs . quā si di
cat . si quis tibi grauē et manifestam iniuriā
intulerit . paratus sis patienter sustinere aliam
vt nō mouearis p unpaciētiā . et si grauē te
manifestam multomagis leuem et occultam .
t hoc est qd dīat . p̄be ei et alteram . Nota q dīc
aug^o q in sacra scripta sūt pcepta et exempla
sanctoy vt p exempla intelligam^o pcepta . hoc
enī pceptū . s . si quis te p̄ul . tē . itellige p xpi fa
ctū . qui dixit p̄tienti . si male locut^o sū testi
moniū p̄hibe de malo . vñdēcludit q hūidū p
cepta intelligunt^r quo ad ai p̄parationem vt . s .
hō sit pat^o patient talia sustinere ita q i corde
sit ai benivolētiā . dīat tamen pē . in postilla su
per lucam q est siliū p̄fectionis nō pceptum .
Verū aut liceat vim vi repellere . req̄re sup
ti . de bello . S^o nūquid h retractat lex talionis
Rūdet alex . an . in 3° q sic quo ad puatam p̄so
nā non quo ad iudicem . puata enī p̄soa si vi
dīat ex p̄teret malū p malo redderet . vt dīat
aug^o . Iudex vero amore iusticie iustū p iniusto
reddet . t ita bonū p malo . Nota eē q dīc aug^o
hic nō p̄hibet vīdīctā q est ad correctionē . qā
ipā p̄tinz ad misericordiā . s . h n pcedit^r n cui ē
ex ordie data t sine ira . vt p̄i in filiū . **N**ō
ē s^o iho . in p̄ma scēdē q i^o p̄p̄rū sūt non vt

vindicta expetere si ut iusticia suaret.

Equit de 4. s. de pcepto pacietie respectu
ablatiois rez. h. at sic ponit qd. 4. t. q. vo
luerit tecu in iudicio contendere. i. pteose agere et
tunicam tollere. i. veste inferiori. dimitte ei t. pal-
liu. i. veste superiori. et h. maxime ptebat ad ec-
clesiam pminuam. s. ut vberis pdicaret. **S** ex h. v. l.
q. n. liceat debitu repetere. et ad idem facit illud
luc. 6. qui aufert que tua sunt ne repetas. t. qui
aufert tibi vestimentu t. tunicam noli phibere.
R hoc n. licet sub iudice ifideli. i. cor. 6. **A**ud
aliquis vesty hns negotiu aduersus aliu indica-
ti apud iniquos. glo. i. ifideles q. sunt iniqui fideles
bus quocunq. mo pnt. et fm pe. ibid. in postil.
la sua in glo. intelligit vbi non habent fideles
iudices per quos sua repetere possint. **S**ub fide-
li aut iudice potest quis repetere quod dupliciter
scz ex zelo iusticie. ex necessitate cu indigz i pnti.
ex infirmitate cu tunc de pto indige. et ex cupi-
ditate ut cu abundat in diuitijs t. appetit ampli-
us abundare. pmo mo 2. t. 3. licet sua repetere.
non at 2. mo. licet at sua repetere in caritate
et beniuolentia. s. non pteose et fraudulenta. t.
hoc 2. mo intelligit illud qd. 4. t. q. si quis volue-
rit tecu in iudi. pte. di. et et palliu glo. ante.
qua pte. das. i. cu pteose repetas. **S**ed quid de i-
ligiosis. **R** si hnt in coi licet eis repetere debi-
to modo. s. non ut bona sua s. ut bona congre-
gatois t. ppter utilitate n. ppta s. coez q. est q.
duplex. s. paup. sustinet maloz rep. sio. qd.
si n. fieret hoc. daret malis occasio aliena rapien-
di. pads t. vnitatis q. uacoe que destrueret si n.
liceret repetere sua. t. infirmoz q. solo qui ebar-
tur si sua repetere no possit. **S**i vero nichil ha-
bent nec in pto nec in coi tunc non licz talibus
repetere cu no habeat rez. pteitate l. dnu sed
tm vsu. pnt tm denudare vel iudici ut sup. h. p.
uideat fm qd. sibi videbit expetere l. alteri. s. p.
curatori qui petat noie ei ad que dominiu rez.
ru ipaz nosat ptenere ut sic eaz vsu possit hfe
Nota et fm glo. aug. i. cor. 6. q. p. f. licz
sua repetere sine ca sine lite sine iudicio. n. ei co-
mittit eis mouere caz ante iudice. **I**nfirmitas vo
licet repetere sua an iudicez cam mouedo. s. no
cu pteose et fraudulenta. nec apud iudices
infideles. s. vbi pnt h. iudices fideles. **E**x p. di-
ctis eludit alex. an. in 3. vbi tractat de hoc p-
cepto q. repetere sua pteose t. fraudulente l. co-
ra iudice in fidele est oibus phitu. repetere vo
sine pteose sine fraude nec cora iudice e oibus
pcessu. pfectis vo phibitu. **V**n no repetit est q.
siliu infirmis. pceptu pfectis. et vocat pfectos
ut dic. ibid. q. renuauerunt p. p. talibus em n.
licet repetere sua ut sua. sed bene licet eis repe-
tere sua ut alteri. i. inuitu cois boi ut sup. dictu
est. **N**ec obstat p. dictis q. sup. illud. i. cor. 13. ca-
ritas no qrit q. sua sunt. dic. glo. caritas n. repe-
tit ablata. q. est vez q. caritas n. repetit ca cupi-
ditatis. hoc ei nulli licet. s. repetere ex cupidita-
te que amat pecunia ppter se. s. repetere ex zelo
iusticie queit oibus impfectis fm debitu moduz.
Si qd. si ex repeticoe scandalizet ille a quo repetit

videet em q. tunc no liceat repetere. quia die au-
toritas quatu potes sine peccato vitare scada-
lu. pxi debes. **R**ndz alex. an. ibid. q. optet tene
qd. est certu. certu est em q. raptor est q. abstulit.
incertu est aut q. inde scandalizet. **S**i vero sciam
q. inde scandalizabit. si sim infirmus et timeam
meum casu ex no repeticoe. pponderat scandaluz
p. p. scandalu alteri. et pl. teneor ipm vitare
qm scandalu pxi. **S**i vo sim pfectus et repetam
debito mo. sicut pponderat bonu coe specialu. sic
pponderat scandalu p. p. coitatis et pluriu. s.
disipaco pads et utilitatis cois. et incentiuu d.
linquendi que oia accderet si no liceret sua re-
petere ppter scandalu pxi singulare. **S**i nuq.
licet repetere non tm necia s. etiam superflua.
R q. sic. s. in hoc est differentia. q. p. repetiti-
onem potes necia retinere. s. supflua teneris indi-
gentibus dispesare. q. s. fite aliena ad retinendu
tua ad dispensand. **Q**uid o suis nuq. repe-
tent. **R** fm au. l. de fmoe dñi in mote. si il-
le inqt fu. rectus t. honestus ad colend. deu a te
dño educat et regit. qm ab illo q. cupit eu au-
ferre. nescio vtz q. s. audeat dicere ut veste eu
debere pten. q. d. in tali cau n. debet pten. repeti-
co sui sicut pallij. **A**d h. no q. quamuis lice-
at repetere sua in iudicio fm mod. sup. dictum
no tm expedit oibus. pmo ppter honestate p. p.
2o. honor est boi qui se sepat a pteose. 2. p. pa-
dis pferuaco. cris. ome iudiciu irritaco cordis
est. 3. ppter multoz peccatoz vitacione. i. cor.
6. iam oio delictu est in vob. q. iudiciu habetis i-
ter vos. **C**riso. difficile est re dimittere s. diffi-
cilis est de iudicio su pto exire. 2. p. aduotoz
maligntate. p. tota die iniusticia cogitauit lin-
gua tua.

Artic. vi.

Equit de sexto pcepto. s. pacietie respectu
angarie op. de quo qd. 4. t. q. et q. q. te a-
gariuerit mille passus vade cum eo alia duo
milia. **E**st at angaria indebitu obsequij extorsio
in p. p. psona. expone ergo quicunq. te agari-
auerit mille passus. i. opulerit ire p. mille pas-
sus. **E**t p. glo. dic. mille. q. illud erat iter sab-
bati in quo designat pfectio spualis q. oñdis in
hui. pcepti implecoe. et hac roz poit aug. li. de
sermoe dñi in mote vade cu eo alia duo milia.
i. sis parat. afo patient ire si fuerit necesse. t. ad
die binari. ad designandu q. debet hfe pfectioez
pacie in ore t. in corde.

Artic. 1.

Equit de 1. s. de pcepto erogati ois de quo
dic. qd. 4. t. q. qui at petit a te da ei. t. lu-
ce. 6. o. petet te t. bue. in x. qd. etia di. luc. 11. date
elam et ecce oia munda sunt vob. expone. q. petit
a te. s. ex necessitate t. indigentia. da ei. s. ex cari-
tate et beniuolentia. et intelligit hoc pceptum p.
glo. de his q. iuste et honeste dari possunt. res
aut que est necessaria ita q. nullo modo ea care-
re possu n. p. dari honeste. res vo aliena n. p.
dari iuste. res aut supflua n. p. retineri iuste.
Ad h. no q. licet negare rem petenti aliqui p.
p. indigentia. sic excusat se mlier. 3. re. 18. ap.
helyam. aliqui p. petentis sufficiat. biero. diuiti-
b. dare nil aliud est qm p. aliqui p. petentis

malicia. eccl. 12. benefac humili et ne dedis ipso. Aliquid propter melius offerendi prouidentiam secundum illud desudet etiam in manu tua donec inuenies cui des. quod forte scriptum est de eccl. 39. etiam viri quasi sacculus cum ipso. Alia de hac materia requere infra li. 4. et de etia.

Sequitur videre de octauo scilicet de precepto mutui. tuacōis de quo **q. 4.** et volenti a te mutuari ne auertaris. scilicet. mutuū negādo. et huius spe alie. scilicet. lucri. secundum illud luc. 6. mutuū date scilicet in di gentibus. et de u. 23. fratri tuo absque usurā illud quo indiget modabis. id sequitur luc. 6. nichil tibi de sperantes. scilicet. ab hoste ultra forte ita. scilicet. quod propter huiusmodi spiritus principaliter mutueris. id quod sperare et bonum est sperare a deo id est mercedem. quod siue ille reddat siue non deus tamen reddet ut dicitur glo. Potest tamen siue videtur usure sperari beneficiū ab hoste. obligat enim ex beneficiō secundum illud **q. 6.** omnia quicquid vultis ut faciat vobis homines et vos faciatis illis. Peccat autem etiam mutuū multiplicat. primo idigenti non dando. eccl. 29. fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius. secundo datū nimis importune repetendo. quoniam si non potest soluere. **ysa. 44.** omnes debitores vestros repetitis. ibi glo. qui non habentem repetit deo violentiam facit. terdo pignora necessaria detinendo vel destruendo exo. 22. si proximo tuo pignus acceperis vestimentū eius ante solis occasum reddes ei. **2o.** cum usura exigendo id illud luc. 6. nichil inde sperantes. **4o.** de dilatoe termini solonis munera accipiendo. **p. 5.** quod pecuniā suā non dedit ad usum. et mutuū super inno. non accepit. Alia quod pertinet ad mutuū et usurā requere infra li. 3. et de mutuo et de usura.

Sequitur de 9. scilicet de precepto dilectionis inimicorum et de hoc requere infra li. 2. et de caritate et quoniam ad prius potest notari quod diligere propter mutue familiaritatis oblectamentum est vanum. **p. 5.** filij hominum ut quod diligitis vilitatem. diligere propter peccati consilium est malignum **p. 1o.** in nau. 1. sic spiritus se inuicem oblectantur. **Diligere propter beneficium acceptum l' speratum est mercedem narium de omni amico de eccl. 6. et alio. sicut mense.** diligere propter amorē reciproco est nase debiti de **q. 12.** nemi de qua debeat si ut inuicem diligatis. **Diligere vero propter bonum huiusmodi l' speratum est bonum et gratuitum et meritorium.** secundum eum autem quod diligit proximum diligere debet etiam a quod est bonum aut ut sit bonus.

De preceptis euāgelicis regulantibus intentionē ti. 24.

Deinde considerandum est de preceptis regulantibus intentionem respectu faciendorum et vitandorum. et quia ad ordinatam intentionem requiruntur duo. scilicet. amor boni. ne sit libido in voluntate. et discretio boni. ne sit error in electio. **1o.** dant aliquam precepta de rectitudine intentionis cum dicitur **q. 4.** attendite ne iusti. **ve. fa. 7c.** et aliquid de discretione cum dicitur nolite iudicare etc. **Circa primum primo prohibet obliquam intentionem. 2o.** et occasio. scilicet. inordinata equalium dilectio et sollicitudo cum dicitur nolite solliciti esse etc. **Circa secundum vero. scilicet. discretionem primo prohibet temeritas iudicandi. 2o.** papie diligentia sibi cauendi cum dicitur attendite a falsis prophetis. et quod infirmitati hominum ne difficile est et quasi impossibile discreta iudicatio

videtur vitare. id addunt tria precepta. primo vni de petendo auxiliū gratie cum dicitur petite etc. secundo de suando equitate legis nase respectu proximi. cum dicitur omnia quicquid vultis etc. **3o.** de conatu ad amorem dei cum dicitur intrate per angustiam portam glorie. scilicet. caritatem. **Item** circa in discretionem temeritatis iudicij. nota quod aliquis iudicat ex auctore ut placet. aliquis ex vite dignitate ut profectus. aliquis ex doctrine veritate ut doctores et predicatores et hoc accidit in debitu iudicij tripliciter. primo ex defectu seu abusu autoritatis in causa examinis et huiusmodi **q. 1.** nolite iudicare et cetera. secundo ex indignitate vite in videtur reprehensio et huiusmodi **q. 1.** nolite iudicare et cetera. secundo ex defectu discretionis doctrine in predicando cum dicitur ibidem. quid vides festucam etc. terdo ex defectu discretionis doctrine in predicando cum dicitur ibidem nolite sanctum dare canibus. **Ex** preceptis colligitur quod. ix. sunt precepta quibus intentio ordinatur de quibus est hic dicendum secundum ordinem predictum breuiter transendo. primum igitur predictorum preceptorum est illud. attendite ne iusti. vestra. scilicet. opera iusticie vestre faciatis coram hominibus. scilicet. hac intentione ut videamini ab eis. scilicet. ita quod in hoc. scilicet. fauore hominum non sit iusticie finis vestrorum operum. sic enim secundum gregoriū. opus esse debet in publico ut tamen intentio maneat in occulto alioquin mercedem non habet. apud patrem vestrum qui in celis est. et merito quod fuistis hominibus in deo. et hoc explanatur in etia ordine et iunio. **Postea q. 6.** concludit generaliter nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra. scilicet. fauore et laudem hominum de bonis operibus appetendo thesaurum autem vobis thesaurum. scilicet. bona opera faciendo in celo et ita in loco tuto. In thesauro intelligo. quid precosum. copiosum. diuersum et stabile. quia seruatur in futurum. hoc autem omnia excellenter inueniuntur in celo. **Nichil** vero tale est in terra. ideo merito debet thesaurizari in celo non in terra. **Posset** autem hic queri vix teneam omnes actiones in deum referre. **Sed** ratio huiusmodi quod habet infra li. 2. et 2. secundum preceptum est illud **q. 6.** in finem nolite solliciti esse in crastinum. scilicet. in posterum glo. inuicem. nealis. non labor et prouidentia damna si sollicitudo mentem suffocans. qualem autem sollicitudinem prohibeat quere infra li. 2. et de prouidentia **arti. 2.** Tercium preceptum est illud **q. 1.** Nolite iudicare. scilicet. non affectetis alios iudicando condemnare. quia non debetis alios iudicare libi die vindicte sed zelo iusticie. **Vnde** prohibet hic inordinatam affectum sine appetitu inordinatum iudicandi et non iudicabimini scilicet iudicio eterne condemnationis. **In** quo enim iudicio. scilicet. in quali vel pro quo iudicio iudicaueritis scilicet iuste vel iniuste iudicabimini. quia si iudicatis iuste iudicabimini ad primum. si iniuste ad supplicium. **Est** autem multiplex iudicium scilicet proprie discussionis. quod laudat. **1o.** cor. 11. si nosmetipsos iudicamus non viximus iudicatio finicōis quod promittit de apud que non poterit fieri bono alio secundum glo. **Autoritatis** quod dicit iudicabimini. **1o.** iuste iudicatio proximo tuo. **Suspicionis** de occultis **jac. 3.** facti estis iudices cogitationum iniquarum. **Temeritatis** cum assertionem. **Ro. 12.** tu quis es qui iudicas alienum seruū. et huiusmodi quod dupliciter. primo quando fertur sententia de occultis cor dis. **2o.** quoniam fit interpretatio mala de dubijs. terdo

quando diffinitur futuro statu hoīs. 2° qñ d ius
assumit executio iuris. De hac materia rōre su
pra de falsitate iudic. Quartū pceptū est illud
m^o. A. 7. luc. 6. quid uidēs. 1. quare cōsideras festu
cam. 1. leuia peccata in oculo. s. cōscie vel intēcio
nis fratris tui. 1. pxiimi. s. cōrumpēdo. et trahem
1. graui⁹ crimē in oculo tuo. 1. in cōscia tua non
uidēs. 1. nō cōsideras ut scz amouēas. **Hec** enī est
nata oculi. s. ut se nō videat scz corporalis nō
spūalis. **Criso.** si te magis diligis qm pxiimū
quare ipm pcuras et nō pus tepm. et post pau
ca sequit ypocta scz qui te simlas bonū. s. cōrri
gēdo. cū sis mal⁹. ecce pxiimū ēbē d oculo tuo. s.
vere penitēdo et tē vidēs. 1. videre poteris eicere
festucā de oculo fratris tui. s. cōrrigēdo. **Gre.**
imperit⁹ et impbus est medic⁹ qui alijs mederi
appetit. et ipm vuln⁹ nescit. s. omēs sumus ta
les medici. hylari⁹. vix inueniē aliquis ab hoc
vicio alien⁹ quia quilibet suis vicijs fauēs aliēa
facile rephēdit. De hac materia. s. de cōrrepcōe
reqre infra li. 2. ti. de cōrrepcōe. Qntū pceptū est
illud **q^o**. A. Nolite sanctū dare canib⁹. nec mar
garitas mittatis ante porcos. ne forte oculect
eas pedib⁹ et canes conuersi dirumpant vos.
Nota fm aug⁹ scōli. de smone domini i mō
te. c. 14. sacra scriptura dicit sanctum quia nō
debet cōrumpi. et margarite quia non debet
sterni. canes sūt veritatis impugatores. por
ci vero veritatis stemptores fm h g^o sic expōit
Nolite sanctū. 1. sacra scēptā dare eā scz apiendo
et pōicādo canib⁹. 1. hereticis infidelib⁹. neq; mar
mit. pōicādo ante porcos. 1. luxuriosos et carna
les. ne forte ocul. eas vilificādo scilicet pōd pe
dib⁹. s. spūalib⁹. intellectu rephēdendo et
affectu stēpnando. et canes conuersi. s. cōtē vos
dirumpant vos. s. murmurādo de vobis vel v
berando vel forte occidendo. **Sz** vidēs xpc con
trariū pōictis fecisse infidelibus pōicādo. **Ike**
fm au⁹. heretici sūt infideles aut ita sūt obstia
ti qd de eoz cōrrepcōe nō sperat. aut sperat. si sic
sic est eis pōicādo sic facebāt apli. si nō ā hīcāt
cū alijs qui pōicāt⁹ recipiūt. et tūc est eis pōi
cāndum. et ita intelligit qd hīc dicit **Potest** ac
hic queri rōe hui⁹ pcepti quid teneat scire doc
tor siue pōicator. **Rūdet alex.** an. i. 3° q^o 2m
git triplidē docere scz simplicidē exhortādo et h ē
omuniē oīm. pōicādo et hoc ē sacerdotū. cathe
drā tenendo et hoc est doctoz. pmiis sufficiat scire
simplicidē credenda et diuina mandata. scōis
est necessariū scire exponē credenda et mandata
fm illō. 1. pe. 3. pati sy ad satisfactōem oī po
scēti vos rōz qē. **Tercis** est necessariū scire oīa
ad suā doctrinā penētia. **Sz** nūqō facere tē p
dicatōr illō qd pōicat asserēdo. **Rūdet alex.** ibi
dē qd tenet facere quidqō asserit faciendū d his
que penēt ad necessitatē salutis. non aut qd pri
nent ad pfectōz. s. religiōis ad quā non omēs
tenent. **Quid** de peccatore. nūquid peccat p
dicādo. **Rūdet ibidem alex.** an. qd aliquis docet
quia tenet ex officio quasi de nēitate. aliqō do
cet quasi ex volūtate. **Ite** peccatū aliqō est no
tōrū aliqō occultū. dicit ergo qd existēs in pecca

to notorio siue pōicet ex nēitate officij. siue ex
volūtate peccat. **Illū** ac qd est in peccato occul
to dicit peccare cū ex volūtate pōicat et h rōe stem
pe⁹. nō ac illū qd pōicat ex officio dum tamen il
lud faciat cū timore et quasi coactus officij ne
cessitate. **Simplidē** aut vidēs dicens qd existēs
in peccato siue occulto siue manifesto docēs l⁹ p
dicās si nō studeat dolē de pēto. simplicidē dē pē
nere et idō peccare. **Sextū** pceptū ē 1° **q^o**. A. pe
ti. et accē. qrite et inue. pul. et ape. vo. petite fide
fideliter credēdo. qrite spe. fiducialitē postulando.
pulsate. caritatē ardentē desiderando. **Et** hec ex
positio eliat ex glo. vel pente ore. qrite corde. pl
sate ope. oīs enī qui petit. s. illō qd dicit et eo mō
quo debz. s. pie p se. pseueranter et ad salm qd
est petere in noīe ihu. accipit scz vel ad votum
ut qñ sibi dat illō qd petit. l. ad meritū ut qñ nō
dat illō s. equalēs. **pñ** jo. 13. quidqō petieritis
pa. i. no. m. h. facā et qd qrite cordis desiderio iue
nit in pmo. et pulsati ad ianuā paradisi ape
riet hostiū celestis pallaq. **Septimū** pceptū est
illud **q^o**. A. oīa qd vultis ut faciat vob hoī
nes scz iquanti hoīes. quia sic sūt iusti et ratio
nabiles. unde intelligit de volūtate rōnabili et
shilata. **Et** enī dicit aug⁹. volūtas cōir supia ē
bonoz et maloz. stricte vō supia est tantum bo
noz. cupiditas tñ maloz. **Et** vos facite eis
qz totū est iustū qd faciūt vobis. **Ecce** pceptum
affirmatiū legis natālis. et in h icludie aliud p
ceptū negatiū iuris natālis. s. nō facias alijs.
qd tibi nō vis fieri. qd habet thob. 2. hoc est enī
lex et pphete. 1. in hoc implenē. **Octauū** pceptū
est illud **q^o**. A. intrate p angustam portam. an
gusta porta dicit vel caritas rōe difficultatis
in diligendo inimicos. vel penitētia rōe penali
tatis in sustinendo et hec porta est angusta in in
gressu. s. latissima in egressu. **pñ** 14. viā sapi
entiae mōstrabo tibi ducam te p semitas eqtatē
quas cum ingressus fueris nō artabunt gres
sus tui p. latū man. tu. nimis. qz lata et spaci
osa est viā qd ducit ad pditionē. **Hec** porta et viā
est cupiditas que est radix oīm maloz. 1. thi.
vlt. et multa intrāt p eā. qz ut dicit **q^o**. 22. mul
ti sūt vocati pauci vero electi. **Nonū** pceptum
est illud **q^o**. A. attēdite. 1. diligētē caute vobis
a flis pphetis. 1. quib⁹ libet deceptōib⁹ siue sic
heretici qui fallūt p falsā doctrinā. fidē et scēptu
rā cōrumpēdo. siue sūt ypocrite qui fallūt scēci
tatē simulādo. qd veniūt. nō mittunt a deo. ad
vos deapiendos in vestimentis ouīū. 1. in habi
tu et signis iustoz. intrinsec⁹ aut. 1. interiori p
posito siue desiderio sūt lupi rapaces. lupi sunt
ratione voracitatis et crudelitatis et calliditatis
et sūt rapaces qz rapiūt ab intellectu fidem. ab
affectu caritatē. et ab effectu scititatē. a fructi
b⁹ eoz agno. eos. 1. ab opib⁹ eoz occultis vel ab
exitu opū. de h reqre infra li. 2. ti. 24. de ypōcisi.
De lege hūana scēpta. s. d. ostitūtōib⁹. ti. 26.
Habito de lege dīna et ei⁹ pceptis sgrui
tas ordinis exigūt aliquid breuē de le
ge hūana dicere. et pmo d lege scripta
qd dicitur. 2° de lege non scripta que dicitur

consuetudo Circa p̄mū nota q̄ nomē legis r̄ no-
mē cōstitutionis ad om̄es decretales progari p̄-
r̄stricco tñ vocabulo. cōstōnes dicunt̄ p̄ncipum.
leges p̄li romai. edicta p̄toz. fm̄ q̄ nōt gof
ti. de cōsti. Sumēdo ergo nomē legis r̄ cōstōis ad
p̄ns cōit̄ p̄ eos. Vidēdo est p̄mo q̄d est lex siue
cōstitutō r̄ vñ dī. 2. q̄lis debet esse lex. 3. q̄s fa-
cere p̄t cōstōes. 4. ad q̄d fuit cōstōes. 5. de v̄tute
cōstōis. 6. qualē cōstitutōi deroget. 7. quando cō-
stitutio incipit artare. 8. de pena nō fūctū cōsti-
tutiones.

Acti. i.

Circa p̄mū sciendū q̄ lex ē q̄dā ordiā rōis ad
boz cōue. ab eo q̄ curā h̄t cōitatis p̄m̄lgata
r̄ bñ dī p̄m̄lgata. q̄z vt dī dī. 2. leges institui-
tur cū p̄m̄lgant̄. Scdm̄ vero q̄d habet dī. 1. 5. ē
itaq̄ cōstitutio est ius scriptū sicut cōsuetudo est
ius nō scriptū moribz v̄tentū approbatum vt
in dī. 1. cōsuetudo. Dicit̄ aut̄ hic lex a ligando l̄
legēdo cōstitu. vñ dī quasi cōe statutū. q̄z papa
cū fr̄ibz suis r̄ alijs p̄lati cū capl̄is suis r̄ canoni-
cis faciūt cōstōnes.

Acti. ii.

Circa secundū sciendū q̄ sicut tradit̄
ysidorus li. ethio. lex debet esse talis q̄ r̄ligio-
ni cōgruat. q̄ discipline cōueiat q̄ saluti p̄fidat
primū attendit̄ inquantū ouenit legi diuine
2. inquantū ouenit legi nate. 3. inquantū expedit v̄-
tilitati hūane. It̄ dī cō clara n̄l abiguū cōuenit
obscuz. ex. de cōsti. c. vltimo.

Acti. iii.

Circa 3. sciendū fm̄ gof. r̄ hosti. q̄ cōstōes fa-
cere p̄nt papa cū fr̄ibz suis in sp̄ualibz et
eccl̄asticis. r̄ ceteri p̄lati cū canonicis r̄ capl̄is
suis. ex. de his q̄ fuit a p̄la. p̄toz. r̄ legatus i
p̄uinda sibi cōmissa. ex. de offi. le. c. fi. et cap.
circa ea q̄ spectat ad ip̄m. ex. e. cū accessissent. r̄
aliud collegiū approbatū. ex. e. ex literis. r̄ sy-
nodus p̄uindalis. dī. 16. q̄d dicit̄. et synodus
ep̄al. dī. 18. d̄ cōl̄is. r̄ ep̄us ex. d̄ maio. siq̄s Et
dīc̄ immo. ex. de loca. sup̄ eo n̄ra nob. q̄ ep̄us cū
capitulo suo facere potest statuta sup̄ iurisdictio-
ne sua. s̄ sup̄ alijs nō p̄t. n̄ hi quoz m̄est cōfēti
ant vel ad m̄m̄ sunt p̄ntes. ex. de his q̄ fi. a p̄e-
la. c. fi. Princeps ē potest cōdere leges cū p̄eribz
suis in tēporalibz. c. de legi. r̄ cōsti. hūana. r̄ p̄-
fectus p̄caro. c. de offi. p̄fec. norma. r̄ hi qui
bus mandat imp̄ator. vt in p̄ol̄go institu-
t. c. cūq̄z h̄ deo p̄pido. r̄ popul̄ roman̄. institu-
t. de iure nate. gen. r̄ c. lex est. h̄c dicitur h̄
potestas i p̄ncipē trāslata. c. de veteri. iure. l. 1.
h̄ enī fm̄ gof. dī nō q̄z p̄plus eā a se abdicat
uerat. sed q̄z cōcessit. et olim eā trāstulit. tñ eaz
postea reuocauit. ff. de orig. iuris. l. 2. r̄ senat̄.
ff. de legi. et se. con. l. ambigitur. r̄ ciuitas siue
vniuersitas. insti. de iure nate. §. 1. r̄ 2. Nec
obstat q̄d ē al̄ dīc̄ q̄ soli p̄ncipi licet condere
legem. quia sup̄iores de quibus dicit̄ est q̄ pos-
sūt cōdere legē autoritate p̄ncipis cōdere intelli-
gunt̄. Sic enī in eccl̄asticis facere intelligunt̄ p̄
dicti cōstitutiones ante pape. vñ r̄ in cōsilijs intel-
ligit̄ excepta autoritas pape. ex. de elec. signifi-
casti. r̄ dī. 14. p̄toz. h̄c gof. Potest aut̄ h̄
queri v̄t̄z oīs lex hūanē posita deruet̄ a lege
naturali. h̄c vt dīc̄ aug. p̄mo li. de libe. arti.

nō videt̄ esse lex que iusta n̄ fuerit. vñ q̄ntū h̄t
de iusticia tñ h̄z de v̄tute legis. in rebz aē hūa.
nis dicit̄ aliquid esse iustū ex eo q̄d est fm̄ rōis
regulā rectū. p̄ma aē rōis regulā est lex nate.
vñ oīs lex hūanē posita in tñ h̄z d̄ rōe legis i
quātū a lege nate deriuat̄. Si vñ in aliquo di-
scordet a naturali lege nō erit lex s̄ corruptō le-
gis. Sciendū aē q̄ aliqua deriuant̄ a p̄ncipis
cōibus legis nate p̄ modū cōclusionū vt hoc q̄d
est non esse occidendū. p̄t deriuari sic conclusio.
ab eo q̄d est nullū ē malū faciendū. q̄d vñ p̄ mo-
dū determinatōis vt lex nate h̄z q̄ q̄ peccat̄ pu-
nat̄. s̄ q̄ tali pena puniat̄ est quedā determina-
tio legis nate. v̄traq̄ ergo inueniunt̄ posita le-
ge hūana. Sed ea q̄ sūt p̄mi modi habent vigo-
rem non tñ ex lege humana s̄ ex lege nate.
hūana. h̄c t̄ho. in p̄ma scōe. Quid de cōsti-
bus leges iniquas vel statuta d̄ dei legem et ec-
clesie libertatem. h̄c tales leges r̄ talia statuta
ip̄o iure nō valēt dī. s. que s̄ mores. r̄ 2. q. 4.
flagicia. et faciētes et cōfētiētes mortalit̄ peccat̄.
vñ dī ysa. 10. ve qui cōdūt leges iniquas. r̄ sūt
ip̄i r̄ heredes eoz n̄ ea deleuerint ip̄o iure excō-
cati. de h̄ vide r̄ dīc̄ vt infra li. A. ti. 2. cū. 12. et
se. r̄ si qui dānificati fuerint occasiōe talis legis
vel statuti. tales r̄ eoz heredes tenent̄ restituere
iux̄ distinctōez posita sup̄. ti. 31. de 1. p̄cepto ar-
de p̄dignis r̄ questis. tenent̄ ē insolūtū qui in-
duxerunt p̄ncipes ad condendū tales leges.
Om̄es enī obf̄uatores mortalit̄ peccat̄ r̄ tenen-
tur restituere oīa que taliū legum occasione lu-
crati sūt. p̄ file in dicto ti. arti. A. de his qui se
quūtur raptōres. h̄c ray. r̄ idem est fm̄ hosti-
fi siat̄ ius p̄tenti ad panpes opprimendos r̄ in-
stidā impediendā.

Acti. iij.

Circa quartū sciendū q̄ cōstitutiones
ad hoc fuit vt appetitus noxius sub iuris
regula limitef. vt ex. c. in p̄benio. r̄ vt hūana
audacia coerceat̄ tutaq̄ sit inē im̄p̄obis inno-
cia. dī. 2. c. facite.

Circa q̄ntū nota quatuor acūs legum si-
ue cōstitutionum in his versibus concen-
tos. Quatuor ex verbz virtutes collige legi.
p̄mittit punit imp̄at atq̄ vetat. Inueniunt̄
etiā in iure cōsilia que fm̄ gof. sub p̄missiōe
cōtinentur. S̄ nūquid lex hūana cōhibere d̄
oīa vicia. h̄c q̄ nō vñde au. de libero arbitrio
videt̄ michi lex hūana ista recte p̄mittē r̄ dīna
p̄uidētia indicare. h̄c au. lex ergo hūana recte
p̄mittit aliqua vicia. s. illa q̄ n̄ p̄t cōhibere vt
fornicationē simplicē cū meretrice. li. sic graue
peccatū. r̄ lege dīna puniendū. tñ p̄t hōim cor-
ruptionē difficile est a carnis voluptatibz m̄l-
titudiez hōim abstine. id ne hōies i mala maio-
ra r̄ republice maḡ noqua vt in adulterii et
peccatū oīa naturā incederent noluit lex hūa-
na hoc p̄hibere. tanquā aliquid p̄ reccozes mul-
titudinis puniendū. vñde aug. 2. de libe. ar-
aufer meretrices r̄ libidie oīa fbas. pone eas lo-
co matronarū. decore debonestas. Illa autem p̄-
cipit lex humana puniri que sunt graviora.

et a quibus est possibile maiore prem multitudine
abstinere et papue que sunt in nocumentum aliorum
sine quorum prohibere sodetas humana obvari non
posset. cuiusmodi sunt homicidium furtum. adulterium
et alia huiusmodi. **h. c. tho.** Nihilquid lex humana pre-
cipit omnes actus virtutum. **h. c. lex humana** ut
dictum est ordinat ad bonum. et id papie tunc il-
los accipit virtutum qui sunt ordinabiles ad bonum
vel immediate. ut cum aliqua sunt directe propter
bonum bonum. l. in edicte ut cum aliqua ordinant a le-
gislatore penitentia ad bonam disciplinam per quam ci-
vitas in formam ut bonum iusticie et pacis sensum
fuerit. **h. c. tho.**

Articulus vi.

Quia sextum sciendum quod derogat constitutioni po-
tius posteriori. **ex. d. agna. sp. c. 1.**
etiam si in posteriori nulla fiat mentio de priori.
licet sit secus in rescriptis. **ex. de rescriptis. c. 1.**
diversitatis ratio est secundum quod in legibus et constitu-
tionibus continentur iura. omnia autem iura continentur in pe-
tore pape vel principis. **ut. c. de testi. l. omni.** Et
ideo cum papa dicit posteriori quod si ex cer-
ta scia faciat. memor prioris. tollit prior si in reser-
ptis continentur facta. facit autem huiusmodi memoria et
in nullo peccare est potius divinitatis quam humanitatis.
ut. c. de veteri iure. l. 1. §. si quid ait. Unde non presumit
quod papa prelati prius rescripti cedat. et hoc intel-
ligo in potestate et posteriori secundum quod non secundum ordinem scri-
pturam.

Articulus vii.

Quia septimum sciendum quod constitutio incipit ar-
care post duos menses ab eius publicatione.
ex. ne de. vel mo. c. 1. l. ante vero hoc tempus
non ligantur ignorantes. **ex. e. agnoscere.** hoc in
telligitur hosti. de constitutione principis ut in iuribus
positis. quia constitutio talis est generalis et omnes
astringit. **ex. e. c. fi.** Constitutio autem inferiorum statim
ligat facta promulgatione. non forte absentes quibus
nec tunc dabo nec illis limitabo quia plures et minus eo-
rum in iudicio. preiudicium. si arbitrio boni iudicis hoc
omittit. **ex. qui nisi. ac. p. n. c. fi.** Extendit etiam
constitutio ad futura non ad preterita. **ex. e. c. fi.**
Secundo nihilquid lex humana homini necessitatem im-
ponit in foro conscientie. **h. c. tho.** in prima secunda
sic. leges humane aut sunt iuste aut iniuste. si ius-
te habent vim obligationis in foro conscientie a lege eterna
a qua derivant. **ut. s. p. me reges regnant.** et le-
gum conditores iusta decernunt. **ut. c. de leges.** autem leges
iuste ex tribus edicuntur. scilicet. primo ex fine
quod si ordinant ad bonum bonum. 2o ex auctore quod si
lex lata non excedit potestatem ferentis. 3o ex forma
quod proprie secundum equitatem proportionem imponit sub
dictis onera in ordine ad bonum bonum. Iniuste autem
sunt leges dupliciter. primo modo per contrarietatem ad bo-
num humanum ut quod deficiat ibi aliquod trium predictorum.
2o tales leges non obligant in foro conscientie non propter vi-
tandam scilicet salutem l. habet. propter quod et hoc debet cedere
iuri suo secundum illud **ad. q. qui aufert tibi. tunc. di-**
mit. c. et pallium. Alio modo per contrarietatem ad bonum
divinum ut leges tyrannorum inducentes ad idolatriam l. ad ad
quod sit contra legem divina. et tales non licet servare.
Nihilquid omnes homines subduntur legi humane. **h. c.**
dupliciter potest quis esse subiectus legi. primo modo si
gulationi regule et sic omnes subiecti preceptis subduntur

eius legi. Et sic dicitur **Ro. 13.** omnis anima preceptis sub-
limioribus subdita sit. Alio modo si coacti cogen-
ti et sic legi subduntur tamen mali. quod eorum voluntas
dissonat legi. princeps autem ut dicitur in scriptis legi-
bus est solutus. quod est verum quantum ad vim coacti-
vam si quantum ad dei iudicium dicitur voluntariis legem im-
ple. **ut. ex. e. c. oēs dicitur quod quisque in his in aliter sta-**
tuit ipse eos iure debet uti. Est et princeps super le-
gem in quantum potest cum expediat legem mutare. et in ea per
loco et tempore dispensare. **h. c. tho.** Nihilquid licet subdito
legi agere propter verba legis. **h. c. legislator leges**
proponit secundum ea que contingunt ut in plures ferens in-
tentionem ad utilitatem communem. unde si casus emerferit
in quo observatio talis legis sit contra salutem danosa. non
est servanda ut si in civitate obsessa lex statua-
tur quod porte civitatis maneant clausae. hoc est uti-
le contra salutem ut in plures. Si tamen contingat hostes in-
sequi aliquos vires in damnum cedere civitatis nisi
si aperirent eis porte. et id tunc esset aperire de. et
id dicitur hilari. quod intelligitur dictorum ex causis est
assumenda dicendi. quia non res sermone. si rei
debet esse primo subiectus. Considerandum tamen quod
et si legis observatio secundum verba. non habeat subiectum
periculum cui statim oporteat succurri. non tamen
pertinet ad quemlibet ut interpretetur quid est utile
civitati. et quid inutile. si hoc tamen pertinet ad recto-
res et principes. qui propter huiusmodi causas et casus
habent auctoritatem de legibus disputandi. Si vero pericu-
lum sit ita subiectum quod ad eos recurrere non possit ne-
cessitas dispensationem habet annexam. Si dicatur quod
ei est legem interpretari cui est credere. Dicendum
quod ille qui sequitur intentionem legislatoris non in-
terprete simpliciter legem. si in casu in quo manifestum est
latore legis aliud intendisse. si enim sit dubium debet
vel per verba legis agere vel superiores consulere. recto-
res autem multitudinis dispensare possunt in legibus humane
quod requirit hoc contra rationem cedens in utilitatem boni communis. **h. c. tho.** in prima secunda.

Articulus viii.

Quia octavo sciendum quod si quis constituit non habet arguendo
est de negligentia. quod vero habet et non secundum auctoritatem
piens est de temeritate. ut dicitur **2o. si decreta.** si
vero aliquis non fuerit eas in preceptum ecclesie romane
hereticus est censendus ut dicitur **2o. de libell.** salvis
alijs penis quod per singula iura singulare imponunt
non observantibus eas.

De lege humana non scripta scilicet de consuetudine tit. 2o.

Dico de consuetudine est de consuetudine. et
primo quid est et unde dicitur 2o qualiter et ex quo
actibus inducitur. 3o que consuetudo praeiudicat iuri.
4o que est consuetudo generalis et que specialis. 5o
an una consuetudo aliam contrariam tollat. Circa
primum sciendum secundum quod consuetudo est quodam ius
moribus. i. assiduus actibus institutum. et cum lex dicitur
fiat per legem suscipit. dicitur. 1. consuetudo. quod est in consue-
tudo ut ibidem.

Articulus ii.

Quia secundum sciendum secundum quod consuetudo indu-
cit cum expresse populo placet aliquod observari per con-
suetudinem in futurum. unde non eo ipso quod aliquod sit ius
consuetudinarium inducitur. **ar. ff. de iure actu. q. 2.**
uato. l. fi. Inducit autem unde actus consuetudines. 24.
q. 2. ita nos.

A circa tertiū sciendū sūm gōf. q. cū aliquid sit mltitudo. puenire videt ex deliberato iudicio rōis. et inde est q. consuetudo inducta supposito modo ubi viget. tollit ius. dūmō sit ratio nabilis. Interpretat etiā legē ex. e. cū dilect. p. lege suscipit cū lex deficiat ut dictū est sup. **Sec** est si nō sit rationabilis. ff. de. et se. cō. q. non rōe. Si autē non sit inducta supposito modo s; p. quandam assuefactionē hōim si nō sit ad pscptōnē. 20. ānoꝝ pducta sūm cāndes non videt legē. ex. e. consuetudis. Si autē sit ad pscptōz pducta et ins pīt et legē videt. ex. e. c. vl. s; tñ tāto tpe suata fuerit q. nō sit i memoria hōim qñ cepit legē videt. ar. ff. de aq. plu. l. i. in fi. **Silr** et illa consuetudo quā romana suat ecclesia. et ab alijs papīs seruati. 11. di. nolite. et qd dictū est pre scribi consuetudine intelligit cū inducēt ēca illud qd est pscriptibile. alias sec^o est ex. de pscpt. cāz. **S** q. consuetudo dicit rōnabilis. **R**ndet bñ. ex. e. c. fi. i glo. 2. q. gñaliē illa consuetudo est rōbil q. nō obuat canōis institutis. irrationabilis vero est que repbat a iure. ut illa ex. e. ex pre nra. et c. cū venerabilis. et consuetudo onerosa. ex. e. c. i. et c. cū inter nos. et gñaliter ubi sit aliqd s. morē ecclīastice discipline siue libertatē. ex. de elec. cū terra. et c. sacrosacta. **E**x supdictis recolliigi pñt pl'a q. requirunt ad hoc q. consuetudo p. iudicet iuri cōi. et supaddit aliq. bñ. ex. e. c. fi. i glo. 4. pmo q. sit rōbilis. 2° q. sit pscpta. 3° q. ex cā scia et nō p. errorē sit inducta. 4° q. sit inducta eo scāte q. ius dō pē. ff. de le. de q. bñ. i fi. 4° q. sit tale ius q. possit pscbi. 6° q. vs^o sis illa consuetudine siue videt illis q. bñ es vsus eo aīo ut intendas te ius hñe siue credas. et ut illō in postez fadas. ff. de iur. iur. actuz. p. l. vl. alias nō pñt ut dī ibi. 1° q. maior ps pñt sit vsa consuetudine illa. q. sic mīoz ps pñt nō poss; inducere legē. ita nec consuetudiez. **H**ec bñ. **D**icit tñ in fi. enū. glo. q. ad hoc q. consuetudo p. iudicet iuri. satis videt sufficere sūm. c. fi. ex. e. si consuetudo sit rōbilis et pscpta. **S** nūquid q. libet mltitudo consuetudinem inducēt pē. **R**ndet bñ. i pma sez. cū de. si sit libera mltitudo q. possit sibi facē legē pē et parī rōe inducere consuetudiez. **S**i vero non habeat liberā pēatē legē sibi cōdēdi. vel legem supioris tollēdi. nichilomī^o tñ consuetudo i tali mltitudine pñalēs vī obtinet legis. ubi p. eos tolerat ad quos pñet imponere multitudinē legē. ex hoc enī videt ipaz approbare consuetudine. **S**i quantū tpus requirēt ad h. q. consuetudo sit pscpta. **R**ndet bñ. cāz. ut dicit gōf. et ha. bitū est sup. et host. re. qñt tpus. 20. annozum. **S**cōm leges tñ est diuersitas ut notat ho. ti. de consuetudine. q. sūm 30. bar. sufficiūt. 10. āni inē pñtes et 20. iter abūtes. **S**cōm vō alios spectād est tps^o c. nō extat memoria Innoc. aut ex. e. ff. c. dilect. dicit q. in ecclīa nēcia est pscptō. 20. ānoꝝ. s; in alijs sufficiat pscptō. 10. vel. 20. ānoꝝ. et hñc sūt vera si illō qd pscbiē vel assuefact hz omniā cāz. **I**te si consuetudo est gñaliter s. omnes. et s. ecclesias qm alios sufficiat pscptō. 10. anno rñ s. omnes. qdā vero distinguūt inter ecclesias

et puatos. aliter si nō habet cāz omniā nēcia ē pscptō tps^o c. memoria nō existat. **A**d hñ nota ad maiorem euidentā. dñam inter pscptōz et cōsuetudinē. differt aut sūm hosti. ti. de consuetudine pmo q. pscptō locū habet in rebus mobilibz et i. mobilibz. corporalibz et incorpōalibz. et in fuentibz iurisdicōnibz electōibz et huiōi. 2° q. pscptō acqñt singulari cū puato. s; consuetudo nō magis acqñt illi qz isti. 3° q. in pscptōe titul^o et bona fides requirunt. ex. de pscpt. si diligenti. sed in consuetudine nō requirēt titul^o. hic ei nō requirēt nō vsus et tpus pletū. vñ hic ē vsus loco tituli. 4° q. pñlegiū et pscptō aliquoties nō concurrūt. ex. de pscpt. veniēs. **S**cōm consuetudo et pñlegiū bene concurrūt. ex. e. cū dilect. 4° q. pscptō est actōis siue iuris petēdi exclusio. ar. c. de an. nali excepti. l. fi. in fi. **S**cōm consuetudo est de sui natura actōis siue iuris acquisitio. ut apparet ex. de elec. cōstitutis. et c. in genesi in fi. **P**scptō vero non respicit pñe vsū. ideo enī pscbiē oīa aliquid q. nō agit vel vñt suo iure. consuetudo vero respicit vsū. et ideo allegat q. ita cōter. actum est vel vsū. nichilomin^o et consuetudo negatiua respicere pñt vbiqz. pbari pñt. l. q. tale qd vel tale nō d; fieri. ar. ex. de elec. cū ecclesia vulterana. ad fi. **Sec** esset si nullo modo poss; pbari. **S**exto q. consuetudo erronea nō inuat. **Sec** est de pscptōe. q. titul^o putatū et si vñt nō sit dñ tñ pñabil error excuset. dat iustā cām vsuā. pñdi. s; de hñ vide. l. 3. ti. de pscpt.

A circa 2° sciendū q. consuetudo gñalis est q. generalitē obsuat. ut ex. e. nolite. et c. basilicas. specialis consuetudo est q. in certo loco vigeat et obsuantia hz. di. 12. nouit.

A circa 4° sciendū q. consuetudo posterior tollit consuetudinem pōrem. ex. de cogn. spi. c. 1. et hoc est vñ si diuerse consuetudines in eodē municipio diuersis tpsibz oriant^o. **Sec** est si i lo ds diuersis. di. 12. scd sacra. **V**ñ consuetudo aliquoz nō d; subuerti more strarioz. di. 12. illō. **I**te consuetudo mala nullo tpe oīfirmat quimō tāto est pñciosior qñto est diuēniōz. ex. e. c. fi. **I**te consuetudo in ecclīe grauamē inducta renouari debet. ex. e. c. 1. **I**te sic iura reducunt ad scōr. diā cū iuribz. c. de offi. do. l. vna. sic et consuetudo iuri l. pñlegio oīa reducūt ad cōcordiā p mterpationem. ex. e. cū dilectus.

Expliat liber primus
de pceptis . . .